VĀGYOGA-CHETANĀ-GRANTHAMĀLĀ
(Vol. XXXXII)

SANSKRIT MADE EASY

Through 'Natural law and Mnemonics' for etymological, deeper and thorough knowledge

Part-II Padakāṇḍam

by

Mahâmahopādhyāya
Prof. Bhagirath Prasad Tripathi Vagish Shastri
Ph.D., D.Litt.
Ex-Director and Professor, Research Institute, Sampurnanand Sanskrit University, Varanasi.

Edited by

Dr. Vastoshpati Shastri
M.Sc., Ph.D.
Professor, Govt. Art & Science P.G. College, Ratlam (M.P.)

V.S. 2073 VARANASI 2016

Published by

The Secretary, Vāgyogachetanāpiṭham

(Yogic Voice Consciousness Institute)

B.3, 131 A, Shivala, Varanasi - 221001

Phone : (0542) 22275706; Mob: 09455143863, 9935463678

e-mail : vagyogavns@gmail.com

website : www.vagyoga.com

www.en.wikipedia.org/vagish shastri;

www.angelfire.com.in/vagyoga

www.vagishshastri.in

© Copyright 2016 Ashapati Shastri.

All rights reserved. No Part of this Vāgayoga Technique may be reproduced, restored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic or mechanical, without the copyrights owner's prior written consent.

ISBN : 81-85570-41-8

First Edition : 2016

Price : Rs. 1000.00, $ 25.00

Printer : Kashi Graphics
Varanasi, Phone : (0542-2421372

Acknowledgements

It is rumoured that Mahāmuni Pāṇini received the base of his grammar from the sound (Nāda) of Śiva's damaru. I think he abbreviated मातृका and composed 14 sūtras, not only this, but he created abbreviations such as तिङ् , कु , चु, टु, तु, पु and created 51 प्रत्याहार, among them are still famous अच् , हल् , हलन्त etc. and he used them in his grammatical sūtras. Because of this his grammar became briefer than previous grammars and more scientific. Devabodha the commentator of महाभारत refers to about Pāṇinian grammar as गोष्पदे. Previous ऐन्द्र व्याकरण was huge, therefore comparatively दैवकोष remembered that Pāṇinian grammar was abbriged. In older time people's memory was sharper, therefore they could memorised the four thousand sūtras of Pāṇinian grammar easily. But after, people found them unwieldy to memorize. Therefore later 14 grammarians composed their grammars in short, but even then students were not free from the memorization of sūtras.

Then Gurudeva Vagish Shastri received the seed of the वाग्योग technique from the six holes of the flute of lord Krishna in Vrindavan (1954) and developed it in the holy city of Varanasi. I think a big role in the development of the Vāgyoga technique was played by his students. Kaiyaṭa the grammarian of Kashmir in the 8th century remembered in the commentary of 'पातंजल महाभाष्य' that 'छात्राणामुपहास्यत्वं यास्यामि पिशुनात्मनाम्', Pūjya Gurudeva began to teach Sanskrit through this Vāgyoga technique from 1957 in Varanasi. Students put forth questions then he developed it more and more. He also searched for mnemonics. In this he was more inspired by पतञ्जलि who used

many mnemonics (maxims) in his Mahābhāṣya to make clear the subjects.

During 1959 he married a gril who was completely like a blank paper, unposessed not only of knowledge but also unable to write letters. He attempted to teach her Sanskrit. He was thankful to God that he developed more and more this Vāgyoga technique by teaching Sanskrit. During 1964-1967 he was deputed to teach foreign students in Sampurnanand Sanskrit University. Mr. Branislav, a lecturer of the Russian language, praised his Sanskrit teaching where Gurudeva used this Vāgyoga technique. After that, more foreign citizens became his students than Indians.

The proof of the first part of the 'Sanskrit Made Easy' was read by Kartikeya of England. The proof of this second part of the book has been read by Veronica M. T. Benjamin of California, U.S.A., Research Scholar at BHU, Varanasi. I wish her success in knowledge and life. Gurudeva's family members : Pt. Vachasparti Tripathi with his wife Varsha and Ashapati Shastri with his wife Sangita made Gurudeva free of house hold matter, I thank them from the bottom of the my heart. Gurudeva's grand daughters Vijaya, Vitanica and Vedashree and his grand son Vidmahe also helped him in reading the manuscript of this book. I wish them progress. I am thankful to Nadia Charlier who classified the scattered books of his library to some extent, while she was learning Vāgyoga technique, Upanishad and Amarkoṣa.

अक्षयनवमी, 2073 V.S. **Prof.(Dr) Vastoshpati Shastri**
8th November, 2016 **Editor**

INTRODUCTION

You have now become an expert in the first step of this unique Mnemonic Sanskrit technique. The वर्णकाण्डम् explained the changes of स्वर and व्यञ्जन. This second step refers to the पदकाण्डम्. In this part of my method students learn to derive words from the verbal roots: धातु.

"*Dhātu*" means metal or essential part, metallic iron, gold etc. Many instruments are made out of iron; likewise thousand of words can be derived from any main verbal root of the Sanskrit language.

Genders are not so important in the English language as they are in Sanskrit, where with the help of suffixes one can determine genders easily.

In this second part, the student advances to a second step, where the grammatical rules don't have to be learned by heart as they had to be in the first step. In this Sanskrit learning technique you will find the answer to many questions like: what?, why? etc. related to problems of grammar, through mnemonics, mathematics and proper pronunciation.

In a mnemonic way धातु will be seen like a bird which has two wings. The bird as a swan can not fly, if any of its wings is weak. Therefore keep in mind that the verbal root in Sanskrit, धातु, has two wings: 1. निर्गुण 'without quality' and 2.सगुण 'with quality'. 'Without

quality' means having no gender - as in the case of the tenses and the indeclinables. 'With quality' means having genders as: the nouns, the adjectives and the adverbs. In understanding the Sanskrit sentence, it is compulsory to have a complete knowledge of both wings.

The word derived from the verb is called शब्द and it retains the meaning of the verbal root. In the derivation of words in English, primary suffixes are used to derive words directly from verbs. This kind of suffixes are called in Sanskrit: 'कृत्प्रत्यय'. As an example regarding this derivation we have in English: educate + ion = education and in Sanskrit: √शिक्ष् + अन = शिक्षण. The suffixes, which are used in Sanskrit, with शब्द type of words are called secondary; for example: education + al = educational, शिक्षण+ इक (ण्) = शैक्षणिक.

Prepositions are used in English before words; they are not attached to the words. These are for example: *to, with, by, through, for, from, of, in, on, upon, over* etc. In Sanskrit these are used as postpositions and are united, conjoined with the words. In English some post positions are still traceable such as: the accusative expressed by preposition "to + pronoun" changes the pronoun - "to he" is not used - but rather "him", as in Sanskrit तम्; in

genitive English borrows "Rama's" in the place of रामस्य. The word can't be used in any sentence without a verb.

Traditional post positions in Sanskrit, are seven along with the one referring to vocative. These make the शब्दरूप the 'word declension'. Students are afraid of the word declensions while they have to learn them by heart without understanding. In this Mnemonic Method, the word declensions are taught systematically, in a Tantric way along with an etymological process. A sentence is never complete without the tenses, although the present Indicative form of the verb 'to be': '*is*', will always be implicitly understood. Therefore, in Sanskrit, it is not necessary to use it. Such as: किं ते नाम what (*is*) thy name? Without a verb the sentence is complete. In a respectful manner: किं भवदीयं नाम or किं भवतः नामधेयम् or किं श्रीमत्कम् अभिधानम् all are used without a verb.

Approximately 2000 धातु verbal roots are selected in the Pāṇinian Dhātupāṭha. Pāṇini used several अनुबन्ध flags in the Dhātupāṭha. But Dhātupāṭha, a small book, bearing a great importance for the profound study of Sanskrit is not taught in any Sanskrit institution of India or abroad. Academicians only teach that this book is included among the grammatical books, where it is mentioned under certain Pāṇinian aphorisms.

In this Mnemonic technique, the ten conjugations are explained as ten Avatāras of Viṣṇu. Students can search infixes according to the qualities of the Avātaras.

Students who are motivated to be successful and achieve natural fluency in the Sanskrit language by this method, must meditate on ***Śabda Brahma***.

The meaning of Sanskrit is another type of **योग** that has to be entered and explored deeper and deeper inside, through concentration. This method is scientifically developed and depends upon a 'Natural Law' and Mnemonics.

I am thankful to Mrs. Irina .Elena Buliga, from Romania, research scholar from the University of Hamburg, India and Tibet Department, AAI, who read the proof of the whole book of English language in the manner of a "creator de cunoastere" and with the sincerity of the heart of a simple, dedicated student.

'सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म'

अक्षयनवमी, २०७३ V.S. *Vagish Shastri*
8.11.2016, Varanasi. **(Bhagirath Prasad Tripathi)**

CONTENTS

Pages

Acknowledgement III-IV

Introduction V-VIII

Chapter One 1-7
1. Link Lesson

Chapter Two 8-25
1. How to Create a Dhātu
2. Development of the meaning of धातु(Dhātus)
3. The First Primary Suffix अ/अ(ण्)
4. A Chart of Important Primary suffixes 26-51
5. A Chart of a few Secondary suffixes 52-63

Chapter Three : Declension of Words 64-125
The Chart of Vibhakti case-endings
शब्दरूपाणि Declensions
1. चकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of च् ending words;
2. जकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of ज् ending words;
3. णकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of ण् ending words;
4. तकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of त् ending words;
5. थकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of थ् ending words;
6. दकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of द् ending words;
7. धकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of ध् ending words;
8. संयुक्तनकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of conjuct न् ending words;

9. असंयुक्तनकारान्त-शब्दरूपाणि :declensions of non-conjunct न् ending words;
10. पकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of प् ending words;
11. भकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of भ् ending words;
12. वकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of व् ending words;
13. रेफान्त-शब्दरूपाणि : declensions of र् ending words;
14. शकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of श् ending words;
15. षकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of ष् ending words;
16. सकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of स् ending words;
17. हकारान्त-शब्दरूपाणि : declensions of ह् ending words.

Chapter Four : स्वरान्तशब्दरूपाणि 126-171

1. संयुक्तस्वरान्त-शब्दरूपाणि (औ, ओ, ऐ) declensions of dipthong ending words
2. मूलस्वरान्त-शब्दरूपाणि (ऋ, ऊ, ई, उ, इ, आ, अ) declensions of original vowel ending words
3. अकारान्त-शब्दरूपाणि
4- सर्वनाम-शब्दरूपाणि declensions of Pronoun words
5. अस्मद्-युस्मद्-शब्दरूपाणि declensions of 'I, You' ending words.

Chapter Five : विभक्तिपरिवर्तनम् 172-189

Chapter Six : समासाऽध्याय: (दासविभक्तिलोप:) 190-220

1. तत्पुरुषसमासः,
2. द्वन्द्वसमासः,

3. बहुब्रीहिसमासः,
4. अव्ययीभावसमासः

Chapter Seven :
मत्स्यावतार: Infix 'अ' in सार्वधातुक 221-333

Chapter Eight :
कूर्मावतार: Infix is 'x' in सार्वधातुक 334-378

Chapter Nine :
वराहावतार: Infix is double of the धातु in सार्वधातुक 379-388

Chapter Ten :
नृसिंहावतार: Infix is 'श' in सार्वधातुक 389-398

Chapter Eleven :
वामनावतार: Infix is 'नु' in सार्वधातुक 399-411

Chapter Twelve :
परशुरामावतार: Infix is 'उ(क)' in सार्वधातुक 412-425

Chapter Thirteen :
श्रीरामावतार: Infix is 'न' in सार्वधातुक 426-438

Chapter Fourteen :
श्रीकृष्णावतार: Infix is 'उ' in सार्वधातुक 439-447

Chapter Fifteen :
बुद्धावतार: Infix is 'ना(क)' in सार्वधातुक 448-460

Chapter Sixteen :

कल्क्यवतारः Infix is 'णि+अ' in सार्वधातुक and in
आर्धधातुक only णि + आर्धधातुक Infixes 461-468

Chapter Seventeen : नामधातुप्रकरणम् 469-470

परिशिष्टानि APPENDICES 471

1. अनिड्-व्यञ्जनान्तानां धातूनां सूची 472-477
2. द्युतादिगणधातुसूची 478-479
3. पुषादिगणधातुसूची 480-482
4. ओदन्ता धातवः 483-484
5. ल्वादिगणधातुसूची 485
6. दकारान्ता धातवः 486
7. विभक्तिप्रतिरूपकम् अव्ययम् 487-490
8. अव्युत्पन्ना अव्ययशब्दाः 491
9. संख्यावाचकशब्दसूची 492-495
10. पूरणप्रत्ययान्ताः शब्दाः 496
11. लौकिकन्यायावलिः 497-524
12. वागीश शास्त्री की सारस्वत प्रतिभा 525-539

CHAPTER ONE

1. LINK LESSON

Here secondary suffixes are used with pronouns to make indeclinable (अव्यय) words. All stems become अकारान्त "ending in 'a' ".

Pro-noun	तस् from	त्र at, on	था/ थम् sort	दा time/ दानीम्	धा sort with	ह if	र्हि at time	उना time
सर्व all	सर्वतः स् from all sides	सर्वत्र every where (on all sides)	सर्वथा quite, by all sorts	time सर्वदा/ always	numb -ers	X	X	X
उभय both	उभयतस् from both sides	उभयत्र at both sides	उभयथा by both sorts	X	X	X	X	X
अन्य other	अन्यतस् from other side	अन्यत्र at another side/ place	अन्यथा other-wise or the by sort	अन्यदा at another time	X	X	X	X
इतर other	इतरतस् from other side	इतरत्र at other side	X	X	X	X	X	X

Pro-noun	तस् from	त्र at, on	था/ थम् sort	दा time/ दानीम्	धा sort with	इ if	र्हि at time	उना time
अपर other	अपरतस् from other side	अपरत्र on other side	X	X	X	X	X	X
पूर्व before	पूर्वतस् from previous side	पूर्वत्र at previous side	X	X	X	X	X	X
पर other	परतस् from other side	परत्र at other side	X	X	X	X	X	X
य(द्) which	यतस् from which side, because	यत्र where, which side	यथा as by which sort	यदा when	X	यदि if	यर्हि	X
त(द्) that	ततस् from that side	तत्र	तथा	तदा then	X	X	तर्हि then	
एत(द्) this	X	there (at that place)	X	X	X	X	एतर्हि now	
इ(दम्) this	इतस् / अतस्	इह / अत्र here	इत्थम् thus by	इदानीम् now at	X	X	X	अधुना now

Pro-noun	तस् from	त्र at, on	था/ थम् sort	दा time/ दानीम्	धा sort with	इ if	र्हि at time	उना time
	from this side therefore	(at this place)	this sort manner	this time				
कि(म्) which, what	कुतस् from where, why	कुत्र where? (at that far place?)	कथम् how?, in what manner? Whence?	कदा when ? at what time?	X	X	कर्हि	X
अद(स्) that far	अमुतस् from that(far) place	अमुत्र at that far place	X	X	X	X	X	X
एक one, chief	एकतस् from one place, asides	एकत्र at one place, together	X	एकदा once upon a time	एकधा, द्विधा, त्रिधा, चतुर्धा, पञ्चधा, षोढा, सप्तधा, अष्टधा, नवधा, and so on	X	X	X

Adjectives- suffix, त्य -

Note: Few indeclinables are composed out of two words which together become indeclinable. Such as **अस्मिन्** this + **समा** year = **ऐषमस्** + to make adjective suffix **त्य** = **ऐषमस्त्य** belonging to this year.

सर्वत्र + त्य = सर्वत्रत्य
यत्र + त्य = यत्रत्य
तत्र + त्य = तत्रत्य
कुत्र + त्य = कुत्रत्य
अत्र + त्य = अत्रत्य
अधि + त्य+का=अधित्यका(f. noun)
the high land of the mountain
उप + त्य+का=उपत्यका(f. noun)
नि+त्य=नित्य/निस् + त्य = निष्ट्य

त्र ending and तस् ending indeclinable words take त्य suffix to make adjective and noun. Such as:

इतस् + त्य = इतस्त्य
इह + त्य = इहत्य
यतस् + त्य = यतस्त्य
ततस् + त्य = ततस्त्य
कुतस् + त्य = कुतस्त्य

अमा + त्य = अमात्य
'minister'

Adjective Suffix तन (ट्) from words denoting time

इदानीम् + तन = इदानीन्तन प्राह्णे + तन = प्राह्णेतन

अधुना + तन = अधुनातन नक्तम् + तन = नक्तन्तन
सदा + तन = सदातन दिवा + तन = दिवातन
सना + तन = सनातन प्राक् + तन = प्राक्तन
सायम् + तन = सायन्तन ऐषमस् + तन = ऐषमस्तन
चिरम् + तन = चिरन्तन पश्चात् + तन = पश्चात्तन
प्रातस् + तन = प्रातस्तन ह्यस् + तन = ह्यस्तन
: pertaining to morning : pertaining to yesterday
प्रगे + तन = प्रगेतन ह्यस् + तन = ह्यस्तन
: pertaining to morning : pertaining to tomorrow
श्वस् + तन = श्वस्तन
चिरम् + तन = चिरन्तन परश्वस् + तन = परश्वस्तन
: pertaining to day after tomorrow.

Some एकारान्त pronouns are indeclinable. Adding उस् suffix with दिव makes them indeclinable.

पूर्वे (previous + दिव (day + अस् suffix = पूर्वेद्युस् yesterday.
प्रपूर्वे (before previous + दिव (day + (ए)स् = प्रपूर्वेद्युस् day before yesterday.
अन्ये (other + दिव (day +(ए)अस् = अन्येद्युस् = other day
इतरे (other + दिव (day + (ए)अस् = इतरेद्युस् = other day
उत्तरे (after + दिव (day + (ए)अस् = उत्तरेद्युस् = next day
परे (other + दिव (day + (ए)अस् = परेद्युस् = next day

Adjective

चित् and चन indeclinables make adjectives from the whole declensions of किम् words.

किम् + चित् /चन = indeclinable (uncertain meaning).

किम् + चित् /चन = किञ्चित्/किञ्चन some,

के + चित् /चन = केचित्/केचन ,

कानि + चित् /चन = कानिचित् / कानिचन

कदा + चित् /चन = कदाचित् /कदाचन,

कस्याम् + चित्/चन = कस्याञ्चित् /कस्याञ्चन

कुत्र + चित्/चन = कुत्रचित् / कुत्रचन = कस्मिंश्चित् / एकस्मिश्चन somewhere?

कथम् + चित्/चन = कथञ्चित् / कथञ्चन

किम् + अति(क्) = कति = 'how many' (plural).

कुतस् + चित्/चन = कुतश्चित् /कुतश्चन

कति + चित्/चन = कतिचित्/ कतिचन

One can make adjectives from pronouns which are ending in consonants by adding **'दृश'** and prolonging the **उपधा** (the penultimate syllable).

इ(दम्) + दृश = ईदृश, f. ईदृशी 'like this'.

एत(द्) + दृश = एतादृश, f. एतादृशी 'like this'.

य(द्) + दृश = यादृश, f. यादृशी 'like which'.

कि(म्) + दृश = कीदृश, f. कीदृशी 'like what'.

त(द्) + दृश = तादृश, f. तादृशी 'like that'.

अन्य(द्) + दृश = अन्यादृश, f. अन्यादृशी 'like another'.

त्वत् + दृश = त्वादृश, f. त्वादृशी 'like thou'.

भव(त्) + दृश = भवादृश, f. भवादृशी 'like respectful you'.

म(त्) + दृश = मादृश, f. मादृशी 'like me'.

अस्म(द्) + दृश = अस्मादृश, f. अस्मादृशी 'like us'.

युष्म (द्) + दृश = युष्मादृश, f. युष्मादृशी 'like you all'.

The adding of वत् secondary suffix creates adjectives. **तद्वत् = like that**. This **वत्** is an indeclinable word meaning: **equal**.

य(द्) + वत् = stem n.यावत्, m. यावान्, f. यावती 'which much'.

त(द्) + वत् = stem n.तावत् /तावान् /तावती 'that much'.

एत(द्) + वत् = stem n.एतावत्, m.एतवान् / एतावती 'this much'.

कि(म्) + यत् = stem n.कियत्, m. कियान् / कियती 'how much'.

इद(म्) + यत् = stem n.इयत् , m. इयान् / इयती 'this much'.

Comparative suffix **तर** and superlative suffix **तम** denote adjectives. For example: **लघुतर, लघुतम, गुरुतर, गुरुतम**. But when these are **used together with indeclinables and tenses,** these become adverbs ending in **तराम्** and' **तमाम्**. For example: **प्रातस्तराम्** early in the morning; **प्रातस्तमाम्; विजयतेतराम्**. **Tenses** have no **genders**: **विजयतेतमाम्, गच्छतितराम्, गच्छतितमाम्** ।

ꕥ◆ꕥ

CHAPTER TWO

2. HOW TO CREATE A DHĀTU

The consonants and शक्ति letters are changeable, Therefore this have meanings to move to go. अ and आ are unchangeable, have no meaning to move or go. But consonant can't make a धातु without help of vowels. In the following chart consonants make meaning of move with help of vowels. It shows prehistoric character.

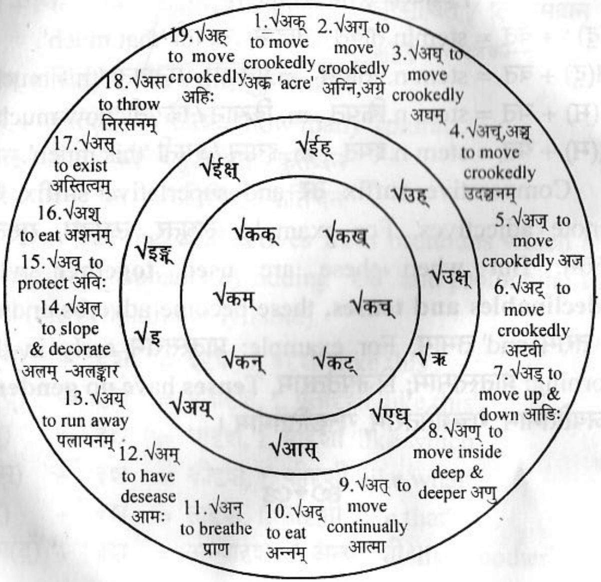

All vowels and consonants are changeable speech units (vāc). They move, they create speech, except अच्युत, अ and आ + changing means an action क्रिया. धातु of a verb is called a क्रिया, a movement (it implies a change of state). But only consonants stay without any meaning in a sentence without help of a vowel. Now let us begin to make **धातुः from consonants supported by vowels** as for example from क् to move crookedly, supported by अ makes √अक् 'to move crookedly'. This process shows the prehistoric activity of the Aryans moving away from Himalaya. Their movement developed the language as well. One can observe in the following examples a model of the prehistoric gradual development of the meaning of Dhātus:

1. √अक् to move crookedly + र = अक्र acra. This word is found today only in European languages > 'acre'(a square of land□). During the Dark ages the Āryans were living on the Himalaya Mountains. They were cutting the trees to create empty land to live upon and cultivate crops. That space was crooked and round.

2. √अग् to curl, to move crookedly in a zigzag. The curl crooked movement was upward.√अग् + नि = अग्निः = Fire.

√अग् + र = अग्र the top of fire, means in front of or

first. अग्र + इम = अग्रिम 'adj.', अग्रग् adj. अग्रे 'indeclinable', अग्रेसर ' going in front of', 'preceding', 'best '.

3. √अघ् 'to move crookedly inside' + अम् = अघम्. That is sin. अघम् = sin, अनघ = sinless (adj.).

4. √अच् 'to move crookedly' > √अञ्च् -उदञ्चति जलम् 'He/She carries water (from..)'.

5. √अज् 'to move crookedly/ in zigzag'. The goat is the animal that moves crookedly/ in a zigzag on the mountains. अज् + अ = अजः 'a got', अजा 'she goat'. When the Aryans came down from the Himalayas, they created the courtyard inside their houses crookedly, not round. Ex. √अज् + इर = अजिरम् courtyard.

6. √अट् 'to move crookedly'. √अट् + अवी = अटवी jungle. Aryans did not forget Himalaya. They were moving in the forest. √अट् + अन = अटन, परि + अटन = पर्यटन tourism, they made tour, तीर्थयात्रा. 'they could not forget the high summits of Himalaya. They made their buildings high अट् + ट = अट्टः 'high building' and अट्टहासः 'high horse laugh'.

7. √अड् 'to move crookedly'. √अड् + इ(ण) = आडिः 'a bird' which moves its tale upward crookedly. 'त्वमप्याडिर्भवस्वेति' -मार्कण्डेयपुराण।

8. √अण् 'to sound' The sound of the bird moves crookedly inside from gross to subtle. √अण् + उ = अणु

'small particles' 'परमाणु' atom.

9. √अत् 'to move inside' √अत् + ण्मन् = आत्मन् = प्राण and soul, in German *atmen* means 'to breathe'.

10. √अद् 'to eat'. Without food प्राण becomes weak. For the strength of प्राण it is necessary to eat अन्न. √अद् + न = अन्नम्,

11. √अन् 'to breathe'. By eating food प्राण becomes stronger. √अन् + अ(ण) = आनः ; प्र + आनः = प्राणः ; अप + आनः = अपानः ; वि + आनः = व्यानः ; उद् + आनः = उदानः; सम् + आनः = समानः These are five categories of life forces.

12. √अम् 'to be diseased'. When समान प्राण does not work well in मणिपुर चक्र, then वैश्वानर अग्नि becomes weak. √अम् + अ(ण) = आमः mucus. It is the cause of disease. When the food is not digested well, the mucus produces. अमीबा 'Amoeba'.

13. √अय् 'to run'. People run from the houses, when contagious diseases spread, like the plague. परा + अयनम् = पलायनम् = running fast.

14. √अल् 'to stop' and after the disease vanishes they return back. अलम् 'enough' and they earn money and purchase gold, ornaments: अलङ्कार 'ornament'- √अल् has three meanings: 1. Enough, 2. To stop and 3. to decorate.

15. √अव् 'to protect'. In ancient times there were no banks. Therefore the rich people were appointing guards

first. अग्र + इम = अग्रिम 'adj.', अग्रगू adj. अग्रे 'indeclinable', अग्रेसर ' going in front of', 'preceding', 'best '.

3. √अघ् 'to move crookedly inside' + अम् = अघम्. That is sin. अघम् = sin, अनघ = sinless (adj.).

4. √अच् 'to move crookedly' > √अञ्च् -उदञ्चति जलम् 'He/She carries water (from..)'.

5. √अज् 'to move crookedly/ in zigzag'. The goat is the animal that moves crookedly/ in a zigzag on the mountains. अज् + अ = अजः 'a got', अजा 'she goat'. When the Aryans came down from the Himalayas, they created the courtyard inside their houses crookedly, not round. Ex. √अज् + इर = अजिरम् courtyard.

6. √अट् 'to move crookedly'. √अट् + अवी = अटवी jungle. Aryans did not forget Himalaya. They were moving in the forest. √अट् + अन = अटन, परि + अटन = पर्यटन tourism, they made tour, तीर्थयात्रा. 'they could not forget the high summits of Himalaya. They made their buildings high अट् + ट = अट्टः 'high building' and अट्टहासः 'high horse laugh'.

7. √अड् 'to move crookedly'. √अड् + इ(ण) = आडिः 'a bird' which moves its tale upward crookedly. 'त्वमप्याड़िर्भवस्वेति' -मार्कण्डेयपुराण।

8. √अण् 'to sound' The sound of the bird moves crookedly inside from gross to subtle. √अण् + उ = अणु

'small particles'-'परमाणु' atom.

9. √अत् 'to move inside' √अत् + मन् = आत्मन् = प्राण and soul, in German *atmen* means 'to breathe'.

10. √अद् 'to eat'. Without food प्राण becomes weak. For the strength of प्राण it is necessary to eat अन्न. √अद् + न = अदनम्.

11. √अन् 'to breathe'. By eating food प्राण becomes stronger. √अन् + अ(ण्) = आनः ; प्र + आनः = प्राणः ; अप + आनः = अपानः ; वि + आनः = व्यानः ; उद् + आनः = उदानः; सम् + आनः = समानः These are five categories of life forces.

12. √अम् 'to be diseased'. When समान प्राण does not work well in मणिपुर चक्र, then वैश्वानर अग्नि becomes weak. √अम् + अ(ण्) = आमः mucus. It is the cause of disease. When the food is not digested well, the mucus produces. आमीबा 'Amoeba'.

13. √अय् 'to run'. People run from the houses, when contagious diseases spread, like the plague. परा + अयनम् = पलायनम् = running fast.

14. √अल् 'to stop' and after the disease vanishes they return back. अलम् 'enough' and they earn money and purchase gold, ornaments: अलङ्कार 'ornament'- √अल् has three meanings: 1. Enough, 2. To stop and 3. to decorate.

15. √अव् 'to protect'. In ancient times there were no banks. Therefore the rich people were appointing guards

to protect their property. √अव् + (क)म् = ओम् 'protection'. √अव् + इ = अविः sun and sheep, √अव + अनि = अवनिः 'the earth'.

16. √अश् 'to eat'. The guards, doorkeepers, etc. need food. In ancient times, the servants were fed by the masters giving them rice भक्तम् to eat. In India the word भत्ता is used even today in the meaning of travelling allowance.

17. √अस् 'to exist'. The people who have much grain, gold, money, they think they will exist for ever having अस्तित्व, सत्ता power and authority. They build their ego upon their accomplishments and out of false values and they disregard other people and countries.

18. √अस् 'to throw'. They think is proper to throw things (bad words) at other people and other countries, that are against them. अभ्यासः 'practice', समास,व्यासः,न्यासः.

19. √अह् 'to move crookedly'. They behave like the snake, moving crookedly, and full of poison. अहिः cobra.

कृत्प्रत्ययाः Primary Suffixes

In Sanskrit words are mostly derived from verbs:

धातु+suffixes

These are called primary derivatives. There are near about two thousand Dhātus in Dhātupāṭha of Pāṇini, the grammarian of 4500 B.C. He mentioned another 10 other grammarians in his Aṣṭādhyāyī, a grammatical book. A great tradition of grammarians was long existing in India, even before Pāṇini .

Nouns, adjectives, and adverbs are derived from धातु + suffixes, प्रत्यय. धातु means metal. As thousands of instruments are produced from iron etc, like that from the verbal धातु derive thousands of words.

Although there are innumerable suffixes, primary regular suffixes are only seventeen as it follows: 1. अ(ण्), 2. अन, 3. अनीय, 4. य(ण्), 5. तव्य, 6. तुम् (तुकाम, तुमनस्) 7. तृ, 8. अक(ण्), 9. (ण्)इन, 10. (क)त, 11. (क)तवत्, 12. (क)त्वा, 13. णम्, 14. (क)ति, 15. क्विप्, 16. अत्, and 17. मान/आन.

Students will be able to decide genders with the help of suffixes. For instance अ is the short form of अच्युत (विष्णु). This suffix creates a masculine noun. There may be some exceptions. 2. अन suffix creates a neuter noun, if an adjective, it becomes masculine. Its meaning is '- ing ' in English 3. अनीय, 4. य(ण्) and 5. तव्य, these three suffixes create verbal adjectives and they are mostly used

having a subjunctive meaning, but in passive voice: their meaning is: (a) should be, (b) to be and (c) able.

6. तुम् (infinitive) indeclinable, (तुकाम and तुमनस् adj. desirous to), 7. तृ, 8. अक(ण्) and 10. णिन्. These three create adj. and the meaning 'er' as 'creator' is conveyed.

11. क्त third form of the English verb. Such as: go > gone, do > done etc. this suffix makes adjective in passive voice. But in the moving-meaning-roots and in the intransitive roots it is used also in the active voice; 12. (क्)तवत्, adj. third form of the verbs and active voice. These two are complementary to the verb, past participles; 13.(क्)त्वा absolute past participle, indeclinable; 'त्त्वा' suffix changes in त्य with prefixes and with short vowel ending verbs. Such as √चि + त्वा = चित्वा but with परि prefix परिचित्य. In long vowel ending verbs and consonant ending verbs, त् support does not appear to help. Such as: √भू + त्वा = भूत्वा > अनुभूय, √युज् + त्वा = युक्त्वा > प्रयुज्य. 14. (ण्) अम् absolute past participle indeclinable ध्यायं ध्यायम्. 15. (क्)ति makes feminine nouns: भक्ति, मुक्ति, etc.

16. क्विप् makes feminine nouns. But with उपपद the word becomes an adjective or mostly a masculine noun; This क्विप् totally drops. Because of the *cutter* (see the mnemonic convention) no गुण this cuts semivowels to

vowels सम्प्रसारण and the nasal drops as well. Such as √भृ + क्विप् = भू 'earth' feminine noun. √भृ 'to bear' + क्विप् = भृ. उपपद comes भू 'earth', भूभृत् a king or mountain. 17. अत् adj. present participle in परस्मैपदी verbs; and 18. आन / मान present participle in आत्मनेपदी verbs. Such as √पठ् + अत् = पठत् (परस्मैपदी); √सेव् + अ + मान = सेवमान (आत्मनेपदी) where there no अ infix appears आन suffix. Such as √ईश् (2) + आन = ईशान।

THE FIRST PRIMARY SUFFIX IS अ / अ (ण्)

ण् flag is the indicator of वृद्धि, increasing or development. Now the question that arises is: along with which verbs the अ (ण्) suffix is used? and along with which verbs the अ suffix is used?

Ans. Increasing means expansion. Fire expands quickly. 1.ऋ is a symbol of fire as √कृ, √मृ, √सृ etc. Fire appears from the third eye of शम्भु, 'उ' is a symbol of शम्भु and 2. long ऊ is the symbol of the fire of Shiva's third eye as √भू. But when there is lack of fuel, the fire begins to decrease. It means these two types of verbs take the both suffixes अ (ण्) and अ. अ is the symbol of अच्युत unchangeable. For (अकारोपध अ < penultimate) verbs only अ (ण्) suffix appears, but not अ suffix. For example: √पठ्, √नद् etc. here अ is last but one. √पठ् + अ(ण्) = पाठः; √नद् + अण् = नादः।

√कृ + अ(ण्) = - कारः 'maker'. This noun is always used in compounds with other words and denotes gross meanings. Such as:

कुम्भ 'pot' + कारः 'maker' = कुम्भकारः 'potter', घटकारः 'potter' , लोह 'iron' + कारः = लोहकारः 'ironsmith', स्वर्ण 'gold'+ कारः 'maker' = स्वर्णकारः 'goldsmith'; सूप 'soup' (दाल) + कारः 'maker' = सूपकारः 'cook', सूत्र 'aphorism'+ कारः 'maker' = सूत्रकारः, वृत्ति + कारः = वृत्तिकारः ; टीका + कारः = टीकाकारः 'commentator', तन्तु 'thread' + कारः = तन्तुकारः 'weaver'; सूची 'needle' + कारः 'tailor', शिल्प 'sculpture' + कारः = शिल्पकारः 'architect', ग्रन्थ 'book' + कारः = ग्रन्थकारः 'author', साहित्य 'literature' + कारः = साहित्यकारः 'literary person', पत्त्र 'paper' + कारः = पत्त्रकारः 'journalist', दन्त 'teeth' + कारः = दन्तकारः 'dentist', चर्मकारः shoe-maker; मूर्तिकारः 'Statue-maker' मणिकारः 'jeweler', मालाकारः 'garland-maker', रथकारः 'chariot-maker', काष्ठकारः 'wood-maker' धनुष्कारः 'bow-maker', *घट 'pot'; घटकारः 'potter', Hebrew : Kad < घट 'Pot', घटकार Kadar 'Potter'.*

Prefixes are not independent words. Therefore if a prefix is used with कार, the meaning will not be *maker*. The prefixes are twenty two as follows:

1. प्र 'much emphasizing' प्रकारः, 'sort', 2. परा 'far', away, 3. अप away अपकारः, 4. सम् well, together; संस्कारः; 5. अनु 'after', 6. अव 'below', 7. निस् 'out of, certainly', 8. निर्

'out of, decision', 9. दुस् 'bad', 'difficult', दुष्कृतिः, दुर्जन, दुर्ग,10. दुर् 'bad' 11. वि 'without, against', different and special' विकारः, 12. आ 'opposite' with moving verbs आगमः, 'up to' with words आजानु ; 13. नि 'much, below' निपातः, 14. अधि 'under', अधिकारः 15. अपि 'also' as an indeclinable, 'to close' as a prefix पिधानिका 'lid', cover; 16. अति 'extremely', crossing अत्यन्तम् ; 17. सु 'well', beautiful, सुकृतिः, 18. उद् 'up' 'उदयः', , 19. अभि 'in front of', अभ्यासः 'practice'; 20. प्रति 'towards', every; in return, प्रतीकारः 21. परि 'around'; परिष्कारः; 22. उप, 'near', vice, उपकारः help.

Some indeclinables are used also as prefixes but only with √कृ and √भू verbs. Such as:

1. आविस् 'appearance', 1.आविर्भावः 'appearance', 2. आविष्कारः 'invention', 'discovery'; 3. धिक् 'fie', shame : धिक्कारः 'disdain', 4. न्यक् 'contempt'; न्यक्कारः, 5. तिरस् , disappear with √भू- तिरोभावः and 'disrespect' with √कृ; तिरस्कारः, 6. पृथक् 'separation', पृथक्करणम् , 7. Secondary ई suffix: स्व + ई = स्वी + कारः = स्वीकारः 'acceptance', 8. प्राध्वम्, 9. लवणम्, 10. साक्षात् 'to see with one own eyes : साक्षात्कारः, 11. नमस् salutation, नमस्कारः 'acting salutations'.

We attested ऋ 'fire' ending verbs with अ (ण्) suffix. Fire also gets to decrease therefore without पताका (ण्), we use अ suffix.

1. √कृ + अ = करः 'which is done by it' = hand. कर + इन् (secondary suffix = करिन् 'elephant'. कर means also maker in compound. But this will be compounded with the words which have 'subtle' meaning. Such as:

प्रभा 'shining' + करः = प्रभाकरः 'sun'.
दिवा 'day' + करः = दिवाकरः day-maker = 'sun'.
दिन 'day' + करः = दिनकरः day-maker = 'sun'.
विभा 'shining' + करः = विभाकरः 'sun'.
भास् 'shining' + करः = भास्करः 'sun'.
अहस् 'day' + करः = अहस्करः 'sun'.
निशा 'night' + करः = निशाकरः 'moon'.
किम् 'what' + करः = किङ्करः 'what are you making ?' means nothing = 'servant'. and किङ्करी 'maid servant'.

अरुष् wound + करः maker = अरुष्करः, कारस्करः 'the marking of nut plant, N. of a poisonous medicinal plant' 'नहि कारस्करो वृक्षस्तापनिर्वापणक्षमः'

बहु + करः = बहुकरः sweeper.
बहुकरी = broom. Hindi बुहारी
कर्मकरः 'a hired labourer, not a slave'
कर्मकरी 'a hired maid labourer.
चित्र + करः = चित्रकरः 'painter'

Now second धातु √भू takes अ (ण्) and अ suffix both

With अ (ण्) suffix the derived word will have a subtle meaning and with अ suffix the meaning will be gross:

2. (a) √भू to exist + अ(ण्) = भावः existence, ideas, feeling, meaning.

प्रभावः 'influence'.
आविर्भावः 'appearance'.
प्रादुर्भावः 'appearance'.
तिरोभावः 'disappearance'.
दुर्भावः 'bad feeling'.

2.(b) √भू + अ = भवः existence; 'world, birth, Śiva'.

प्रभवः 'production'.
पराभवः 'defeat, overthrow'.
संभवः 'production' possibility.
अनुभवः 'experience'.
विभवः 'wealth, property'.
उद्भवः 'source, production'.
अभिभवः 'defeat'.

3. Only अ (ण्) suffix from अकारोपध (अ penultimate) verbs:

√पठ् 'to read' + अ(ण्) = पाठः 'lesson'.
√नद् 'to sound' + अ(ण्) = नादः 'loud roar', echo.
√वद्'to speak'+ अ(ण्) = वादः 'talk', 'theory', 'doctrine'.
प्रवादः 'rumour'.
संवादः 'conversation, dialogue, news.
अनुवादः 'translation'.
विवादः 'dispute'.

प्रतिवादः 'answer', refutation, rejection.

अपवादः 'abuse, exception'.

परिवादः 'blame, scandal'.

Other than these three types of roots, with all roots गुण appears (see *rope development*), never वृद्धिः:

इकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes:

1. √चि 'to collect' चयः, 2. √जि 'to conquer' जयः, 3. √सि 'to bind' विषयः ; 4. √हि 'to go' हयः, 5. √क्षि 'to decay' क्षयः.

ईकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes:

1. √क्री 'to purchase' क्रयः, 2. √नी to carry नयः, to lead, 3. √दी 'to decrease' दयः, 4. √भी 'to fear' भयम्, 5. √ली 'to dissolve' लयः, 6. √शी 'to sleep' शयः, 7. √डी 'to fly' डयः

उकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes:

1. √कु 'to sound' कवनम् 2. √जु-जवः 3. √नु 'to prey' नवः 4. √रु 'to sound' रवः 5. √श्रु- 'to listen' श्रवः. 6. √स्तु 'to pray' स्तवः 7. √हु 'to oblate' हवः.

ऊकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes:

1. √भू 'to become' भवः 2. √पू 'to purify' पवः.

ऋकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes:

1.√कृ 'to do' करः; 2.√मृ 'to die' मरः,अमरः; 3.√हृ 'to carry' to steal हरः; 4. √सृ 'to move' सरः, प्रसरः.

ॠकारान्त roots with अ, अन, अनीय suffixes :

1.√तॄ 'to cross' तरः; 2.√कॄ 'to scatter' अवकरः; 3.√दॄ 'to split' दरः; 4.√गॄ(ॄ) 'to swallow' गरः; 5.√पॄ 'to fill' परः 6.√शॄ 'to kill' शरः.

इकारोपध (इ penultimate) roots with अ, अन, अनीय suffixes।

1. √चित् 'to be conscious' चेतः; 2. √दिश् 'to point out; to show' देशः; 3. √विश् 'to enter' वेशः; 4. √दिव् 'to shine' देवः; 5. √विच् 'to discriminate' विवेकः; 6. √सिच् 'to sprinkle' सेकः; 7. √खिद् 'to be unhappy' खेदः; 8. √छिद् 'to cut' छेदः; 9. √विद् 'to know' वेदः; 10. √सिध् 'to prove' निषेधः; 11. √स्निह् 'to love' स्नेहनम् ; 12. √विध् 'to increase' वेधः; 13. √मिल् 'to meet' मेलः; 14. √हिल् 'to shake' हेला; 15. √इष् 'to wish' एषः ; 16. √लिश् 'to go' 'to become small' लेशः; 17. √पिष् 'to grind' पेषः; 18. √शिष् 'to leave remaining' शेषः; 19. √भिद् 'to pierce' भेदः; 20. √स्निह् 'to love' स्नेहः.

संयुक्त इकारोपध (penultimate roots) with अ, अन, अनीय suffixes।

In these verbs there is no गुण because of two measurements। √शिक्ष् 'to have knowledge शिक्षा; √भिक्ष् 'to beg' भिक्षा; √चिन्त् 'to think' चिन्ता, चिन्तनम्, चिन्तनीय.

ईकारोपध(ई penultimate)roots with अ, अन, अनीय suffixes:

No गुण, because two measurements in the following verbal roots।

1. √ईर्(ई) 'to go' 'to move' समीरः ; 2. √ईश् 'to be able',

to have power ईशः; 3. √नील् 'to colour' नीलः; 4. √कील् 'to bind' कीलः; 5. √शील् 'to contemplate' शीलः ; 6. √ईड् (2) 'to prey' ईडः; 7. √मील् (1)'to close' मीलः; 8. √ईह् 'to wish' ईहा.

संयुक्त ईकारोपध (ई penultimate) roots with अ, अन, अनीय suffixes :

No गुणः for:

1. √ईक्ष् 'to see' ईक्षा, 2. √दीक्ष् (1) 'to initiate' दीक्षा.

उकारोपध (उ penultimate roots) with अ, अन, अनीय suffixes :

1. √उष् 'to burn' ओषः, 2. √क्रुश् 'to cry' क्रोशः, 3. √मुष् 'to steal' मोषः, 4. √पुष् 'to nourish' पोषः, 5. √कुप् 'to be angry' कोपः, 6. √क्रुध् 'to be angry' क्रोधः, 7. √दुष् 'to commit a mistake' दोषः, 8. √रुष् 'to be angry' रोषः, 9. √रुह् 'to appear', 'to grow', 'to climb up' रोहः; 10. √मुह् 'not to discriminate' मोहः; 11. √दुह् 'to milk' दोहः, 12. √युज् 'to unite' योगः,. 13. √रुज् 'to decrease' रोगः, 14. √भुज् 'to eat' भोजः, भोजनम्, 'to enjoy' भोगः, 15. √कुष् 'to take out' कोषः.

ऊकारोपध (ऊ penultimate) verbs with अ, अन, अनीय suffixes :

No गुणः.for:

1. √पूष् 'to nourish' पूषः; 2. √रूष् 'to adorn, to smear' रूषः; 3. √ऊन् 'to decrease' ऊनः; 4. √मूल् 'to root' मूलम्.

ऋकारोपध (ऋ Penultimate) root with अ, अन, अनीय suffixes :

1. √कृष् 'to drag' कर्षः, 2.√वृष् 'to rain' वर्षा, 3. √तृप् 'to satiate' तर्पः, 5. √दृप् 'to be proud' दर्पः, 6. √सृप् 'to crawl' सर्पः, 7. √बृह् 'to raise' 'to attempt'बर्हा, , 8. √मृश् 'to consult', 'to consider' परामर्शः; 9. √मृष् 'to endure' to pardon मर्षः, आमर्षः; 10. √हृष् 'to be happy' हर्षः, 11. √दृश् 'to see' दर्शः, आदर्शः; 12. √मृद् 'to rub', 'to squeeze' मर्दः, सम्मर्दः 'crowd'.

2. अन 'ing' √कृ + अन = करणम् 'doing'. Here no वृद्धि, only गुण takes place. √पठ + अन = पठनम् ।

3. अनीय 'to be, to be doable करणीय doable, 'to be done'.

4. य /य(ण्) 'to be done' 'doable' यण्-

√कृ + कार्यम् (work) also noun

√पठ् + य(ण्) = पाठ्यम् 'text'

√नी + य = नेयम्

√दा + य = देयम्, √स्था + य = स्थेयम्, √मा + य = मेयम्, √ध्मा = ध्मेयम् .

√पा + य = पेयम्, √ध्या + य = ध्येयम्; √गा + य = गेयम्

Note: In the condition of uses between long आ + य, reflex ई reflected from य.

5. तव्य 'to be, to be done' able.

√कृ + तव्य = कर्तव्य, √पठ् + इतव्य = पठितव्य, इ appears because of strong root.

6. **तुम्** 'infinitive' √कृ + तुम् = कर्तुम् 'to do', √नी + तुम् = नेतुम् 'to carry', √पठ् + इतुम् = पठितुम् 'to read'.

Adjectives

7. **तृ** 'er' as doer. √कृ + तृ = कर्तृ = doer, √नी + तृ = नेतृ 'leader'.

8. **अक(ण्)**'er' √नी + अक(ण्) = नायक 'hero', √पठ् + अक(ण्) = पाठक 'reader'.

9. **(ण्)इन्** 'er' √कृ + (ण्)इन् = -कारिन् 'doer', √पठ् + (ण्)इन् = -पाठिन्, वेदपाठिन्.

10. **क्(त)** done, 'gone' etc. third form of the verb. In English language it is used in Passive voice. कृ + (क्)त = कृत 'done', क् flag means no गुण. √पठ् + इत = पठित, √गम् + (क्)त = गत 'gone'.

11. **(क्)तवत्** 'third form of the root'. It is used only in active voice. √कृ + (क्)तवत् = कृतवत् (stem), √पठ् + इतवत् = पठितवत् 'read', गम् + (क्)तवत् = गतवत् 'gone'.

Indeclinables

12. **(क्)त्वा** 'absolute past participle'. √कृ + त्वा = कृत्वा 'having done', √पठ् + इत्वा = पठित्वा 'having read'.

13. **(क्)ति** 'feminine noun'. कृ + (क्)ति = कृतिः 'action', √गम् + (क्)ति = गतिः 'movement'.

14. **क्विप्** This suffix drops and makes a feminine noun. √भू + (क्)विप् = भूः 'the earth', with short vowel त् appears as support, such as √चि + क्विप् = चित्

Adjectives

15. **अत्** present participle in परस्मैपदम् . √पठ् + अत् = पठत् 'reading'.

16. **आन /मान** present participle in आत्मनेपदम्. √दुह् + आन = दुहान 'milking'. In second अवतार no infix अ(अच्युतः) √एध् + अ + मान = increasing near अ(विष्णु) infix exists, therefore म Lakṣmī with अ(न) > मान.

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS* WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√अद् 2/ भक्षणे to eat	√क्षुद् (क्षुदिर्) 7/ संपेषणे to grind	√खिद् 4/दैन्ये(आ.) to be distressed	√छिद् (छिदिर्) 7/ दैधीकरणे (उ) to cut	√तुद् 6/व्यथने (उ) to be in pain	√नुद् 6/प्रेरणे(उ) to impel
Prefixes उपसर्गाः	वि, नि	सम्, प्र.	परि	प्र, सम्, अनु अव, वि, व्यव, परि	प्र, सम्	प्र, सम्, वि
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्य पुरुष एकवचन	अत्ति	क्षुणत्ति	खिद्यते	छिनत्ति, छिन्ते	तुदति, ते	नुदति/ते
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्य पुरुष एकवचन	अद्यते	क्षुद्यते	खिद्यते	छिद्यते	तुद्यते	नुद्यते
Present causative active वर्तमानकाले प्रेरणार्थे अन्य पुरुष एकवचन	आदयति	क्षोदयति	खेदयति	छेदयति	तोदयति	नोदयति
Present causative passive वर्तमानकाले प्रेरणार्थे कर्मवाच्ये	आद्यते	क्षोद्यते	खेद्यते	छेद्यते	तोद्यते	नोद्यते

* For understanding the notations 1- 9 that follow the *dhātus* the verbal roots, see Chapter 6– मत्स्यावतारः, p.191-193; the notations following the "/"signs of the conjugations(for example: √अद् 2/ भक्षणे, √खिद् 4/दैन्ये(आ.), √तुद् 6/व्यथने(उ)etc) are references in the धातुपाठः Dhātupātha of Pāṇini a work highly recommended for anyone learning Sanskrit.

	√अद् 2/ भक्षणे to eat	√क्षुद् (क्षुदिर्) 7/ संपेषणे to grind	√खिद् 4/दैन्ये(आ.) to be distressed	√छिद् (छिदिर्) 7/ दैधीकरणे (उ) to cut	√तुद् 6/व्यथने (उ) to be in pain	√नुद् 6/प्रेरणे(उ) to impel
Noun masculine [illegible]	[illegible]	[illegible]	खेदः	छेदः	तोदः	नोदः
Noun neuter [illegible]	[illegible]	[illegible]	खेदनम्	छेदनम्	तोदनम्	नोदनम्
[illegible] adj. / Potential Passive [illegible]	[illegible]	[illegible]	खेदनीय	छेदनीय	तोदनीय	नोदनीय
[illegible] Potential Passive adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोद्य	नोद्य
[illegible] adj. / Potential Passive [illegible] sometimes noun neuter	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोत्तव्य तोदयितव्य	नोत्तव्य नोदयितव्य
[illegible] Indeclinable	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोत्तुम् तोदयितुम्	नोत्तुम् नोदयितुम्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोत्तुकाम तोदयितुकाम	नोत्तुकाम नोदयितुकाम
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोत्तुमनस् तोदयितुमनस्	नोत्तुमनस् नोदयितुमनस्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोत्तृ तोदयितृ	नोत्तृ नोदयितृ
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	-तोदिन्	-नोदिन्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तोदक	नोदक
[illegible] Past participle passive adj. sometimes neuter noun	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	तुन्न	नुन्न

	√अद् 2/ भक्षणे to eat	√क्षुद् (क्षुदिर्) 7/ संपेषणे to grind	√खिद् 4/दैन्ये(आ.) to be distressed	√छिद् (छिदिर्) 7/ दैधीकरणे (उ) to cut	√तुद् 6/व्यथने (उ) to be in pain	√नुद् 6/प्रेरणे(उ) to impel
क्तवत् Past participle active adj.	अन्नवत् आदितवत्	क्षुण्णवत्/ वान् /वती	खिन्नवत्/ वान् / वती	छिन्नवत्/ वान् / वती	तुन्नवत्/ वान् / वती	नुन्नवत् / वान् / वती
(क्) त्वा Absolute Past Participle indeclinable	अत्त्वा/ जग्ध्वा प्रजग्ध्य	क्षुत्त्वा/संक्षुद्य	खित्त्वा परिखिद्य	छित्त्वा परिच्छिद्य	तुत्त्वा संतुद्य	नुत्त्वा अपनुद्य
(ण) अम्	आदम् आदम्	क्षोदं क्षोदम्	खेदं खेदम्	छेदं छेदम्	तोदं तोदम्	नोदं नोदम्
(क्) ति f.	अजग्धिः	क्षुत्तिः	खित्तिः	छित्तिः	तुत्तिः	नुत्तिः
क्विप् f.	अद्	क्षुद्	खिद्	छिद्	तुद्	नुद्
अत् Present participle adj. active with परस्मैपदी धातु	अदत् आदयत्	क्षुन्दत् क्षोदयत्	-खेदयत्	छिन्दत् छेदयत्	तुदत् /ती तोदयत्	नुदत् /ती नोदयत्
(म्) आन Present participle adj. active/ passive with आत्मनेपदी धातु	अद्यमान आद्यमान	क्षुद्यमान क्षोद्यमान	खिद्यमान खेद्यमान	छिन्दान छिद्यमान छेद्यमान	तुदमान तुद्यमान नोद्यमान	नुदमान नुद्यमान नोद्यमान
भृशार्थे Intensive	-	चोक्षुद्यते चोक्षुद्यमान	चेखिद्यते चेखिद्यमान	चेच्छिद्यते चेच्छिद्यमान	तोतुद्यते तोतुद्यमान	नोनुद्यते नोनुद्यमान
इच्छार्थे Desi-derative	जिघत्सति	चुक्षुत्सति	चिखित्सते/ चिखित्सति	चिच्छित्सति	तुतुत्सति	नुनुत्सति

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√पद् 4/ गतौ(आ) to go	√भिद् (भिदिर्)7/ विदारणे (उ) to tear	√विद् (विदुऌ) 6/लाभे to get	√सद्(षदुऌ) 1/ to be sad, sit	√स्विद् (ञिष्विदा) 4/ to sweat	√हद् पुरीषोत्सर्गे (आ)to void discharge
Prefixes उपसर्गाः	प्र, सम्, निस्, वि, आ, उद्, प्रति, उप	सम्, वि, उद्		प्र,अव,नि, वि, आ, उद्, परि	प्र,	
Present active [illegible]	पद्यते	भिनत्ति भिन्ते	विन्दति/ ते	सीदति	स्विद्यति	हदते
Present passive [illegible]	पद्यते	भिद्यते	विद्यते	सद्यते	स्विद्यते	हद्यते
Present causative active [illegible]	प्रतिपादयति	भेदयति	वेदयति	सादयति	स्वेदयति	हादयति
Present causative passive [illegible]	प्रतिपाद्यते	भेद्यते	वेद्यते	साद्यते	स्वेद्यते	हाद्यते
[illegible] masculine		भेदः	वेदः		स्वेदः	

	√पद् 4/ गतौ(आ) to go	√भिद् (भिदिर्)7/ विदारणे (उ) to tear	√विद् (विद्लृ) 6/लाभे to get	√सद्(षद्लृ) 1/ to be sad, sit	√स्विद् (ञिष्विदा) 4/ to sweat	√हद् पुरीषोत्सर्गे (आ)to void discharge
Noun masculine अ(ण्)	पादः			प्रसादः		हादः
Noun neuter अन	पदनम् पादनम्	भेदनम्	वेदनम्	सदनम् सादनम्	स्वेदनम्	हदनम् हादनम्
अनीय adj./ Potential Passive(to be, should be)	पदनीय पादनीय	भेदनीय	वेदनीय	सदनीय सादनीय	स्वेदनीय	हदनीय हादनीय
य (ण्) /य Potential Passive adj.	पाद्य	भेद्य	वेद्य	प्रसाद्य	स्वेद्य	हादद्य
तव्य adj./ Potential Passive infinitive sometimes noun neuter	पत्तव्य पादयितव्य	भेत्तव्य भेदयितव्य	विदितव्य वेदयितव्य	सत्तव्य सादयितव्य	स्वेत्तव्य स्वेदयितव्य	हत्तव्य हादयितव्य
तुम् Indec-linable	पत्तुम् पादयितुम्	भेत्तुम् भेदयितुम्	वेदितुम् वेदयितुम्	सत्तुम् सादयितुम्	स्वेत्तुम् स्वेदयितुम्	हत्तुम् हादयित्तुम्
तुकाम adj.	पत्तुकाम पादयितुकाम	भेत्तुकाम भेदयितुकाम	वेदुतकाम वेदयितुकाम	सत्तुकाम सादयितुकाम	स्वेतुकाम स्वेदयितुकाम	हत्तुकाम हादयितुकाम
तुमनस् adj.	पत्तुमनस् पादयितुमनस्	भेत्तुमनस् भेदयितुमनस्	वेदितुमनस् वेदयितुमनस्	सत्तुमनस् सादयितुमनस्	स्वेतुमनस् स्वेदयितुमनस्	हत्तुमनस् हादयितुमनस्
तृ adj.	पत्तृ पादयितृ	भेत्तृ भेदयितृ	वेदित्तृ वेदयितृ	सत्तृ सादयितृ	स्वेत्तृ स्वेदयितृ	हत्तृ हादयितृ
(ण्) इन् adj.	-पादिन्	-भेदिन्	-वेदिन्	-सादिन्	-स्वेदिन्	-हादिन्
अक (ण्) adj.	पादक stem	भेदक stem	वेदक stem	सादक stem सादकः m. सादिका f.	स्वेदक stem स्वेदकः m. स्वेदिका f.	हादक

	√पद् 4/ गतौ(आ) to go	√भिद् (भिदिर्)7/ विदारणे (उ) to tear	√विद् (विद्लृ) 6/लाभे to get	√सद्(षद्लृ) 1/ to be sad, sit	√स्विद् (ञिष्विदा) 4/ to sweat	√हद् पुरीषोत्सर्गे (आ)to void discharge
क्त Past participle passive adj. sometime neuter noun	पन्न पादित	भिन्न भेदित	विन्न वेदित वित्तम्	प्रसन्न सादित	स्विन्न स्वेदित	हन्न हादित
क्तवत् Past participle active adj.	[illegible]	[illegible]	वेदितवत्/ [illegible]	सन्नवत् /वान् सादितवत् /वान्	स्विन्नवत् stem / वान् स्वेदितवत् /वान्	हन्नवत् /वान् हादितवत् /वान्
(क)त्वा Absolute Past Participle indeclinable	[illegible]	[illegible]	[illegible]	सत्त्वा प्रसद्य सादयित्वा	स्वित्त्वा स्वेदयित्वा	हत्त्वा हादयित्वा
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	स्वेदं स्वेदम्	हादं हादम्
(क) ति f.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	स्वित्तिः	हत्तिः
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	स्विद्	हद्
[illegible] Present participle adj. active [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	स्विद्यत् स्वेदयत्	हादयत्
[illegible] Present participle adj. active & passive with [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	स्विद्यमान स्वेदयमान	हद्यमान हादयमान
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	सासद्यते सासद्यमान	सेस्विद्यते सेस्विद्यमान	जाहद्यते जाहद्यमान
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] /ते	सिसत्सति	सिस्वित्सति	जिहत्सति

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√क्रुध् 4/क्रोधे(प) to be angry	√बुध् 4/अवगमने (आ) to know	√बन्ध् 9/बन्धने(प) to bind	√युध् 4/सम्प्रहारे (आ) to fight	√रुध्(रुधिर्) 7/आवरणे (उ) to cover	√व्यध् 4/ ताडने(प) to strike
Prefixes उपसर्गाः		प्र, सम्, अव, उद् , नि, वि, प्रति	प्र, सम, अनु, नि, वि	नि	अनु, अव, नि, वि, प्रति, उप	
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्य पुरुष एकवचन	क्रुध्यति	बुध्यते	बध्नाति	युध्यते	रुणद्धि रुन्द्धे	विध्यति
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्य पुरुष एकवचन	क्रुध्यते	बुध्यते	बध्यते	युध्यते	रुध्यते	विध्यते
Present causative active वर्तमानकाले प्रेरणार्थे अन्य पुरुष एकवचन	क्रोधयति	बोधयते	बन्धयति	योधयति	रोधयति	व्याधयति
Present causative passive वर्तमानकाले प्रेरणार्थे कर्मवाच्ये	क्रोध्यते	बोध्यते	बन्ध्यते	योध्यते	रोध्यते	व्याध्यते
अ masculine	क्रोधः	बोधः बुधः adj.	बन्धः प्रबन्धः	योधः	रोधः	
Noun masculine अ(ण)						व्याधः

	√क्रुध् 4/क्रोधे(प) to be angry	√बुध् 4/अवगमने (आ) to know	√बन्ध् 9/बन्धने(प) to bind	√युध् 4/सम्प्रहारे (आ) to fight	√रुध्(रुधिर्) 7/आवरणे (उ) to cover	√व्यध् 4/ ताडने(प) to strike
Noun neuter [illegible]	[illegible]	[illegible]	बन्धनम्	योधनम्	रोधनम्	व्याधनम्
[illegible] adj./ Potential Passive(to be, should be)	[illegible]	[illegible]	बन्धनीय	योधनीय	रोधनीय	व्याधनीय
[illegible] Potential Passive adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	योध्य	रोध्य	व्याध्य
[illegible] adj./ Potential Passive infinitive sometimes noun neuter	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	रोद्धव्य रोधयितव्य	व्याद्धव्य व्याधयितव्य
[illegible] Indeclinable	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	रोद्धुम् रोधयितुम्	व्याद्धुम् व्याधयितुम्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	रोद्धुकाम रोधयितुकाम	व्याद्धुकाम व्याधयितुकाम
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	रोद्धुमनस् रोधयितुमनस्	व्याद्धुमनस् व्याधयितुमनस्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] योधयितृ	रोद्धृ रोधयितृ	व्याद्धृ व्याधयितृ
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	-योधिन्	-रोधिन्	-व्याधिन्
[illegible] adj.	[illegible]	[illegible]	[illegible]	योधक	रोधक	व्याधक
[illegible] Past Participle passive adj. [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	युद्ध योधित	रुद्ध रोधित	विद्ध वेधित

	√कुध् 4/क्रोधे(प) to be angry	√बुध् 4/अवगमने (आ) to know	√बन्ध् 9/बन्धने(प) to bind	√युध् 4/सम्प्रहारे (आ) to fight	√रुध्(रुधिर्) 7/आवरणे (उ) to cover	√व्यध् 4/ ताडने(प) to strike
neuter noun						
क्तवत् Past participle active adj.	क्रुद्धवत्/वान् क्रोधितवत्/वान्	बुद्धवत्/वान् बोधितवत्/वान्	बद्धवत्/वान् बन्धितवत्/वान्	युद्धवत्/वान् योधितवत्/वान्	रुद्धवत्/वान् रोधितवत्/वान्	विद्धवत्/वान् वेधितवत्/वान्
(क्) त्वा Absolute Past Participle indeclinable	क्रुद्धा क्रोधयित्वा	बुद्धा बोधयित्वा	बद्धा बन्धित्वा बन्धयित्वा	युद्धा योधयित्वा	रुद्धा रोधयित्वा	विद्धा वेधयित्वा
(ण) अम्	क्रोधं क्रोधम्	बोधं बोधम्	बन्धं बन्धम् बन्धयित्वा	योधं योधम्	रोधं रोधम्	व्याधं व्याधम्
(क्) ति f.	क्रुद्धिः	बुद्धिः	बद्धिः	युद्धिः	रुद्धिः	विद्धिः
क्विप् f.	कुध्	बुध्	बध्	युध्	रुध्	विध्
अत् Present participle adj. active/passive with परस्मैपदी धातु	कुध्यत् क्रोधयत्	बोधयत्	बध्नत् बन्धयत्	योधयत्	रुन्धत् रोधयत	विध्यत् व्याधयत्
(म्) आन Present participle adj. active with आत्मनेपदी धातु	कुध्यमान क्रोध्यमान	बुध्यमान बोध्यमान	बध्यमान बन्ध्यमान	युध्यमान योध्यमान	रुन्धान रुध्यमान रोध्यमान	विध्यमान वेध्यमान
भृशार्थे Intensive	चोकुध्यते चोकुध्यमान		बाबध्यते बाबध्यमान	योयुध्यते योयुध्यमान	रोरुध्यते रोरुध्यमान	वेविध्यते वेविध्यमान
इच्छार्थे Desiderative	चुकुत्सति	बुभुत्सति	बिभन्त्सति	युयुत्सति/युयुत्सते	रुरुत्सति/रुरुत्सते	विवित्सति

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√शुध् 4/ शौचे(प) to become pure	√सिध्(षिध्) 4/ संराद्धौ(प) to prove	√मन् 4/ ज्ञाने(आ) to know	√हन् 2/ हिंसायां गतौ(प) kill,to go	√आप् (आप्लृ) 5/ व्याप्तौ(प) to obtain	√क्षिप् 4/ प्रेरणे(प) to throw
Prefixes उपसर्गाः	सम्, परि प्रति	प्र, सम, नि प्रति	सम, अनु, अव, अभि	सम्, अव, नि, वि, आ, उद् प्रति	प्र, सम, अव, वि, अभिवि, परि	प्र, सम, नि, वि, अनि, अधि,आ,परि
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्य पुरुष एकवचन	शुध्यति	सिध्यति निषिध्यति	मन्यते	हन्ति	आप्नोति	क्षिप्यति
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्य पुरुष एकवचन	शुध्यते	सिध्यते निषिध्यते	मन्यते	हन्यते	आप्यते	क्षिप्यते
Present causative active वर्तमानकाले णिजन्ते अन्य पुरुष एकवचन	शोधयति	सेधयति निषेधयति	मानयति	घातयति	आपयति	क्षेपयति
Present causative passive वर्तमानकाले णिजन्ते कर्मवाच्ये	शोध्यते	सेध्यते निषेध्यते	मान्यते	घात्यते	आप्यते	क्षेप्यते
[illegible]	शोधः	सेधः निषेधः				
Noun masculine अ(प्)			मानः	घातः	आपः	क्षेपः
Noun neuter अन	शोधनम्	सेधनम् निषेधनम्	मननम्	हननम् घातनम्	आपनम्	क्षेपणम्

	√शुध् 4/ शौचे(प) to become pure	√सिध्(षिध्) 4/ संराद्धौ(प) to prove	√मन् 4/ ज्ञाने(आ) to know	√हन् 2/ हिंसायां गतौ(प) kill,to go	√आप् (आप्लृ) 5/ व्याप्तौ(प) to obtain	√क्षिप् 4/ प्रेरणे(प) to throw
अनीय adj./ noun Potential Passive (to be, should be)	शोधनीय	सेधनीय निषेधनीय	मननीय माननीय	हननीय घातनीय	आपनीय	क्षेपणीय
य/(ण) य Potential Passive adj.	शोध्य	सेध्य निषेध्य	मान्य	घात्य	आप्य	क्षेप्य
तव्य adj./ Potential Passive infinitive sometimes noun neuter	शोद्धव्य शोधयितव्य	सेद्धव्य निषेधयितव्य	मन्तव्य मानयितव्य	हन्तव्य घातयितव्य	आप्तव्य आपयितव्य	क्षेप्तव्य क्षेपयितव्य
तुम् Indeclinable	शोद्धुम् शोधयितुम्	सेद्धुम् निषेद्धुम् निषेधयितुम्	मन्तुम् मानयितुम्	हन्तुम् घातयितुम्	आप्तुम् आपयितुम्	क्षेप्तुम् क्षेपयितुम्
तुकाम adj.	शोद्धुकाम शोधयितुकाम	सेद्धुकाम निषेधयितुकाम	मन्तुकाम मानयितुकाम	हन्तुकाम घातयिकाम	आप्तुकाम आपयितुकाम	क्षेप्तुकाम क्षेपयितुकाम
तुमनस् adj.	शोद्धुमनस्	सेद्धुमनस् निषेधयितुमनस्	मन्तुमनस् मानयितुमनस्	हन्तुमनस् घातयितुमनस्	आप्तुमनस् आपयितुमनस्	क्षेप्तुमनस् क्षेपयितुमनस्
तृ adj.	शोद्धृ शोधयितृ	सेद्धृ निषेधयितृ	मन्तृ मानयितृ	हन्तृ घातयितृ	आप्तृ आपयितृ	क्षेप्तृ क्षेपयितृ
(ण) इन् adj.	-शोधिन्	-सेधिन् निषेधिन्	-मानिन्	-घातिन्	-आपिन्	-क्षेपिन्
अक (ण) adj.	शोधक	सेधक निषेधक	मानक	घातक	आपक	क्षेपक
क्त Past participle passive adj. sometime neuter noun	शुद्ध शोधित	सिद्ध निषिद्ध निषेधित	मत मानित	हत घातित	आप्त अपित	क्षिप्त क्षेपित

	√शुध् 4/ शौचे(प) to become pure	√सिध्(षिध्) 4/ संराद्धौ(प) to prove	√मन् 4/ ज्ञाने(आ) to know	√हन् 2/ हिंसायां गतौ(प) kill,to go	√आप् (आप्लृ) 5/ व्याप्तौ(प) to obtain	√क्षिप् 4/ प्रेरणे(प) to throw
क्तवत् Past participle active adj.	शुद्धवत्/वान् शोधितवत्/ वान्	सिद्धवत्/वान् निषेधितवत्/ वान्	मतवत्/ वान् मानितवत्/ वान्	हतवत्/ वान् घातितवत्/ वान्	आप्तवत्/वान् आपितवत्/ वान्	क्षिप्तवत्/वान् क्षेपितवत्/ वान्
(क्) त्वा Absolute Past Participle indeclinable	शुद्धा शोधयित्वा	सिद्धा निषिध्य सेधयित्वा	मत्वा मानयित्वा	हत्वा/संहत्य घातयित्वा	आप्त्वा समाप्य आपयित्वा	क्षिप्त्वा संक्षिप्य क्षेपयित्वा
(ण) अम्	शोधं शोधम्	सेधं सेधम् निषेधं निषेधम्	मानं मानम्	घातं घातम्	आपं आपम्	क्षेपं क्षेपम्
(क्) ति f.	शुध्	सिद्धिः निषिद्धिः	मतिः	हतिः	आप्तिः	क्षिप्तिः
क्विप् f.	शुध्	सिध्	मत्	हन्	आप्	क्षिप्
शतृ Present participle adj. active with परस्मैपदी धातु	शुध्यत् शोधयत्	सिध्यत् निषिध्यत् सेधयत्	मानयत्	घातयत् घ्नत्	आप्नुवत् आपयत्	क्षिप्यत् क्षेपयत्
(श) शान Present participle adj. active/ passive with आत्मनेपदी धातु	शुध्यमान शोध्यमान	सिध्यमान निषिध्यमान सेध्यमान	मन्यमान मान्यमान	हन्यमान घात्यमान	आप्यमान	क्षिप्यमाण क्षेप्यमाण
[illegible] Intensive	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	आ/	चेक्षिप्यते चेक्षिप्यमाण
[illegible] Desiderative	[illegible]	[illegible]	[illegible]	जिघांसति	ईप्सति	चिक्षिप्सति

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√तप् 1/सन्तापे(प) to heat	√तृप् 4/ प्रीणने(प) to please	√लिप् 6/उपदेहे(उ) to anoint	√लुप्(लुछ्) 6/ छेदे(उ) to cut	√वप्(डुवप्) 1/बीजसन्ताने छेदने च(उ)	√शप् 1/आक्रोशे(उ) to cause
Prefixes उपसर्गाः	प्र, सम्, अनु, निस्, आ, उद्, परि, उप		प्र,अव,निर्, वि, उप	प्र, वि	निर् , नि	अभि, सम्
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्य पुरुष एकवचन	तपति	तृप्यति	लिम्पति/ते	लुम्पति/ते	वपति/ते	शपति /ते
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्य पुरुष एकवचन	तप्यते	तृप्यते	लिप्यते	लुप्यते	उप्यते	शप्यते
Present causative active वर्तमानकाले प्रेरणार्थे अन्य पुरुष एकवचन	तापयति	तर्पयति	लेपयति	लोपयति	वापयति	शापयति
Present causative passive वर्तमानकाले प्रेरणार्थे कर्मवाच्ये	ताप्यते	तर्प्यते	लिप्यते	लोप्यते	वाप्यते	शाप्यते
अ		तर्पः	लेपः प्रलेपः	लोपः		
Noun masculine अ(ण्)	तापः				वापः	शापः
Noun neuter अन	तपनम् तापनम्	तर्पणम्	लेपनम्	लोपनम्	वपनम् वापनम्	शपनम् शापनम्

	√तप् 1/सन्तापे(प) to heat	√तृप् 4/ प्रीणने(प) to please	√लिप् 6/उपदेहे(उ) to anoint	√लुप्(लुछ्) 6/ छेदे(उ) to cut	√वप्(डुवप्) 1/बीजसन्ताने छेदने च(उ)	√शप् 1/आक्रोशे(उ) to cause
अनीय adj./ Potential Passive(to be, should be)	तपनीय तापनीय	तर्पणीय	लेपनीय	लोपनीय	वपनीय वापनीय	शपनीय शापनीय
य (ण्) /य Potential Passive adj.	तप्य ताप्य	तर्प्यम्	लेप्य	लोप्य	वप्य वाप्य	शप्य शाप्य
तव्य adj./ Potential Passive sometimes noun neuter	तप्तव्य तापयितव्य	तर्प्तव्य तर्पयितव्य	लेप्तव्य लेपयितव्य	लोप्तव्य लोपयितव्य	वप्तव्य वापयितव्य	शप्तव्य शापयितव्य
तुम् Indeclinable infinitive	तप्तुम् तापयितुम्	तर्प्तुम् तर्पयितुम्	लेप्तुम् लेपयितुम्	लोप्तुम् लोपयितुम्	वप्तुम् वापयितुम्	शप्तुम् शापयितुम्
तुकाम adj. desirous to	तप्तुकाम तापयितुकाम	तर्प्तुकाम तर्पयितुकाम	लेप्तुकाम लेपयितुकाम	लोप्तुकाम लोपयितुकाम	वप्तुकाम वापयितुकाम	शप्तुकाम शापयितुकाम
तुमनस् adj. desirous to	तप्तुमनस् तापयितुमनस्	तर्प्तुमनस् तर्पयितुमनस्	लेप्तुमनस् लेपयितुमनस्	लोप्तुमनस् लोपयितुमनस्	वप्तुमनस् वापयितुमनस्	शप्तुमनस् शापयितुमनस्
तृ adj.	तप्तृ तापयितृ	तर्प्तृ तर्पयितृ	लेप्तृ लेपयितृ	लोप्तृ लोपयितृ	वप्तृ वापयितृ	शप्तृ शापयितृ
(णि) इन adj.	-तापिन्	-तर्पिन्	-लेपिन्	-लोपिन्	-वापिन्	-शापिन्
अक (ण्) adj.	तापक	तर्पक	लेपक	लोपक	वापक	शापक
क्त Past participle passive adj. sometime neuter noun	तप्त तापित	तृप्त तर्पित	लिप्त लेपित	लुप्त लोपित	उप्त वापित	शप्त शापित
क्तवत् Past participle active adj.	तप्तवत्/वान् तापितवत्/ वान्	तृप्तवत्/ वान् तर्पितवत्/ वान्	लिप्तवत्/वान् लेपितवत्/ वान्	लुप्तवत्/वान् लोपितवत्/ वान्	उप्तवत्/ वान् वापितवत्/ वान्	शप्तवत्/वान् शापितवत्/ वान्
(क्त्वा) Absolutive	तप्त्वा	तृप्त्वा	लिप्त्वा	लुप्त्वा	उप्त्वा	शप्त्वा

	√तप् 1/सन्तापे(प) to heat	√तृप् 4/ प्रीणने(प) to please	√लिप् 6/उपदेहे(उ) to anoint	√लुप्(लुप्लृ) 6/ छेदे(उ) to cut	√वप्(डुवप्) 1/बीजसन्ताने छेदने च(उ)	√शप् 1/आक्रोशे(उ) to cause
Past Participle indeclinable	तापयित्वा	तर्पयित्वा संतर्प्य	लेपयित्वा	लोपयित्वा	वापयित्वा	शापयित्वा
(ण्) अम् intense	तापं तापम्	तर्पं तर्पम्	लेपं लेपम्	लोपं लोपम्	वापं वापम्	शापं शापम्
(क्) ति f.	तप्तिः	तृप्तिः	लिप्तिः	लुप्तिः	उप्तिः	शप्तिः
क्विप् f.	तप्	तृप्	लिप्	लुप्	वप्	शप्
अत् Present participle adj. active with परस्मैपदी धातु	तपत् तापयत्	तृप्यत् तर्पयत्	लिम्पत् लेपयत्	लुम्पत् लोपयत्	वपत् वापयत्	शपत् शापयत्
(म्) आन Present participle adj. active/ passive with आत्मनेपदी धातु	तप्यमान ताप्यमान	तृप्यमाण तर्प्यमाण	लिप्यमान लेप्यमान	लुप्यमान लोप्यमान	उप्यमान वाप्यमान	शपमान शप्यमान शाप्यमान
भृशार्थे Intensive	तातप्यते तातप्यमान	तरीतृप्यते तरीतृप्यमान	लेलिप्यते लेलिप्यमान	लोलुप्यते लोलुप्यमान	वावप्यते वावप्यमान	शाशप्यते शाशप्यमान
इच्छार्थे Desiderative	तितप्सति	तितृप्सति	लिलिप्सति	लुलुप्सति	विवप्सति	शिशप्सति

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√स्वप् (ञिष्वप्) 2/ शये(प) to sleep	√रभ् 1/राभस्ये(आ) to begin	√लभ् (डुलभष्) 1/ प्राप्तौ(आ) to obtain	√गम्(गच्छ्) 1/ गतौ(पा) to go
Prefixes उपसर्गाः	प्र, सु	आ, प्रा, सम्, परि	आ, उप, समुप	अप, सम् , अनु, अव, निर्, आ, अधि, उद्, प्र, प्रत्या, नि
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्य पुरुष एकवचन	स्वपिति	रभते	लभते	गच्छति सँगच्छते
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्य पुरुष एकवचन	सुप्यते	आरभ्यते	लभ्यते	गम्यते
Present causative active वर्तमानकाले प्रेरणार्थे अन्य पुरुष एकवचन	स्वापयति	रम्भयति	लम्भयति	गमयति
Present causative passive वर्तमानकाले प्रेरणार्थे कर्मवाच्ये	स्वाप्यते	आरभ्यते	लभ्यते	गम्यते
अ masculine		आरम्भः	उपलम्भः	गमः, आगमः निगमः, संगमः
Noun masculine अ(ण्)	स्वापः			
Noun neuter अन	स्वपनम् स्वापनम्	आरम्भणम्	उपलम्भनम्	गमनम् आगमनम्
अनीय adj./ Potential Passive(to be, should be)	स्वपनीय स्वापनीय	आरम्भणीय	उपलम्भनीय	गमनीय
य (ण्) /य Potential Passive adj.	स्वप्य स्वाप्य	आरभ्य	लभ्य	गम्य
तव्य adj./ Potential Passive sometimes noun neuter	स्वप्तव्य स्वापयितव्य	आरब्धव्य आरम्भयितव्य	लब्धव्य लम्भयितव्य	गन्तव्य गमयितव्य
तुम् Indeclinable Infinitive	स्वप्तुम् स्वापयितुम्	आरब्धुम् आरम्भयितुम्	लब्धुम् लम्भयितुम्	गन्तुम् गमयितुम्

	√स्वप् (ञिष्वप्) 2/ शये(प) to sleep	√रभ् 1/राभस्ये(आ) to begin	√लभ् (डुलभष्) 1/ प्राप्तौ(आ) to obtain	√गम्(गम्लृ) 1/ गतौ(पा) to go
तुकाम adj. desirous to	स्वप्तुकाम स्वापयितुकाम	आरब्धुकाम आरम्भयितुकाम	लब्धुकाम लम्भयितुकाम	गन्तुकाम गमयितुकाम
तुमनस् adj. desirous to	स्वप्तुमनस् स्वापयितुमनस्	आरब्धुमनस् आरम्भयितुमनस्	लब्धुमनस् लम्भयितुमनस्	गन्तुमनस् गमयितुमनस्
तृ adj. -er	स्वप्तृ स्वापयितृ	आरब्धृ आरम्भयितृ	लब्धृ लम्भयितृ	गन्तृ गमयितृ गन्त्री(f.)
(ण्) इन् adj.	-स्वापिन्	-आरम्भिन्	-लम्भिन्	-गामिन् -आगामिन्
अक (ण्) adj.	स्वापक	आरम्भक	लम्भक	गमक
क्त Past participle passive adj. sometime neuter noun	सुप्त स्वापित	आरब्ध आरम्भित	लब्ध लम्भित	गत गमित
क्तवत् Past participle active adj.	सुप्तवत्/वान् स्वापितवत्/ वान् /वती	आरब्धवत्/ आरब्धवान्	लब्धवत्/ लब्धवान् लब्धवती	गतवत्/वान् गमितवत्/वान्
(क्) त्वा Absolute Past Participle indeclinable	सुप्त्वा स्वापयित्वा प्रसुप्य	आरभ्य रब्ध्वा	लब्ध्वा उपलभ्य	गत्वा आगत्य/ म्य आगमय्य
(ण्) अम् intense	स्वापं स्वापम्	आरम्भं आरम्भम्	लम्भं लम्भम्	गमं गमम्
(क्) ति f. abstract noun	सुप्तिः सुषुप्तिः	आरब्धिः	उपलब्धिः	गतिः प्रगतिः
क्विप् f. noun				
अत् Present participle adj. active withपरस्मैपदी धातु	स्वपत्	-		गच्छत् गमयत्
(म्) आन Present participle adj. active/ passive with आत्मनेपदी धातु	सुप्यमान स्वाप्यमान	आरभमाण आरभ्यमाण	लभमान लभ्यमान	संगच्छमान गम्यमान
यङार्थे Intensive	सोषुप्यते सोषुप्यमाण	आरारभ्यते आरारभ्यमाण	लालभ्यते लालभ्यमान	जङ्गम्यते जङ्गम्यमान
इच्छार्थे Desiderative	सुषुप्सति सुष्वापयिषति	रिरिप्सते रिरिप्समान	लिप्सते लिप्समान	जिगमिषति जिगमिषत्

A CHART OF A FEW IRREGULAR (अनिट्) DHATUS WITH REGULAR PRIMARY SUFFIXES

	√नम्(णम) 1/ प्रह्वत्वे शब्दे च(प) to bow	√रम् (रमु) 1/क्रीडायाम्(आ) to enjoy	√दृश् (दृशिर्) 1/ प्रेक्षणे(प) to see
Prefixes उपसर्गाः	प्र, अव, वि, आ, उद् परि उप	वि, आ, अभि, उप परि	प्र, सम्, उद् परि
Present active वर्तमानकाल कर्तृवाच्ये अन्यपुरुष एकवचन	नमति परिणमते	रमते विरमति	पश्यति सम्पश्यते
Present passive वर्तमानकाल कर्मवाच्ये आत्मनेपदी अन्यपुरुष एकवचन	नम्यते	रम्यते	दृश्यते
Present causative active वर्तमानकाले प्रेरणार्थे अन्यपुरुष एकवचन	नमयति नामयति	रमयति	दर्शयति
Present causative passive वर्तमानकाले प्रेरणार्थे कर्मवाच्ये	नाम्यते	रम्यते	दर्श्यते
अ masculine			दर्शः
Noun masculine अ(ण्)	नामः/ प्रणामः	रामः	आदर्शः
Noun neuter अन	नमनम् नामनम्	रमणम्	दर्शनम्
अनीय adj./ noun Potential Passive(to be, should be)	नमनीय नामनीय	रमणीय रामणीयकम्	दर्शनीय
य (ण्) य Potential Passive adj.	नम्य नाम्य	रम्य	दृश्य
तव्य adj./ Potential Passive sometimes noun neuter	नन्तव्य नामयितव्य	रन्तव्य रमयितव्य	द्रष्टव्य दर्शयितव्य
तुम् Indeclinable infinitive	नन्तुम् नामयितुम्	रन्तुम् रमयितुम्	द्रष्टुम् दर्शयितुम्
तुकाम adj. desirous to	नन्तुकाम नामयितुकाम	रन्तुकाम रमयितुकाम	द्रष्टुकाम दर्शयितुकाम
तुमनस् adj. desirous to	नन्तुमनस् नामयितुमनस्	रन्तुमनस् रमयितुमनस्	द्रष्टुमनस् दर्शयितुमनस्
तृ adj. -er	नन्तृ नामयितृ	रन्तृ रमयितृ	द्रष्टृ दर्शयितृ

	√नम्(णम) 1/ प्रह्वत्वे शब्दे च(प) to bow	√रम् (रमु) 1/क्रीडायाम्(आ) to enjoy	√दृश् (दृशिर्) 1/ प्रेक्षणे(प) to see
(ण्) इन् adj.	-नामिन्	-रामिन्	-दर्शिन्
अक (ण्) adj.	नामक	रामक	दर्शक
क्त Past participle passive adj. sometime neuter noun	नत नामित	रत रमित	दृष्ट दर्शित
क्तवत् Past participle active adj.	नतवत्/ नतवान् नामितवत्/ नामितवान्	रतवत्/ वान्	दृष्टवत्/ वान् दर्शितवत्/ वान्
(क)त्वा Absolute Past Participle indeclinable	नत्वा प्रणम्य नामयित्वा	रत्वा/ विरम्य विरमय्य	दृष्ट्वा प्रदर्श्य
(ण्)अम् " " intense	नामं नामम्	रामं रामम्	दर्शं दर्शम्
(क) ति f. " " abstract noun	नतिः/ प्रणतिः	रतिः विरतिः	दृष्टिः
क्विप् f. noun			
अत् Present participle adj. active with परस्मैपदी धातु	नामयत्	रमयत्	दर्शयत्
(म्) आन Present participle adj. active and passive with आत्मनेपदी धातु	परिणममान नम्यमान नाम्यमान	रममाण रमयमाण रम्यमाण	दृश्यमान दर्श्यमान
भृशार्थे Intensive	नंनम्यते नंनम्यमान	रंरम्यते रंरम्यमाण	दरीदृश्यते दरीदृश्यमान
इच्छार्थे Desiderative	निनंसत्	रिरंसते रिरंसमान	दिदृक्षते दिदृक्षमाण

A CHART OF SEVENTEEN IMPORTANT REGULAR PRIMARY SUFFIXES

धातुः Verbs	Masculine Noun अ/अ(ण्)	Neuter Noun अन	Adjective (passive) अनीय /य (ण्य / इतव्य) /तव्य	Infinitive Indeclinable तुम्
√कृ to do	करः / -कारः	करणम्	करणीय x कार्य कर्तव्य	कर्तुम् used with √इष् wish इच्छ्
√भू to become	भवः / भावः	भवनम्	भवनीय/भव्य भवितव्य	भवितुम् used with √शक् be able
√वद् to speak	x / वादः	वदनम्	वदनीय x वाद्य a दितव्य	वदितुम् used with and उचितम् reasonable
√दिश् to order	देशः / x	देशनम्	देशनीय देश्य x देष्टव्य	देष्टुम् used with युक्तम् reasonable
√शिक्ष् to educate	शिक्षा / x	शिक्षणम्	शिक्षणीय शिक्ष्य /शिक्षितव्य	शिक्षितुम् used with साम्प्रतम् reasonable
√भिक्ष् to beg	भिक्षा / x	भिक्षणम्	भिक्षणीयम भिक्ष्य /भिक्षितव्य	भिक्षितुम् not reasonable अनुचितम् अयुक्तार असाम्प्रतम्
√दीक्ष् to initiate	दीक्षा / x	दीक्षणम्	दक्षिणीय दीक्ष्य / दीक्षितव्य	दीक्षितुम्
√कुप् to be angry	कोपः / x	कोपनम्	कोपनीय/ कोप्य /कोपितव्य	कोपितुम्
√क्रुध् to be angry	क्रोधः / x	क्रोधनम्	क्रोधनीय, क्रोध्य x क्रोद्धव्य	क्रोद्धुम्

A CHART OF SEVENTEEN IMPORTANT REGULAR PRIMARY SUFFIXES

धातुः Verbs	Adjective (desirous to) तुकाम / तुमनस्	Adjective तृ/अक(ण्) /(ण) इन्	Passive Past Participle (क् flag cuts गुण, nasal and semi-vowels) (क्)त	Active Adjective Past Participle निष्ठा (क्) तवत्	Indeclina -ble absolute past participle (क्) त्वा
√कृ to do	कर्तुकाम / कर्तुमनस्	कर्तृ कारक -कारिन्	कृत^{stem} / कृतः$^{\text{m.}}$ कृता^{f}	कृतवत्^{stem}/ कृतवान्$^{\text{m.}}$ कृतवती$^{\text{f.}}$	कृत्वा
√भू to become	भवितुकाम / भवितुमनस्	भवितृ भावक -भाविन्	भूत^{stem} / भूतः^{m} भूता^{f}	भूतवत्^{stem}/ भूतवान्$^{\text{m.}}$ भूतवती$^{\text{f.}}$	भूत्वा
√वद् to speak	वदितुकाम / वदितुमनस्	वदितृ वादक -वादिन्	उदित^{stem}/ उदितः$^{\text{m.}}$ उदिता^{f}	उदितवत्^{stem}/ उदितवान्$^{\text{m.}}$ उदितवती$^{\text{f.}}$	उदित्वा
√दिश् to order	देष्टुकाम / देष्टुमनस्	देष्टृ देशक -देशिन्	दिष्ट^{stem}/ दिष्टः^{m} दिष्टा^{f}	दिष्टवत्^{stem}/ दिष्टवान्$^{\text{m.}}$ दिष्टवती$^{\text{f.}}$	दिष्ट्वा
√शिक्ष् to educate	शिक्षितुकाम / शिक्षितुमनस्	शिक्षितृ शिक्षक -शिक्षिन्	शिक्षित^{stem}/ शिक्षिकः$^{\text{m.}}$ शिक्षिका$^{\text{f.}}$	शिक्षितवत्^{stem}/ शिक्षितवान्$^{\text{m.}}$ शिक्षितवती$^{\text{f.}}$	शिक्षित्वा
√भिक्ष् to beg	भिक्षितुकाम / भिक्षितुमनस्	भिक्षितृ /भिक्षुक -भिक्षिन्	भिक्षित^{stem}/ भिक्षितः$^{\text{m.}}$ भिक्षिका$^{\text{f.}}$	भिक्षितवत्^{stem}/ भिक्षितवान्$^{\text{m.}}$ भिक्षितवती$^{\text{f.}}$	भिक्षित्वा
√दीक्ष् to initiate	दीक्षितुकाम / दीक्षितुमनस्	दीक्षितृ दीक्षत -दीक्षिन्	दीक्षित^{stem}/ दीक्षितः$^{\text{m.}}$ दीक्षिता$^{\text{f.}}$	दीक्षितवत्^{stem} / दीक्षितवान्$^{\text{m.}}$ दीक्षितवती$^{\text{f.}}$	दीक्षित्वा

धातुः Verbs	Adjective (desirous to) तुकाम / तुमनस्	Adjective तृ/अक(ण्) /(ण) इन्	Passive Past Participle (क् flag cuts गुण, nasal and semi-vowels) (क्)त	Active Adjective Past Participle निष्ठा (क्) तवत्	Indeclina -ble absolute past participle (क्) त्वा
√कुप् to be angry	कोपितुकाम / कोपितुमनस्	कोपितृ कोपक - कोपिन्	कुपित^{stem}/ कुपितः$^{\text{m.}}$ कुपिता$^{\text{f.}}$	कुपितवत्^{stem} /कुपितवान्$^{\text{m.}}$ कुपितवती$^{\text{f.}}$	कुपित्वा
√क्रुध् to be angry	क्रोद्धुकाम / क्रोद्धुमनस्	क्रोद्धृ-, क्रोधक - क्रोधिन्	क्रुद्ध^{stem}/ क्रुद्धः$^{\text{m.}}$ क्रुद्धा^{f}	क्रुद्धवत्^{stem} /क्रुद्धवान्$^{\text{m.}}$ क्रुद्धवती$^{\text{f.}}$	क्रुध्वा

A CHART OF SEVENTEEN IMPORTANT REGULAR PRIMARY SUFFIXES

धातुः Verbs	Substitute in the place of त्त्वा with prefixes indeclin-able दीर्घ –य ह्रस्व -त्य य /त्य	Indecli-nable in the place of त्त्वा reduplica-tion again and again (ण) अम्	f. noun (क) ति	f. noun whole suffix drops क्विप्	Present participle active and passive अत् /आन, मान	भृशार्थे Intensive यङ्	इच्छार्थे Deside-rative
√कृ to do	अनुकृत्य	कारं कारम्	कृतिः	कृत्	कुर्वत् / कुर्वाण	चेक्रीयते चेक्रीयमाण	चिकीर्षति चिकीर्षत् चिकीर्षित
√भू to become	अनुभूय	भावं भावम्	भूतिः	भू / स्वम्भू	x भवत् भूयमान	बोभूयते बोभूयमान	बुभूषति बुभूषत् बुभूषित
√वद् to speak-	सम्प्रोद्य	वादं वादम्	उदितिः	वद्	वदत् x उद्यमान	वावद्यते वावद्यमान	विवदिषति विवदिषत्
√दिश् to order	उपदिश्य	देशं देशम्	दिष्टिः	दिश् direction	x दिशत् दिश्यमान	देदिश्यते देदिश्यमान	दिदिक्षति/ते दिदीक्षत्
√शिक्ष् to educate	संशिक्ष्य	शिक्षं शिक्षम्	शिक्षितिः	शिक्ष्	शिक्षमाण शिक्ष्यमाण	शेशिक्ष्यते शेशिक्ष्यमाग	शिशिक्षते शिशिक्षमाण
√भिक्ष् to beg	संभिक्ष्य	भिक्षं भिक्षम्	भिक्षितिः	भिक्ष्	भिक्षमाण भिक्ष्यमाण	बेभिक्ष्यते बेभिक्ष्यमाण	बिभिक्षते बिभिक्षमाण
√दीक्ष् to initiate	संदीक्ष्य	दीक्षं दीक्षम्	दीक्षितिः	दीक्ष्	दीक्षमाण दीक्ष्यमाण	देदीक्ष्यते देदीक्ष्यमाण	दिदीक्षते दिदीक्षमाण
√कुप् to be angry	संकुप्य	कोपं कोपम्	कुपितिः	कुप्	कुप्यत् कुप्यमान	चोकुप्यते चोकुप्यमान	चुकुप्सति चुकुप्सत्
√क्रुध् to be angry	संक्रुध्य	क्रोधं क्रोधम्	क्रुद्धिः	क्रुध्	क्रुध्यत् क्रुध्यमान	चोकुध्यते चोकुध्यमान	चुकुत्सति चुकुत्सत्

A CHART OF IRREGULAR DON'T ABSORB शक्ति(इ) WITH तकारान्त SUFFIXES
Part-A

धातुः Verbs (roots)	Masculine noun अ/अ(ण)	Neuter noun अन	Adjective (Passive) अनीय	Infinitive indeclin-able तुम्	Adjective (desirous to) तुकाम
√पच् to cook	x पाकः	पचनम्	पचनीय / पाच्य / पक्तव्य	पक्तुम्	पक्तुकाम/ पक्तुमनस्
√मुच् to be free	मोकः x	मोचनम्	मोचनीय / मोच्य/ मोक्तव्य	मोक्तुम्	मोक्तुकाम / मोक्तुमनस्
√प्रच्छ् to ask	पृच्छा, प्रश्नः x	प्रच्छनम्	प्रच्छनीय/ प्रच्छ्य/ प्रष्टव्य	प्रष्टुम्	प्रष्टुकाम / प्रष्टुमनस्
√दा to give	दायः x	दानम्	दानीय / देय / दातव्य	दातुम्	दातुकाम / दातुमनस्
√विद् to know (this is regular)	वेदः	वेदनम्	वेदनीय वेद्य, वेदितव्य	वेदितुम्	वेदितुकाम / वेदितुमनस्

A CHART OF IRREGULAR DON'T ABSORB शक्ति(इ) WITH तकारान्त SUFFIXES

Part-B

धातुः Verbs (roots)	Adjective	क् flag cuts गुण, nasal and semi-vowels Passive Adjective, Past Participle	Active Adjective Past Participle	Indeclinable absolute past	Substitutes य and त्य in place of क्त्वा with Prefixes indeclinable from ह्रस्व धातु त्य and long consonant धातु य
√पच् to cook	पाचक stem पाचकः m. पाचिका f.	पक्क stem / पक्कः m. पक्का f.	पक्कवत् stem / पक्कवान् m. पक्कवती f.	पक्त्वा	प्रपच्य
√मुच् to be free	मोक्तृ stem मोचक / मोचिन्	मुक्त stem / मुक्तः m. मुक्ता f.	मुक्तवत् stem / मुक्तवान् m. मुक्तवती f.	मुक्त्वा	प्रमुच्य
√प्रच्छ् to ask	प्रष्टृ stem प्रच्छक / प्रच्छिन्	पृष्ट stem / पृष्टः m. पृष्टा f.	पृष्टवत् stem / पृष्टवान् m. पृष्टवती f.	पृष्ट्वा	परिपृच्छ्य
√दा to give	दातृ stem दायक / दायिन्	दत्त stem / दत्तः m. दत्ता f.	दत्तवत् stem / दत्तवान् m. दत्तवती f.	दत्त्वा	आदाय
√विद् to know (this is regular)	-वेदिन्	विदित	विदितवत् stem / विदितवान् m. विदितवती f.	विदित्वा	निवेद्य

A CHART OF IRREGULAR DON'T ABSORB शक्ति(इ) WITH तकारान्त SUFFIXES

Part-C

धातुः Verbs (roots)	Absolute Past intensive Participle (ण) अम्	Feminine noun (क)ति	Feminine whole drops	Present participle अत् / मान	भृशार्थे Intensive	इच्छार्थे Desiderative
√पच् to cook	पाचं पाचम्	पक्ति	पचत्	पचमान	पापच्यते पाच्यमान	पिपक्षिषति पिपक्षिषत्
√मुच् to be free	मोचं मोचम्	मुक्ति	मुञ्चत्	मुञ्चमान	मोचुच्यते मोयुच्यमान	मुमुक्षिषति मुमुक्षिषत्
√प्रच्छ् to ask	प्रच्छं प्रच्छम्	पृष्टि	पृच्छत्	x आपृच्छमान	परीपृच्छयते परीपृच्छयमान	पिपृच्छिषति पिपृच्छिषत्
√दा to give	दायं दायम्	दत्ति	ददत्	ददान	देदीयते देदीयमान	दित्सति दित्सत्
√विद् to know (this is regular)	निवेदं निवेदम्		विदत्	√विद् + क्वस = विद्वस् scholar	वेविद्यते वेदिद्यमान	विवित्सति विवत्सत्

A CHART OF A FEW IMPORTANT तद्धित SECONDARY प्रत्यय SUFFIXES

Adj. pertaining to	Adj. pertaining to	Adj. possesing	m.noun quality	Adj. pertaining to
अ(ण्)	इक(ण्)	इक	इमन्	इय
शिव+ अ(ण्)= शैव pertaining to शिव. वैष्णव-विष्णु+ अ(ण्)= वैष्णव pertaining/ relating to विष्णु. जैन-जिन+ अ(ण्) = जैन pertaining to जिन name of अर्हन् = जैन. बौद्ध-बुद्ध+ अ(ण्) = बौद्ध pertaining to बुद्ध. वैयाकरण-व्याकरण + अ(ण्)= वैयाकरण grammarian.	दिन+इक(ण्)= दैनिक 'daily'. नगर (city)+इक(ण्)= नागरिक citizen न्याय logic + इक(ण्) = नैयायिक logician. नौ boat+इक(ण्) = नाविक sailor. सप्ताह week + इक(ण्) = साप्ताहिक weekly मास month+ इक(ण्) = मासिक monthly. वर्ष year +इक (ण्) = वार्षिक yearly. षण्मास Six month+ इक(ण्) = षाण्मासिक six monthly.	धन wealth + इक = धनिक wealthy क्षण + इक = क्षणिक श्रम + इक = श्रमिक पथ + इक = पथिक	गुरु heavy + इमन् = गरिमन् heaviness, dignity प्रिय > प्र + इमन्= प्रेमन् love पटु expert + इमन् = पटिमन् expertness मृदु soft + इमन् = म्रदिमन् softness दृढ firm + इमन् = द्रढिमन् firmness पटु expert + इमन् = पटिमन्	राष्ट्र nation + इय = राष्ट्रिय national

Adj. pertaining to	Adj. pertaining to	Adj. possesing	m.noun quality	Adj. pertaining to
अ(ण्)	इक(ण्)	इक	इमन्	इय
सर्वभूमि + अण् = सार्वभौम universe. सर्वभूमि + अ(ण्)= सार्वभौम universal. पृथ्वी earth + अ(ण्) = पार्थिव pertaining to land. गुरु + अ(ण्) = गौरवम् noun. सुरभि + अ(ण्) = सौरभम् noun.	शरीर body शारीरिक। देह body दैहिक। समय time सामयिक। शाश्वत शाश्वतिक। मनस् मानसिक। बुद्धि wisdom बौद्धिक। हृद् + हार्दिक।		गुरु – गरिमन् प्रिय – प्रेमन् दृढ – द्रढिमन् भृश -भ्रशिमन् मृदु – म्रदिमन् महत्-महिमन् कृश-क्रशिमन् लघु- लघिमन् अणु-अणिमन्	
Adj.	ईन Adj.	1 मय Adj.	क	(ण्)य
ईय गेह house गेहीय पाठशालीय मन्दुरीय	अधीन कुलीन नवीन (new) शालीन प्राचीन (old) समीचीन अर्वाचीन (new) ग्रामीण	वाङ्मय मधुमय करुणामय तन्मय चिन्मय आनन्दमय	अधिक बालक बालिका एक त्रिक सप्तक षष्टक अष्टक	दाक्षिणात्यः पौरस्त्यः पाश्चात्त्यः western

A CHART OF A FEW IMPORTANT तद्धित SECONDARY प्रत्यय SUFFIXES

Adj. pertain-ing to	Compar-ative adj.	Compara-tive adj.	Super-lative adj.	Super-lative adj.	Abstract noun n.
य	तर	ईयस्	तम	इष्ठ	य(ण्)
कण्ठ	पटु expert	पटु+ईयस् =	पटुतम	पटु+इष्ठ=	मधुर Sweet
throat + य	+ तर =	पटीयस्	most	पटिष्ठ most	+ य(ण्) =
= कण्ठ्य	पटुतर	more	expert	expert	माधुर्य
guttural	more	expert	मधुरतम	दृढ- द्रढिष्ठ	सुन्दर >
नासिका	expert	साधु+ईयस्	निकटतम	ह्रसिष्ठ	सौन्दर्य
nose + य	मधुर + तर	= साधीयस्	समीपतम	दार्घ- द्राघिष्ठ	प्रचुर a lot >
= नासिक्य	= मधुरतर	यवीयस्	दुर्बलतम	अल्प-अल्पिष्ठ	प्राचुर्य
nasal	सुन्दरतर	कनीयस्	सुन्दरतम	गुरू- गरिष्ठ	लवण >
दन्त teeth	चारुतर	ज्यायस्	प्रचुरतम	तनु- तनिष्ठ	लावण्य
+ य =	मञ्जुतर	दवीयस्	दूरतम	वृद्ध- वरिष्ठ	बहुल >
दन्त्य	बहुलतर	स्थवीयस्	प्रियतम	लघु- लघिष्ठ	बाहुल्य
dental	प्रचुरतर	प्रेयस्	निष्ठुरतम	साधु- साधिष्ठ	पृथक्
शीर्षण्य	रमणीयतर	श्रेयस्	स्निग्धतम	निकट- नेदिष्ठ	separate>
मूर्धन्य	निकटतर	प्रथीयस्	कठिनतम	युव- यविष्ठ	पार्थक्य
धन्य	समीपतर	म्रदीयस्	सरलतम	कन- कनिष्ठ	निपुण
धन् + य =	दूरतर	क्षोदीयस्	आसन्नतम	ज्या- ज्येष्ठ	expert>
धन्य	प्रियतर	द्रढीयस्	दृढतम	दूर- दविष्ठ	नैपुण्य
ग्राम्यः	निष्ठुरतर	गरीयस्	मृदुतम	स्थूल-स्थविष्ठ	प्रवीण >
धर्म्य	स्निग्धतर	महीयस्	ऋजुतम	प्रिय- प्रेष्ठ	प्रावीण्य
कर्मण्य	कठिनतर	तनीयस्	लघुतम	श्री- श्रेष्ठ	मालिन्य
अकर्मण्य	सरलतर	द्राघीयस्	साधुतम	ज्या + इष्ठ =	दौर्बल्य
		ह्रसीयस् मृदु	चारुतम	ज्येष्ठ	सौजन्य
		+ ईयस् =	मञ्जुतम	प्रिय > प्र +	
		म्रदीयस्			

य	तर	ईयस्	तम	इष्ठ	य(ण्)
	मृदुतर	साधु+ईयस्	मृदु + तम =	इष्ठ = प्रेष्ठ	दौर्जन्य
	सुन्दरतर	= साधीयस्	मृदुतम	घनिष्ठ	सामीप्य
	चारुतर	निकट +	softer	दूर = दविष्ठ	नैकट्य
	more	ईयस् =	चारुतम	साधु =साधिष्ठ	शीत + य(ण्) =
	beautiful	नेदीयस्	साधुतम	लघु – लघिष्ठ	शैत्य
	साधुतर	दूर far +	निकटतम	तनु – तनिष्ठ	वैशद्य
	निकटतर	ईयस् =	दूरतम	गुरु – गरिष्ठ	धार्ष्ट्य
	दूरतर	दवीयस्	स्थूलतम	महत् - महिष्ठ	दार्ढ्य
	स्थूलतर	स्थूल tent +	x		चतुर + ण्य
	क्रूरतर	ईयस् =			चातुर्य /चातुरी
		स्थवीयस्			समग्र + ण्य
		कन junior			सामग्र्य
		+ ईयस् =			सामर्थ्य
		कनीयस्			तरतम +
					य(ण्)=तारतम्य

अ(ण्)	वत् /मत्	वत् / मत्	**People famous after their mother's name**
सुधा + अण्	सरस्वत्	बुद्धिमत्	कुन्ती + णेय = कौन्तेय = अर्जुन
= सौध	सरस्वान्	बुद्धिमान्	विनता + णेय = वैनतेय = गरुड
palace	सरस्वती	बुद्धिमती	अञ्जना + णेय = आञ्जनेय = हनुमान
	धनवत्	धीमत्	सुमित्रा + णेय = सौमित्रेय = लक्ष्मण
	धनवान्	धीमान्	राधा + णेय = राधेय = कर्ण
	धनवती	धीमती	
	श्रीमत्		
	श्रीमान्		
	श्रीमती		

A CHART OF A FEW IMPORTANT तद्धित SECONDARY प्रत्यय SUFFIXES

Adj. happened	Adj.	Abstract noun f.	Abstract noun	Adj. 'full of'
इत	त्रि + म	ता	त्व	मय
पण्डा > पण्डित	कृत्रिम + >	मधुर + ता =	पटुत्व	मधुमय
कुसम flower	कृत्रिम	मधुरता	मधुरत्व	आनन्दमय
कुसुमित	artificial	सुन्दरता	कृतित्व	सुखमय
पुष्प flower>	पक्त्रिम	स्वच्छ +	नेतृत्व	दुखमय
पुष्पित	कृ + त्रिम =	स्वच्छता	कर्तृत्व	दीनतामय
पल्लवित	कृत्रिम	पटु+ता =	भोक्तृत्व	अम्मय
हरित		पटुता	अमरत्व	जलमय
पण्डा + इत =		कृश+ ता =	देवत्व	अग्निमय
पण्डित		कृशता	असुरत्व	ज्वालामय
पुष्प + इत =		शीतल+ ता =	राक्षसत्व	तन्मय
पुष्पित		शीतलता	शिशुत्व	मनोमय
कण्टकित		उष्ण+ ता =	स्त्रीत्व	शिवमय
गौरवित		उष्णता	पुरुषत्व	विषमय
तरङ्ग		अमर+ ता =	पुंस्त्व	मृगमय
तरङ्गित		अमरता	नरत्व	चिन्मय
पुलकित		रम्य+ ता =	विद्वत्व	स्वर्णमय
दुःखित		रम्यता	नृपत्व	सुधामय
रोमाञ्चित		रमणीय+ ता	भूपत्व	ज्ञानमय
		= रमणीयता	गुरुत्व	तपोमय
		शिष्ट + ता =	लघुत्व	रजोमय
		शिष्टता	साधुत्व	ज्योतिर्मय
		दुष्टता	उत्कृष्टत्व	
		धन्यता	मनोरमत्व	
		शीर्षण्यता	मलिनत्व	

Adj. happened	Adj.	Abstract noun f.	Abstract noun	Adj. 'full of'
इत	त्रि + म	ता	त्व	मय
		कृतज्ञता	स्वच्छत्व	
		मनीज्ञता	कृतघ्नत्व	
		प्रवीणता	कृतज्ञत्व	
		निपुणता	बन्धुत्व	
		सुन्दरता	शत्रुत्व	
		साधुता	दानवत्व	
		उत्कृष्टता	भाववत्व	
		मनोरमता	सत्त्व	
		मलिनता	तत्त्व	
		निकटता	मनत्व	
		समीपता	कृतित्व	
		सुन्दरता	कवित्व	
		चतुरता	ब्राह्मणत्व	
		समग्रता		
		धृष्टता		
		गुरुता		
		लघुता		
		निष्कृष्टता		

Famous after their father's name

दशरथ + णि = दाशरथि = राम
मरुत + णि = मारुति = हनूमान्

A CHART OF A FEW SECONDARY SUFFIXES

[Part-A]

अ(ण्) adj. pertaining to	इक(ण्) adj. pertaining to	ईय adj.pertain -ing to	ईयस् comp.
देव्+अ(ण्)=दैव fate	दिन+इक(ण्) = दैनिक	शाला+ईय	प्रेयस्
विष्णु+अ(ण्)= वैष्णव	नगर+इक(ण्) =नागरिक	=शालीय	श्रेय्स्
pertaining to	न्याय+इक(ण्) =नैयायिक	परकीय	ज्ययस्
Viṣṇu	दर्शन+इक(ण्) =दार्शनिक	स्वकीय	कनीयस्
मनु+अ(ण्) मानव	वर्ष+इक(ण्) =वार्षिक	अन्यदीय	महीयस्
man	सप्ताह+इक(ण्) =साप्ताहिक	स्वर्गीय	नेदीयस्
दनु+ अ(ण्) = दानव	तन्त्र+इक(ण्) = तान्त्रिक	विद्यालयीय	गरीयस्
demon	पशु+इक(ण्) =पाशविक	पाठशालीय	साध्रीयस्
व्याकरण+अ(ण्) =	सम्प्रति > साम्प्रतिक	देवालयीय	लघीयस्
वैयाकरण	अधुना > आधुनिक	पुस्तकालयीय	दवीयस्
grammarian	धर्म > धार्मिक	गेहीय	क्रशीयस्
सौष्ठव beauty	समाज > सामाजिक	जातीय	वरीयस्
पाण्डु= पाण्डव son	साहित्य > साहित्यिक	दैवीय	भूयस्
of Pāṇḍu	जगत् > जागतिक	तद् + ईय =	
पुत्र-पुत्र = पौत्र grand	स्वर्ग > स्वार्गिक (heavenly)	तदीय his	
son	विज्ञान > वैज्ञानिक	अन्यदीय	
बौद्ध दर्शन	(scientific) scientist	of other	
pertaining to	अध्यात्म > आध्यात्मिक	त्वत् + ईय =	
philosophy of बुद्ध	(spiritual)	त्वदीय of	
जैन दर्शन pertaining	तर्क > तार्किक logic	them	
to philosophy of	अर्थ > आर्थिक financial	मत् + ईय =	
जिन	मध्यम > माध्यमिक	मदीय of mine	
ऋ + अण् > आर्य	(secondary)	इदम् + ईय =	
noble	शरीर > शारीरिक	इदमीय	

अ(ण्) adj. pertaining to	इक(ण्) adj. pertaining to	ईय adj.pertain -ing to	ईयस् comp.
शङ्कर + अण् = शाङ्कर	देह > दैहिक physical	belonging to	
pertaining to	मनस् >मानसिक mental	him/her	
मृदु + अण् = मार्दवम्	हृद् > हार्दिक hearty	अदस् + ईय =	
(N.) softness	स्वभाव > स्वाभाविक	अदसीय	
मुनि + अण् =	प्रकृति > प्राकृतिक natural	भवत् + ईय =	
मौनम् (n.) silence	सामाजिक social	भवदीय	
ऋषि + आर्ष	कुटुम्ब > कौटुम्बिक	अस्मद् + ईय =	
योनि + यौन	pertaining to family	अस्मदीय	
गुण + गौण	परिवार > पारिवारिक	युष्मद् + ईय =	
सुहृद् + सौहार्द (N.)	household	युष्मदीय	
पृथिवी + पार्थिव	अधिभूत > आधिभौतिक	यदीय 'of	
सुत्र + सौत्र	भूमि > भौमिक	which'	
सहस् + साहस (N.)	मङ्गल > माङ्गलिक auspicious	तदीय 'his'	
तेजस् + तैजस	समर > सामरिक	अन्यदीय 'of	
कुल + कौल	वनस्पति > वानस्पतिक	other'	
युष्मद् + अ(ण्) =	botanically	त्वदीय 'thy'	
यौष्माक your	शब्द > शाब्दिक verbally	मदीय 'my'	
अस्मद् + अ(ण्) =	अर्थ > आर्थिक economically	युष्मदीय 'your'	
आस्माक our	समूह > सामूहिक pertaining	अस्मदीय	
तव + अक(ण्) =	to a group	'ours'	
तावक	लोक > लौकिक exotic	भवदीय 'your	
मम + अक(ण्) =	worldly	respected'	
मामक	अलौकिक supernatural	इदमीय 'of	
पुत्र son + अ(ण्) =	सर्वलोक > सार्वलौकिक	this'	
पौत्र 'the grandson'	universal	अदसीय 'of	
बुद्ध + अ(ण्) = बौद्ध	समय > सामयिक timely	that'	
'pertaining to lord	परलोक +इक(ण्) =पारलौकिक	क वर्गीय वर्ण	
बुद्ध'	मूल+इक(ण्)=मौलिक	'letter	

अ(ण्) adj. pertaining to	इक(ण्) adj. pertaining to	ईय adj.pertain -ing to	ईयस् comp.
जैन 'pertaining to जिन'	अध्यात्मन्+इक(ण्)= आध्यात्मिक अधिभूत+इक(ण्)=अधिभौतिक अधिदेव+इक(ण्)=अधिदैविक	pertaining to the group क त्वत्+ईय= त्वदीय मत्+ ईय=मदीय एतद्+इय= एतदीय तद्+ईय= तदीय अस्मद्+ईय= अस्मदीय युष्मद+ईय= युष्मदीय अदस्+ईय= अदसीय इदम्+ईय= इदमीय	

A CHART OF A FEW SECONDARY SUFFIXES

[Part-B]

इमन् masculine noun	इष्ठ superlative adj.	तर compa-ratve	तम adj. superlative	य
प्रेमन्	प्रेष्ठ	प्रियतर	प्रियतम	निस्य
पटिमन्	श्रेष्ठ	प्रशस्ततर	प्रशस्ततम	न्याय्य
म्रदिमन्	ज्येष्ठ	महत्तर	समीपतम	रहस्य
प्रथिमन्	कनिष्ठ	समीपतर	गुरुतम	नभ्य
क्रशिमन्	महिष्ठ	गुरुतर	साधुतम	शून्य
तनिमन्	नेदिष्ठ	साधुतर	लघुतम	जघन्य
स्थविमन्	गरिष्ठ	लघुतर	दूरतम	गव्य
यविमन्	साधिष्ठ	दूरतर	ह्रस्वतम	हविष्य
लघिमन्	लघिष्ठ	ह्रस्वतर	स्थूलतम	दन्त्य
अणिमन्	दविष्ठ	स्थूलतर	कृशतम	कन्य
गरिमन्	यविष्ठ	कृशतर	युवतम	नस्य
	वरिष्ठ	युवतर	धीरतम	मेध्य
	स्थविष्ठ	धीरतर	उदारतम	अमेध्य
	क्रशिष्ठ	उदारतर	क्षीणतम	दिव्य
	यविष्ठ	क्षीणतर	दीनतम	श्रव्य
	भूयिष्ठ	दीनतर	मूर्खतम	
		मूर्खतर	निकटतम	
		निकटतर		

A CHART OF A FEW SECONDARY SUFFIXES

[Part-C]

य (ण्) abstract neuter noun	इक उर	इत adj.	इल adj.	ल adj.
सुन्दर + य(ण्) = सौन्दर्य	धनिक	पण्डित	जटा + इल	श्री + ल
मधुर + य(ण्) = माधुर्य	रसिक	कुण्ठित	= जटिल	= श्रील
प्रचुर + य(ण्) = प्राचुर्य	कुणित	पल्लवित	कुटिल	बहु + ल
बहुल + य(ण्) = बाहुल्य	दन्त + उर =	खण्डित	सलिल	= बहुल
शिथिल > शैथिल्य	दन्तुरः 'an	निद्रित		पृथु + ल
दृढ > दार्ढ्य	elephant',	मुकुलित		= पृथुल
पृथक् > पार्थक्य	'a boar',	कुसुमित		एकल
सार्थक > सार्थक्य	'with	पुष्पित		देवल
लवण > लावण्य	projecting	मुद्रित		भूमिल
प्रशस्त > प्राशस्त्य	teeth'	बुभुक्षित		
दीन > दैन्य		पिपासित		
धूर्त > धौर्त्य		पुलकित		
मूर्ख > मौर्ख्य		अङ्कुरित		
मूढ > मौढ्य		कलङ्कित		
सफल > साफल्य		मूर्च्छित		
विफल > वैफल्य		प्रतिबिम्बित		
निष्फल > नैष्फल्य				
सरल > सारल्य				
कठिन > काठिन्य				
दुर्दिन > दौर्दिन्य				
सुजन > सौजन्य				
मङ्गल > माङ्गल्य				

य (ण्) abstract neuter noun	
सुशील > सौशील्य	कुटिल > कौटिल्य crookedness
चतुर > चातुर्य cleverness	सम > साम्य resemblance
प्रधान > प्राधान्य	विषम > वैषम्य
सहाय > साहाय्य help	विरस >वैरस्य jealously
सुमनस् > सौमनस्य	समरस > सामरस्य
दुर्मनस् > दौर्मनस्य	सरस > सारस्य juiciness
सुभग > सौभाग्य	विकल > वैकल्य defect
दुर्भग >दौर्भाग्य	सकल > साकल्य completeness
पुनःपुन > पौनःपुन्य	चेतन > चैतन्य consciousness
कृपण > कार्पण्य misery	स्वस्थ > स्वास्थ्य health
स्थिर > स्थैर्य firmness	अतिथि > आतिथ्यम् hospitality
धीर >धैर्य patience	विराग > वैराग्य discontent
प्रबल > प्राबल्य strength	दुरात्मन् > दौरात्म्य
धृष्ट > धार्ष्ट्य recklessness	विधवा > वैधव्य
कृत्स्न>कार्त्स्न्य	

CHAPTER THREE

3. DECLENSION OF WORDS

Development of Consonants

चु changes into कु when certain consonants precede चु. According to the preceding hard letter, the following consonant changes into a hard consonant; due to a preceding soft letter the following consonant becomes soft; and due to a preceding nasal letter the following consonant changes into nasal. Out of the group letters change into their group letters. See the chart below:

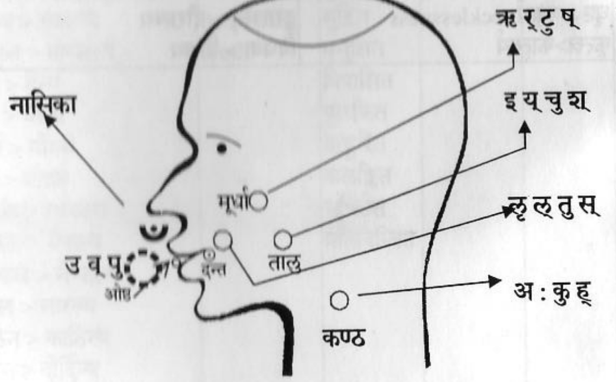

The Chart of Case-endings

		S.	D.	Pl.	
1. कर्तृ-कारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	स्	औ	अस्	-प्रथमा (वि.)
2. कर्म-कारकम् Acc.		(अ)म्	औ	अस्	-द्वितीया(वि.) *to*
3. करण-कारकम् Inst.	गर्भवर्गः	(आ)	भ्याम्	भिस्	-तृतीया (वि.) by, with, through
4. संप्रदान-कारकम् Dat.		ए	भ्याम्	भ्यस्	-चतुर्थी (वि.) *for*
5. अपादान-कारकम् Abl.		अस्	भ्याम्	भ्यस्	-पञ्चमी(वि.) *from*
6. सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	अस्	ओस्	आम्	-षष्ठी (वि.) *of*
7. अधिकरण-कारकम् Loc.		इ	ओस्	सु	-सप्तमी (वि.) *in, on, upon, at*
8. संबोधन-कारकम् Voc.		स्	औ	अस्	-प्रथमा (वि.) *e,o*

Explanation of case-endings as abbreviations:

These case-endings are abbreviations of words, as I discovered during the years of teaching investigating the grammatical field of Etymology of Sanskrit language. (For 'S' read 'Singular', 'D' for 'Dual', 'P' for 'Plural'. The numerals 1-7 refer to the cases in the sequence listed above).

1.S. Singular 'S' is an abbreviation of the word स्रष्टृ 'creator'. The subject is the agent, the creator of the action. So स् is taken from स्रष्टृ.

1.D. The two lines upon the औ indicate the dual number of the subject.

1.Pl. Along with singular 'S' support comes from अ (अस्). In English only 'S'.

2.S. The action of the verbs falls on the object. Such as in the example *'Govinda eats the sweetball [rasgolakam]'* in this sentence 'sweetball' is affected by the action of being eaten by the subject. Consequently in this sentence 'sweet ball' as object is changed by the action of being eaten by the subject (agent of action). *'God creates the cosmos.'* in this sentence the word cosmos, the world, is affected by the action of creation, therefore the world moves. God is subject and the world is object. What is a symbol of the world? The symbol of the world is zero, a round figure ॰. This zero is अनुस्वार ॰. अनुस्वार takes the support of the vowel. The first vowel is अ. Thus here the abbreviation of accusative singular number: (अ)म्, अनुस्वार at the end where it changes into म्.

2.D. This is the same with the subject.

2.Pl. This is the same with the subject.

3.S. Third case is instrumental. What are the instruments of your body? These are the senses: eyes, ears, nose, and in the mouth, the tongue. In the whole body these are the doors for the soul to peep out. In Sanskrit the word for door is द्वार्. Its abbreviation is the vowel आ. This is the symbol of the singular of instrumental case.

3.D. Instrumental, dative & ablative: these three are in the middle of the case endings. Therefore they are named here: गर्भवर्ग 'middle group' because they stand in between two सीमावर्ग: subject-object (nominative and accusative) and genitive & locative. Abbreviation of this गर्भ becomes 'भ्'. Instrumental case relates here two activities: that of the Instrumental case and subject in the passive voice. Therefore it possesses शक्ति. इ is symbol of शक्ति : भ्+ इ. We take from previous case अम्. To make the dual adds long आ - आम्. So भ् + इ + आम् = भ्याम् is symbol of instrumental dual.

3.Pl. भ् + इ - same as the dual in the instrumental case + अस् of plural number of the object. अ drops to show the शक्ति इ. The outcome is the भिस् of plural number of instrumental case.

4.S. In the Sanskrit language the dative is देय. Abbreviation of देय is ए.

4.D. Same as the Instrumental dual: भ्याम्.

4.Pl. भि + अस् = भ्यस्. In Latin language, dative plural is rendered with the suffix '-bus'. The 'bus' is short form of the Latin word *omnibus* = 'for all'.

5.S. In the link lesson you read that the indeclinabie तस् has the meaning of 'from'. We drop here the consonant 'त्', from तस्. अस् remains. This is the singular number of the ablative.

5.D. Pl. These are the same as those of the dative.

6.S. In Sanskrit the genitive is called सम्बन्ध. Its abbreviation is स. Reverse the स, and see that it becomes अस्.

6.D. This is the second सीमावर्ग (frontier group). We should take the dual from the first सीमावर्ग, औ, and add स् of सम्बन्ध = औस्. Now remove one line of औ, remains ओ. Thus it became ओस्.

6.D. Pl. accusative and genitive are connected together. For instance '*Lord Krṣna created the world.*' This sentence when you change it and you express it in another way it becomes: *'Lord Krṣna is the creator of the world.* Thus accusative changed into genitive. We should take अम् from first सीमावर्ग of accusative and make it plural adding long आ. See that it becomes 'आम्'.

7.S. The locative is called in Sanskrit अधिकरण. इ is abbreviated form of this word. This इ is the sign of the locative singular.

7.D. It is the same as genitive dual.

7.Pl. This is the ending case. Who brings the end of the world ? Śiva. What is the symbolic vowel for Śiva? उ – nominative singular स् and this उ became सु sign of locative plural.

8. Vocative endings are the same as nominative endings.

शब्दरूपाणि Declensions

In Sanskrit study centers; traditional as well as in modern schools, modern colleges and universities, teachers begin to teach the declension of words ending in 'अ' vowel. This brings an injustice to the students because original vowel-ending words are declined totally differently from each other. If we begin to teach reversely, from the consonants to vowels, in that case the previous chart becomes unchangeable up to long आ ending word. There are changes in the chart only in the अ ending word, which I prefer to teach at the end of all declensions, starting with the words which end in consonants advancing to the words which end in vowels.

There is no declension for ककारान्त words this means that all words which end in 'क्' are indeclinable.

Such as: द्राक् 'immediately'; धिक् 'fie shame'; पृथक्, 'separately'; मनाक्, 'little', 'slightly' स्राक् 'quickly', हिरुक् 'whether, really believe'; अर्वाक् 'behind, downwards'; प्राक् 'before' सम्यक् 'properly', न मनाक् 'not at all'.

1. चकारान्त-शब्दरूपाणि Declensions of च् ending words

क्विप् suffix ending words are used mostly in the feminine gender: Such are वाच् , त्वच् etc. 'चु' is an honest officer to its boss कु. Therefore with words ending in this चु, it always changes to कु with preceding consonant cases.

1. वाच् (stem) Speech

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	वाक्	वाचौ	वाचः	-प्रथमा विभक्तिः
कर्मकारकम् Acc.		वाचम्	वाचौ	वाचः	-द्वितीया विभक्तिः
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	वाचा	वाग्भ्याम्	वाग्भिः	-तृतीया विभक्तिः
सम्प्रदानकारकम् Dat.		वाचे	वाग्भ्याम्	वाग्भ्यः	-चतुर्थी विभक्तिः
अपादानकारकम् Abl.		वाचः	वाग्भ्याम्	वाग्भ्यः	-पञ्चमी विभक्तिः
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	वाचः	वाचोः	वाचाम्	-षष्ठी विभक्तिः
अधिकरणकारकम् Loc.		वाचि	वाचोः	वाक्षु	-सप्तमी विभक्तिः
सम्बोधनकारकम् Loc.		हे वाक्	हे वाचौ	हे वाचः	-प्रथमा विभक्तिः

2. त्वच् = Skin

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	त्वक्	त्वचौ	त्वचः	-प्रथमा विभक्तिः
कर्मकारकम् Acc.		त्वचम्	त्वचौ	त्वचः	-द्वितीया विभक्तिः
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	त्वचा	त्वग्भ्याम्	त्वग्भिः	-तृतीया विभक्तिः
सम्प्रदानकारकम् Dat.		त्वचे	त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः	-चतुर्थी विभक्तिः
अपादानकारकम् Abl.		त्वचः	त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः	-पञ्चमी विभक्तिः
सम्बन्ध Gen.	2. सीमावर्गः	त्वचः	त्वचोः	त्वचाम्	-षष्ठी विभक्तिः
अधिकरणकारकम् Loc.		त्वचि	त्वचोः	त्वक्षु	-सप्तमी विभक्तिः
सम्बोधनकारकम् Loc.		हे त्वक्	हे त्वचौ	हे त्वचः	-प्रथमा विभक्तिः

Note: (1) Two consonants never stay at the end of the word. Therefore the last consonant drops. वाच् + स् in this condition च् changes into क् and स् drops.

(2) शक्तिस्वर Śakti vowels and क् cut the preceding स् into cerebral ष; वाक् + सु = वाक्षु = वाक्षु

1. The other चकारान्त words following are declined in the same way: त्वच् f. skin; जलमुच् m. cloud; रुच् f. shining; शुच् f. grievance; अवाच् m. f. silent, अस्फुटवाच् m, f. stammering, ऋच् f. prayer; जलमुच् m. cloud, बहुगर्ह्यवाच् m. f. too talkative; मृदुत्वच् a kind of birch-bark tree, धान्यत्वच् the husk of corn; विशालत्वच् *Bauhinia Variegata* (plant), सन्देशवाच् messenger; स्रुच् a sort of wooden ladle used for pouring clarified butter on the sacrificial fire.

प्राञ्च् m. (प्र + √अञ्च्+क्विप्) Prior, being in front, facing.

When case endings involve the contact of two consonants: then चु changes into कु. When there is a nasal before the contact it changes into the कु group's nasal. Thus प्राञ्च् + स् = प्राङ्क् + स्. At the end of the word only one consonant remains, the others drop. So क् & स् dropped. In other consonant case endings क् also drops. In the meaning of पूर्व, the nasal drops after five instances of case endings (i.e. after the accusative dual).

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	प्राङ्	प्राञ्चौ	प्राञ्चः	-प्रथमा विभक्तिः
कर्मकारकम् Acc.		प्राञ्चम्	प्राञ्चौ	प्राचः	-द्वितीया विभक्तिः
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	प्राचा	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्गिः	-तृतीया विभक्तिः
सम्प्रदानकारकम् Dat.		प्राचे	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भ्यः	-चतुर्थी विभक्तिः
अपादानकारकम् Abl.		प्राचः	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भ्यः	-पञ्चमी विभक्तिः
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	प्राचः	प्राचोः	प्राचाम्	-षष्ठी विभक्तिः
अधिकरणकारकम् Loc.		प्राचि	प्राचोः	प्राङ्क्षु	-सप्तमी विभक्तिः
सम्बोधनकारकम् Loc.		हे प्राङ्	हे प्राञ्चौ	हे प्राञ्चः	-प्रथमा विभक्तिः

प्रत्यञ्च् (प्रति+√अञ्च्+क्विप्) turning the back (feminine will be प्रतीची)

In this declension table, after five instances of the case-ending, nasal drops and the *chameleon mnemonic rule* applies in vowel-ended case-endings:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	प्रत्यङ्	प्रत्यञ्चौ	प्रत्यञ्चः	-प्रथमा वि.
कर्मकारकम् Acc.		प्रत्यञ्चम्	प्रत्यञ्चौ	प्रतीचः	-द्वितीया वि.
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	प्रतीचा	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भिः	-तृतीया वि.
सम्प्रदानकारकम् Dat.		प्रतीचे	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भ्यः	-चतुर्थी वि.
अपादानकारकम् Abl.		प्रतीचः	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भ्यः	-पञ्चमी वि.
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	प्रतीचः	प्रतीचोः	प्रतीचाम्	-षष्ठी वि.
अधिकरणकारकम् Loc.		प्रतीचि	प्रतीचोः	प्रत्यक्षु	-सप्तमी वि.
सम्बोधनकारकम् Loc.		हे प्रत्यङ्	हे प्रत्यञ्चौ	हे प्रत्यञ्चः	-प्रथमा वि.

In the same way you will decline the following words:

उदञ्च् (उद् + √अञ्च्+क्विप्) m. = going upwards; turned to the north, northern. (feminine will be उदीची)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	उदङ्	उदञ्चौ	उदञ्चः	-प्रथमा वि.
कर्मकारकम् Acc.		उदञ्चम्	उदञ्चौ	उदीचः	-द्वितीया वि.
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	उदीचा	उदग्भ्याम्	उदग्भिः	-तृतीय विं.
सम्प्रदानकारकम् Dat.		उदीचे	उदग्भ्याम्	उदग्भ्यः	-चतुर्थी वि.
अपादानकारकम् Abl.		उदीचः	उदग्भ्याम्	उदग्भ्यः	-पञ्चमी वि.
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	उदीचः	उदीचोः	उदीचाम्	-षष्ठी वि.
अधिकरणकारकम् Loc.		उदीचि	उदीचोः	उदक्षु	-सप्तमी वि.
सम्बोधन कारकम् Voc.		हे उदङ्	हे उदञ्चौ	हे उदञ्चः	-प्रथमा वि.

सम्यञ्च् (सम् +ई + √अञ्च्+क्विप्) = correct, true, accurate 'ई' is inserted) (Feminine will be समीची) (Adverb is सम्यक् = properly)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom..	1. सीमावर्गः	सम्यङ्	सम्यञ्चौ	सम्यञ्चः	-प्रथमा वि.
कर्मकारकम् Acc.		सम्यञ्चम्	सम्यञ्चौ	**समीचः**	-द्वितीया वि.
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	समीचा	सम्यग्भ्याम्	सम्यग्भिः	-तृतीया वि.
सम्प्रदानकारकम् Dat.		समीचे	सम्यग्भ्याम्	सम्यग्भ्यः	-चतुर्थी वि.
अपादानकारकम् Abl.		समीचः	सम्यग्भ्याम्	सम्यग्भ्यः	-पञ्चमी वि.
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	समीचः	समीचोः	समीचाम्	-षष्ठी वि.
अधिकरणकारकम् Loc.		समीचि	समीचोः	सम्यक्षु	-सप्तमी वि.
सम्बोधनकारकम् Voc.		हे सम्यङ्	हे सम्यञ्चौ	हे सम्यञ्चः	-प्रथमा वि.

सध्र्यञ्च् (√सह् + द्रि = सध्रि + √अञ्च्+क्विप्) = associated with, a companion (Husband).

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	सध्र्यङ्	सध्र्यञ्चौ	सध्र्यञ्चः	-प्रथमा वि.
कर्मकारकम् Acc.		सध्र्यञ्चम्	सध्र्यञ्चौ	**सध्रीचः**	-द्वितीया वि.
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	सध्रीचा	सध्र्यग्भ्याम्	सध्र्यग्भिः	-तृतीया वि.
सम्प्रदानकारकम् Dat.		सध्रीचे	सध्र्यग्भ्याम्	सध्र्यग्भ्यः	-चतुर्थी वि.
अपादानकारकम् Abl.		सध्रीचः	सध्र्यग्भ्याम्	सध्र्यग्भ्यः	-पञ्चमी वि.
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	सध्रीचः	सध्रीचोः	सध्रीचाम्	-षष्ठी वि.
अधिकरणकारकम् Loc.		सध्रीचि	सध्रीचोः	सध्र्यक्षु	-सप्तमी वि.
सम्बोधनकारकम् Voc.		हे सध्र्यङ्	हे सध्र्यञ्चौ	हे सध्र्यञ्चः	-प्रथमा वि.

देवद्र्यञ्च् (देव-द्रि + √अञ्च्+क्विप्) = worshipper of deities (female देवद्रीची)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	देवद्र्यङ्	देवद्र्यञ्चौ	देवद्र्यञ्चः	-प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		देवद्र्यञ्चम्	देवद्र्यञ्चौ	**देवद्रीचः**	- द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	देवद्रीचा	देवद्र्यग्भ्याम्	देवद्र्यग्भिः	-तृतीया
सम्प्रदानकारकम् Dat.		देवद्रीचे	देवद्र्यग्भ्याम्	देवद्र्यग्भ्यः	- चतुर्थी
अपादानकारकम् Abl.		देवद्रीचः	देवद्र्यग्भ्याम्	देवद्र्यग्भ्यः	-पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	देवद्रीचः	देवद्रीचोः	देवद्रीचाम्	-षष्ठी
अधिकरणकारकम् Loc.		देवद्रीचि	देवद्रीचोः	देवद्र्यक्षु	-सप्तमी
सम्बोधनकारकम् Voc.		हे देवद्र्यङ्	हे देवद्र्यञ्चौ	हे देवद्र्यञ्चः	-प्रथमा

विष्वद्र्यञ्च् (विषु + अद्रि + √अञ्च्+क्विप्) = going everywhere (feminine विष्वद्रीची)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1. सीमावर्गः	विष्वद्र्यङ्	विष्वद्र्यञ्चौ	विष्वद्र्यञ्चः	-प्रथमा
कर्मका. Acc.		विष्वद्र्यञ्चम्	विष्वद्र्यञ्चौ	**विष्वद्रीचः**	-द्वितीया
करणका.Instr.	गर्भवर्गः	विष्वद्रीचा	विष्वद्र्यग्भ्याम्	विष्वद्र्यग्भिः	-तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		विष्वद्रीचे	विष्वद्र्यग्भ्याम्	विष्वद्र्यग्भ्यः	-चतुर्थी
अपादानका. Abl.		विष्वद्रीचः	विष्वद्र्यग्भ्याम्	विष्वद्र्यग्भ्यः	-पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	विष्वद्रीचः	विश्वद्रीचोः	विष्वद्रीचाम्	-षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		विष्वद्रीचि	विश्वद्रीचोः	विष्वद्र्यक्षु	-सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे विष्वद्र्यङ्	हे विष्वद्र्यञ्चौ	हे विष्वद्र्यञ्चः	-प्रथमा

विष्वञ्च् (विषु + √अञ्च्+क्विप्) = going everywhere (Feminine विषूची; विष्वक्)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	विष्वङ्	विष्वञ्चौ	विष्वञ्चः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		विष्वञ्चम्	विष्वञ्चौ	**विषूचः**	-(2)द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	विषूचा	विष्वग्भ्याम्	विष्वग्भिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		विषूचे	विष्वग्भ्याम्	विष्वग्भ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		विषूचः	विष्वग्भ्याम्	विष्वग्भ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	विषूचः	विषूचोः	विषूचाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका Loc.		विषूचि	विषूचोः	विष्वक्षु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे विष्वङ्	हे विष्वञ्चौ	हे विष्वञ्चः	-(1)प्रथमा

Here after five numbers of case-endings व् will be cut into its source vowel उ and the अ of अस् follows *Chameleon mnemonic* विषु + उच् + अस् = विषूचः।

तिर्यञ्च् (तिर्-ई -√अञ्च्+क्विप्) = transverse (the bird) (feminine तिरश्ची; Ind. तिर्यक् crookedly, in a zigzag)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	तिर्यङ्	तिर्यञ्चौ	तिर्यञ्चः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		तिर्यञ्चम्	तिर्यञ्चौ	**तिरश्चः**	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	तिरश्चा	तिर्यग्भ्याम्	तिर्यग्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		तिरश्चे	तिर्यग्भ्याम्	तिर्यग्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		तिरश्चः	तिर्यग्भ्याम्	तिर्यग्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	तिरश्चः	तिरश्चोः	तिरश्चाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		तिरश्चि	तिरश्चोः	तिर्यक्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे तिर्यङ्	हे तिर्यञ्चौ	हे तिर्यञ्चः	-(1)प्रथमा

There is one indeclinable word तिरस्. Here in तिर्यञ्च् the word 'तिर्' is abbreviation of तिरस्. This तिरस् appears after five instances of the case-endings and अ drops from √अञ्च्.

क्रुञ्च् (√क्रुञ्च् + क्विप्) = heron, a swan

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	क्रुङ्	क्रुञ्चौ	क्रुञ्चः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		क्रुञ्चम्	क्रुञ्चौ	क्रुञ्चः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	क्रुञ्चा	क्रुङ्भ्याम्	क्रुङ्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		क्रुञ्चे	क्रुङ्भ्याम्	क्रुङ्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		क्रुञ्चः	क्रुङ्भ्याम्	क्रुङ्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	क्रुञ्चः	क्रुञ्चोः	क्रुञ्चाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		क्रुञ्चि	क्रुञ्चोः	क्रुङ्क्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे क्रुङ्	हे क्रुञ्चौ	हे क्रुञ्चः	-(1)प्रथमा

√अञ्च् does not occur in this word, therefore nasal does not drop after five numbers of the case-endings.

When a word derived from √अञ्च् root has the meaning of 'worship' पूजायाम्, then nasal is dropped after five numbers of the case-endings. Such as:

प्राञ्च् (प्र + √अञ्च्+क्विप् to worship) The foremost Present

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	प्राङ्	प्राञ्चौ	प्राञ्चः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		प्राञ्चम्	प्राञ्चौ	प्राचः	-(2) द्वितीया

		S.	D.	Pl.	
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	प्राचा	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्गिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		प्राचे	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		प्राचः	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	प्राचः	प्राचोः	प्राचाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणकारकम् Loc.		प्राचिः	प्राचोः	प्राङ्क्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनकारकम् Voc.		हे प्राङ्	हे प्राञ्चौ	हे प्राञ्चः	-(1)प्रथमा

Other words with the meaning of 'worship' follow the same declension: प्रत्यञ्च् (प्रति + अञ्च्); उदञ्च् (उद् + √अञ्च्; सम्यञ्च् (सम् + √अञ्च्; कुञ्च् (√कुञ्च्).

ꟸ•ꟹ

2. जकारान्त-शब्दरूपाणि (Declension of ज् ending words)

ऋत्विज् (ऋतु +√यज् +क्विप् = इज्)=Priest, worshipper in seasons

चु chages into कु if the letters that are preceding are consonant case-endings remembering the mnemonic convention that the softness or hardness of a letter follows the nature of the master:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1. सीमावर्गः	ऋत्विक्	ऋत्विजौ	ऋत्विजः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		ऋत्विजम्	ऋत्विजौ	ऋत्विजः	-(2)द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	ऋत्विजा	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		ऋत्विजे	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		ऋत्विजः	ऋत्विग्भ्याम्	ऋत्विग्भ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	ऋत्विजः	ऋत्विजोः	ऋत्विजाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		ऋत्विजि	ऋत्विजोः	ऋत्विक्षु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे ऋत्विक्	हे ऋत्विजौ	हे ऋत्विजः	-(1)प्रथमा

In this way, the declension of the following words is being done: वणिज्[m] merchant असृज् blood, अहिभुज्[m] peacock; आखुभुज्[m] snake; भूभुज्[m] king; क्रतुभुज्[m] deity; हुतभुज्[m] fire; भिषज्[m] physician; भृतिभुज्[m] servant, रुज्[f] disease; स्रज्[f] garland, बलिभुज्[m] crow; etc. See the

vocabulary. No difference in declining the masculine and feminine words.

राज् (√राज्) = King

In this word from the root √राज्, the letter र् is cerebral. Further ज् will change into the cerebral group.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	राट्	राजौ	राजः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1. सीमावर्गः	राजम्	राजौ	राजः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	राजा	राड्भ्याम्	राड्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	राजे	राड्भ्याम्	राड्भ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	राजः	राड्भ्याम्	राड्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	राजः	राजोः	राजाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2. सीमावर्गः	राजि	राजोः	राड्षु/राट्त्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे राट्	हे राजौ	हे राजः	-(1) प्रथमा

In this way the following words are to be declined: सम्राज्[m] emperor; परिव्राज्[m] monk; परेतराज्[a] lord of ghosts; विभ्राज् bright; विराज्[a] radiating; विश्वसृज्[m] Brahmā; स्वाराज्[m] Indra; प्राच्छ्[m.f.] asking; questioning person.

खञ्ज् m. (√खञ्ज् + क्विप्) lame.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1. सीमावर्गः	खन्	खञ्जौ	खञ्जः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	1. सीमावर्गः	खञ्जम्	खञ्जौ	खञ्जः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	खञ्जा	खन्भ्याम्	खन्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	खञ्जे	खन्भ्याम्	खन्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	खञ्जः	खन्भ्याम्	खन्भ्यः	-(5) पञ्चमी

		S.	D.	Pl.	
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	खञ्जः	खञ्जोः	खञ्जाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2. सीमावर्गः	खञ्जि	खञ्जोः	खन्सु/खन्त्सु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे खन्	हे खञ्जौ	हे खञ्जः	-(1)प्रथमा

If the consonant is precedes the case ending, ज् drops.

टकारान्त words exist only in indeclinable forms

पाट् Interjection used in calling; प्याट् a particle of calling; वषट् a particle to call deities through fire; वौषट् same as वषट् , श्रौषट् same as वौषट्.

ഌ◆ഌ

3. णकारान्त-शब्दरूपाणि Declension of ण् ending words

सुगण् (सु + √गण् + क्विप्) = chartered accountant

Here only joining endings is involved.

Case	Group	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	सुगण्	सुगणौ	सुगणः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1. सीमावर्गः	सुगणम्	सुगणौ	सुगणः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	सुगणा	सुगण्भ्याम्	सुगण्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	सुगणे	सुगण्भ्याम्	सुगण्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	सुगणः	सुगण्भ्याम्	सुगण्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	सुगणः	सुगणोः	सुगणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2. सीमावर्गः	सुगणि	सुगणोः	सुगण्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे सुगण्	हे सुगणौ	हे सुगणः	-(1) प्रथमा

4. तकारान्त-शब्दरूपाणि

Here are four kinds of words to decline. 1. क्विप् suffix ending words; 2. अत् (शतृ) suffix ending words; मत्/वत् secondary suffix ending words and महत् great. With क्विप् suffix ending words the case-endings are joined directly. Such are:

I. भूभृत् (भू + √भृ + क्विप् + त् = भृत्) = king or mountain

Case	Group	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	भूभृत्	भूभृतौ	भूभृतः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	भूभृतम्	भूभृतौ	भूभृतः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	भूभृता	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	भूभृते	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	भूभृतः	भूभृद्भ्याम्	भूभृद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	भूभृतः	भूभृतोः	भूभृताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	भूभृति	भूभृतोः	भूभृत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे भूभृत्	हे भूभृतौ	हे भूभृतः	-(1)प्रथमा

In this way the following words are to be declined. Such as:

अग्नि + √चित्. √चि + क्विप् (drops) त् appears as support. √अग्निचित्[m.] Priest; अम्बुभृत्[m.] cloud; उपभृत्[m.] round cup used in used in yajña (sacrifices); उदश्वित्[n.] butter-milk; कपालभृत्[m.] Śiva; कैटभजित्[m.] Viṣṇu; क्षुत्[f.] sneeze; चित्[f.] consciousness; जतुकृत्[f.] "lac-maker", a kind of *Oldenlandia* (the red lac insect forms its nest in this tree)

तारकजित्$^{m.}$ Kārttikeya; द्यूतकृत्$^{m.}$ gambler; नीवृत्$^{m.}$ nation; परभृत्$^{m.}$ crow; परिस्रुत्$^{f.}$ liquor; पृषत्$^{f.}$ the spotted antelope; प्रतिश्रुत्$^{f.}$ echo; बृहत्$^{m.}$ large; मरुत्$^{m.}$ air; महीभृत्$^{m.}$ king; मारजित्$^{m.}$ Buddha; योषित्$^{f.}$ women; लोकजित्$^{m.}$ Buddha; विद्युत्$^{f.}$ lightening; विपश्चित्$^{m.}$ scholar; समित्$^{f.}$ war; सरित्$^{f.}$ river; हरित्$^{f.}$ direction; पादूकृत्$^{m.}$ shoemaker; पुरीतत्$^{m.}$ particular intestine near the heart; वेहत्$^{f.}$ cow which miscarries.

तकारान्त-क्लीब-शब्दरूपाणि

These follow the same technique for masculine and feminine words in all cases except for the ones in the nominative and accusative cases. The nominative and accusative case-endings are no different within this declension. In the singular number, स् drops because this is like the eunuch that does not procreate and therefore has no expansion of the family, therefore in the dual औ changes into ई bearing in mind that eunuchs live in the dress of women. In plural number स् of अस् change into न् + इ and न् comes before त्. Such as: शकृत्. सकृत् is an indeclinable.

शकृत् (√शक् + √ऋ + क्विप् + त् =)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	शकृत्	शकृती	शकृन्ति	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		शकृत्	शकृती	शकृन्ति	-(2) द्वितीया

करणकारकम् Instr.		शकृता	शकृभ्याम्	शकृद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	[illegible]	शकृते	शकृभ्याम्	शकृभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		शकृतः	शकृभ्याम्	शकृभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	शकृतः	शकृतोः	शकृताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		शकृति	शकृतोः	शकृत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे शकृत्	हे शकृती	हे शकृन्ति	-(1)प्रथमा

In this way other तकारान्त neuter words have to be declined. Such as: पृषत् n. drop of water; बृहत् adj. n. large; हरित्$^{f.}$ direction, उदश्वित् buttermilk and all तकारान्त adjective.

II. अत् (शतृ) suffix ending तकारान्त शब्दरूपाणि

These declensions are of the second type of त् ending words. Here comes the अत् (Present participle) suffix at the end of a धातु (verb). Here there is the addition of a nasal before त् up to the fifth form of the declension table. Such as √पठ् + अत् = पठत् + स्. the additional nasal comes before त् - पठन्त् + स्. At the end of the word only one consonant remains. Thus both त् and स् consonants are dropped in the nominative singular > पठन्, पठन्त् + औ = पठन्तौ etc. In feminine gender पठन्ती, पठत् stem.

तकारान्त - पठत् – शब्दरूपाणि (पठन्ती^f.)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nm.	1.सीमावर्गः	पठन्	पठन्तौ	पठन्तः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		पठन्तम्	पठन्तौ	पठतः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्मवर्गः	पठता	पठद्भ्याम्	पठद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		पठते	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		पठतः	पठद्भ्याम्	पठद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	पठतः	पठतोः	पठताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		पठति	पठतोः	पठत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे पठन्	हे पठन्तौ	हे पठन्तः	-(1)प्रथमा

In this way all अत् (शतृ) Present Participle suffix ending words should be declined. Such as: पित्सत्^f. bird; वाहद्विषत्^m. buffalo; सत् existing; scholar.

Note: अत् ending reduplicated roots do not have a nasal. Such as ददत् giving; जहत् ending; जाग्रत् awakening; दरिद्रत् being poor; शासत् governing; चकासत् shining.

III. वत् / मत् Secondary Suffix-ending तकारान्त words as adjectives (Before Śakti vowels मत् and before consonant वत् (लक्ष्मी is exception)

You have studied त् -ending and अत् -ending word declensions. Now with these two suffixes there is the

addition of three letters: व् + अ + त् = वत् and म् + अ + त् = मत्. Therefore according to a grammatical rule there should be elongation (दीर्घ) of the penultimate vowel in singular number of nominative case.

तकारान्त भगवत् (stem)-शब्दरूपाणि(feminine gender भगवती)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	भगवान्	भगवन्तौ	भगवन्तः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		भगवन्तम्	भगवन्तौ	भगवतः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्मवर्गः	भगवता	भगवद्भ्याम्	भगवद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		भगवते	भगवद्भ्याम्	भगवद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		भगवतः	भगवद्भ्याम्	भगवद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	भगवतः	भगवतोः	भगवताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		भगवति	भगवतोः	भगवत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे भगवन्	हे भगवन्तौ	हे भगवन्तः	-(1) प्रथमा

There will be no दीर्घ in the singular of the vocative case. In the same way you will decline भवत् word in the meaning of respectful "you". This is always used in the third person.

तकारान्त भवत् शब्दरूपाणि ('respected you' fem. भवती)

भवत् means 'respected you'. This is composed by dropping 'ग' from भगवत्. Therefore it forms an equal

declension to **भगवत्** word, but not like **शत्रन्त (अत्)** ending words of present participle.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	भवान्	भवन्तौ	भवन्तः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	भवन्तम्	भवन्तौ	**भवतः**	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	भवता	भवद्भ्याम्	भवद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	भवते	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	भवतः	भवद्भ्याम्	भवद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	भवतः	भवतोः	भवताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	भवति	भवतोः	भवत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे भवन्	हे भवन्तौ	हे भवन्तः	-(1) प्रथमा

(मत्-suffix used with शक्ति ending words)

तकारान्त श्रीमत्-शब्दरूपाणि

(Feminine gender श्रीमती) (श्री + मत्[stem] = श्रीमत् m. 'Sir')

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	1.सीमावर्गः	श्रीमान्	श्रीमन्तौ	श्रीमन्तः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	1.सीमावर्गः	श्रीमन्तम्	श्रीमन्तौ	**श्रीमतः**	-(2) द्वितीया
करणका.Instr.	गर्भवर्गः	श्रीमता	श्रीमद्भ्याम्	श्रीमद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	श्रीमते	श्रीमद्भ्याम्	श्रीमद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	श्रीमतः	श्रीमद्भ्याम्	श्रीमद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	श्रीमतः	श्रीमतोः	श्रीमताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	श्रमति	श्रीमतोः	श्रीमत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे श्रीमन्	हे श्रीमन्तौ	हे श्रीमन्तः	-(1)प्रथमा

In this way all वत् /मत् ending words should be declined.

नाथवत्[m]	; परवत्[m]	; पुष्पवत्[m]	; फलवत्[m.]
मरुत्वत्[m]	; माल्यवत्[m]	; राजन्वत्	; राजवत्
लक्ष्मीवत्[m]	; विवस्वत्[m]	; विषुवत्	; शर्करावत्
शिखावत्[m]	; संख्यावत्[m]	; सरस्वत्[m]	; सिकतावत्
हिमवत्[m]	; मूर्तिमत्[m]	; धीमत्[adj.]	; बुद्धिमत्[adj.]

III. तकारान्त महत् - शब्दरूपाणि
(महत् = great; feminine महती)

The meaning of महत् is "great". Therefore up to the fifth form of the case-endings, the penultimate अ will be दीर्घ (elongated). Such as:

महत्$^{m.}$ (√मह् + अत)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	महान्	महान्तौ	महान्तः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		महान्तम्	महान्तौ	महतः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	महता	महद्भ्याम्	महद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		महते	महद्भ्याम्	महद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		महतः	महद्भ्याम्	महद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	महतः	महतोः	महताम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		महति	महतोः	महत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे महन्	हे महान्तौ	हे महान्तः	-(1)प्रथमा

5. थकारान्त-शब्दरूपाणि (Declensions of थ् ending words)

अग्निमथ् m. (अग्नि + √मथ् + क्विप्) = The Present

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	1.सीमावर्गः	अग्निमत्	अग्निमथौ	अग्निमथः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		अग्निमथम्	अग्निमथौ	अग्निमथः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	अग्निमथा	अग्निमद्भ्याम्	अग्निमद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		अग्निमथे	अग्निमद्भ्याम्	अग्निमद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		अग्निमथः	अग्निमद्भ्याम्	अग्निमद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	अग्निमथः	अग्निमथोः	अग्निमथाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		अग्निमथि	अग्निमथोः	अग्निमत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे अग्निमत्	हे अग्निमथौ	हे अग्निमथः	-(1)प्रथमा

You observed that the consonant of consonant ending stems does not change if the preceding case ending begins with a vowel. These are 13 and the case endings beginning with consonants are only 8.

6. दकारान्त-शब्दरूपाणि

Most of these words are ending in क्विप् - suffix. Therefore all are used in feminine gender. Few are used in the masculine and neuter gender. Declensions are regular as you declined before the words ending in क्विप् suffix.

मुद् f. (√मुद् + क्विप्) = happiness

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	मुत्	मुदौ	मुदः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		मुदम्	मुदौ	मुदः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	मुदा	मुद्भ्याम्	मुद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		मुदे	मुद्भ्याम्	मुद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		मुदः	मुद्भ्याम्	मुद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	मुदः	मुदोः	मुदाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		मुदि	मुदोः	मुत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे मुत्	हे मुदौ	हे मुदः	-(1)प्रथमा

In this way you will decline उपनिषद् secret doctrine; परिषद्, court; संसद् assembly; सम्पद् wealth; विपद् calamity;

आपद् calamity; शरद् autumn season; संविद् knowledge ; दृषद् a large stone; क्षुद् grinding.

दकारान्त पुलिङ्गशब्दाः

तमोनुद् moon, sun, fire; क्रव्याद् demon; गोत्रभिद् Indra; बहुपाद् banyan tree; व्याघ्रपाद् tiger footed; सभासद् member of assembly; सुहृद् friend; दुर्हृद् enemy; दिविषद् deity; त्रिककुद् name of the mountain त्रिकूट; उद्भिद् a plant.

सुपाद् (सुष्ठु पादौ यस्य सः) m. 'having handsome feet'

After five instances of case-ending it will take substitute of पद् - Such as:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् noun	1. सीमावर्गः	सुपात्	सुपादौ	सुपादः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1. सीमावर्गः	सुपादम्	सुपादौ	सुपदः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	सुपदा	सुपाद्भ्याम्	सुपाद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	गर्भवर्गः	सुपदे	सुपाद्भ्याम्	सुपाद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	सुपदः	सुपाद्भ्याम्	सुपाद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	सुपदः	सुपदोः	सुपदाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	2. सीमावर्गः	सुपदि	सुपदोः	सुपात्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे सुपात्	हे सुपादौ	हे सुपादः	-(1)प्रथमा

दकारान्त क्लीबशब्दः

हृद् 'heart', 'mind'. This word has no forms for the first five inflections and is optionally substituted हृदय after accusative dual.

7. धकारान्त-शब्दरूपाणि

All धकारान्त words are used in the feminine gender except for श्वाविध् m.-(porcupine) because 'श्वा' is उपपद upapada. But there is no difference in declensions.

समिध् stem
(सम् + √इन्ध् to shine + क्विप् suffix)
= sacrificial wooden sticks.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1. सीमावर्गः	समित्	समिधौ	समिधः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1. सीमावर्गः	समिधम्	समिधौ	समिधः	-(2)द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	समिधा	समिद्भ्याम्	समिद्भिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	समिधे	समिद्भ्याम्	समिद्भ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	समिधः	समिद्भ्याम्	समिद्भ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2. सीमावर्गः	समिधः	समिधोः	समिधाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2. सीमावर्गः	समिधि	समिधोः	समित्सु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे समित्	हे समिधौ	हे समिधः	-(1)प्रथमा

In the same way the declensions of the following words should be done. क्रुध् anger; क्षुध् hunger; युध् battle; वीरुध् shrub; and श्वाविध् m. porcupine.

ଌ✦ଔ

8. संयुक्त-नकारान्त-शब्दरूपाणि

Three types are नकारान्त-शब्दरूपाणि.

I. संयुक्त-नकारान्त-शब्द-रूपाणि (पुंलिङ्गे)

There are six types of "n" ending words: 1. संयुक्त conjunct; 2. असंयुक्त non-conjunct 3."वन्" ending words, 4. "इन्" ending words, 5.पथिन्$^{m.}$ path, 6."न्" ending numeric words. First I will share with you here the technique to decline संयुक्त words such as: आत्मन्$^{m.}$ soul; ब्रह्मन्$^{m.}$ Brahmā; महात्मन्$^{m.}$ the great soul; परमात्मन्$^{m.}$ supreme soul.

With consonant-beginning case affixes the nasal न् drops because of its relative softness. Penultimate 'a' will be long दीर्घ up to first five instances of case-endings.

I आत्मन् m. (√अत् + (ण्मन्)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	आत्मा	आत्मानौ	आत्मानः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		आत्मानम्	आत्मानौ	आत्मनः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	आत्मना	आत्मभ्याम्	आत्मभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		आत्मने	आत्मभ्याम्	आत्मभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		आत्मनः	आत्मभ्याम्	आत्मभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	आत्मनः	आत्मनोः	आत्मनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		आत्मनि	आत्मनोः	आत्मसु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे आत्मन्	हे आत्मानौ	हे आत्मानः	-(1)प्रथमा

अश्मन्$^{m.}$ stone, अर्वन्$^{m.}$ the horse, अग्रजन्मन्$^{m.}$ Brāhmaṇa, षट्कर्मन्$^{m.}$ Brāhmaṇa; परिकर्मन्$^{m.}$ the painting of the body. In this way other संयुक्त conjunct words should be declined as the following: वेमन् (√वे + मन्) परमात्मन्, महात्मन्, कृष्णवर्त्मन्$^{m.}$ of fire; अध्वन्$^{m.}$ way; कदध्वन् a bad road; सुधर्मन् saffron; admirer of soma juice; यक्ष्मन्$^{m.}$ tuberculosis, pulmonary disease; यज्वन्$^{m.}$ performer of sacrifice; शतपर्वन्$^{m.}$ a bamboo; विश्वकर्मन्$^{m.}$ the architect of Gods; शरजन्मन् Kārttikeya; सुत्वन्$^{m.}$, श्लेष्मन्$^{m.}$ phlegm, शुष्मन्$^{m.}$ fire; शर्मन्, मातरिश्वन्$^{m.}$ air; भूतात्मन्$^{m.}$ body; मनुष्यधर्मन्, प्रतिकर्मन्$^{m.}$ requital, remedy; पुष्पधन्वन्$^{m.}$ cupid; the God of love.

ब्रह्मन्$^{m.}$ (√बृह्+मन्)= Brahmā, The creator of the world.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	ब्रह्मा	ब्रह्माणौ	ब्रह्माणः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		ब्रह्माणम्	ब्रह्माणौ	ब्रह्मणः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	ब्रह्मणा	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		ब्रह्मणे	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		ब्रह्मणः	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	ब्रह्मणः	ब्रह्मणोः	ब्रह्मणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		ब्रह्मणि	ब्रह्मणोः	ब्रह्मसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे ब्रह्मन्	हे ब्रह्माणौ	हे ब्रह्माणः	-(1) प्रथमा

The cerebral letters 'ऋ', 'र' and 'ष' influence the following 'न' to change into a cerebral 'ण' when it appears after a vowel.

In the same way the following words should also be declined: दुरात्मन् wicked, mean; परमात्मन् supreme soul; अर्वन् (√ऋ + वन्) horse; अध्वन् (√अद् + वन्) the way; अश्मन् (√अश् + मन्) the stone; वर्मन् (√वृ+मन्) a Kṣatriya cast; शर्मन् A second name of Brāhmāṇa; शुष्मन् (√शुष् + मन्) the fire; श्लेष्मन् (√श्लिष् + मन्)Phlegmatic; यज्वन् (√यज् + वन्) one who performs sacrifices; षट्कर्मन् a *Brāhmāna*; सुपर्वन् deity; शतपर्वन् bamboo; मनुष्यधर्मन् Kubera; शरजन्मन् *Kārttikeya*; अग्रजन्मन् Brāhmāṇa; सुत्वन् a graduate; पद्मसद्मन् Brahmā; कदध्वन् bad road; अकृष्णकर्मन् who performs virtuous act; कृष्णवर्त्मन् fire; गन्धाश्मन् sulphur; भूतात्मन् a body; पुष्पधन्वन् God of love; मेघनामन् *mothā*, a kind of grass.

संयुक्त-नकारान्त-शब्दरूपाणि (क्लीबे)

Neuter means eunuch. The eunuch does not extend the family. *Non-extension* of family. Therefore in the nominative case the case-endings स् and न् drop. Eunuchs also dress like women, śakti. The sign of śakti is इ. In dual इ + इ = ई. This is the sign of dual in the neuter gender, कर्मणी. In the plural number the स् of 'अस्' changes in the न् with Śakti इ because it's neuter. The न् drops because in this कर्मन् the word न् exists itself. Declensions will be similar in both the nominative and accusative. Remaining declensions are constructed like the masculine gender. Such as:

कर्मन् (√कृ + मन्) = action, work, deed.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	कर्म	कर्मणी	कर्माणि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	कर्म	कर्मणी	कर्माणि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	कर्मणा	कर्मभ्याम्	कर्मभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	कर्मणे	कर्मभ्याम्	कर्मभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	कर्मणः	कर्मभ्याम्	कर्मभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	कर्मणः	कर्मणोः	कर्मणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	कर्मणि	कर्मणोः	कर्मसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे कर्म	हे कर्मणी	हे कर्माणि	-(1) प्रथमा

In this way the following words will be declined: काश्मीरजन्मन् saffron; ऊरुपर्वन् the joint of the knee ; चर्मन् (√चर् + मन्) leather, skin; छद्मन् (√छद् + मन्) disguise; जन्मन् (√जन् + मन्) birth ; तर्मन् (√तॄ+ मन्) the top of the sacrificial post; नर्मन् (√नृ + मन्) joke; humor, wet; परिकर्मन् perfuming the body; पर्वन् (√पॄ + वन्) a knot, joint; भर्मन् (√भृ + मन्) support, maintenance; wages; मर्मन् (√मृ + मन्) a tender point of the body; शर्मन् (√शॄ +मन्) happiness; वर्त्मन् (√वृत् + मन्) a way; वर्मन् (√वृ + मन्) an armor; सद्मन् (√सद् + मन्) a house; बलिसद्मन् lower world; शशलोमन् hair of a rabbit; मूलकर्मन् magic; पक्ष्मन् (√पक्ष् + मन्) eyelash; वर्ष्मन् (√वृष + मन्) the body; ब्रह्मन् (√बृह् + क्मन्) formless God.

9. असंयुक्त-नकारान्त-शब्दरूपाणि

ग्रावन् m. (√गॄ +अ + वन्) Stone

Here after the first five instances of the case-endings, the penultimate अ drops after case-endings which begin with vowels, then it becomes असंयुक्त conjunct ग्रावन्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	ग्रावा	ग्रावाणौ	ग्रावाणः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		ग्रावाणम्	ग्रावाणौ	ग्राव्णः	-(2)द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	ग्राव्णा	ग्रावभ्याम्	ग्रावभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		ग्राव्णे	ग्रावभ्याम्	ग्रावभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		ग्राव्णः	ग्रावभ्याम्	ग्रावभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	ग्राव्णः	ग्राव्णोः	ग्राव्णाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		ग्राव्णि	ग्राव्णोः	ग्रावसु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे ग्रावन्	हे ग्रावाणौ	हे ग्रावाणः	-(1)प्रथमा

राजन् (√राज् + अन्) m. = king (feminine gender राज्ञी)

After the first five instances of the case-endings, when the case-ending begins with a vowel, the penultimate अ drops, then it becomes राज्न्. न् is always a servant even in the place of the master. Therefore it will follow the nasal of the letter ज् and will change into ञ्. So in this way it becomes राज्ञ् + अस् > राज्ञः.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	राजा	राजानौ	राजानः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		राजानम्	राजानौ	राज्ञः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	राज्ञा	राजभ्याम्	राजभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		राज्ञे	राजभ्याम्	राजभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		राज्ञः	राजभ्याम्	राजभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	राज्ञः	राज्ञोः	राज्ञाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		राज्ञि/राजनि	राज्ञोः	राजसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे राजन्	हे राजानौ	हे राजानः	-(1)प्रथमा

In this way the following words will also be declined:

ग्रावन् (√गॄ + √अव् + अन्) a stone; पीवन् (√पीव् + अन्) a, fat (f. पीवरी); वृषन् (√वृष् + अन्) Indra; अणिमन् (अणु + इमन्) smallness; प्रेमन् (प्रिय > प्र + इमन्) love; गरिमन् (गुरु + इमन्) heaviness dignity; स्तब्धरोमन् (स्तब्ध + रोमन्) a boar; उक्षन् (√उक्ष् + अन्)= a bull; तक्षन् (√तक्ष् + अन्) a carpenter; पामन् (√पा + मन्) scab.

Note: No दीर्घ-, long development, in the first five case-endings except in the nominative singular for अर्यमन्, पूषन्, वृत्रहन् (√वृत्र + हन्) Thus, वीरहन् (वीर+हन्) प्लीहन् (√प्लिह् + अन्) the spleen वृत्रहन्; तमिस्रहन् (तमिस्र + हन्) moon.

	S.	D.	P.	
1.सीमावर्गः	अर्यमा	अर्यमणौ	अर्यमणः	-(1) प्रथमा
	पूषा	पूषणौ	पूषणः	-(1) प्रथमा
	वृत्रहा	वृत्रहणौ	वृत्रहणः	-(1) प्रथमा
	अर्यमणम्	अर्यमणौ	अर्यम्णः	-(2) द्वितीया
	पूषणम्	पूषणौ	पूष्णः	-(2) द्वितीया
	वृत्रहणम्	वृत्रहणौ	वृत्रघ्नः	-(2)द्वितीया
गर्भवर्गः	अर्यम्णा	अर्यमभ्याम्	अर्यमभिः	-(3) तृतीया
	पूष्णा	पूषभ्याम्	पूषभिः	-(3) तृतीया
	वृत्रघ्नः	वृत्रहभ्याम्	वृत्रहभिः	-(3) तृतीया
	अर्यम्णे	अर्यभ्याम्	अर्यमभ्यः	-(4) चतुर्थी
	पूष्णे	पूषभ्याम्	पूषभ्यः	-(4) चतुर्थी
	वृत्रघ्ने	वृत्रहभ्याम्	वृत्रहभ्यः	-(4) चतुर्थी
	अर्यम्णः	अर्यमभ्याम्	अर्यमभ्यः	-(5) पंचमी
	पूष्णः	पूषभ्याम्	पूषभ्यः	-(5) पंचमी
	वृत्रघ्नः	वृत्रहभ्याम्	वृत्रहभ्यः	-(5) पंचमी
2.सीमावर्गः	अर्यम्णः	अर्यम्णोः	अर्यम्णाम्	-(6) षष्ठी
	पूष्णः	पूष्णोः	पूष्णाम्	-(6) षष्ठी
	वृत्रघ्नः	वृत्रघ्नोः	वृत्रघ्नाम्	-(6) षष्ठी
	अर्यम्णि	अर्यम्णोः	अर्यमसु	-(7) सप्तमी
	पूष्णि	पूष्णोः	पूषसु	-(7) सप्तमी
	वृत्रघ्नि/वृत्रहणि	वृत्रघ्नोः	वृत्रहसु	-(7) सप्तमी

असंयुक्त - नकारान्त शब्दरूपाणि (क्लीबे)

नामन् (√ज्ञा + मन्) N. = name

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	1.सीमावर्गः	नाम	नामनी/नाम्नी	नामानि	-(1)प्रथमा
कर्मका. Acc.		नाम	नामनी/नाम्नी	नामानि	-(2)द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	नाम्ना	नामभ्याम्	नामभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		नाम्ने	नामभ्याम्	नामभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.		नाम्नः	नामभ्याम्	नामभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्ध Gen.	2.सीमावर्गः	नाम्नः	नाम्नोः	नाम्नाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		नाम्नि/नामनि	नाम्नोः	नामसु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे नाम	हे नाम्नी/नामनी	हे नामानि	-प्रथमा

अहन् (अ + √हा + अन्) The day

Here are two stems अहन् & अहस्, अहस् with consonant-beginning case-endings and अहन् with vowel-beginning case-endings after first the five-case-endings:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	अहः	अह्नी/अहनी	अहानि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		अहः	अह्नी/अहनी	अहानि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	अह्ना	अहोभ्याम्	अहोभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat		अह्ने	अहोभ्याम्	अहोभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		अह्नः	अहोभ्याम्	अहोभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्ध Gen.	2.सीमावर्गः	अह्नः	अह्नोः	अह्नाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		अह्नि/अहनि	अह्नोः	अहःसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे अहः	हे अह्नी/अहनी	हे अहानि	-(1) प्रथमा

In this way the following असंयुक्त non-conjunct words are declined: क्षेमन् (√क्षि + मन्) स्थामन् (√स्था + मन्) strength दामन् (√दा + मन्) a rope; धामन् (√धा + मन्) house, luster, splendor, light, ray; रोमन् (√रु +मन्) hair of the body; लोमन् (√लू + मन्) hair of the body; व्योमन् (वि + √अव् + क्मन्) sky; सामन् (√सो + मन्) calmness, peace; हेमन् (√हि + मन्) gold; दुर्नामन् (√दुर् + नामन्) piles; केशाम्बुनामन् (नेत्रबाला a fragrant medicine of this name).

III. नकारान्त असंयुक्त पुंल्लिङ्ग शब्दरूपाणि (N-ending words)

युवन् (√यु + क्वन्) young, youthful.

In this word the suffix has क् flag. Therefore after the first five instances of case-endings the क् flag indicates to cut व् into its source-vowel उ. Thus:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	युवा	युवानौ	युवानः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		युवानम्	युवानौ	यूनः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	यूना	युवभ्याम्	युवभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		यूने	युवभ्याम्	युवभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		यूनः	युवभ्याम्	युवभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	यूनः	यूनोः	यूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		यूनि	यूनोः	युवसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे युवन्	हे युवानौ	हे युवानः	-(1)प्रथमा

श्वन् (√श्वि + (क) अन्) A dog, hound (feminine शुनी)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	श्वा	श्वानौ	श्वानः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		श्वानम्	श्वानौ	शुनः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	शुना	श्वभ्याम्	श्वभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		शुने	श्वभ्याम्	श्वभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		शुनः	श्वभ्याम्	श्वभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	शुनः	शुनोः	शुनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		शुनि	शुनोः	श्वसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे श्वन्	हे श्वानौ	हे श्वानः	-(1)प्रथमा

In the same way मघवन् Indra will be declined. Such as मघवा, मघवानौ, मघवानः मघवानम्, मघवानौ, मघोनः etc.

IV. (इन्-अन्त) नकारान्त-शब्दरूपाणि (पुंल्लिङ्गे)

Declension of 'in' ending words

In this kind of word, the simple इ of this word becomes long in the singular number of the nominative case.

IV. तपस्विन् m. (तपस् + विन्) one that practices austerity (feminine तपस्विनी)

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	तपस्वी	तपस्विनौ	तपस्विनः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		तपस्विनम्	तपस्विनौ	तपस्विनः	-(2) द्वितीया

करणका.Instr.	तपस्विना	तपस्विभ्याम्	तपस्विभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. गर्भवर्गः	तपस्विने	तपस्विभ्याम्	तपस्विभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	तपस्विनः	तपस्विभ्याम्	तपस्विभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः. Gen.	तपस्विनः	तपस्विनोः	तपस्विनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc. 2.सीमावर्गः	तपस्विनि	तपस्विनोः	तपस्विषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे तपस्विन्	हे तपस्विनौ	हे तपस्विनः	-(1) प्रथमा

In this way the following words are to be declined : अक्षदेविन् (अक्ष + दिव् + इन्) a gambler; अतिनिर्हारिन् (अतिनिर् + √हृ + (ण्) इन्); very direct; अतिसारकिन् (अतिसारक + इन्) afflicted with dysentery; अनुजीविन् (अनु + √जीव् + इन्) a servant; अन्तावसायिन् (अन्त + अव + √षो + यिन्) a barber; अन्तेवासिन् (अन्ते + √वस् + (ण्)इन्) pupil who dwells near his teacher; अभिघातिन् (अभि +√हन् + (ण्)इन्) hurting; अर्थिन् (अर्थ + इन्) desirous of; विद्यार्थिन् (विद्या + अर्थ+ इन्) a student धनार्थिन् (धन + अर्थ + इन्) one who longs for wealth; अर्थार्थिन् (अर्थ + अर्थ + इन्) one who longs for wealth; मोक्षार्थिन् (मोक्ष + अर्थ + इन्) one who longs for liberation; भिक्षार्थिन् (भिक्षा + अर्थिन्) begging for funds; शरणार्थिन् (शरण + अर्थ + इन्) one who longs for refuge; विवाहार्थिन् (विवाह + अर्थ + इन्) one who longs for marriage; सेवार्थिन् (सेवा + अर्थ + इन्) one who longs for service; वृत्त्यर्थिन् (वृत्ति + अर्थ + इन्) one who longs for livelihood; जलार्थिन् (जल + अर्थ + इन्) one who longs for water; भोजनार्थिन् (भोजन + अर्थ + इन्) one who longs for food;

पूजार्थिन् (पूजा + अर्थ + इन्) one who longs for worship; दर्शनार्थिन् (दर्शन + अर्थ + इन्) one who longs for a visit; भ्रमणार्थिन् (भ्रमण + अर्थ + इन्) one who longs for excursion; दानार्थिन् (दान + अर्थ + इन्) one who longs for a donation; शुद्धार्थिन् (शुद्ध + अर्थ + इन्) one who longs for purity; जलाभिलाषिन् (जल + अभिलाष + इन्) one who longs for water; अवकीर्णिन् (अव + कीर्ण + इन्) A religious student who has committed an act of incontinence (such as sexual intercourse) against his vow of celibacy; अश्विन् (अश्व + इन्) A cavalier; अश्वारोहिन् (अश्व + आ + √रुह् + इन्) riding on horseback; असमीक्ष्यकारिन् (असमीक्ष्य + √कृ + (ण्) इन्) Acting inconsiderately; आततायिन् (आतत + √अय् + णिन्) a desperate person; आप्लवव्रतिन् (आप्लव + व्रत + इन्) An engaged house holder; आमगन्धिन् (आम + गन्ध + इन्) smelling of raw meat.

See the glossary for other words.

V. पथिन् m. (पथ् + इन्) a path.

There are four stems of this word: 1. पन्था 2. पन्थान् 3.पथ् and 4.पथिन्. In the singular number of the nominative case the stem will be पन्थाः. Except स् up to first four instances will be पन्थान्. From the accusative plural with all vowel-beginning case-endings will be the stem पथ् and with consonant-beginning case-endings will come the stem पथिन्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		पन्थानम्	पन्थानौ	पथः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	पथा	पथिभ्याम्	पथिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		पथे	पथिभ्याम्	पथिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		पथः	पथिभ्याम्	पथिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	पथः	पथोः	पथाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		पथि	पथोः	पथिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे पन्थाः	हे पन्थानौ	हे पन्थानः	-(1) प्रथमा

In this way words like मथिन् (the stick for churning ghee) and ऋभुक्षिन् name of *Indra* etc. should also be declined.

VI. नकारान्त पञ्चन् five शब्दरूपाणि

(In all genders similar declensions) (always plural)

Note: In genitive plural penultimate अ becomes long.

	S.	D.		Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	x	x	1.सीमावर्गः	पञ्च	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	x	x		पञ्च	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	x	x	गर्भवर्गः	पञ्चभिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dative	x	x		पञ्चभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	x	x		पञ्चभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	x	x	2.सीमावर्गः	पञ्चानाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	x	x		पञ्चसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	x	x		हे पञ्च	-(1) प्रथमा

In this way the words for सप्तन् seven, नवन् nine, दशन् ten, एकादशन् eleven, द्वादशन् twelve, त्रयोदशन् thirteen, चतुर्दशन् fourteen, पञ्चदशन् fifteen, षोडशन् sixteen, सप्तदशन् seventeen, अष्टादशन् eighteen should also be declined.

नकारान्त-अष्टन् (eight) शब्दरूपाणि

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	x	x	अष्ट/अष्टौ	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		x	x	अष्ट/अष्टौ	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	x	x	अष्टभिः/अष्टाभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		x	x	अष्टभ्यः/अष्टाभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		x	x	अष्टभ्यः/अष्टाभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	x	x	अष्टानाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		x	x	अष्टसु/अष्टासु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		x	x	हे अष्ट (अष्टौ)	-(1)प्रथमा

ॐ◆ॐ

10. पकारान्त-शब्दरूपाणि

गुप् (√गुप् + क्विप्) = protector

The क्विप् suffix employed here drops completely. It's क् flag cuts गुण rope-development, nasals and semi-vowels to vowels. Mostly क्विप् suffix ending words are used in the feminine gender. When it is an adjective to a masculine word then it is also used in masculine and neuter gender as well.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	गुप्	गुपौ	गुपः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		गुपम्	गुपौ	गुपः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	गुपा	गुब्भ्याम्	गुब्भिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dative		गुपे	गुब्भ्याम्	गुब्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		गुपः	गुब्भ्याम्	गुब्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्ध Gen.	2.सीमावर्गः	गुपः	गुपोः	गुपाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		गुपि	गुपोः	गुप्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे गुप्	हे गुपौ	हे गुपः	-(1) प्रथमा

√आप् to obtain + क्विप् =अप् waters शब्दो बहुवचनान्तः Only Plural (This word may pertain to the rainy season)

Up to the first five instances it will be दीर्घ and प् will change into द् when the master is भ.

	S.	D.		Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	x	x	1.सीमावर्गः	आपः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	x	x		अपः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	x	x	गर्भवर्गः	अद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	x	x		अद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	x	x		अद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	x	x	2.सीमावर्गः	अपाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	x	x		अप्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	x	x		हे आपः	-(1) प्रथमा

11. भकारान्त-शब्दरूपाणि

With consonant masters the servant changes into an अल्पप्राण non-aspirate letter and according to the master's nature it changes its nature.

अनुष्टुभ्$^{P.}$(अनु+√स्तुभ् +क्विप्) a meter used in prayer

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	अनुष्टुप्	अनुष्टुभौ	अनुष्टुभः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		अनुष्टुभम्	अनुष्टुभौ	अनुष्टुभः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	अनुष्टुभा	अनुष्टुब्भ्याम्	अनुष्टुब्भिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dative		अनुष्टुभे	अनुष्टुब्भ्याम्	अनुष्टुब्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		अनुष्टुभः	अनुष्टुब्भ्याम्	अनुष्टुब्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	अनुष्टुभः	अनुष्टुभोः	अनुष्टुभाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		अनुष्टुभि	अनुष्टुभोः	अनुष्टुप्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे अनुष्टुप्	हे अनुष्टुभौ	हे अनुष्टुभः	-(1) प्रथमा

12. वर्गबाह्य-शब्दरूपाणि

वकारान्त –शब्दरूपाणि

दिव्[f.] (√दिव् + क्विप्) The sky, heaven

In the case of a consonant master, व् will be cut into उ. Thus it will be द्यु. In singular of the nominative case and द्यु takes वृद्धि औ.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	द्यौः	दिवौ	दिवः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		दिवम्	दिवौ	दिवः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	दिवा	द्युभ्याम्	द्युभिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dative		दिवे	द्युभ्याम्	द्युभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		दिवः	द्युभ्याम्	द्युभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	दिवः	दिवोः	दिवाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		दिवि	दिवोः	द्युषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे द्यौः	हे दिवौ	हे दिवः	-(1) प्रथमा

13. रेफान्त-शब्दरूपाणि

गिर्[f.] (√गॄ + क्विप्) speech.

In the case of the master being consonant the penultimate इ will be long: गीर्

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	गीः	गिरौ	गिरः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		गिरम्	गिरौ	गिरः	-(2) द्वितीया

In this way the following words are to be declined: ककुभ् f. (√कक + उभ) direction and *Arjuna* tree, the medicine for heart disease. त्रिष्टुभ् f. (त्रि + √स्तुभ).

मकारान्त and यकारान्त words are rare in Sanskrit. किम्, इदम् words are only used as a stem. These stay only in the singular of the neuter gender. These become everywhere अकारान्त.

ॐ

		S.	D.	Pl.	
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	गिरा	गीर्भ्याम्	गीर्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		गिरे	गीर्भ्याम्	गीर्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		गिरः	गीर्भ्याम्	गीर्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	गिरः	गिरोः	गिराम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		गिरि	गिरोः	गीःषु /गीर्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे गीः	हे गिरौ	हे गिरः	-(1) प्रथमा

In this way you should decline other words such as पुर् f. city, धुर् f. axle.

वार्[n.] (water) शब्दरूपाणि

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	वाः	वारी	वारि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		वाः	वारी	वारि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	वारा	वार्भ्याम्	वार्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		वारे	वार्भ्याम्	वार्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		वारः	वार्भ्याम्	वार्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	वारः	वारोः	वाराम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		वारि	वारोः	वार्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे वाः	हे वारी	हे वारि	-(1)प्रथमा

चतुर् (four)[m.] शब्दरूपाणि always in plural number

Up to the first five instances (cf. Latin *quatuor*) a long आ will come before र्. In the plural of the genitive न् will come as an abbreviation of man- नर before आम्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	x	x	चत्वारः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		x	x	चतुरः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	x	x	चतुर्भिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dative		x	x	चतुर्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		x	x	चतुर्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	x	x	चतुर्णाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		x	x	चतुर्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		x	x	हे चत्वारः	-(1)प्रथमा

In the neuter gender the only difference will be with the nominative case- चत्वारि, the rest will be the same as the masculine.

14. शकारान्त-शब्दरूपाणि

श् is an "out of the group" letter of चु. Therefore it will change into चु when the master letters are consonants. This चु will in turn change into कु because कु is the boss of चु. शक्ति vowels (इ to औ) and क् cut dental स् into cerebral ष्.

दिश्[f.] (√दिश् + क्विप्) शब्दरूपाणि स्त्रियाम्

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	दिक्	दिशौ	दिशः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		दिशम्	दिशौ	दिशः	-(2) द्वितीया

करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	दिशा	दिग्भ्याम्	दिग्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		दिशे	दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		दिशः	दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	दिशः	दिशोः	दिशाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		दिशि	दिशोः	दिक्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे दिक्	हे दिशौ	हे दिशः	-(1)प्रथमा

In this way the following words will be declined : दृश्^f sight, तादृश् adj. like that; ईदृश् adj. of this kind; कीदृश् adj. of what kind; यादृश् adj. of which sort; अमूदृश् adj. like that; घृतस्पृश् adj. which melts when touched (heated butter).

विश् (√विश् + क्विप्) businessman, merchant.

व् is pronounced at two places, lips and teeth. Therefore श् changes upwards into a cerebral ट्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	विट्	विशौ	विशः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		विशम्	विशौ	विशः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	विशा	विड्भ्याम्	विड्भिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dat.		विशे	विड्भ्याम्	विड्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		विशः	विड्भ्याम्	विड्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	विशः	विशोः	विशाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		विशि	विशोः	विट्सु/ विट्त्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे विट्	हे विशौ	हे विशः	-(1)प्रथमा

15. षकारान्त-शब्दरूपाणि

ष् is "out of the group" letter. Therefore it will change into the letter corresponding to its place of pronunciation, which means into the ट् group or into the क् group when the master is a consonant: when the prior letter belongs to व् or is a labial letter, then ष् changes into ट्.

प्रावृष् f. (प्र + आ+√वृष् +क्विप्) The rainy season, monsoon

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	प्रावृट्	प्रावृषौ	प्रावृषः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		प्रावृषम्	प्रावृषौ	प्रावृषः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	प्रावृषा	प्रावृड्भ्याम्	प्रावृड्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		प्रावृषे	प्रावृड्भ्याम्	प्रावृड्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका.Abl.		प्रावृषः	प्रावृड्भ्याम्	प्रावृड्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	प्रावृषः	प्रावृषोः	प्रावृषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		प्रावृषि	प्रावृषोः	प्रावृट्सु/प्रावृट्त्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे प्रावृट्	हे प्रावृषौ	हे प्रावृषः	-(1) प्रथमा

In this way other words should also be declined. Such as: त्विष्^f light, luster; गोविष्^f cow-dung; रत्नमुष्^m. jewel-thief, द्विष्^m enemy, तृष्^f thirst etc.

The second group of षकारान्त changes into कु. Such as;

दधृष्[m.] (Condemner) Irreverent शब्दरूपाणि

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom. (1.सीमावर्गः)	दधृक्	दधृषौ	दधृषः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	दधृषम्	दधृषौ	दधृषः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr. (गर्भवर्गः)	दधृषा	दधृग्भ्याम्	दधृग्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	दधृषे	दधृग्भ्याम्	दधृग्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	दधृषः	दधृग्भ्याम्	दधृग्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	दधृषः	दधृषोः	दधृषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	दधृषि	दधृषोः	दधृक्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे दधृक्	हे दधृषौ	हे दधृषः	-(1) प्रथमा

16. सकारान्त-शब्दरूपाणि

In masculine and feminine genders the prior vowel becomes long after dropping स(s) of nominative case singular number. In the case of the preceding soft consonants servant स् changes into visarga and visarga jumps up in the form of ओ.

I. सकारान्त-चन्द्रमस्[m.] (चन्द्र + मस्)moon शब्दरूपाणि

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	चन्द्रमाः	चन्द्रमसौ	चन्द्रमसः	- (1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	चन्द्रमसम्	चन्द्रमसौ	चन्द्रमसः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr. (गर्भवर्गः)	चन्द्रमसा	चन्द्रमोभ्याम्	चन्द्रमोभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	चन्द्रमसे	चन्द्रमोभ्याम्	चन्द्रमोभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	चन्द्रमसः	चन्द्रमोभ्याम्	चन्द्रमोभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	चन्द्रमसः	चन्द्रमसोः	चन्द्रमसाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	चन्द्रमसि	चन्द्रमसोः	चन्द्रमःसु/ चन्द्रमस्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे चन्द्रमः	हे चन्द्रमसौ	हे चन्द्रमसः	-(1) प्रथमा

In this way following words should be declined:

उच्चैःश्रवस् m. 'deaf', the name of the horse of Indra, कृत्तिवासस् m. Śiva. अनेहस् (पुं.) time; अनेहस्[m.] the day; उशनस् (पुं.) Śukrācārya the Guru of demons; जातवेदस् (पुं.) fire; पुरोधस् (पुं.) the priest; प्रचेतस् (पुं.) Varuṇa, the lord of water; वेधस् (पुं.) Brahmā the creator of the world; सर्ववेदस् (m.) one who performs a sacrifice by giving away all his wealth; जलौकस् (स्त्री.) plu. leech; कृत्तिवासस् (पुं.) Śiva; वृद्धश्रवस् (पुं.) Indra; दिवौकस् (पुं.) deity; अमृतान्धस् (पुं.) deity, कृशानुरेतस् (पुं.) fire; हिरण्यरेतस् (पुं.) fire; कृशानुरेतस् (पुं.) Śiva; विडौजस् (पुं.) Indra; ऋभुक्षस् (पुं.) Indra; विष्टरश्रवस् (पुं.) Viṣṇu; चक्षुःश्रवस् (पुं.) snake; सुमनस् (पुं.) deity; त्रिस्रोतस् (स्त्री.) Ganges; दृष्टरजस् (स्त्री.) a girl whose menses continued; अप्सरस् (f.) pl. a nymph. अवाससू (वि.) nude; दुर्मनस् (दुर् + मनस्) sad; सुमनस् happy; प्रवयस् (पुं.) an old; खुरणस् (वि.) whose nose like a hoop; वनौकस् (वि.) inhabitant of forest; विमनस् (वि.) sad; सत्यवचस् (adv.) truthful; सवयस् (वि.) of the same age; अल्पसरस् (क्लीबे) a basin, small pond.

II. सकारान्त-तपस् austerity (neuter)-शब्दरूपाणि

Neuter has no family. Therefore in nominative singular no longer. After same as चन्द्रमस्. Eunuchs take dress as a woman. Therefore ई substitute in the place of औ. In 1.सीमावर्ग nasal inserts between अस् > अन्स् + इ.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	तपः	तपसी	तपांसि	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		तपः	तपसी	तपांसि	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	तपसा	तपोभ्याम्	तपोभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		तपसे	तपोभ्याम्	तपोभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		तपसः	तपोभ्याम्	तपोभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	तपसः	तपसोः	तपसाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		तपसि	तपसोः	तपःसु/तपस्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे तपः	हे तपसी	हे तपांसि	-(1) प्रथमा

In the same way, following words are declined:

अंहस् (न.) sin; अनस् (न.) a cart; अम्भस् (न.) water; अयस् (न.) Iron; अर्णस् (न.) water; अर्शस् (न.) piles; आगस् (न.) fault; उरस् (न.) chest; उषस् (न.) dawn; ऊधस् (न.) udder; एधस् (न.) fuel; एनस् (न.) sin; चेतस् (न.) grasping mind; छन्दस् (न.) meter; तपस् (न.) penance; तमस् (न.) darkness; तरस् (न.) speed; तेजस् (न.) shining; नभस् (न.) sky; नमस् (ind.) salutation; पयस् (न.) water, milk; प्रत्युषस् (dawn); भुजशिरस् (न.) the shoulder; मनस् (न.) mind; सहस् (न.) power; मृगशिरस् (न.) the name of a star; यशस् (न.) fame; पाथस् (न.) water; रंहस् (न.) speed; रक्षस् (न.)demon; रजस् (न.) dust, a quality menses; रेतस् (न.) semen; रोदस् (न.) sky; रोधस् (न.) the bank; वचस् (न.) utterance; वयस् (न.) age; वर्चस् (न.) shining; वासस् (न.) cloth; विहायस् (न.) sky; शिरस् (न.) head; शेफस् (न.) the penis.

III. सकारान्त-प्रेयस् 'beloved' adj. शब्दरूपाणि

ईयस् (comparative degree) secondary suffix-ending words : up to five numbers long आ inserts with nasal न् : प्रेयान्. After five numbers the stem remains प्रेयस्. But with consonants स् changes like तपस्: तपोभ्याम् same प्रेयोभ्याम्. In feminine: प्रेयसी.

Following words are declined in same way:

श्रेयस् (श्री > श्र+ईयस्); महीयस् (महत् + ईयस्), गरीयस् (गुरु > गर् + ईयस्), तनीयस् (तनु + ईयस्) thinner, पटीयस् (पटु expert + ईयस्) more expert, दवीयस् (दूर far > दव + ईयस्), नेदीयस् (नेद् near + ईयस्); साधीयस् (साधु + ईयस्) 'excellent'.

IV. सकारान्त-ज्योतिस् (न.) shining – शब्दरूपाणि

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	ज्योतिः	ज्योतिषी	ज्योतींषि	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		ज्योतिः	ज्योतिषी	ज्योतींषि	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	ज्योतिषा	ज्योतिर्भ्याम्	ज्योतिर्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		ज्योतिषे	ज्योतिर्भ्याम्	ज्योतिर्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		ज्योतिषः	ज्योतिर्भ्याम्	ज्योतिर्भ्यः	-(5) पञ्चमी

सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	ज्योतिषः	ज्योतिषोः	ज्योतिषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	ज्योतिषि	ज्योतिषोः	ज्योतिःषु/ ज्योतिष्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे ज्योतिः	हे ज्योतिषी	हे ज्योतींषि	-(1) प्रथमा

In this way following words will be declined:

अर्चिस् (न.) flame of fire; छदिस् (न.) roof; ज्योतिस् (न.) shining; मेघ-ज्योतिस् (m.) lightening; रोचिस् (न.) flame; शोचिस् (न.) flame, सर्पिस् (न.) boiled butter; सप्तार्चिस् (पुं.) fire; आयुस् (न.) whole-life age; जनुस् (न.) birth; धनुस् (न.) bow; यजुस् (न.) mantra of the second Veda; वपुस् (न.) body; शक्रधनुस् (न.) the rainbow; दोस् (पुं.) arm.

V. सकारान्त-आशिस् (स्त्री.) blessing

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	आशीः	आशिषौ	आशिषः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	आशिषम्	आशिषौ	आशिषः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr. (गर्भवर्गः)	आशिषा	आशीर्भ्याम्	आशीर्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	आशिषे	आशीर्भ्याम्	आशीर्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	आशिषः	आशीर्भ्याम्	आशीर्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	आशिषः	आशिषोः	आशिषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	आशिषि	आशिषोः	आशीःषु/आशीष्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे आशीः	हे आशिषौ	हे आशिषः	-(1) प्रथमा

VI. सकारान्त-विद्वस् (√विद् +(क)वस्) =a scholar -शब्दरूपाणि

This वस् suffix used in present participle. स् changes into त् with consonants. In compound stem is विद्वत्, up to five numbers विद्वान्स्. In vowels सम्प्रसारण of व > उ = विदुषः In feminine विदुषी.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	विद्वांसम्	विद्वांसौ	विदुषः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr. (गर्भवर्गः)	विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	विदुषे	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	विदुषः	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	विदुषः	विदुषोः	विदुषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	विदुषि	विदुषोः	विद्वत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे विद्वन्	हे विद्वांसौ	हे विद्वांसः	-(1) प्रथमा

VII. सकारान्त-पुम्स् 'man' शब्दरूपाणि

Up to five numbers long आ inserts with nasal न्: पुमान्स्. After five numbers remains पुम्स्, But स् drops near consonants:

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	पुमान्	पुमांसौ	पुमांसः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	पुमांसम्	पुमांसौ	पुंसः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr. (गर्भवर्गः)	पुंसा	पुम्भ्याम्	पुम्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	पुंसे	पुम्भ्याम्	पुम्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	पुंसः	पुम्भ्याम्	पुम्भ्यः	-(5) पञ्चमी

सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	पुंसः	पुंसोः	पुंसाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.	पुंसि	पुंसोः	पुंसु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे पुमन्	हे पुमांसौ	हे पुमांसः	-(1) प्रथमा

17. हकारान्त-शब्दरूपाणि

√दुह् + क्विप् = दुह् , गो upapada - गोदुह् The milkman.

Mnemonics: 'Good house lady' and 'bad house lady' mnemonics are applied here. The bad house lady throws useful things out of the kitchen window. Such as juice of boiled spinach, and the green part of the radish, while the good house lady uses these things in her cooking.

Sanskrit: ह् is the महाप्राण out of the group letter. The servant letter always changes into अल्पप्राण. When it appears in the place of the servant or the unconscious, ह् always changes into अल्पप्राण in the presence of consonant masters: For example: गोदुह् + स्. Here ह् change into घ्. We make अल्पप्राण of घ्, ह् may be thrown out. But दु is a good house lady. It will absorb this ह्. So it becomes गोधुग् + स् = गोधुक् +स्. स् drops because of Brick mnemonics.

हकारान्त-गोदुह्^m. शब्दरूपाणि

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom. (1.सीमावर्गः)	गोधुक्	गोदुहौ	गोदुहः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	गोदुहम्	गोदुहौ	गोदुहः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr. (गर्भवर्गः)	गोदुहा	गोधुग्भ्याम्	गोधुग्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गोदुहे	गोधुग्भ्याम्	गोधुग्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गोदुहः	गोधुग्भ्याम्	गोधुग्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	गोदुहः	गोदुहोः	गोदुहाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	गोदुहि	गोदुहोः	गोधुक्षु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे गोधुक्	हे गोदुहौ	हे गोदुहः	-(1) प्रथमा

हकारान्त-उपानह्^f. शब्दरूपाणि : न is a 'bad house lady'

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom. (1.सीमावर्गः)	उपानत्	उपानहौ	उपानहः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	उपानहम्	उपानहौ	उपानहः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr. (गर्भवर्गः)	उपानहा	उपानद्भ्याम्	उपानद्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	उपानहे	उपानद्भ्याम्	उपानद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	उपानहः	उपानद्भ्याम्	उपानद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	उपानहः	उपानहोः	उपानहाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	उपानहि	उपानहोः	उपानत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे उपानत्	हे उपानहौ	हे उपानहः	-(1) प्रथमा

हकारान्त मधुलिह्^m. शब्दरूपाणि

(This is an adjective because मधु is an उपपद)

मधु + √लिह् = licker of honey = Bumble bee + क्विप् suffix.

In ancient times or in Vedic literature ल was written as ळ (now it is the sign of a cerebral letter in modern Marathi). According to the same principle ह् will

change into the cerebral ट्: ल is a bad house lady and can't absorb ह्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	मधुलिट्	मधुलिहौ	मधुलिहः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		मधुलिहम्	मधुलिहौ	मधुलिहः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	मधुलिहा	मधुलिड्भ्याम्	मधुलिड्भिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		मधुलिहे	मधुलिड्भ्याम्	मधुलिड्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		मधुलिहः	मधुलिड्भ्याम्	मधुलिड्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धका. Gen.	2.सीमावर्गः	मधुलिहः	मधुलिहोः	मधुलिहाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		मधुलिहि	मधुलिहोः	मधुलिट्त्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे मधुलिट्	हे मधुलिहौ	हे मधुलिहः	-(1) प्रथमा

Like this हव्यवाह् 'fire' is also declined.

हकारान्त 'अनडुह्'m. शब्दरूपाणि

अनडुह्(अनस् + √वह् + क्विप् suffix- The cart is carried by the bull). अनस् + √वह् + स्. स् of अनस् changes into त् >ट् : व changes into उ > अनडुह्. In the nominative singular number 'आन्' inserted after ड्. आ is inserted up to five numbers.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	अनड्वान्	अनड्वाहौ	अनड्वाहः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		अनड्वाहम्	अनड्वाहौ	अनडुहः	-(2) द्वितीया

करणका. Instr.	गर्भवर्गः	अनडुहा	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भिः	-(3) तृतीय
सम्प्रदानका. Dat.		अनडुहे	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		अनडुहः	अनडुद्भ्याम्	अनडुद्भ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धका. Gen.	2.सीमावर्गः	अनडुहः	अनडुहोः	अनडुहाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		अनडुहि	अनडुहोः	अनडुत्सु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे अनड्वन्	हे अनड्वाहौ	हे अनड्वाहः	-(1)प्रथमा

In the same way तुराषाह् (इन्द्र) and विश्वावाह्.

CHAPTER FOUR

'स्वरान्त-शब्दरूपाणि'

DECLENSIONS OF VOWEL-ENDING WORDS

In the traditional and modern Sanskrit Institutes, Sanskrit is taught in the same way as it was taught thousands of years before. Teachers are teaching beginning from अकारान्त, (योग, राम, कृष्ण), आकारान्त (कृपा, कथा, लता etc.), इकारान्त (हरि, कवि, पवि, मति, छवि, etc.), ईकारान्त (देवी, नदी, भगवती etc.), उकारान्त (भानु, क्रतु, सानु, धेनु, etc.), ऊकारान्त (वधू, चमू, भू, etc.), ऋकारान्त (कर्तृ, नेतृ, पितृ, मातृ, भ्रातृ, etc.), ऐकारान्त (रै), ओकारान्त (गो), (द्यो) and औकारान्त (नौ, ग्लौ, etc.).

Unlike in this Tantric technique, where the table of the cases always changes, and students feel tedious. Many finally run away from learning thoroughly Sanskrit. '*Deva-bhāṣā'* ,Sankrit, pertains to the sound of the Chakras found in our bodies. Which reverberates and relates to the pranic energy everywhere and this is the subject of Tantra. In Tantra, to create power in the Mantras, Sādhakas read them by अवरोह, in a reverse order. As औ, ओ, ऐ, ए, ॠ, ऊ, उ, ई, इ, आ and अ. From संयुक्त स्वर diphthong vowels [au,o,ai,e] divide to become vibhakti उ and इ. These 4 change into semivowels and become व्यञ्जन, consonants. [the rule स – विभक्ति vibhakti

that changes into अस]. Further the same 4 change into semivowels and become व्यञ्जन, consonants. Students might have felt before as if they are related to the consonant-ending words declensions.

असंयुक्तस्वरान्त-शब्दरूपाणि

औकारान्त 'नौ[f.]' boat शब्दरूपाणि

The औ of "नौ" changes into नाव् when the case-ending begins with a vowel and does not change with consonant masters. Thus the two stems are here नाव् and नौ.

1. नौ- with case-endings beginning with consonants.
2. नाव्- with case-endings beginning with vowels.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	नौः	नावौ	नावः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		नावम्	नावौ	नावः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	नावा	नौभ्याम्	नौभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका.Dat.		नावे	नौभ्याम्	नौभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		नावः	नौभ्याम्	नौभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	नावः	नावोः	नावाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		नावि	नावोः	नौषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे नौः	हे नावौ	हे नावः	-(1) प्रथमा

Same declension of ग्लौ : 'Moon'

ओकारान्त गो f.m. 'cow' 'bull' शब्दरूपाणि

In accusative व् drops in singular and plural.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	गौः	गावौ	गावः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	गाम्	गावौ	गाः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	गवा	गोभ्याम्	गोभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	गवे	गोभ्याम्	गोभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	गोः	गोभ्याम्	गोभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्ध Gen.	2.सीमावर्गः	गोः	गवोः	गवाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	गवि	गवोः	गोषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc		हे गौः	हे गावौ	हे गावः	- (1) प्रथमा

Note: In the ablative and genitive गो + अस् here अ disappears into the sound of ओ.

ओकारान्त 'द्यो f.' 'heaven' शब्दरूपाणि स्त्रीलिङ्गे same as गो.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	द्यौः	द्यावौ	द्यावः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	द्याम्	द्यावौ	द्याः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	द्यवा	द्योभ्याम्	द्योभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	द्यवे	द्योभ्याम्	द्योभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	द्योः	द्योभ्याम्	द्योभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	द्योः	द्यवोः	द्यवाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका Loc.	2.सीमावर्गः	द्यवि	द्यवोः	द्योषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे द्यौः	हे द्यावौ	हे द्यावः	-(1) प्रथमा

ऐकारान्त रै m.f. 'wealth' शब्दरूपाणि

In vowel case endings आय्.

In consonant case endings य् drops: रा remains.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	राः	रायौ	रायः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	रायम्	रायौ	रायः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	राया	राभ्याम्	राभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	राये	राभ्याम्	राभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	रायः	राभ्याम्	राभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	रायः	रायोः	रायाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका Loc.	2.सीमावर्गः	रायि	रायोः	रासु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे राः	हे रायौ	हे रायः	-(1) प्रथमा

Note: This रै is available in the public word means the wealth of public.

Note: एकारान्त word is not available.

Now pure स्वरान्त-शब्दरूपाणि दर्श्यन्ते।

'मूलस्वरान्त-शब्दरूपाणि'

ऋकारान्त नेतृ (√नी + तृ) leader शब्दरूपाणि पुंल्लिङ्गे, नेत्री[f.] (Adjective)

An increasing development is observed up to five instances of the case-endings for example in नेतार् and स् both drop their consonants at the end. In accusative plural स् of अस् changes into न् because of masculine gender and अ is a *chameleon* therefore changes into ऋ.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	नेता	नेतारौ	नेतारः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		नेतारम्	नेतारौ	नेतॄन्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr. (अर्धस्वरः विकासः)	गर्भवर्गः	नेत्रा	नेतृभ्याम्	नेतृभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		नेत्रे	नेतृभ्याम्	नेतृभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		नेतुः	नेतृभ्याम्	नेतृभ्यः	-(5) पञ्चमी

In south India Panditas pronounce रु in the place of ऋ, reverse of रु > उर् and विभक्ति drops.

सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	नेतुः	नेत्रोः	नेतॄणाम् (नेतॄन् + आम्)	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc. (गुणः in singular)		नेतरि	नेत्रोः	नेतृषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc. (गुण and विभक्ति drops)		हे नेतः	हे नेतारौ	हे नेतारः	-(1)प्रथमा

Similarity in the following words

हर्तृ (stealer); कर्तृ 'doer'; उपयोक्तृ (utilize); दातृ (donator); ज्ञातृ (knower); उपदेष्टृ (preacher); गन्तृ (goer); अवधातृ (attentive); अध्येतृ (reader); अभिनेतृ (actor); क्रेतृ (purchaser); विजेतृ (conqueror); पक्तृ (cook); वक्तृ (speaker); विवेक्तृ (discriminator); प्रष्टृ (interrogator); भोक्तृ (enjoyer); स्रष्टृ (creator); छेत्तृ (cutter); वेत्तृ (knower); भेतृ (fearer); द्रष्टृ (seer); श्रोतृ (listener); स्तोतृ (person giving praise); प्रस्थातृ (departurer); भर्तृ (husband, lord); धर्तृ (holder); विधातृ (Brahmā); अनुसन्धातृ (researcher); संस्कर्तृ (one who performs a rite); उपकर्तृ helper; अनुकर्तृ (follower); परिष्कर्तृ (one who prepares food or ritual); व्याख्यातृ (commentator); नप्तृ (daughter's son); होतृ (oblator); त्वष्टृ (peeler); स्वसृ (sister (f.)). In स्वसृ (sister) word the accusative plural will not take replacement न् of स्, because of feminine gender.

ऋ ending Indo-European Words are: पितृ 'father'; भ्रातृ 'brother' and मातृ 'mother'. Therefore up to five numbers no दीर्घ. The remaining case-endings are similar. In accusative plural there will be no न् added in the place of स् in मातृ word.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	पिता भ्राता माता	पितरौ भ्रातरौ मातरौ	पितरः भ्रातरः मातरः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	पितरम् भ्रातरम् मातरम्	पितरौ भ्रातरौ मातरौ	पितॄन् भ्रातॄन् मातॄः(f.)	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	पित्रा भ्रात्रा मात्रा	पितृभ्याम् भ्रातृभ्याम् मातृभ्याम्	पितृभिः भ्रातृभिः मातृभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	पित्रे भ्रात्रे मात्रे	पितृभ्याम् भ्रातृभ्याम् मातृभ्याम्	पितृभिः भ्रातृभिः मातृभिः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	पितुः भ्रातुः मातुः	पितृभ्याम् भ्रातृभ्याम् मातृभ्याम्	पितृभ्यः भ्रातृभ्यः मातृभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	पितुः भ्रातुः मातुः	पित्रोः भ्रात्रोः मात्रोः	पितृणाम् भ्रातृणाम् मातृणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	पितरि भ्रातरि मातरि	पित्रोः भ्रात्रोः मात्रोः	पितृषु भ्रातृषु मातृषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे पितः हे भ्रातः हे मातः	हे पितरौ हे भ्रातरौ हे मातरौ	हे पितरः हे भ्रातरः हे मातरः	-(1) प्रथमा

ऋकारान्त-नपुंसकलिङ्गरूपाणि

1. Eunuchs can't increase by means of a family therefore in the Nominative singular स् drops.
2. Eunuchs dress as women; therefore ई comes in the place of dual औ (Nom. and Acc.) and before that न् of नपुंसक.
3. Eunuchs dance in a group, therefore इ comes in the place for अस् (Nom. & Acc.).
4. Eunuchs are नपुंसक therefore न् comes after अ of अस् and Chameleon mnemonics.
5. This न् of नपुंसक attaches with vowel of case-endings.

नेतृ leader

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom..	1.सीमावर्गः	नेतृ	नेतृणी	नेतृणि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		नेतृ	नेतृणी	नेतृणि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	नेतृणा	नेतृभ्याम्	नेतृभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		नेतृणे	नेतृभ्याम्	नेतृभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		नेतृणः	नेतृभ्याम्	नेतृभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	नेतृणः	नेतृणोः	नेतृणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		नेतृणि	नेतृणोः	नेतृषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे नेतृ	हे नेतृणी	हे नेतृणि	-(1)प्रथमा

ऋकारान्त-स्त्रीलिङ्ग तिसृ-शब्दरूपाणि

तिसृ[f.] 'three' is always plural: For example; तिस्रो महिला : 'three ladies' substitute on त्रि word.

	S.	D.		Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	X	X	1.सीमावर्गः	तिस्रः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	X		तिस्रः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	X	गर्भवर्गः	तिसृभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	X	X		तिसृभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	X		तिसृभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	X	2.सीमावर्गः	तिसृणाम्	- (6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	X	X		तिसृषु	- (7) सप्तमी

ऋकारान्त-स्त्रीलिङ्ग चतसृ-शब्दरूपाणि

चतसृ 'four' is always plural. For example; चतस्रोवः गावः 'four cows'; substitute for 'चतुर्' word.

	S.	D.		Pl.	
कर्तृकारकम् Nom..	X	X	1.सीमावर्गः	चतस्रः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	X		चतस्रः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	X	गर्भवर्गः	चतसृभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	X	X		चतसृभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	X		चतसृभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	X	2.सीमावर्गः	चतसृणाम्	- (6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	X	X		चतसृषु	- (7) सप्तमी

ऊकारान्त-शब्दरूपाणि

वधू (bride) and चमू (army) are derived from वह् and √चम् *dhātus* with suffix ऊ. These are used in the feminine gender.

1. This ऊ changes into व् (semivowel development) when vowel case endings follow.

2. Accusative plural always follows the *chameleon mnemonics*.

3. Ladies increase the family, therefore by वृद्धि ए becomes, ए > ऐ, अस् > आस् and इ > आम्.

वधू[f] 'bride' शब्दरूपाणि

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	वधूः	वध्वौ	वध्वः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		वधूम्	वध्वौ	वधूः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		वध्वै	वधूभ्याम्	वधूभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		वध्वाः	वधूभ्याम्	वधूभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	वध्वाः	वध्वोः	वधूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		वध्वाम्	वध्वोः	वधूषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे वधू	हे वध्वौ	हे वध्वः	-(1) प्रथमा

क्विप् प्रत्ययान्तस्य पृथिवीवाचकस्य ऊकारान्त-भूशब्दस्य रूपाणि

'भू' word looks like a verb. Therefore in vowel case ending long ऊ is divided into two short उ + उ. The second उ changes into व्.

भू 'earth'

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	भूः	भुवौ	भुवः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		भुवम्	भुवौ	भुवः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	भुवा	भूभ्याम्	भूभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		भुवे	भूभ्याम्	भूभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		भुवः	भूभ्याम्	भूभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	भुवः	भुवोः	भुवाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		भुवि	भुवोः	भूषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे भु	हे भुवौ	हे भुवः	-(1) प्रथमा

√भू with स्वयम् उपपद-स्वयम्भू 'Brahmā' becomes masculine adjective. *Chameleon mnemonics* apply only to the plural of accusative.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	1.सीमावर्गः	स्वयम्भूः	स्वयम्भुवौ	स्वयम्भुवः	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.		स्वयम्भुवम्	स्वयम्भुवौ	स्वयम्भून्	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	स्वयम्भुवा	स्वयम्भूभ्याम्	स्वयम्भूभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		स्वयम्भुवे	स्वयम्भूभ्याम्	स्वयम्भूभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		स्वयम्भुवः	स्वयम्भूभ्याम्	स्वयम्भूभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	स्वयम्भुवः	स्वयम्भुवोः	स्वयम्भूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		स्वयम्भुवि	स्वयम्भुवोः	स्वयम्भूषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे स्वयम्भु	हे स्वयम्भुवौ	हे स्वयम्भुवः	-(1) प्रथमा

In this way स्वभू Viṣṇu, वर्षाभू 'Frog' are also declined.

उकार ending words

मनु 'Prajāpati'; भानु 'sun', प्रभु 'lord', क्रतु 'yajñna', गुरु 'spiritual teacher'; अणु 'particle', सानु 'the peak of mountain', विभु 'pervaded', शीतांशु 'moon', तिग्मांशु 'sun'; आखु 'mouse', इक्षु 'sugar cane'; भिक्षु 'beggar'; पिपासु 'thirsty'; बुभुक्षु 'hungry'; जिज्ञासु 'desirous to know', curious; शिशु 'child'; स्वरुः 'handle of the sword'; रुरु 'a kind of deer'; तरु 'tree'; कारु 'carpenter'; चरु 'An oblation of rice or barley boiled for presentation to the gods and Manes'; चारु 'beautiful'; साधु 'gentle'; मञ्जु 'beautiful'; आलु 'a pot'; दयालु 'graceful'; कृपालु 'graceful'; शङ्कालु 'doubtful'; सहिष्णु 'endurable'; बहु 'a lot', 'many'; शत्रु 'enemy'; रिपु 'enemy'; पटु 'expert'; मृदु 'soft', 'mild'; कटु 'bitter'; तरक्षु 'hyena', गृध्नु 'greedy'; जहु 'a king'; ऋतु 'season'; ओतु 'tomcat'; शम्भु 'Śiva'; कृशानु 'fire'; मेरु 'highest peak of Himalaya'.

Rules

1. The dual of nominative and accusative and the plural of the accusative follow the *Chameleon mnemonics*

2. Guṇa when with vowel-beginning case endings
3. In masculine तृतीया addition of न् with आ.
4. Semivowel development in ओस्.
5. अ disappears in ablative and genitive singular.
6. *हरिहर mnemonics* in the place of इ(सप्तमी).

उकारान्त-मनु-शब्दरूपाणि पुंलिङ्गे

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	मनुः	मनू	मनवः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		मनुम्	मनू	मनून्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	मनुना	मनुभ्याम्	मनुभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dative		मनवे	मनुभ्याम्	मनुभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		मनोः	मनुभ्याम्	मनुभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	मनोः	मन्वोः	मनूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		मनौ	मन्वोः	मनुषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे मनो	हे मनू	हे मनवः	-(1)प्रथमा

उकारान्त-स्त्रीलिङ्ग-धेनु (milk cow) शब्दरूपाणि

Rules

1. All rules follow according to मनु except द्वितीय अस् and तृतीय are without addition of 'न्'
2. According to declension of वधू, वृद्धि takes place with singular ए, अस् and इ optionally.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	1.सीमावर्गः	धेनुः	धेनू	धेनवः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		धेनुम्	धेनू	धेनूः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	गर्भवर्गः	धेन्वा	धेनुभ्याम्	धेनुभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		धेनवे/धेन्वै	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		धेनोः/धेन्वाः	धेनुभ्याम्	धेनुभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	धेनोः/धेन्वाः	धेन्वोः	धेनूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		धेनौ/धेन्वाम्	धेन्वोः	धेनुषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे धेनो	हे धेनू	हे धेनवः	-(1)प्रथमा

उकारान्त-नपुंसकलिङ्ग – मधु (honey) शब्दरूपाणि

Rules

1. स् and अस् drop nominative and accusative singular because they are like eunuchs that have no families.
2. Addition of 'न' in all vowel case endings, because 'न' नपुंसक gender.
3. Nominative and accusative plural इ in the place of स् *chameleon mnemonics*.
4. Nominative and accusative dual take ई in the place of औ. Because eunuchs dress like women.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	मधु	मधुनी	मधूनि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		मधु	मधुनी	मधूनि	-(2) द्वितीया

		S.	D.	Pl.	
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	मधुना	मधुभ्याम्	मधुभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		मधुने	मधुभ्याम्	मधुभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका.Abl.		मधुनः	मधुभ्याम्	मधुभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	मधुनः	मधुनोः	मधूनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		मधुनि	मधुनोः	मधुषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे मधु	हे मधुनी	हे मधूनि	-(1)प्रथमा

The declensions of the following words works in the same way shown previously:

वस्तु 'thing'; हनु 'chin', जानु 'knee', तनु 'thin', गुरु 'heavy', जतु 'bat', जत्रु 'collar bone', साधु 'beautiful'; चारु 'beautiful'.

इकारान्त-पुलिङ्ग-मुनि (sage) -शब्दरूपाणि

All rules follow as उकारान्त मनु-शब्दरूपाणि

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	मुनिः	मुनी	मुनयः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		मुनिम्	मुनी	मुनीन्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	मुनिना	मुनिभ्याम्	मुनिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		मुनये	मुनिभ्याम्	मुनिभ्यः	- (4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		मुनेः	मुनिभ्याम्	मुनिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	मुनेः	मुन्योः	मुनीनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		मुनौ	मुन्योः	मुनिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे मुने	हे मुनी	हे मुनयः	-(1) प्रथमा

In this way also follow the declensions of the following words:

हरि '*Viṣṇu*'; पवि 'thunder'; अग्नि 'fire'; वह्नि 'fire'; वीति 'horses'; अशनि 'Indra's thunderbolt'; अरत्नि 'elbow'; कफोणि 'elbow'; रवि 'sun, sheep'; कवि 'poet'; ऋषि 'sage'; व्याधि 'disease'; समाधि 'yoga'; सन्धि 'juncture'; अवधि 'period'; विधि 'law, technique'ब्रह्मा; निधि 'treasure'; उदधि 'ocean'; प्रतिनिधि 'representative'; उपाधि 'degree'; ध्वनि 'sound'; अतिथि 'guest'; कपि 'monkey'; कलि 'quarrel'; बलि 'oblation'; व्याडि 'name of a grammarian'; अरि 'enemy'; तरणि 'sun'; गणपति 'Ganeśa'; बृहस्पति 'Jupiter'; दाशरथि 'Rāma'; वृषाकपि 'Śiva or Rudra'; मारुति 'Hanūmān'; जलधि 'ocean'; अब्धि 'ocean'; सूरि 'scholar'.

ईकारान्त स्त्रीलिङ्ग word declension follows as वधू word declension:

1. In vowel case endings is semivowel development य्.
2. From dative is वृद्धिः in vowel case endings: ए > ऐ; अस् > आस्; इ >आम्.
3. Because of double शक्ति, विसर्ग drops the nominative singular number.

ईकारान्त देवी 'Goddess' -शब्दरूपाणि स्त्रीलिङ्गे

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	देवी	देव्यौ	देव्यः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		देवीम्	देव्यौ	देवीः	-(2) द्वितीया

करणकारकम् Instr.	देव्या	देवीभ्याम्	देवीभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. गर्भवर्गः	देव्यै	देवीभ्याम्	देवीभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	देव्याः	देवीभ्याम्	देवीभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. 2.सीमावर्गः	देव्याः	देव्योः	देवीनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	देव्याम्	देव्योः	देवीषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे देवि	हे देव्यौ	हे देव्यः	-(1) प्रथमा

In the same way the following words are declined: गौरी, पार्वती, भवानी, इन्द्राणी, तपस्विनी, कल्याणी, auspicious, देवयानी, योगिनी, संन्यासिनी, जननी mother, शृङ्गिणी, सूकरी, हस्तिनी, मयूरी, हंसी, ईश्वरी, शर्वाणी, धरित्री earth, धरिणी, earth, काश्यपी earth, मृडानी Pārvatī, नारी woman, सीमन्तिनी woman, वसुमती earth, श्रीमती misses, कात्यायनी, middle-aged widow; शेमुषी wisdom, ब्राह्मी language, वाणी language, सरस्वती language and goddess of language; शुनी female dog, कुक्कुरी female dog, सुन्दरी beautiful woman; रमणी beautiful woman; सती first wife of Śiva; द्रौपदी daughter of Drupada and wife of Pāṇḍavas; गान्धारी wife of Dhṛtarāṣtra; वैदेही daughter of विदेह जनक and wife of Rāma. जानकी daughter of Janaka and wife of Rāma, मन्दोदरी wife of Rāvaṇa; पट्वी expert; मृद्वी soft; तन्वी slim; पृथ्वी earth, प्रेयसी beloved, नेदीयसी nearer; दवीयसी more far; यवीयसी junior; क्रशीयसी thinner; प्रथीयसी fatter; स्थवीयसी fatter, क्षोदीयसी more mean; गरीयसी more glorious; जगती earth; साध्वी virtuous woman; स्त्री woman; भामिनी angry woman; कादम्बिनी a row of clouds.

ईकारान्त-स्त्रीलिङ्ग-श्री ('beauty' and wife of Viṣṇu) शब्दरूपाणि

Rule

1. Because of vowel beginning case ई will be divided in two इ + इ and the last इ will change into य् with vowel-beginning case endings. So there it shall be treated as a consonant ending stem.
2. In the singular number of the nominative case विसर्ग stays with श्री and लक्ष्मी because the context of विष्णु. But: लक्ष्मीः लक्ष्म्यौ लक्ष्म्यः ।।

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom. 1.सीमावर्गः	श्रीः	श्रियौ	श्रियः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	श्रियम्	श्रियौ	श्रियः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	श्रिया	श्रीभ्याम्	श्रीभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. गर्भवर्गः	श्रिये	श्रीभ्याम्	श्रीभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	श्रियः	श्रीभ्याम्	श्रीभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. 2.सीमावर्गः	श्रियः	श्रियोः	श्रियाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	श्रियि	श्रियोः	श्रीषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे श्रि	हे श्रियौ	हे श्रियः	-(1) प्रथमा

इकारान्त-पुंलिङ्ग-द्वि-शब्दरूपाणि

द्वि 'two' represents always the dual

Rule

In masculine द्वि changes into द्व:

	S.	Group	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	X	1.सीमावर्गः	द्वौ	X	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	1.सीमावर्गः	द्वौ	X	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	गर्भवर्गः	द्वाभ्याम्	X	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	X	गर्भवर्गः	द्वाभ्याम्	X	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	गर्भवर्गः	द्वाभ्याम्	X	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	2.सीमावर्गः	द्वयोः	X	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	X	2.सीमावर्गः	द्वयोः	X	-(7) सप्तमी

इकारान्त-पुंलिङ्ग-त्रि-शब्दरूपाणि

	S.	D.	Group	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	X	X	1.सीमावर्गः	त्रयः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	X	1.सीमावर्गः	त्रीन्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	X	गर्भवर्गः	त्रिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat	X	X	गर्भवर्गः	त्रिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	X	गर्भवर्गः	त्रिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	X	2.सीमावर्गः	त्रयाणाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	X	X	2.सीमावर्गः	त्रिषु	-(7) सप्तमी

इकारान्त कति (किम् + अति) - शब्दरूपाणि

कति 'how many' बहुवचनान्तः। In the use of चित् or चन (indeclinables) means 'some'.

	S.	D.	Group	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	X	X	1.सीमावर्गः	कति	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	X	1.सीमावर्गः	कति	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	X	गर्भवर्गः	कतिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	X	X	गर्भवर्गः	कतिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	X	गर्भवर्गः	कतिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	X	2.सीमावर्गः	कतीनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणकारकम् Loc.	X	X	2.सीमावर्गः	कतिषु	-(7) सप्तमी

इकारान्त-स्त्रीलिङ्गे मति (मन् + क्ति)-शब्दरूपाणि

मति 'Intellect'

1. in अ of the accusative plural *Chameleon mnemonics* apply again and विसर्ग comes in the place of स.
2. तृतीयैवचने no 'न्'.
3. In the vowel-beginning case ending, it goes the same as in the masculine gender and optionally there is वृद्धि.

	Group	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	मतिः	मती	मतयः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	मतिम्	मती	मतीः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	मत्या	मतिभ्याम्	मतिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	मतये/मत्यै	मतिभ्याम्	मतिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	मतेः/मत्याः	मतिभ्याम्	मतिभ्यः	-(5) पञ्चमी

सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	मतेः/मत्याः	मत्योः	मतीनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		मतौ/मत्याम्	मत्योः	मतिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे मते	हे मती	हे मतयः	-(1) प्रथमा

In the same way the following words should be declined:

आसक्ति attachment; वृत्ति, वृद्धि, ऋद्धि, कृति activity, बुद्धि intellect, नीति law, morality, सृति way, भूति siddhi, विभूति siddhi, अनुभूति experience; संस्कृति culture, प्रकृति nature, अनुकृति imitation, निष्कृति discharge of a debt or obligation, विकृति defect, आकृति gesture, प्रतिकृति copy, परिष्कृति polish, उपकृति help, व्याकृति explanation, दुष्कृति bad action, सुकृति good action, संसृति world, उत्पत्ति production, प्रपत्ति to surrender, सम्पत्ति performance, wealth, निष्पत्ति performance, विपत्ति calamity, आपत्ति calamity, interference, समापत्ति, उपपत्ति, प्रतिपत्ति, युक्ति, नियुक्ति appointment, ज्ञाति, सम्मति opinion, अनुमति permission, वसति residence, सिद्धि perfection, प्रसिद्धि fame, रति love, विरति stop, भक्ति devotion, गति movement, संगति company, प्रगति progress, स्थिति condition, उपस्थिति presence, प्रीति love, प्राप्ति receiving, समाप्ति over, समिति committee, प्रतीति belief, शक्ति energy, मुक्ति freedom, उक्ति saying, सृष्टि creation, युक्ति trial, व्युत्पत्ति etymology, क्षोणि earth, क्षिति earth, क्षति harm, हानि, loss, आहुति oblation, जाति birth, cast, ख्याति fame, सरणि path, पद्धति path, method, प्रणति

salute, अवनति demotion, उन्नति progress, विभूति humility, कृषि cultivation, वृष्टि rain, दृष्टि glance, गृष्टि, धृति patience, प्रवृत्ति tendency, आवृत्ति repetition, निर्वृति pleasure, दीप्ति light, तृप्ति satiation, स्मृति memory, विस्मृति forgetting, पुष्टि tonic, व्याप्ति pervading, निवृत्ति, विवृति explanation, संवित्ति knowledge, अपचिति worship, कुसृति wickedness, श्रुति hearing, Veda, भृति service, सार्ष्टि other kind of Mokṣa.

इकारान्त-क्लीब वारि (√वृ + इ(ण्) water-शब्दरूपाणि

1. स् drops because eunuchs have no offspring.
2. न् is to be inserted before all vowel case endings.
3. ई in the place of औ, because eunuchs dress as females.
4. अनि to be replaced at अस् of सीमावर्ग and *chameleon mnemonics.*

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	वारि	वारिणी	वारीणि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		वारि	वारिणी	वारीणि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	वारिणा	वारिभ्याम्	वारिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		वारिणे	वारिभ्याम्	वारिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		वारिणः	वारिभ्याम्	वारिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	वारिणः	वारिणोः	वारीणाम्	-(6) षष्ठीदीर्घः
अधिकरणका. Loc.		वारिणि	वारिणोः	वारिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे वारि	हे वारिणी	हे वारीणि	-(1) प्रथमा

In this way the following words are also to be declined: त्रि 'three' इत्यादि.

इकारान्त पुंलिङ्ग सखि (स + √ख्या + इ(क)-शब्दरूपाणि

1. Up to 5 instances सखाय्
2. In nominative singular, both consonants (य् & स्) drop.
3. In the accusative plural, there is न् in the place of स् and *chameleon mnemonics* apply in creation of इ into place of अ.
4. In ablative, and genitive singular in the place of अस् substitutes because उस् and locative there are the unique *हरिहर mnemonics* and semivowel development.

सखि friend (masculine).

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	सखा	सखायौ	सखायः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	सखायम्	सखायौ	सखीन्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	सख्या	सखिभ्याम्	सखिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	सख्ये	सखिभ्याम्	सखिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	सख्युः	सखिभ्याम्	सखिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	सख्युः	सख्योः	सखीनाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरण. Loc.	2.सीमावर्गः	सख्यौ	सख्योः	सखिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे सखे	हे सखायौ	हे सखायः	-(1) प्रथमा

समासे सुसखि and परमसखि declension like मुनि.

इकारान्त-पुंलिङ्ग /'पति'-शब्दरूपाणि

Except for in the nominative and accusative singular and dual 'पति' is declined exactly like 'सखि'.

'पति' husband, lord, master

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	पतिः	पती	पतयः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	पतिम्	पती	पतीन्	-(2)द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	पत्या	पतिभ्याम्	पतिभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	पत्ये	पतिभ्याम्	पतिभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	पत्युः	पतिभ्याम्	पतिभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	पत्युः	पत्योः	पतीनाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	पत्यौ	पत्योः	पतिषु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे पते	हे पती	हे पतयः	-(1)प्रथमा

समासे In compounds it has the same declension as in dative singular like मुनि word मुनये, भूपतये, भूपति 'king'; सीतापति 'Lord Rāma'; लक्ष्मीपति 'Viṣṇu'; उमापति 'Śiva'; रमापति 'Viṣṇu'; पार्वतीपति 'Śiva'; नृपति 'king'; रतिपति 'Kāmadeva'; सेनापति 'commander'; सरित्पति 'ocean'; बृहस्पति 'Jupiter'; विद्यापति 'master of knowledge'; गीष्पति 'Jupiter'; सुरपति 'Indra'; दिवस्पति 'Indra'; कमलापति 'Viṣṇu'; पितृपति 'Yama'.

Neuter : इ drops with vowel-beginning case-ending for words which denote white colored substances and न्

is inserted before the case ending such as दधि 'curd' दध्न्; अस्थि > अस्थ्न् 'bone'; सक्थि 'thigh, thigh-bone' >सक्थ्न्; and अक्षि 'eye' अक्ष्ण् . In compound it becomes अकारान्त adjective: एकाक्षः 'one-eyed'; सहस्राक्षः 'one thousand-eyed'; परोक्ष 'beyond-eye'; प्रत्यक्ष 'receptive'; समक्ष 'in front'; अध्यक्ष 'president or chair person'.

इकारान्त-क्लीब दधि (√धा to hold √धा + धा = दधा + कि)-शब्दरूपाणि

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	दधि	दधिनी/दध्नी	दधीनि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	दधि	दधिनी/दध्नी	दधीनि	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr. (गर्भवर्गः)	दध्ना	दधिभ्याम्	दधिभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	दध्ने	दधिभ्याम्	दधिभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	दध्नः	दधिभ्याम्	दधिभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen. (2.सीमावर्गः)	दध्नः	दध्नोः	दध्नाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	दध्नि/दधिनि	दध्नोः	दधिषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे दधि	हे दधिनी	हे दधीनि	-(1) प्रथमा

आकारान्त-'स्त्रीलिङ्ग' कृपा 'grace' -शब्दरूपाणि

1. स् of nominative singular number drops.
2. ई is substituted in the place of औ.
3. इ appears before आ and ओस् -case endings and it is attached to the word; गुण and अय्.
4. इ appears before ऐ, आस् and आम् vowel case ending and is attached to विभक्ति.

5. These vowels in turn take वृद्धि and become ऐ, आस् and आम् as you saw in the declension of वधू, नदी words.
6. इ appears in the place of vocative स्.

आकारान्त-स्त्रीलिङ्गे कृपा (√कृप् + आ(क्) 'grace'

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom. (1.सीमावर्गः)	कृपा	कृपे	कृपाः	-(1)प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	कृपाम्	कृपे	कृपाः	-(2)द्वितीया
करणकारकम् Instr. (गर्भवर्गः)	कृपया	कृपाभ्याम्	कृपाभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dative	कृपायै	कृपाभ्याम्	कृपाभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.	कृपायाः	कृपाभ्याम्	कृपाभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्ध Gen. (2.सीमावर्गः)	कृपायाः	कृपयोः	कृपाणाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	कृपायाम्	कृपयोः	कृपासु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.	हे कृपे	हे कृपे	हे कृपाः	-(1)प्रथमा

In the same way the following words are to be declined:

रमा 'Lakṣmī'; सीता 'wife of lord Rāma', लता 'creeper'; उमा 'wife of Śiva'; राधा 'beloved of lord Kṛṣṇa'; माला 'rosary'; पुष्पमाला 'garland'; शाला 'hall'; पाठशाला 'school'; पद्मा 'Lakṣmī' कमला 'Lakṣmī'; इन्दिरा 'Lakṣmī'; कन्या 'virgin'; सुषमा 'beauty'; कान्ता 'beloved wife'; रसज्ञा, रसना, जिह्वा 'tongue'; जटा 'matted hair'; शिखा 'peak'; शाखा 'branch'; चूडा 'a single lock on the crown of the head': ऊर्मिका 'ring' wave; मेखला,'girdle'; खट्वा 'cot';

शय्या 'bed'; कङ्कतिका 'comb'; उपज्ञा 'internal knowledge'; पूजा, सपर्या, अर्चा 'worship'; शुश्रूषा, सेवा 'service'; प्रतिमा 'statue'; उपमा 'simile'; दोला 'palanquin'; शिक्षा 'education'; सेना 'army'; छुरिका 'knife'; मूषिका 'small mouse'; भिक्षा 'begging'; रक्षा 'protection'; दीक्षा 'initiation'; माया 'illusion'; छाया 'shadow'; मृगया 'hunting'; शर्करा 'sugar'; प्रभा, विभा 'rays; shining'; कारा 'jail'; पीडा, वेदना 'pain'; भाषा 'language'; चिता 'pile of wood '; चिन्ता 'worry'; मक्षिका 'bee'; मधुमक्षिका 'honey bee'; चटका 'sparrow'; हेषा, ह्रेषा 'neighing'; शिम्बा 'beans'; हरिद्रा 'turmeric', उष्णिका 'tea'; बुभुक्षा 'hunger'; पिपासा thirst; फेला 'remaining food'; चिञ्चा 'tamarind or its fruit'; भूमिका 'ground', 'preface', 'introduction'; दया, कृपा, अनुकम्पा 'grace'.

ꢸ•ꢸ

'अकारान्त-शब्दरूपाणि'

अकारान्त पुंलिङ्ग योग-शब्दरूपाणि

1. (म) of अस् will stay in the bracket (अ)म्.
2. न् will take the place of स् of अस् (Accusative plural and *chameleon mnemonic*.
3. In अ ending words 'अ' means अच्युत Viṣṇu. इन्द्र (विष्णु) shows out through इन्द्रिय(the senses), which is the instrument. Therefore the short form of इन्द्रिय, इन appears in the place of आ in the instrumental singular case ending.
4. ए of dative changes in this way: अ + इ > इ + अ > ए + अ > अय् + अ = अय.
5. त् comes in the place of स् in the ablative singular number- अस्. The स of genitive सम्बन्ध relation is powerful. It is reversed: स् + अ and इ (शक्ति) appear in the middle स् + इ i/भ्ष्यकारअ = स्य in the singular number and in the dual इ + ओस् = योस्.
6. इ शक्ति appears in the plural form with all consonant case endings.
7. आ appears in dual सीमा वर्ग (inst., dat., abl.) before consonant case ending.
8. भिस् instrumental plural has two powers. Therefore भ् consonant drops and इ improves into ए > एस् > ऐस्.
9. Genitive relates to कर्म plural योगान् +आम्=योगानाम्।

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	योगः	योगौ	योगाः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		योगम्	योगौ	योगान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	योगेन	योगाभ्याम्	योगैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		योगाय	योगाभ्याम्	योगेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका.Abl.		योगात्	योगाभ्याम्	योगेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	योगस्य	योगयोः	योगानाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		योगे	योगयोः	योगेषु	-(7) सप्तमी
सम्बोधनका. Voc.		हे योग	हे योगौ	हे योगाः	-(1) प्रथमा

In this way all अ ending masculine words will be declined. कर 'hand', शीकर, निकर 'group', प्रभाकर, भास्कर, विभाकर, अहस्कर 'sun'; निशाकर 'moon'; किङ्कर 'servant'; कुम्भकार 'pot maker', लोहकार 'ironsmith', स्वर्णकार 'goldsmith', रत्नकार 'jeweler', सूपकार 'cook', शिल्पकार 'sculptor', पत्त्रकार 'journalist', सूत्रकार 'Pāṇian', भाष्यकार Patañjali, and other philosophers' are maker of सूत्र, वार्त्तिककार 'Kātyāyana' etc. सूचीकार 'tailor', दन्तकार 'dentist', मूर्तिकार 'statue maker', ग्रन्थकार 'author', all other words ending into कार, कृकलासः 'chameleon', गज 'elephant', नाग 'cobra' and 'elephant', मेघ 'cloud', all synonyms of 'cloud', वृक्ष 'tree' and all synonyms of 'tree', पर्वत 'mountain' and all synonyms of 'mountain', संसार world; and all words ending in the अण् suffix. Such as : पाठ 'lesson', नाद 'vibration', प्रसाद् 'pleasure'; संवाद् 'conversation'; विवाद 'dispute'; अनुवाद 'translation', प्रतिवाद 'reply, rejection', परिहार 'leaving, giving up', संहार 'destruction', उद्धार 'salvation', प्रहार 'hit', ग्राम 'village' and 'group'; तस्कर, रात्रिञ्चर 'demon'; शनैश्चर 'Saturn', न्याय 'justice', प्रणय 'love', परिणय 'marriage', निश्चय 'determination', शिव 'Lord Śiva', कृष्ण 'Lord Kṛṣṇa', राम 'Lord Rāma'; जनार्दन 'Kṛṣṇa' etc. and all masculine names ending in अ.

अकारान्त-नपुंसकलिङ्ग-वन (√वन् + अ) शब्दरूपाणि

वन = forest

1. म् comes in the place of स्,
2. ई comes in the place of औ.
3. अनि comes in the place of अस् (nominative and accusative).

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	वनम्	वने	वनानि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	वनम्	वने	वनानि	-(2) द्वितीया

The rest is declined exactly as the word 'योग'.

In this way are declined: फल fruit, हल plough, स्थल place, कुल family, etc.

सर्वनाम Pronouns, like adjectives, are used in all three genders.

अकारान्त-सर्वनाम-सर्व 'all' शब्दरूपाणि पुंलिङ्गे

1.इ appears in the place of अस् nominative plural.

2.स्म appears before ए, 'dative', अस् 'ablative' and इन्

locative. This is the abbreviation of सर्वनाम > स्म.
3. In genitive plural, इ appears before स्.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	सर्वः	सर्वौ	सर्वे	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	सर्वम्	सर्वौ	सर्वान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	सर्वस्मै	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	सर्वस्मात्	सर्वाभ्याम्	सर्वेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	सर्वस्मिन्	सर्वयोः	सर्वेषु	-(7) सप्तमी

No vocative case in pronouns.

In the same way the following pronouns are declined: 1. विश्व 'all'; 2. अन्य, 3. इतर, 4. पर, 5.अपर (other), 6. य(यद्) 'which', 7. त(तद्) 'that'; 8. एत 'this'; 9. क(किम्) 'what'; 10. एक 'one'; 11. पूर्व 'previous' स्व 'self'.

अकारान्त-सर्वनाम-'कतर'(किम् + तर) one of two, 'who' or 'which' of two शब्दरूपाणि stem is कतरत्

'न चैतद् विद्मः कतरन्नो गरीयः' –श्रीमद्भगवद्गीता

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	कतरः	कतरौ	कतरे	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	कतरम्	कतरौ	कतरान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	कतरेण	कतराभ्याम्	कतरैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	कतरस्मै	कतराभ्याम्	कतरेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	कतरस्मात्	कतराभ्याम्	कतरेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	कतरस्य	कतरयोः	कतरेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	2.सीमावर्गः	कतरस्मिन्	कतरयोः	कतरेषु	-(7) सप्तमी

कतम (किम् + तम = कतम) word is a superlative. 'Who or which is of many' Ex. अपि ज्ञायते कतरेण दिग्भागेन गतः स जाल्मः? 'The declension follows same as the word कतर.

अकारान्त सर्वनाम 'उभ' शब्दरूपाणि means 'both'

Ex. 'उभौ तौ न विजानीतः' –श्रीमद्भगवद्गीता

	S.		D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	X	1.सीमावर्गः	उभौ	X	- (1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	X	1.सीमावर्गः	उभौ	X	- (2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	X	गर्भवर्गः	उभाभ्याम्	X	- (3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	X	गर्भवर्गः	उभाभ्याम्	X	- (4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	X	गर्भवर्गः	उभाभ्याम्	X	- (5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	X	2.सीमावर्गः	उभयोः	X	- (6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.	X	2.सीमावर्गः	उभयोः	X	- (7) सप्तमी

अकारान्त सर्वनाम 'उभय' 'both' (of persons or things),f. उभयी

It is used only in singular and plural but not in dual. Against this, it is used also in dual. Such as:

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	उभयः	X	उभये	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.	1.सीमावर्गः	उभयम्	X	उभयान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	उभयेन	X	उभयैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	गर्भवर्गः	उभयस्मै	X	उभयेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	गर्भवर्गः	उभयस्मात्	X	उभयेभ्यः	-(5) पञ्चमी

सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	उभयस्य	X	उभयेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		उभयस्मिन्	X	उभयेषु	-(7) सप्तमी

अकारान्त सर्वनाम 'नेम' 'half' शब्दरूपाणि; dividing into two parts.

In Persian language 'नीम' means half.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	नेमः	नेमौ	नेमे/नेमाः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		नेमम्	नेमौ	नेमान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	नेमेन	नेमाभ्याम्	नेमैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		नेमस्मै	नेमाभ्याम्	नेमेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		नेमस्मात्	नेमाभ्याम्	नेमेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	नेमस्य	नेमयोः	नेमेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		नेमस्मिन्	नेमयोः	नेमेषु	-(7) सप्तमी

आकारान्त-शब्दरूपाणि विश्वपा (विश्वं पाति) = विष्णु

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	विश्वपाः	विश्वपौ	विश्वपाः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		विश्वपाम्	विश्वपौ	विश्वपः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	विश्वपा	विश्वपाभ्याम्	विश्वपाभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		विश्वपे	विश्वपाभ्याम्	विश्वपाभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		विश्वपः	विश्वपाभ्याम्	विश्वपाभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	विश्वपः	विश्वपोः	विश्वपाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		विश्वपि	विश्वपोः	विश्वपासु	-(7) सप्तमी
संबोधनम् Voc.		हे विश्वपः	हे विश्वपौ	हे विश्वपाः	-(1) प्रथमा

4. सर्वनाम इदम् (√इन्द् + अक्म्)'This' शब्दरूपाणि पुंलिङ्गे

1. 'अयम्' is a substitute in the nominative case singular.
2. इम is a substitute for all numbers of the accusative case.
3. अन is a substitute in the singular number of instrumental and ओस् of genitive and locative dual.
4. अ is a substitute in all other numbers.

इदम् m. 'This'

		S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	1.सीमावर्गः	अयम्	इमौ	इमे	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc.		इमम्	इमौ	इमान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	गर्भवर्गः	अनेन	आभ्याम्	एभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.		अस्मै	आभ्याम्	एभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.		अस्मात्	आभ्याम्	एभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	अस्य	अनयोः	एषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc.		अस्मिन्	अनयोः	एषु	-(7) सप्तमी

सर्वनाम-इदम्-शब्दरूपाणि स्त्रियाम्

1. इयम् is a substitute in the nominative singular.
2. इमा is a substitute in all numbers of the accusative.
3. अना substitute in the singular number of instrumental and ओस्, आ substitute अ at other places.
4. आ is a substitute in all other numbers.
5. स्य will be an abbreviation of सर्वनाम in ए > ऐ, अस् and इ >(आम्).

Its declension will follow that of कृपा.

इदम् 'This' feminine gender

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	इयम्	इमे	इमाः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc. (1.सीमावर्गः)	इमाम्	इमे	इमाः	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	अनया	आभ्याम्	आभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. (गर्भवर्गः)	अस्यै	आभ्याम्	आभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	अस्याः	आभ्याम्	आभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	अस्याः	अनयोः	आसाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc. (2.सीमावर्गः)	अस्याम्	अनयोः	आसु	-(7) सप्तमी

सर्वनाम-इदम्-शब्दरूपाणि नपुंसके

1. इदम् in the nominative and accusative singular number.
2. इम up to accusative plural.
3. Rest same as पुंलिङ्ग declension.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	इदम्	इमे	इमानि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc. (1.सीमावर्गः)	इदम्	इमे	इमानि	-(2) द्वितीया

Note: Remaining declensions same as masculine.

Note: इदम् word is प्रकृति of three genders. Usually the प्रकृति is employed in the compound. But this is an exception. एतद् appears in the place of इदम् in compounds.

सर्वनाम तद् 'that' शब्दरूपाणि पुंस्त्वे

1. द् of 'तद्' drops and त remains in all cases.
2. स comes in the place of त, only in nominative singular.
3. Remaining declension equal to 'सर्व'.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	सः	तौ	ते	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc. (1.सीमावर्गः)	तम्	तौ	तान्	-(2) द्वितीया
करणकारकम् Instr.	तेन	ताभ्याम्	तैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. (गर्भवर्गः)	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	तस्य	तयोः	तेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc. (2.सीमावर्गः)	तस्मिन्	तयोः	तेषु	-(7) सप्तमी

Note: तद् the stem (प्रकृति) remains in compounds (समास).

सर्वनाम 'तद्' शब्दरूपाणि स्त्रीलिङ्गे

1. द् drops and there remains अकारान्त त. In feminine ता.
2. सा comes in the place of ता.
3. Remaining declension same as सर्वा word.
4. तद् the stem (प्रकृति) remains in compounds (समास).

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	सा	ते	ताः	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc. (1.सीमावर्गः)	ताम्	ते	ताः	-(2) द्वितीया

Note: Remaining declensions equal to सर्वा word.

सर्वनाम - तद् 'that' क्लीबे - शब्दरूपाणि

1. तद् stem stays in the neuter gender of nominative and accusative singular number.
2. द् drops of तद् in all cases and it becomes अकारान्त.
3. Remaining declensions equal to masculine gender.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृकारकम् Nom.	तत	ते	तानि	-(1) प्रथमा
कर्मकारकम् Acc. 1.सीमावर्गः	तत	ते	तानि	-(2) द्वितीया

सर्वनाम एतद् (ए + तद्) 'this' शब्दरूपाणि पुंस्त्वे

1.द् drops from this word, remains अकारान्त एत after, शक्ति letters स changes into ष.

2.एन substitute appears in the place of एत due to अन्वादेश 'repetition'.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	एषः	एतौ	एते	-(1) प्रथमा
कर्मका.Acc. 1.सीमावर्गः	एतम्/एनम्	एतौ/एनौ	एतान्/ एनान्	-(2) द्वितीया
करणका.Instr.	एतेन/एनेन	एताभ्याम्	एतैः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका.Dat. गर्भवर्गः	एतस्मै	एताभ्याम्	एतेभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका.Abl.	एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धःGen.	एतस्य	एतयोः/एनयोः	एतेषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका.Loc. 2.सीमावर्गः	एतस्मिन्	एतयोः/एनयोः	एतेषु	-(7) सप्तमी

सर्वनाम-एतद्-शब्दरूपाणि स्त्रीलिङ्गे

1. All rules refer to 'एतद्' same as before.
2. It will follow the same rules as सर्वा.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	एषा	एते	एताः	-(1)प्रथमा
कर्मका.Acc. 1.सीमावर्गः	एताम्/एनाम्	एते/एने	एताः/एनाः	-(2)द्वितीया

करणका.Instr.	एतया/एनया	एताभ्याम्	एताभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका.Dat. गर्भवर्गः	एतस्यै	एताभ्याम्	एताभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका.Abl.	एतस्याः	एताभ्याम्	एताभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धःGen.	एतस्याः	एतयोः/एनयोः	एतासाम्	-(6)षष्ठी
अधिक.का.Loc. 2.सीमावर्गः	एतस्याम्	एतयोः/एनयोः	एतासु	-(7)सप्तमी

सर्वनाम-एतद्-शब्दरूपाणि नपुंसकलिङ्गे

1. Equal to इदम् word.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	एतत्	एते	एतानि	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc. 1.सीमावर्गः	एतत्	एते	एतानि	-(2) द्वितीया

Note: The rest is equal to masculine.

सर्वनाम 'अदस्' that शब्दरूपाणि पुंस्त्वे like सर्व.

1. स् drops of अदस् and remains an अकारान्त- अद stem.
2. द dental changes into स in nominative singular and वृद्धि because it indicates heaven.
3. In all case endings द् changes into म, because dental is promoted to labial.
4. Nominative dual औ reduces to ऊ -अमू.
5. Nominative plural अदे , ए reduces to ई-अमी.
6. अ will changes into उ and आ will change into ऊ.

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom.	असौ	अमू	अमी	-(1) प्रथमा
कर्मका.Acc. 1.सीमावर्गः	अमुम्	अमू	अमून्	-(2)द्वितीया

करणका. Instr.	अमुना	अमूभ्याम्	अमीभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. (गर्भवर्गः)	अमुष्मै	अमूभ्याम्	अमीभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका. Abl.	अमुष्मात्	अमूभ्याम्	अमीभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धका. Gen.	अमुष्य	अमुयोः	अमीषाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका. Loc. (2.सीमावर्गः)	अमुष्मिन्	अमुयोः	अमीषु	-(7)सप्तमी

द्वित्वेन पुनः स्त्रीलिङ्गे, नपुंसकलिङ्गस्य अभावः

सर्वनाम-अदस्-शब्दरूपाणि स्त्रीलिङ्गे

1. अदा stem nominative singular असौ पुंवत् (like in masculine).
2. सर्वावत् (like 'सर्वा') declension अदा असौ, अदे अमी, अदाः अमूः

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	असौ	अमू	अमूः	-(1)प्रथमा
कर्मका. Acc.	अमूम्	अमू	अमूः	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	अमुया	अमूभ्याम्	अमूभिः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका. Dat.	अदस्यै	अदाभ्याम्	अदाभ्यः	-(4)चतुर्थी
(गर्भवर्गः)	> अमुष्यै	> अमूभ्याम्	> अमूभ्यः	
अपादानका. Abl.	अदस्याः	अदाभ्याम्	अदाभ्यः	-(5)पञ्चमी
	> अमुष्याः	> अमूभ्याम्	> अमूभ्यः	
सम्बन्धः Gen.	अदस्याः	अदयोः	अदासाम्	-(6)षष्ठी
	> अमुष्याः	> अमुयोः	> अमूषाम्	
अधिकरणका. Loc. (2.सीमावर्गः)	अदस्याम्	अदयोः	अदासु	-(7) सप्तमी
	> अमुष्याम्	> अमुयोः	> अमूषु	

सर्वनाम-अदस्-शब्दरूपाणि क्लीबे

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका. Nom. (1.सीमावर्गः)	अदः	अमू[1]	अमूनि	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	अदः	अमू	अमूनि	-(2) द्वितीया
करणका. Instr.	अमुना	अमूभ्याम्	अमीभिः	-(3) तृतीया
सम्प्रदानका. Dat. (गर्भवर्गः)	अमुष्मै	अमूभ्याम्	अमीभ्यः	-(4) चतुर्थी
अपादानका. Abl.	अमुष्मात्	अमूभ्याम्	अमीभ्यः	-(5) पञ्चमी
सम्बन्धका. Gen.	अमुष्य	अमुयोः	अमीषाम्	-(6) षष्ठी
अधिकरणका. Loc. (2.सीमावर्गः)	अमुष्मिन्	अमुयोः	अमीषु	-(7) सप्तमी

ဢ◆ଔ

[1] There should be अमी/अदे in dual feminine gender ए changes into ई> अमी, why अमू? If अदौ then possible.

सर्वनाम अस्मद्-युष्मद् - शब्दरूपाणि

त्रिलिङ्गीय 'अस्मद्' I, We शब्दरूपाणि

Although the word 'अस्मद्' is a सर्वनाम, it should be used in genders, but it in fact has no gender. It is gender-free pronoun word.

Here, the three genders are mixed in this word. Not only the genders, but also the numbers are mixed in this word.

The nominative singular, dual, and plural are used in neuter gender and singular number.

The word अस्मद् is divided into three parts in the nominative case.

S.	D.	Pl.
अस्	आव	व

स् of अस् changes into ह् and in the plural appears इ in the place of अस् : Now use अम् of the neuter singular.

1. कर्तृकारकम् Nominative

S.	D.	Pl.	
अस्+अम्	आव+अम्	वे+अम्	-(1) प्रथमा
=अहम्	= आवाम्	=वयम्	

2. कर्मकारकम् Accusative

In the accusative मद् / अस्मद् is the stem, but द् drops and becomes अकारान्तः. Here singular is used in feminine gender but the plural is in masculine gender. अस्म of अस्मद्,

S.	D.	Pl.
म>मा	आव	अस्म

Singular and dual are used in a form which resembles the feminine gender, but the plural is in masculine:

S.	D.	Pl.	
माम्	आवाम्	अस्मान्	-(2) द्वितीया

3. करणकारकम् Instrument.

The whole instrumental case is referring to the feminine *gender* like लता word:

S.	D.	Pl.	
मा+इ+आ=मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः	-(3) तृतीया

4. सम्प्रदानकारकम् Dative

The whole dative is related to *neuter* gender and singular number: Here भ्यस् changes into भ्यम् and in the singular number, the servant ब् drops of भ् in भ्यम् > /remains ह् > ह्यम्.

S.	D.	Pl.	
म+भ्यम्=मह्यम्	आवाभ्याम्	अस्मभ्यम्	-(4) चतुर्थी

The substitute of मह्यम् is मे. It is not used in the beginning of the sentence (i.e. it is indeclinable).

5. अपादानकारकम् Ablative

The students are usually perplexed regarding the grammatical change of genders because they are always used to change the gender. Therefore the teacher thought

now not to change gender in the ablative case except for the stem:

S.	D.	Pl.	
मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्	-(5) पञ्चमी

6. सम्बन्धः Genitive

Regarding the possessive pronoun: people have much attachment to their relatives, property etc. They again and again repeat: this is mine that is mine. Therefore त् drops from the stem मत् > म, people reduplicate this म- म+ म = मम in the singular number of possessive pronoun. In the plural there first is the insertion of क between आम्- अस्म + आकम् = अस्माकम्.

S.	D.	Pl.	
मम	आवयोः	अस्माकम्	-षष्ठी

The substitute of मम is मे like the dative and accusative and genitive plural नस्.

7. अधिकरणकारकम् Locative case

The whole locative relates to the feminine gender: मे + इ = मयि; in singular number, आवयोः, dual and plural अस्म + सु = अस्मासु.

S.	D.	Pl.	
मयि	आवयोः	अस्मासु	-सप्तमी

त्रिलिङ्गीय- 'युष्मद' 'you' शब्दरूपाणि

Although the word युष्मद् is a सर्वनाम pronoun; and it should be used in all three genders, it has no any other gender. It is externally a gender free pronoun word. Internally, regarding the युष्मद् the three genders are mixed word like in the case of अस्मद्. Note in this case that only genders are mixed, but also numbers are mixed here.

युष्मद् is divided into three parts.

युष्मद् becomes reverse मद् >द्म>व =त्व in the singular.

युष्मद् becomes युष्म > युव in the dual

युष्म (संयोगे गुरुः) previous vowel becomes long, ष् drops and म converts into य् > यूय् plural. All plurals from the accusative to locative the whole word युष्मद् is used. इ is used in the entire locative.

1. कर्तृकारकम् Nominative

The nominative consists of the neuter gender:

S.	D.	Pl.	
त्व+अम्	युव+अम्	यूय+अम्	
त्वम्	युवाम्	यूयम्	-(1) प्रथमा

2. कर्मकारकम् Accusative

In the accusative singular there is a feminine resemblance and in the plural it is more masculine: द् drops and becomes आकारान्त.

S.	D.	Pl.	
त्वाम्	युवाम्	युष्मान्	-(2) द्वितीया

3. करणकारकम् Instr.

The whole instrumental case pertains to the feminine gender.

S.	D.	Pl.	
त्वा+इ + आ=त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः	-(3) तृतीया

4. सम्प्रदानकारकम् Dative case

The whole dative case is related to the neuter gender and singular number. Here plural भ्यस् changes into भ्यम् and व of त्व changes into उ by परसवर्ण becomes तु.

S.	D.	Pl.	
तुभ्यम्	युवाभ्याम्	युष्मभ्यम्	-(4) चतुर्थी

The substitute ते is not used in the beginning of the sentence and it is used as indeclinable: नमस्ते. Now the gender will not change in the ablative case.

5. अपादानकारकम् Ablative case

S.	D.	Pl.	
त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्	-(5) पञ्चमी

6. सम्बन्धः Genitive

अ inserts in the middle of त्व stem in the possessive pronoun in the singular number: त+अ+व>तव and क is inserted into the middle of आम् in the plural आ(क)म् = आकम्.

S.	D.	Pl.	
तव	युवयोः	युष्माकम्	-(6) षष्ठी

The substitute ते is not used in the beginning of the n sentence.

7. अधिकरणकारकम् Locative case

The whole locative is related to the feminine gender: त्वा + इ = त्वे.

S.	D.	Pl.	
त्वे+इ= त्वयि	युवयोः	युष्मासु	-सप्तमी

त्वे changes into ते. This is the substitute for both the dative singular and genitive singular.

ঌ•ও

CHAPTER FIVE

विभक्तिपरिवर्तनम्
5. THE CHANGE OF THE CASES

First of all we need to derive words from the धातु. In English, prepositions are used, but not attached to the words. In Sanskrit these are called 'postpositions' which means case ending विभक्ति. I think in all languages the subject is fixed as the one who creates the action or action appears from him. No preposition is used with the subject in most languages. In English all prepositions are used throughout sentences, but not with the nominative शिष्यो याति गुरुदेवेन सार्धम्. The disciple goes with the गुरु. In this sentence गुरुदेव is तृतीया विभक्ति. Without the सह or सार्धम् indeclinables, the sentence is correct, but without 'with' the English sentence, would not be correct. In English 'Salutation to गुरु' is correct in accusative, but in संस्कृत accusative is incorrect. There, it is better to use चतुर्थी विभक्ति in the place of the accusative. In Sanskrit the accusative is used in the place of the ablative. *The milkman milks the milk from the cow*. In English the genitive also is used in the place of the ablative: The child is afraid of the lion. *The (afraid) frightened child will run away from the lion.* But in English the genitive

is used in the place of the ablative. In Sanskrit विभक्ति changes with some indeclinables.

In this book it will be shown how the विभक्ति changes when in contact with certain prefixes and some indeclinables. Beauty and Sweetness appear in the language when prefixes and indeclinables are used. Aside from their primary uses, the cases change in the context of some special words

द्वितीया (1)

There are sixteen verbs which have two objects:

दुह्-याच्-पच्-दण्ड-रुधि-प्रच्छि-चि-ब्रू-शासु-जि-मथ्-मुषाम् ।
कर्मयुक् स्यादकथितं तथा स्यान्नी-हृ-कृष्-वहाम् ।।

1. √दुह् (1) to milk: 'He milks milk from the cow'. Here 'cow' takes also कर्म. इह पञ्चमीस्थाने द्वितीया विभक्ति। (you can see here how the accusative is used in the place of the ablative) 'स गां दोग्धि पयः ।
2. √याच् (1) to beg: Ex. 'वामन begs earth from बलि'. 'वामनो बलिं याचते वसुधाम् ।'
3. √पच् (1) to cook: Ex. 'The cook cooks rice with uncooked rice: 'सूपकारस्तण्डुलान् ओदनं पचति ।
4. √दण्ड् (10) to punish: Ex. 'The king punishes the smuggler with one hundred (*lashes*)': 'राजा तस्करं शतं दण्डयति' ।
5. √रुध् (7) to cover: Ex. 'The cow-herd closes the cow

in the cow-pen'. 'गोपालो गाम् अवरुणद्धि गोशालाम् ।'

6. √प्रच्छ् (6) to ask: Ex. 'A traveller asks a boy the way.' 'पथिको माणवकं पन्थानं पृच्छति ।'
7. √चि (5) to select : Ex. 'The boy plucks flowers from the tree' 'बालको वृक्षम् अवचिनोति पुष्पाणि ।'
8. √ब्रू (2) to speak : 'The priest speaks about धर्म to the boy' 'आचार्यो माणवकं धर्मं ब्रूते ।'
9. √शास् (2) to teach, discipline: Ex. 'The priest teaches discipline धर्म to the boy' 'आचार्यो माणवकं धर्मं शास्ति।'
10. √जि (1) to conquer: Ex. 'The gambler wins one hundred from देवदत्त'- 'द्यूतकारः शतं जयति देवदत्तम् ।'
11. √मथ् (9) to churn: Ex. 'The group of deities and demons churn the ocean for nectar' 'देव-दानवगणः सुधां क्षीरनिधिं मथ्नाति ।'
12. √मुष् (9) to steal: Ex. 'The thief steals one hundred from देवदत्त' 'चौरः शतं मुष्णाति देवदत्तम् ।'

13-16. √नी (1), √हृ (1), √कृष् (1), √वह् (1) to carry, **Ex.** 'The shepherd carried a she-goat to the village.' 'अजाजीवः अजां नयति (हरति, कर्षति, वहति वा) *ग्रामम्* ।'

Here are two कर्म. One is the प्रधान 'chief' and another is गौण 'secondary'. 'आभीरो गां दोग्धि पयः' in this sentence milk (पयः) is the chief (प्रधान) कर्म and गो is the गौण कर्म (secondary). In the passive voice गौणकर्म changes into the nominative case with the dhātus from √दुह् to √मुष्.

But in the passive voice प्रधान chief कर्म changes in to nominative case in a few dhātus: √नी, √हृ, √कृष् and √वह्.

द्वितीया (2)

The subject is in द्वितीया, rather than प्रथमा when the verb is causative. **Ex.** 'देवदत्त reads the book' 'देवदत्तः पठति पुस्तकम्', गुरुः teaches him the book- गुरुः देवदत्तं पुस्तकं पाठयति, here I quote a verse as an example:

शत्रून् अगमयत् स्वर्गं
वेदार्थं स्वान् अवेदयत् ।।
आशयच्चामृतं देवान्
वेदम् अध्यापयद् विधिम् ।।
आसयत् सलिले पृथिवीं
यः स मे श्रीहरिर्गतिः ।।

द्वितीया (3)

√शी(2) to sleep, √स्था(1) to stay, √आस्(2) to sit, These roots are अकर्मक, intransitive. These become सकर्मक (transitive) when they appear with अधि prefix. हरिः वैकुण्ठे शेते, तिष्ठति or आस्ते. द्वितीया appears in the place of सप्तमी, locative, when these verbs appear with अधि prefix : हरिः वैकुण्ठम् अधिकृत्य शेते. He sleeps having acquired 'वैकुण्ठ हरिर्वैकुण्ठम् अधिशेते, अधितिष्ठति, अध्यास्ते वा'।

अकर्मक : Intransitive Verbs धातु

लज्जा-सत्ता-स्थिति-जागरणम्
वृद्धि-क्षय-भय-जीवित-मरणम्।
शयन-क्रीडा-रुचि-दीप्त्यर्थं
धातुगणं तमकर्मकमाहुः।।

1. लज्जा shame √लज्ज् ; 2.सत्ता existence √अस् √भू ; to be; 3. स्थिति staying √स्था; 4. जागरणम् awakening √जागृ ; 5. वृद्धि increasing √वृध् , √एध् ; 6. क्षय decreasing √क्षि, √नश्; 7. भय fear √भी; 8. जीवित living, √जीव् to be alive √वस् to dwell; 9. मरणम् death √मृ; 10. शयन sleeping √शी; √स्वप् ; 11. क्रीडा play √क्रीड्, √रम् , √कूर्द् ; 12. रुचि taste √रुच् ; 13. दीप्ति shining √दीप् ,√द्युत् , √भा.

द्वितीया (4)

√रुह् verb means 'to grow' is अकर्मक 'intransitive'. **Ex.** वृक्षो रोहति 'the tree grows'. But with prefix आ and अधि it becomes सकर्मक transitive. **Ex.** 'वानरो वृक्षम् आरोहति, अधिरोहति वा' 'The monkey climbs up the tree'.

द्वितीया (5)

√वस् to dwell is अकर्मक intransitive. **Ex.** सा नगरे वसति, अहं ग्रामे वसामि। But it becomes transitive with the prefixes उप, अनु, अधि and आ. **Ex.** 'उपवसति, अनुवसति, अधिवसति वा भवान् वाराणसीम्' ।

द्वितीया (6)

द्वितीया takes place in the context of following अव्यय indeclinables:

1. उभयतस् 'both sides' **Ex.** 'उभयतः कृष्णं गोपास्तिष्ठन्ति'। The milkmen stay on both sides of कृष्ण. **Ex.** उभयतो गुरुदेवं छात्राः पठन्ति संस्कृतम्' Students read Sanskrit both on sides of गुरुदेव.
2. सर्वतस् 'all sides' **Ex.** 'सर्वतो गुरुदेवम् उच्चारयन्ति चात्राः श्लोकजालम्' students pronounce verses on all sides of गुरुदेव.
3. धिक् shame, fie. **Ex.** 'धिक् तान् शारदाऽभक्तान्' 'Shame to them who are not devotees of सरस्वती'. श्लोकः- 'धिक् तान् धिक् तान् धिगेतान् कथयति संततं कीर्तनस्थो मृदङ्गः'. Here onomatopeic sound of मृदङ्ग as धिक्तान् 'धिगेतान्' धिक्तान्.
4. उपर्युपरि 'just above' **Ex.** लोकानुपर्युपर्यास्ते शारदा सा महीयसी' Goddess of knowledge prevails just about over all the lokas: *It takes also षष्ठी. **Ex.** उपर्युपरि सर्वेषामादित्य इव तेजसाम् 'he is just above all shining as sun'.
5. अध्यधि just above' **Ex.** लोकानध्यधि विराजते शारदा। Goddess of knowledge exists just above all the lokas
6. अधोऽधस् just below: Ex. 'नवान् अधोऽधो बृहतः पयोधरान् शिशुपालवधे' 1, 4.'Just below the new and heavy clouds'.
7. अभितस् 'in front of' गुरुदेवम् अभितः पठन्ति चात्राः।
8. परितस् 'all around' गुरुदेवं परितः पुस्तकानि सन्ति विकीर्णानि।
9. समया 'near' समया कृष्णं राधा।

10. निकषा 'near' निकषा सारनाथं वाराणसी।
11. हा 'ah-, alas' हा शारदाऽभक्तम् ।
12. प्रति 'toward' गुरुजनं प्रति मे दृष्टिः।
13. अन्तरा between, without. Ex. अन्तरा त्वां मां विधिः;त्वाम् अन्तरा न मे शान्तिः।
14. अन्तरेण 'without' पुस्तकमन्तरेण पाठो नास्ति
15. विना without: विना ध्यानं ध्यानेन ध्यानाद् वा नैव शान्तिः

द्वितीया (7)

काल 'time' and अध्वन् 'a way, passage' are both used in the sense of uninterrupted continuity :

1. **काले-** नाडिया मासम् आस्ते वाराणस्याम् 'Nadia stays for a complete month in Varanasi'. (has sense of "up to" यावत्) to make it more clear, students can use यावत् 'up to' – (e.g. मासं यावत्) in this construction.
2. **अध्वनि-** क्रोशं कुटिला नदी 'The river is crooked up to one क्रोश (two miles)'.

तृतीया (1)

1. Instrumental:

हस्तेन लिखति च्छात्रः 'The student writes with the hand'. पादाभ्यां धावति धावकः 'The runner runs with feet.' सा छुरिकया कृन्तति शाकम् 'She cuts vegetable with the knife'

तृतीया (2)

The Subject takes instrumental case in the passive voice:

1.रामो बाणेन बालिनं हतवान् 'Active voice' 'Rama had killed बाली with an arrow'. रामेण बाणेन बाली हतः. 'बाली was killed by Rama with an arrow'.

तृतीया (3)

सहार्थवाचियोगे

सह (with) मात्रा सह याति पुत्रः 'the son goes with his mother'; 'mother' is in तृतीया(3).

साकम् (with) गुरुदेवेन साकं याति च्छात्रः 'The student goes with गुरुदेव '.

सार्धम् (with): सतीर्थ्येन सार्धं पठति च्छात्रः 'The student reads with a class-mate.'

समम् (with): 'भगिन्या समं याति देवमन्दिरं भ्राता' 'The brother goes to the temple with his sister'.

सत्रा (with): 'भुङ्क्ते सत्रा मित्रैरिन्द्रः' 'इन्द्र eats with friends'.

तृतीया (4)

हेत्वर्थे in the sense of 'cause'

मृत्तिकया कुम्भः 'The pot (is made) by mud'.

पुण्येन दृष्टो गुरुः 'गुरु is seen because of पुण्य'

अध्ययनेन वसति काश्यां छात्रः 'The student resides in काशी because of study'. /Due to the study the students reside in Kashi.

अलं योगे तृतीया (5) अलं लेखनेन 'enough writing'.

चतुर्थी (1)

√दा योगे चतुर्थी.

यजमानो विप्राय गां ददाति 'यजमान gives the cow to ब्राह्मण'.

Note: चतुर्थी appears in subordinate. स्वस्वत्वनिवृत्तिपूर्वके दाने चतुर्थी। therefore गेहिनी रजकस्य वस्त्रं ददाति here no चतुर्थी.

चतुर्थी (2)

√रुच् धातुयोगे चतुर्थी।

गुरवे रोचते सेवा. 'गुरु likes सेवा'.

चतुर्थी (3)

√श्लाघ् : to flatter

गोपी कृष्णाय श्लाघते 'The milk lady flatters कृष्ण' (because of स्मर).

चतुर्थी (4)

√धारि (10) to hold, to keep, to store

'छात्राय धारयति ज्ञानं गुरुः' 'The गुरु holds knowledge for the student'.

चतुर्थी (5)

तादर्थ्ये चतुर्थी।

ज्ञानाय गुरुं भजति च्छात्रः 'The student serves his Guru for the sake of knowledge'.

मुक्तये हरिं भजति भक्तः 'The devotee devotes himself to विष्णु because of मुक्ति (salvation)'.

चतुर्थी (6)

√कल्प्(1), √सम्पद् (4), √जन् (4), √भू (1), √स्वप् (2)etc. अकर्मक 'intransitive' धातुयोगे चतुर्थी :

1. इदं महते लाभाय कल्पते, जायते, भवति वा । 'It happens for the prospect of great gain'.
2. महते सुखाय स्वपिति पर्यङ्के परिश्रान्तः 'He who had much work, sleeps on the plank for great pleasure'.

चतुर्थी (7)

तिरस्कारेऽर्थे √मन(4) धातुयोगे चतुर्थी। A word in चतुर्थी can optionally be used with √मन् to mean in disrespect:

न त्वां तृणं/तृणाय वा मन्ये 'You are to me not more than a blade of grass'(in the sense you are nothing to me)

न त्वां शुने मन्ये 'You worth (to me) not more than a dog.'

चतुर्थी (8)

There will be चतुर्थी with the following indeclinable words:

1. नमस् 'salutation' ॐ गुं गुरवे नमो नमः; नमः शिवायों नमः शिवाय नमः, उमामहेश्वराभ्यां नमः, नमः सरस्वत्यै; नमो दुर्गायै।
2. स्वस्ति 'bless' Ex. इन्द्राय स्वस्ति 'blessings to इन्द्र।'
3. स्वाहा 'salutation through fire' Exp. 'इन्द्राय स्वाहा', शनैश्चराय स्वाहा, रवये स्वाहा, 'सोमाय स्वाहा'।
4. स्वधा 'salutation to ancestors' Ex. पितृभ्यां स्वधा।
5. अलम् 'enough' Ex. दैत्येभ्यो हरिरलं प्रभुः 'Viṣṇu is powerful enough for the demons.'
6. वषट् 'salutation or oblation' Ex. 'वषड् इन्द्राय'।

पञ्चमी (1)

विभागे पञ्चमी in the sense of separation :

1. पीठात् पुस्तकं पतति 'The book falls from the table'.
2. अहं देवमन्दिराद् आयामि 'I come from the temple'
3. अध्ययनात् पलायते मूर्खः **Ex.** The silly one runs away from the study'.
4. यवेभ्यो गां वारयति क्षेत्ररक्षकः 'the peasant keeps the cow away from the barley plants.'

पञ्चमी (2)

जुगुप्सा 'disgust', विराम 'stop', प्रमाद 'carelessness';

1. धर्मभीरुः पापाज्जुगुप्सते 'A religious fellow recoils in disgust from sin.'
2. पण्डितः पापाद् विरमति 'A wise person ceases from sin.'
3. स धर्मान्न प्रमाद्यति 'He does not carelessly stray from धर्मः.'

पञ्चमी (3)

√भी (1)'to fear', √त्रै (2) 'to be defended from', √ली (1) 'to disappear from.'

1. बालकः सिंहाद् बिभेति 'The boy fears the lion'.
2. बालकः सिहात् त्रायते 'the boy is defended from the lion'.
3. मातुर्निलीयते (तिरोधत्ते) कृष्णः 'कृष्ण disappears from his mother (because of fear).'

पञ्चमी (4)

अधि + √इ > अयन = अध्ययन 'study.'

1. छात्र उपाध्यायसकाशाद् अधीते = उपाध्यायाद् अधीते 'the student learns (makes study) from the teacher.'/takes lessons from the teacher.

पञ्चमी (5)

To produce √जन् (2), प्र + √भू:

1. ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते 'People are born from ब्रह्मा.'
2. गङ्गा प्रभवति हिमालयात्, 'गङ्गा is produced from हिमालय.'

पञ्चमी (6)

1. प्रासादात् (प्रासादम् आरुह्य) राजा गङ्गां प्रेक्षते 'A king looks at Gangā from the palace.'
2. आसनात् (आसनम् आरुह्य- having ascended on the seat) पण्डितो गङ्गां प्रेक्षते 'a paṇḍita looks at गङ्गा from (an elevated wooden) seat'.
3. वधूः श्वशुरात् (श्वशुरं वीक्ष्य) जिहेति 'The bride feels ashamed from father in-law.'
4. नगराद् ग्रामो योजने तिष्ठति 'the village is at one योजन from the city.'
5. चैत्रात् फाल्गुनो मनाग् दूरे भवति 'The month फाल्गुन is just a little far away (from the month) चैत्र.'

पञ्चमी (7)

अन्य, भिन्न, इतर, पर, पूर्व, प्राक्, पश्चात्, पृथक् , बहिस् योगे पञ्चमी

1. नगराद् अन्यो ग्रामः 'The village is different from the city.' Also नगराद् भिन्नो ग्रामः or नगराद् इतरो ग्रामः।

2. ततः परम् 'after that'. ततः पश्चात् 'after that'.
3. इतः पूर्वम् 'before this'

इतः प्राक् 'before this'

चैत्रात् पूर्वः फाल्गुनः 'फाल्गुन stays before चैत्र.'

पञ्चमी (8)

In the meaning of 'without' ऋते word takes पञ्चमी.

1. ऋते ज्ञानान्न मुक्तिः 'No मुक्ति without knowledge'.

पञ्चमी (9)

प्रभृति (Indeclinable) = 'Since' and 'beginning with', आरभ्य 'since' these two words take पञ्चमी.

1. ततः प्रभृति 'since that'; भवात् प्रभृति सेव्यो हरिः 'विष्णु should be served since the birth.'
2. इत आरभ्य 'beginning with this.'

यदाप्रभृति, तदाप्रभृति, कदाप्रभृति-

यदाप्रभृति चाक्रान्ता दिगियं पुण्यकर्मणा।

तदाप्रभृति निर्वैराः प्रशान्ता रजनीचराः।। स्कन्दपुराणम्।

"Since the time, each direction was infused/ filled with virtuous action. Since that time, demons have become without enmity and completely calm."

पञ्चमी (10)

In the meaning of मर्यादा[1] and अभिविधि[2] becomes पञ्चमी in context of आ 'indeclinable.

1. आमुक्तेः संसारः 'The world exists before मुक्ति or up to मुक्ति.'

2. 'विना तेन सा मर्यादा[1] सह तेनेत्यभिविधिः[2]' This is the लक्षण of मर्यादा and अभिविधि।

पञ्चमी (11)

हेतौ (in cause) in the meaning of हेतु cause पञ्चमी.

1. पर्वतो वह्निमान्, धूमात् 'The mountain is full of fire (how do you know) > because of धूम (smoke).'

2. घटो नास्ति, अनुपलब्धेः 'There is no pitcher, (how do you know ?) because of its absence.'

पञ्चमी (12)

In comparative degree पञ्चमी **Ex.** काशिकेयाः पाटलिपुत्रकेभ्यो विद्वत्तराः 'Residents of Kashi are richer in knowledge than the residents of Patana city.'

षष्ठी (1)

In passive relation: रामस्य पुस्तकम् 'Rama's book'.

षष्ठी (2)

in the use of the word 'हेतु, षष्ठी takes place and तृतीया',

1. अध्ययनस्य हेतोः काश्यां निवसति च्छात्रः 'The student lives in काशी because of study'

षष्ठी (3)

When used with a pronoun 'हेतु' takes षष्ठी or तृतीया.

केन हेतुना काश्यां वसति ? 'For what reason does he/she live in काशी?

कस्य हेतोः काश्यां वसति ? 'For (of) which reason does he/she lives in काशी?

षष्ठी (4)

Synonymous words of हेतु (निमित्त, कारण, प्रयोजन) take all विभक्ति.

किं निमित्तं, कारणम्, प्रयोजनं, वा काश्यां निवसन्ति ते 'Why do they live in काशी?' Which is the reason for the fact they live in काशी?

केन निमित्तेन, कारणेन, प्रयोजनेन हेतुना, वा नाडिया काश्यां निवसति ? ' What is the reason for Nadia to live in काशी ?'

कस्मै निमित्ताय, कारणाय, प्रयोजनाय, हेतवे वा काश्यां निवसति सा ?

ज्ञानेन निमित्तेन गुरुः सेव्यः 'The guru should be served because of knowledge.' 'The guru is to be revered through *seva*(disinterested service done love) because of the knowledge he holds.'

ज्ञानाय निमित्ताय गुरुः सेव्यः 'The गुरु should be served for the sake of (his)knowledge.'

षष्ठी (5)

षष्ठी is used in the meaning of indeclinables द्विस् twice, त्रिस् thrice and कृत्वस्. Ex. द्विर्दिवसस्य भोजनम् 'food twice in a day'

त्रिर्दिवसस्य भोजनम् ' food thrice a day.'

पञ्चकृत्वो दिवसस्य भोजनम् 'food five times a day.'

षष्ठी (6)

In the meaning of तुल्य equal or सम equal षष्ठी and तृतीया।

Ex. कृष्णेन कृष्णस्य वा तुल्य उद्धवः. 'उद्धव is equal to कृष्ण.'

षष्ठी (7)

With primary suffixes अन(ण्वुल्), 'क्ति' and तृच्.

Ex.1 रामस्य गमनम् 'movement of राम.' 2. रामस्य विभूतिः 'dignity of राम' 3. संसारस्य स्रष्टा (ब्रह्मा) 'creator of the world.'

षष्ठी (8)

In the meaning of superlative षष्ठी or सप्तमी

1. नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः 'Brāhmaṇa is superior to the men.'
2. गवां गोषु वा कृष्णा बहुक्षीरा 'Among other cows the black cow gives much more milk then the other cows.'
3. गच्छतां गच्छत्सु वा धावन् शीघ्रः 'Among those walking the runner is fast.'
4. छात्राणां छात्रेषु वा मैत्रः पटुः 'मैत्र is an expert among students.'

षष्ठी (9)

1. In the memory of पुरस्/पुरस्ताद् and उपरि or उपरिष्टात् becomes षष्ठीः.
   (a) विश्वनाथदेवालयस्य पुरः/पुरस्ताद् वा शनिदेवालयः
   (b) वृक्षस्योपरि उपरिष्टाद् वा वानरः

2. अग्रे 'in front' and पृष्ठे/पृष्ठतः 'on the back'.

(a)अग्रे गुरुदेवस्य च्छात्रास्तिष्ठन्ति। गुरुदेवस्य पृष्ठे/पृष्ठतो वा बृहदुपधानमस्ति।

सप्तमी (1)

This विभक्ति has three meanings: 1. attachment, 2.for,subject about which 3. pervading.

1. Attachment: विष्टरे शेते बालकः 'The boy sleeps on the bed'. सूपकारः स्थाल्याम् ओदनं पचति 'the cook cooks rice in the pot.'
2. For: 'मोक्षे लिप्सा ऽस्ति 'there is desire for मोक्ष'.
3. Pervades: सर्वस्मिन्नात्मास्ति 'Soul pervades all.'

तिलेषु तैलं विद्यते 'There oil is (pervaded) in sesame.' In the sense: oil pervades in sesame.

दध्नि घृतम् अस्ति 'Ghee pervades every part of the curd.'

सप्तमी (2)

निमित्तार्थे सप्तमी for the cause:

1. (हन्ता) चर्मणि द्वीपिनं हन्ति 'The killer kills a rhinoceros for the skin.'
2. (हन्ता) दन्तयोर्हन्ति कुञ्जरम् 'The killer kills the elephant for its tusk' (दन्तनिमित्ताय).
3. (हन्ता) केशेषु चमरीं हन्ति 'The killer kills the yak for hair.
4. सीम्नि पुष्कलको हतः 'The musk deer was killed for its testicle;'

The above examples are taken from the following verse:

चर्मणि द्वीपिनं हन्ति दन्तयोर्हन्ति कुञ्जरम् ।
केशेषु चमरीं हन्ति सीम्नि पुष्कलको हतः ।।

पुष्कलकः 'musk deer'.

सप्तमी (3)

सति सप्तमी (locative absolute) :

1. तेषु गतेषु(सत्सु) श्यामः पुस्तकम् अपाठीत् । 'श्याम read the book when they (have) gone.' Both words take सप्तमी.
2. स गोषु दुह्यमानासु गतः 'He has gone after milking the cows.'

ॐ•ॐ

CHAPTER SIX

6. समासाऽध्यायः

(THE DROP OF SERVANT VIBHAKTIS)

समासः (Compound)

Abbreviation

There are many short forms for abbreviation in Sanskrit and so many scholars construct desired etymologies from indeclinables, such as ॐ and the seven notes of music. These are short forms of various words. Such as: 1. 'स < षड्जः, 2. रि < ऋषभः, 3. ग < गन्धारः, 4. म < मध्यमः, 5. प < पञ्चमः, 6.ध < धैवतः, and 7. नि < निषादः.

There are two famous words in astronomy : 1. शुदि and बदि. शु = शुक्ल (white), दि = दिवसः and ब = बहल (black) + दि = दिवसः(day). शक्रः word is abbreviated from शत + क्रतुः = शक्रः, but this is accepted as a stem (प्रकृति) not as an indeclinable. These abbreviations are not called 'समास'. Although समास is also one kind of abbreviation. In समास two words with विभक्ति come together to form one word. It is abbreviated by dropping the servant विभक्ति. Just as in abbreviations शुदि, बदि the विभक्ति does not stay. Therefore it is not possible to drop servant विभक्ति.

You can see one kind of abbreviation in अव्ययीभाव - एकम् एकं प्रति = प्रत्येकम्. There are four kinds of समास: 1. तत्पुरुषः, 2. द्वन्द्वः, 3. बहुव्रीहिः, and 4. अव्ययीभावः.

तत्पुरुष-समासः

Remember our natural law, where what is on the left side is unconscious. The 'iron' or servant letter drops and it attaches to the right-sided (conscious or magnet) letter. The same technique is adopted here in समास.

समास is itself an abbreviation of सम् 'together' + आसः 'throwing' = समासः. सम + √अस् 'to throw' + अ(ण) = समासः. Such as: रामस्य नगरम् 'Rama's city'. Here the prior विभक्ति 'स्य' drops and moves to attach with नगरम् = रामनगरम्, रामनगर becomes the **stem**. From this stem all विभक्तिs 'postpositions' appear:

	S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	रामनगरम्	रामनगरे	रामनगराणि	-(1) प्रथमा
कर्मका. Acc.	रामनगरम्	रामनगरे	रामनगराणि	-(2) द्वितीया
करणका. Inst.	रामनगरेण	रामनगराभ्याम्	रामनगरैः	-(3)तृतीया etc.

The लक्षण, definition of this समास is उत्तरपदार्थप्रधानस्तत्पुरुषः 'Latter part of the word is chief.' The first becomes blocked. Therefore विभक्ति appears at the end of the entire stem, but not in the first part.

प्रथमा-विभक्ति-समासः- विशेषणविशेष्यभावसमासः

Here the प्रथमा विभक्ति drops of the servant word. Such as in:

1. नीलः 'blue' + घटः 'pitcher' = नीलघट 'blue pitcher'. नीलघट is the **stem**.

		S.	D.	Pl.	
कर्तृका.Nom.	1.सीमावर्गः	नीलघटः	नीलघटौ	नीलघटाः	-(1)प्रथमा
कर्मका.Acc.		नीलघटम्	नीलघटौ	नीलघटान्	-(2)द्वितीया
करणका.Instr.	गर्भवर्गः	नीलघटेन	नीलघटाभ्याम्	नीलघटैः	-(3)तृतीया
सम्प्रदानका.Dat.		नीलघटाय	नीलघटाभ्याम्	नीलघटेभ्यः	-(4)चतुर्थी
अपादानका.Abl.		नीलघटात्	नीलघटाभ्याम्	नीलघटेभ्यः	-(5)पञ्चमी
सम्बन्धः Gen.	2.सीमावर्गः	नीलघटस्य	नीलघटयोः	नीलघटानाम्	-(6)षष्ठी
अधिकरणका.Loc.		नीलघटे	नीलघटयोः	नीलघटेषु	-(7)सप्तमी
सम्बोधनका.Voc.		हे नीलघट	हे नीलघटौ	हे नीलघटाः	-(1)प्रथमा

2. पीतम् 'yellow' + अम्बरम् 'cloth' = पीताम्बर 'a yellow cloth'. पीताम्बर is **stem**. इदं पीताम्बरम्.

3. नीलम् 'blue' + अम्बरम् 'cloth' = नीलाम्बर 'a blue cloth'. इदं नीलाम्बरम्.

4. रक्तम् 'red' + वसनम् 'cloth' = रक्तवसन 'a red cloth'. इदं रक्तवसनम्.

5. हरितः 'green' + पटः 'cloth' = हरितपट 'a green cloth'. अयं हरितपटः.

6. दिव्या 'celestial' + स्त्री 'woman' = दिव्यस्त्री 'a heavenly woman'. इयं दिव्यस्त्री. The suffix drops.

7. सिद्धम् 'cooked' + अन्नम् 'food' = सिद्धान्नम् 'cooked food. Also कृतान्नम्.

The name of this समास is विशेषण 'adjective' + विशेष्य 'substantive' = विशेषणविशेष्यभाव-तत्पुरुष-समासः. नील is a qualitative adjective 'विशेषण' and घट "pitcher" is a

predicate. No color exists without a material substratum, but color changes, so colors are imprints /marks of material action कर्म and घट colors/imprints that hold,. So the other name of this समास is कर्मधारय-समासः.

कर्मधारयसमास Although from here विशेषणविशेष्यभाव-समास exists but not कर्मधारय-विशेषणविशेष्यभावः (2).

1. स्नातानुलिप्तः - पूर्वं स्नातः 'before bathed' + पश्चात् after अनुलिप्तः'smeared' = स्नातानुलिप्तः 'first took bath and after smeared'(oil on the body). स्नातानुलिप्त is the **stem**.
2. एकनाथः - एकः 'chief' + नाथः 'master' = एकनाथ 'the chief master'.
3. जरन्नैयायिकः - जरत् 'old' + नैयायिकः 'logician' = जरन्नैयायिकः = 'old logician.'
4. सर्वयाज्ञिकाः - सर्वे 'all' + याज्ञिकाः 'ritualistic priests' = सर्वयाज्ञिकाः 'all ritualistic priests or sacrifiers'.
5. पुराणमीमांसकाः - पुराणाः 'old' + मीमांसकाः 'follower of the system of Philosophy called' मीमांसा = पुराणमीमांसकाः.
6. नवपाठकाः नवाः 'new' + पाठकाः 'readers' = नवपाठकाः 'new readers'. नवपाठक is the stem.
7. केवलवैयाकरणाः - केवलाः 'only' alone + वैयाकरणाः 'grammarians'. They are not expert in other subjects.

8. सप्तर्षयः - सप्त 'seven' + ऋषयः 'sages' = सप्तर्षयः 'seven Risis'.

3. **विशेष्यविशेषण : Some in the meaning of abuse, some meaning contempt:**

1. वैयाकरणखसूचिः - वैयाकरणः grammarian + खसूचिः 'sky-use' = वैयाकरणखसूचिः 'bad grammarian', he looks to the sky as a list, when he forgets.
2. मीमांसकदुर्दुरूढः - मीमांसकः 'follower of the Mīmāṁsā philosophy' मीमांसक' + दुर्दुरूढः 'who does not accept speaking of गुरु – मीमांसकदुर्दुरूढः 'a vicious stubborn मीमांसक.'
3. अग्निस्तोकः - अग्नि 'fire' + स्तोकः 'a little', 'a little fire.'
4. उदश्वित्कतिपयम् - उदश्वित् 'buttermilk'+ कतिपयम् 'a little' = उदश्वित्कतिपयम् 'a little butter milk'.
5. भोज्योष्णम् - भोज्यम् 'food' + उष्णम् 'hot' = भोज्योष्णम् 'hot food'.
6. युवजरती - युवतिः 'young lady'+ जरती 'looks like old' + युवजरती 'a young lady who looks like an old one'.
7. पण्डितप्रकाण्डम् - पण्डितः 'young scholar' + प्रकाण्डम् 'the great' = पण्डितप्रकाण्डम् 'the great Pandita'. Here the gender is unchangeable.
8. छात्रव्यंसकः - छात्रः 'Student' + व्यंसकः 'cheat' = छात्रव्यंसकः 'a cheating student'.
9. पूर्ववैयाकरणः- पूर्वः 'previous' + वैयाकरणः'grammarian' = पूर्ववैयाकरणः 'previous grammarian'.
10. अपराध्यापकः - अपरः 'lower or new' + अध्यापकः 'teacher' = अपराध्यापकः 'lower teacher'.
11. पश्चार्धः - पश्च 'after' + अर्ध 'half' = पश्चार्धः 'the hinder part of side of the body'.
12. भृतकाध्यापकः - 'a hired teacher'.
13. कृताकृतम् - कृतम् 'done' and अकृतम् 'not done' कृताकृतम्.
14. महावैयाकरणः - महान् 'the great' + वैयाकरणः 'grammarian' = महावैयाकरणः 'The great grammarian'. In the sense of respect the stem महत् changed into महा.
15. महानवमी - महती 'the great' + नवमी 'the date of दुर्गा' = महानवमी 'the great नवमी' In respect 'महा'.
16. ब्राह्मणभार्या - ब्राह्मणी 'woman of Brāhmaṇa' + भार्या 'wife' = ब्राह्मणभार्या. Here ई drops.
17. किंराजा - कः 'who' + राजा 'king' = किंराजा this compound has a degenerative sense: 'A bad king'. In the Samāsa the **stem** of कः is किम्.
18. शाकपार्थिवः - शाकप्रियः 'who likes vegetables' + पार्थिवः 'A king'. Here middle प्रिय word drops = शाकपार्थिवः 'A king who likes vegetables'.

द्वितीया-विभक्ति-समासः = द्वितीया-समासः

Here are some words which are adjectives and they are fixed in the समास as follows:

1. श्रित or आश्रित dependent- कृष्णम् आश्रितः =कृष्णाश्रितः 'dependent upon Kṛṣṇa.'
2. अतीतः 'transgressed' - कालम् 'time' अतीतः = कालातीतः 'beyond time' 'lapse'.
3. पतितः 'fallen' - कूपम् water well + पतितः = कूपपतितः 'fallen into a water well'.
4. गत 'gone' - हस्तम् 'to hand' + गतः = हस्तगतः 'gone to hand', received.
5. प्राप्तः 'received' - अवकाशम् 'gap' + प्राप्तः =अवकाशप्राप्तः = 'retired.'
6. आपन्नः 'afflicted' - कष्टम् 'pain' + आपन्नः = कष्टापन्नः 'afflicted with pain'.
7. उ suffix from desiderative: बुभुक्षुः desirous to eat - अन्नम् + बुभुक्षुः = अन्नबुभुक्षुः 'desirous to eat food.'
8. आरूढ 'ascended' - योगम् + आरूढः = योगारूढः (Bhagavadgītā, 4). But खट्वाम् 'cot' + आरूढः = खट्वारूढः 'bed-ridden person.'
9. प्रमितः 'measurement' - मासम् month + प्रमितः = मासप्रमितः = प्रतिपच्चन्द्र, beginning of measurement of a month.
10. मुहूर्तम् a period of 48 minutes + सुखम् 'pleasure' = मुहूर्तसुखम्.

अलुक्समासः

धनम् + जयः = धनञ्जयः, शत्रुञ्जयः, रिपुञ्जयः, Here द्वितीया does not drop.

परम् + तप = परन्तपः conqueror, विधुन्तुदः name of राहु, उग्रम्पश्यः 'frightful', 'fierce-wicked.'

प्रियंवदः 'sweet-speaking', वशंवदः,

आत्मम्भरिः, कुक्षिम्भरिः, वातमजः, शुनिन्धयः, स्तनन्धयः, तिलन्तुदः, शर्धञ्जहः, नाडिन्धयः, मुष्टिन्धमः, घटिन्धमः, नासिकन्धमः, अरुन्तुदः, द्विषन्तपः,

अभ्रंलिहः, अभ्रम् to cloud + लिहः licker = अभ्रंलिहः 'air.'

मितम्पचा - मितम् a little + पचा cooking = मितम्पचा 'a Brāhmaṇī.'

प्रस्थम्पचा - प्रस्थम् a particular measurement + पचा cooking = प्रस्थम्पचा स्थाली 'small cooking pot.'

नखम्पचा - नखम् + nail + पचा cooking (means hot) = नखम्पचा 'hot porridge.'

खारिम्पचः - खारिम् = a big measurement + पचः cooking = खारिम्पचः 'a big cooking pan.'

ललाटन्तपः - ललाटम् forehead + तपः heating = ललाटन्तपः 'the midday sun.'

असूर्यम्पश्याः (राजदाराः) - असूर्यम् not to sun + पश्याः looking = असूर्यम्पश्याः living under the curtain, i.e. 'queens.'

उग्रम्पश्यः - उग्रम् fierce + पश्यः to look = उग्रम्पश्यः 'fierce-looking.'

इरम्मदः - इरम् + मदः = इरम्मदः a flash of lightening.

मितङ्गमः - मितम् =a little slowly + गम going – मितङ्गमः 'elephant.'

वाचंयमः - वाचम् to speech + यमः controller = वाचंयमः 'a sage who maintains a rigid silence'.

पुरन्दरः - पुरम् to city + दरः tearer = पुरन्दरः 'Indra'.

सर्वंसहा - सर्वम् all + सहा = पृथिवी 'endures'.

भगन्दरः - भगम् anus + दरः tearing = भगन्दरः 'fistula'.

अभ्रङ्कषः - अभ्रम् to cloud कषः crushing = अभ्रङ्कषः 'air'.

करीषङ्कषः - करीषम् to dry cow dung + कषः crushing = करीषङ्कषः = वात्या 'strong wind'.

मेघङ्करः (adj. producing cloud)- मेघम् to cloud + करः maker = मेघङ्करः 'producing clouds'.

भयङ्करः adj. fear - भयम् + करः maker = भयङ्करः 'furious'.

ऋतिङ्करः - ऋतिम् to injuring pain + करः maker = ऋतिङ्करः 'giving pain'.

अभयङ्करः - अभयम् free from fear + करः maker = अभयङ्करः 'not dreadful', 'safe-maker'.

क्षेमङ्करः - क्षेमम् auspiciousness + करः maker = क्षेमङ्करः 'making auspiciousness'.

प्रियङ्करः (adj.) - प्रियम् love, kindness + करः maker = प्रियङ्करः 'acting affectionately'.

भद्रङ्करः - (adj.) - भद्रम् auspiciousness + करः maker = भद्रङ्करः 'making auspiciousness'.

आशितम्भवः - आशितोऽशनेन तृप्तो भवति अनेन = food, rice,

विश्वम्भरा - विश्वम् to the world, भरा nourishing = विश्वम्भरा = 'the earth'. विश्वम्भरः = विष्णु.

रथन्तरं (साम) - name of the साम.

पतिंवरा (कन्या) - पतिम् to husband, वरः choosing = पतिंवरा 'a virgin'.

शत्रुञ्जयः - शत्रुम् to enemy + जयः winner = शत्रुञ्जयः

युगन्धरः (पर्वत) a mountain - युगम् a yoke + धरः holder = युगन्धरः 'a bullock'.

शत्रुंसहः - शत्रुम् to enemy + सहः bearing = शत्रुंसहः 'bearing or patient with an enemy'.

शत्रुन्तपः 'overcoming one's foes'.

अरिन्दमः overcoming one's foes अरिम् to enemy + दमः controlling = अरिन्दमः 'overcoming one's foes'.

सुतङ्गमः 'name of a sage'.

पाणिन्धमः - पाणिम् hand, palm + धमः sounding = पाणिन्धमः 'a dark passageway', where people make sounds by beating palms.

विहङ्गमः - विहम् to sky + गमः going = विहङ्गमः 'a bird'.

भुजङ्गः - भुजम् arm + गः copying = भुजङ्गः 'cobra'.

आशितङ्गवीन (adj.) formerly grazed by cattle चरागाह 'grassland, meadow'.

प्रियंवदः (adj.) - प्रियम् love + वदः speaking = प्रियंवदः 'sweet speaking'.

मृत्युञ्जयः - मृत्युम् to death + जयः conquering = मृत्युञ्जयः 'Śiva'.

तृतीया तत्पुरुषसमासः

तृतीया (1).

1. शङ्कुलाखण्डः - शङ्कुलया (by pair of scissors) कृतः done + खण्डः a piece = शङ्कुलाखण्डः 'a piece cut off by a pair of scissors'.
2. मातृसदृशः - मात्रा with mother + सदृशः equal = मातृसदृशः 'equal to mother'.
3. पितृसमः - पित्रा with father + समः equal = पितृसमः 'equal to father'.
4. वाक्कलहः - वाचा with speech + कलहः quarrel = वाक्कलहः 'dispute'.
5. आचारनिपुणः - आचारेण by behavior निपुणः perfect = आचारनिपुणः = 'full of good manners'.
6. गुडमिश्रः - गुडेन with molasses + मिश्रः mixed = गुडमिश्रः 'mixed with molasses'.
7. मासावरः - मासेन by month + अवरः younger = मासावरः 'younger by one month'.

तृतीया (2)

हरित्रातः - हरिणा by विष्णु + त्रातः protected = हरित्रातः 'protected by विष्णु'.

नखभिन्नः - नखेन by nail + भिन्नः cut = नखभिन्नः = 'cut by a nail'.

काकपेया - काकेन by crow + पेया drinkable = काकपेया (नदी) 'a river drinkable by crow'.

वातच्छेद्यम् - वातेन by wind + छेद्यम् cutable (able to be cut) = वातच्छेद्यं तृणम् 'a grass cutable (able to be cut even) by wind'.

सादरम् – आदरेण with respect, सहितम् = unites. स is abbreviation of सहित (adverb).

तृतीया (3)

दध्योदनः - दध्ना with curd + ओदनः rice = दध्योदनः 'rice with curd'.

गुडधानाः - गुडेन मिश्रिताः mixed with molasses + धानाः fried rice = गुडधानाः 'fried rice mixed with molasses'.

अलुक्समासः

ओजसा 'by strength' + कृतम् 'done' = ओजसाकृतम् 'done by strength', अञ्जसा 'by strength' + कृतम् 'done' = अञ्जसाकृतम् 'done rightly', जनुषा 'by the birth', अन्धः 'blind' = जनुषान्धः 'blind from birth'. पुंसानुजः = 'यस्याग्रजः पुमान्'। पुंसा + अनुजः = पुंसानुजः = a younger brother conjoined with a masculine brother.

चतुर्थी (1)

1. यूपदारु - यूपाय for a sacrificial post + दारु wood = यूपदारु wood for the sacrificial post. Here needs defect of nature, the wood दारु changes by peeling. But there is not a समास in रन्धनाय स्थाली 'a pot for cooking'. Here स्थाली is unchangeable.
2. द्विजार्थः (सूपः) - द्विजाय for ब्राह्मण + in the place of चतुर्थी, the word 'अर्थ' comes as a substitute and the whole compound becomes an adjective of सूप. The noun is masculine. द्विजार्थं पयः 'milk for a Brāhmaṇa'. मदर्थं पुस्तकम् 'the book for me etc'.
3. गोहितम् - गवे for the cow + हितम् welfare = गोहितम् = 'welfare for the cow'.
4. काकवलिः - काकाय for a crow + बलि oblation = काकवलिः 'oblation for a crow'.

अलुक्समासः of चतुर्थी :

आत्मनेपदम्, परस्मैपदम्, आत्मनेभाषा, परस्मैभाषा

पञ्चमी समासः

Ablative compounds are formed with भयम्, भी and भीतिः 'due to fear', and here separation is desired.

1. वृकभीतः - वृकात् from a wolf + भीतः afraid = वृकभीतः 'afraid of a wolf'.
2. सुखापेतः - सुखात् from pleasure + अपेतः gone away = सुखापेतः 'gone away from happiness'.

3. स्वर्गपतितः - स्वर्गात् from heaven + पतितः fallen = स्वर्गपतितः 'fallen from heaven'.
4. चक्रमुक्तः - चक्रात् from wheel + मुक्तः free = चक्रमुक्तः 'free from the wheel'.

अलुक्समासः of पञ्चमी :

1. स्तोकान्मुक्तः 'free from a little'
2. अल्पान्मुक्तः 'free from a little'
3. अन्तिकादागतः 'come from near'
4. दूरादागतः 'come from far'
5. अभ्याशादागतः 'come from near'

षष्ठीसमासः

1. राजपुरुषः - राज्ञः of the king + पुरुषः person = राजपुरुषः 'a minister'.
2. ब्राह्मणयाजकः - ब्राह्मणानाम् of Brāhmaṇas + याजकः priest = ब्राह्मणयाजकः।
3. देवपूजकः - देवानाम् of deities + पूजकः worshipper = देवपूजकः।
4. सर्वश्वेतः - सर्वेषाम् of all + श्वेतः white = सर्वश्वेतः।
5. सर्वमहान् - सर्वेषाम् of all + महान् great = सर्वमहान्।
6. इध्मव्रश्चनः - इध्मस्य of wood + व्रश्चनः cutter = इध्मव्रश्चनः।
7. राजपरिचारिका - राज्ञः of the king + परिचारिका maid servant = राजपरिचारिका

8. विद्यालयाध्यापकः - विद्यालयस्य of school + अध्यापकः = teacher विद्यालयाध्यापकः school teacher.
9. कायोद्वर्तकः - कायस्य of the body + उद्वर्तकः masseur = कायोद्वर्तकः 'a masseur'.
10. जगन्नाथपुरी - जगन्नाथस्य of जगन्नाथ + पुरी a city = जगन्नाथपुरी 'The city in Orissa'.
11. कुक्कुटाण्डम् - कुक्कुट्याः of hen अण्डम् egg = कुक्कुटाण्डम् ।

अलुक्समासः

1. अपाम्पतिः – अपाम् = 'of water'; पतिः = 'lord' = वरुणः। वाचोयुक्तिः, पश्यतोहरः 'goldsmith', देवानांप्रियः 'silly', मातुःष्वसा 'sister of mother', पितुःष्वसा 'sister of father'.

सप्तमी (1)

1. पाकदक्षः (adj.) - पाके in cooking + दक्षः expert = पाकदक्षः 'expert in cooking'.
2. संगीतनिपुणः (adj.) - संगीते in music + निपुणः expert = संगीतनिपुणः 'expert in music'.
3. गणनाप्रवीणः (adj.) - गणनायाम् in counting + प्रवीणः 'expert in counting'/accountant.
4. द्यूतशौण्डः (adj.) - द्यूते in gambling + शौण्डः expert = द्यूतशौण्डः 'expert in gambling'.

सप्तमी (2)

1. रससिद्धः(adj.) रसे in sentiment + सिद्धः proficient = रससिद्धः 'proficient in sentiment'.

2. आतपशुष्कः (adj.) आतपे in sun + शुष्कः dried = आतपशुष्कः 'dried in the Sun'.
3. स्थालीपक्वः (adj.) - स्थाल्याम् in cooking pot + पक्वः cooked = स्थालीपक्वः 'cooked in the cooking pot'.
4. चक्रबन्धः (n.) - चक्रे in the wheel + बन्धः binding = चक्रबन्धः 'binding in the wheel'.
5. दैवाधीन (adj.) - दैवे luck + अधीनः dependent = दैवाधीनः 'dependent upon luck'.
6. पूर्वाह्णकृतम् - पूर्वाह्णे in the earlier part of the day + कृतम् done = पूर्वाह्णकृतम् 'done in the earlier part of the day'.
7. अपराह्णकृतम् - अपराह्णे in the latter part of the day, afternoon + कृतम् done = अपराह्णकृतम् 'done in the afternoon'.
8. मध्याह्नकृतम् - मध्याह्ने in the midday + कृतम् done = मध्याह्नकृतम् 'done in the midday'.
9. अपररात्रकृतम् - अपररात्रे in the latter part of the night + कृतम् done = अपररात्रकृतम् 'done in the latter night'.
10. स्थण्डिले on an alter शायिन् 'who sleeps' = स्थण्डिलशायी - निष्ठान्तानां सम्बन्धिशब्दानां समासः such as : युक्तम्, शापितम्, पतितम्, साधितम्, etc.

सप्तमी (3)

तीर्थध्वाङ्क्षः (adj.) - तीर्थे in a holy place of pilgrimage + ध्वाङ्क्षः a person that behaves like a crow = तीर्थध्वाङ्क्षः (abusing) same as तीर्थकाकः, तीर्थवायसः (a profaner)।

कूपमण्डूकः - कूपे in the water well + मण्डूकः इव as a frog = कूपमण्डूकः 'a narrow minded fellow'.

सप्तम्यलुक्समासः

1. युधि in the battle + स्थिरः staying = युधिष्ठिरः 'eldest brother of Pāṇḍavas'.
2. परमेव्योमन् (n.) - परमे + in supreme + व्योमन् sky = परमेव्योमन् 'supreme sky'.
3. पात्रेसमिताः -पात्रे in food + समिताः gathered = पात्रेसमिताः 'Those fellows who gather only for food, but not for work'.
4. गेहेशूरः - गेहे in home + शूरः brave = गेहेशूरः 'brave only in home (means timid)'.
5. गेहेनर्दी - गेहे in the house + नर्दी roaring = गेहेनर्दी 'who roars only in the house', 'a cowardly fellow'.
6. मातरिपुरुषः - मातरि on the mother + पुरुषः brave = मातरिपुरुषः 'he who appears brave only on(in contrast with) his mother'.
7. वनेचरः – वने 'in the forest' + चरः 'moving' = वनेचरः।
8. दिविषद् – दिवि 'in the heaven' + सद् 'sits' = 'who sits' दिवि 'in the heaven' = deity.
9. परमेष्ठिन् 'Brahmā'.
10. मनसिज 'cupid'.
11. सरसिज 'lotus'.
12. वचनेस्थितः 'obedient'.

13. जघनेफला 'last ripening, *Ficus oppositifolia*'.
14. फलेग्रहि 'fruitful'
15. अग्रेदिधिषू 'husband of twice married women'.
16. अग्रेसर 'going in front'.
17. उरसिल 'broad-chested'.
18. कलेवरम् 'body'.
19. फलेरुहा 'the trumpet of flowers'.
20. कुशेशयः 'lotus'.
21. पङ्केरुह 'lotus'.
22. परेद्यवि 'the other day'.
23. केनिपातकः 'large oar'.
24. केदारः 'a field of meadow'.
25. केशः 'hair'.
26. केसरः 'the mane of lion'
27. त्वचिसारः 'bamboo'.
28. खेटाः 'planets'.
29. अन्तेवासिन् - अन्ते = 'near' , वासिन् 'living' = अन्तेवासी 'that student who lives near the गुरु'.

नञ्तत्पुरुषसमासः

न no

With consonants न् drops of न and अ remains: for example: न no + ब्राह्मणः Brāhmana = अब्राह्मणः means 'other than ब्राह्मण'. They are क्षत्रिय, वैश्य, शूद्र and other people.

न no + किञ्चन something = अकिञ्चनः 'one who has nothing' means 'poor'.

न no + कुतोभयम् fear from something = अकुतोभयम्।

न no + गः going + अगः not going = पर्वतः 'mountain'.

With vowel न changes in reverse न् + अ = अन्.

For example: न no + अश्वः horse = अनश्वः 'a mule'. न 'no' + आवश्यकम् 'no necessary' = अनावश्यकम् 'unnecessary'.

न no + आगतम् come = अनागतम् future, न not + इच्छा desire = अनिच्छा । न no + ईहा desire = अनीहा. न no + उत्सुकः = अनुत्सुकः, न no + ऊर्जस्वल = अनूर्जस्वलः, न no + ऋणी = अनृणी, न no + एकः one = अनेकः many, न no + ऐक्यम् unity = अनैक्यम् , न no + ओङ्कार ॐ = अनोङ्कारः, न no + औष्ण्यम् warmness, heat = अनौष्ण्यम् ।

अलुक्समासः

न no + क्षत्रम् 'decay' = नक्षत्रम् 'star'. never अक्षत्रम्.

न no + कुलम् family = नकुलः 'mongoose'.

न no + अक pain = नाकः 'heaven'.

न no + खम् space = नखम् 'nail'.

न no + पुमान् masculine = नपुंसकम् 'neuter'.

क्रिया-समासः

In the feast the host says to people: यूयम् अश्नीत 'eat' and पिबत drink that क्रिया is called अश्नीतपिबता similarly: खादतमोदता 'eat and be happy'.

द्विगुतत्पुरुषसमासः

When the word begins with a number, संख्या, then it is called a द्विगु compound. This happens in a समाहार 'group', therefore it is always in singular number and neuter gender, sometimes in feminine gender as well.

1. पञ्चगवम् - पञ्चानां गवां समाहारः group = पञ्चगवम् ।
2. पञ्चवटी - पञ्चानां वटानाम् banions/flags समाहारः = पञ्चवटम्/ पञ्चवटी ।

Simile इवार्थे समासः

1. घनश्यामः - घनः cloud इव like : श्यामः + blue = घनश्यामः 'Krsna'.
2. पुङ्गव, सिंह, व्याघ्र are the symbol of power. Ex. पुरुषसिंह, पुरुषः 'the man' सिहः 'lion' इव 'like' पुरुषसिहः.
3. नृसिंहः - ना man + सिंह lion, इव liked = नृसिंहः (fourth अवतारः)
4. नरः man + पुङ्गवः bull इव like = नरपुङ्गवः superior to other men.

उच्चावचम् – उच्चं च अवचं चेति 'उच्चावचम्' 'High and low', 'uneven, irregular, great and small, various, multiform'.

निश्चप्रचम् – निश्चितं च प्रचितं चेति 'निश्चप्रचम्' 'decidedly'.

चिन्मात्रम् – चिदेव मात्रम् इति 'चिन्मात्रम्'।

ஐ♦ശ

द्वन्द्वसमासः

द्वम् two + द्वम् two = द्वन्द्वम् a group of two pairs. This is an adjective to the masculine word 'समास', therefore द्वन्द्व is used in the masculine gender. Here both words are equal, therefore the compound is used in the dual number and the meaning pertains to both words. Such as: रामश्च Rama and लक्ष्मणश्च Lakṣmaṇa = रामलक्ष्मणौ 'Rama and Lakṣmaṇa.' The definition of this समास is : उभयपदार्थप्रधानो द्वन्द्वः 'where both objects are chief (are equally important).' See the following examples:

1. Always the शक्ति stays first: उमा-महेश्वरौ 'Pārvatī and Śiva', उमामहेश्वराभ्यां नमः 'Salutation to Pārvatī and Śiva', लक्ष्मीनारायणाभ्यां नमः, राधाकृष्णाभ्यां नमः.
2. Elder brother stays first: राम-लक्ष्मण-भरत-शत्रुघ्नाः; युधिष्ठरभीमार्जुननकुलसहदेवाः.
3. इकार - ending word stays first: हरिश्च हरश्च = हरिहरौ 'Viṣṇu and Śiva'.
4. Short vowel takes place first: शिवकेशवौ 'Śiva and Keśava'.
5. राजा takes place first : योगानां राजा = राजयोगः 'king of yogas.'
6. Two masters of the house: दम् house + पती = Two masters = दम्पती 'Two owners of the house, means husband and wife. After Vedic period in the place of दम् substitute had been done जाया 'wife', -जम्पती and जायापती /husband and wife'.

7. 'Mother and Father': माता च पिता च = मातापितरौ. Here the विभक्ति of माता does not drop. (1) The previous word can drop : पितरौ parents. In the following group, compound takes neuter gender and singular number :
   (a) पाणिश्च hand and पादश्च foot इति पाणिपादम्.
   (b) musical instruments : मार्दङ्गिकश्च player of मृदङ्ग and पाणविकश्च 'drum beater' मार्दङ्गिक-पाणविकम्.
   (c) limb of any army : रथिकश्च a charioteer and अश्वारोहश्च 'a horseman रथिकाश्वारोहम्.
   (d) There is eternal enmity among these: अहिश्च snake + नकुलश्च mongoose = अहिनकुलम्; 'crow and owl' काकश्च 'crow' and उलूकश्च 'owl' = काकोलूकम् and 'deer and tiger' मृगश्च व्याघ्रश्च = मृगव्याघ्रम्, हरिश्च 'lion' and द्विपश्च 'elephant'= हरिद्विपम्, आखुश्च 'mouse' and मार्जारः 'cat'= आखुमार्जारम् etc. In the Ashrama of Pārvatī, these all were living friendly :

काकोलूकैः शुकश्येनैर्मृगव्याघ्रैर्हरिद्विपैः ।
कलापिसर्पैर्यत्राखुमार्जारैः सौहृदं श्रितम् ।
-स्कन्दपुराण ।

ഇ◆ഗ

बहुव्रीहि-समासः

This two-member compound abbreviates a whole sentence. The main meaning appears in another word (implicit or explicit), other than that of these two words. It becomes an adjective used in all three genders according to the gender of that other noun. This बहुव्रीहि word itself is an example of this type of compound: the reason, he who has बहु much, व्रीहिः rice, is called बहुव्रीहिः. Definition of this समास is as follows:

अन्यपदार्थप्रधानो बहुव्रीहिः that is बहुव्रीहि where the main/principal meaning, or the qualified, is other than the two words. The meaning of बहुव्रीहि is 'the **person** who has much rice'.

It happens in all *vibhaktis* except for प्रथमाः.

द्वितीया बहुव्रीहिः यं / सः / सा or तत् : प्राप्तम् उदकं यं ग्रामं स ग्रामः-प्राप्तोदकः 'village to which water has reached' that is called प्राप्तोदको ग्रामः.

तृतीया बहुव्रीहिः येन / यया / सः/ सा/ तत् :

1. ऊढः carried रथः chariot येन वृषभेण by which bull, that bull is called ऊढरथः.
2. पत्न्या सहितः = सपत्नीकः with wife. The suffix 'क' is after a marker of बहुव्रीहि समास.
3. (a).कृतं done कृत्यं work येन सः कृतकृत्यः successful in work.

(b). प्रक्षालितम् washed वसनम् cloth यया दास्या by which maid servant as she is called प्रक्षालितवसना।

4. सोपानत्कः -उपानद्भ्यां सह with shoes = सोपानत्कः।
5. निरुपानत्कः without shoes: 3. प्राप्तविद्यः शिष्यः - प्राप्ता विद्या येन शिष्येण स प्राप्तविद्यः शिष्यः The gender changes according to the gender of noun being qualified.
6. a. दण्डादण्डि युद्धम् - दण्डैश्च दण्डैश्च प्रहृत्य with sticks इदं this युद्धं battle प्रवृत्तम् intended - thus: दण्डादण्डि युद्धम् । पूर्वपदस्य दीर्घः.

b.मुष्टीमुष्टि युद्धम् 'battle with fists' - मुष्टिभिः मुष्टिभिः with fists इदं युद्धम् this battle प्रवृत्तम् intended मुष्टीमुष्टि युद्धम् ।

c.बाहूबाहवि युद्धम् - बाहुभिः बाहुभिः with arms इदं युद्धं this battle प्रवृत्तम् intended तत् that is called बाहूबाहवि. पूर्वपदस्य दीर्घः - ऊ'.

d.मुसलामुसलि युद्धम् - मुसलैश्च मुसलैश्च with rammers प्रहृत्य having attacked इदं युद्धं this battle प्रवृत्तम् intended तत् that युद्धम् battle is called मुसलामुसलि.

e.हस्ताहस्ति - हस्तैश्च हस्तैश्च with hands इदं युद्धम् this battle प्रवृत्तम् intended इति हस्ताहस्ति युद्धम् , hand to hand (combat).

Likewise: लगुडालगुडि - लगुडैश्च (sticks) लगुडैश्च प्रवृत्तम् इदं युद्धम्.

7. कृताञ्जलिः (adj.) निष्ठा-समासः - कृतः bound अञ्जलिः येन by whom, सः he is called कृताञ्जलिः '(person with) folded hands' same as बद्धाञ्जलिः.

कृतान्तः (n.) - कृतः done + अन्तः end येन by whom सः he is called कृतान्तः = यम God of death, fate.

कृतापराधः (adj.) कृतः done + अपराधः guilt येन by whom, सः he is called कृतापराधः 'guilty'.

कृताभ्यासः - कृतः done + अभ्यासः practice + येन by whom , सः he is कृताभ्यासः 'practised'.

कृतार्थः - कृतः performed, gained + अर्थः reason येन by whom सः he is called कृतार्थः 'successful'.

कृताहारः - कृतः taken + आहारः diet येन by whom सः he is called कृताहारः 'one who has taken his meals'.

कृतकार्यः - कृतम् done + कार्यम् work येन by whom सः he is called कृतकार्यः 'successful' same as कृतकृत्यः

ज्ञातवृत्तः - ज्ञातम् known वृत्तम् news येन by whom सः he is called ज्ञातवृत्तः. All these uses of बहुव्रीहि are adjective used in three genders.

चतुर्थी-बहुव्रीहिः यस्मै, यस्यै / सः / सा / तत् : उपहृता offered दक्षिणा gift यस्मै गुरवे for whom गुरु, He is called उपहृतदक्षिणः

पञ्चमी-बहुव्रीहिः यस्मात् / यस्याः / सः/सा/तत् : 1. उद्धृतम् extracted ओदनम् rice यस्याः स्थाल्याः from which cooking pot, that स्थाली is called उद्धृतौदना. 2. उद्धृतोदकः कूपः.

षष्ठी-बहुव्रीहिः यस्य/ यस्याः / सः/सा/तत् : 1. पीतम् yellow + अम्बरम् cloth यस्य whose सः he is called पीताम्बरः कृष्णः. 2. पीतम् yellow + अम्बरं यस्याः सा देवी पीताम्बरा. 3. चक्रम् wheel + पाणौ in the hand यस्य (विष्णोः) सः चक्रपाणिः.

Likewise: शूलपाणिः (शिव), वीणापाणिः (सरस्वती), दण्डपाणिः (भैरवः), सीरपाणिः (बलदेव), गदापाणिः (विष्णुः), वज्रपाणिः (इन्द्रः) etc.

In the place of जाया wife जानि is substituted: 4. युवजानिः- युवतिः young जाया wife यस्य सः = युवजानिः, पार्वतीजानिः (शिवः). 5. गुडप्रियः- गुडः molasses प्रियः dear यस्य whose सः = गुडप्रियः, 6. व्यूढोरस्कः = व्यूढम् wider उरस् chest यस्य whose सः he is व्यूढोरस्कः likewise प्रियसर्पिष्कः.

उन्नसः - उन्नता high नासिका nose यस्य whose सः he – उन्नसः। नस substitute in the place of नासिका.

Likewise: मेघनादः – मेघस्य of the cloud नादः sound इव equal नादो यस्य whose सः he is called मेघनादः, सुग्रीव- सु = सुन्दरम् beautiful. ग्रीवा neck यस्य whose सः he is called सुग्रीवः। सुलोचना – सुन्दरे beautiful, लोचने eyes यस्याः whose सा she is सुलोचना. Like this – वृकोदरः, दामोदरः, लम्बोदरः, शुकनासः nose like a parrot. मन्दोदरी – मन्दम् small, उदरं stomach यस्याः whose सा मन्दोदरी. सिंहनादः – सिंहस्य of the lion नादः sound, इव नादो यस्य whose सः he is सिंहनादः, उष्ट्रग्रीवः -उष्ट्रस्य of the camel इव 'like' ग्रीवा neck यस्य whose ग्रीवा-सः he is उष्ट्रग्रीवः. कम्बुकण्ठः – कम्बुः 'conch' इव 'like'

कण्ठः 'throat' यस्य 'whose' सः he is कम्बुकण्ठः। आयतललाटः – आयतः 'wide' ललाटः 'forehead' यस्य 'whose' सः आयतललाटः। चन्द्रमुखी – चन्द्रः 'moon' इव 'like', मुखम् 'face', यस्याः 'whose सा 'she' is called चन्द्रमुखी.

कृताभिषेकः - कृतः done + अभिषेकः royal function, sprinkling यस्य whose सः he कृताभिषेकः = prince.

सप्तमी-बहुव्रीहिः वीरपुरुषको ग्रामः (adj.) - वीराः brave + पुरुषाः men सन्ति are यस्मिन् ग्रामे in which village that is called वीरपुरुषको ग्रामः

केशाकेशि (neuter) –केशेषु केशेषु (in hair) गृहीत्वा having caught प्रवृत्तं intended युद्धम् battle that युद्ध is called केशाकेशि युद्धम्.

ಌ•ಌ

अव्ययीभाव-समासः

अव्ययः means 'indeclinable' + ई secondary suffix, appears in the meaning of अभूततद्भाव in the context of √भू √कृ and √अस् verbs. अभूततद्भावः means '(that which was) unhappend happens'. In English, things which were not previously arranged in a group, those are arranged in a class, are called class + i-fy = classified. This 'I' Suffix of English is borrowed from Sanskrit. The 'fy' of English is belonging to √भू. Here अव्ययीभाव means: Those words which are not अव्यय, they become अव्यय in this compound, so this compound is called अव्ययीभाव-समासः. These are used as adverbs.

How can a अनव्यय word, becomes अव्यय? with the help of अव्यय words: अनु, उप, वि, अधि, प्रति, अति, यथा, सम्, पारे, मध्ये etc.

द्वितीया-अव्ययीभाव-समासः

1. यथाशक्ति–शक्तिम् 'power' + अनतिक्रम्य(यथा)- इति यथाशक्ति 'not out of his or her शक्ति.' क्रियाविशेषणम्, adverb, is always used in the neuter gender and singular number.

Note: In the समास, the explanation of the अव्यय word 'यथा' is 'अनतिक्रम्य'. The explanation is called विग्रह. This विग्रह is not with 'यथा', because अव्यय word is fixed, no विभक्ति appears from an अव्यय word. Therefore the विग्रह explanation is with a word other than this word यथा. This

is called अस्वपदविग्रह. These अव्यय words are like उपसर्ग and उपसर्ग takes place in the beginning.

2. **प्रत्येकम्**– एकम् एकं प्रति towards every one = प्रत्येकम् 'each and every one'. Reduplication of the word expresses meaning of 'every'. These are also used as adjectives.

प्रतिदिनम्– दिनं दिनं प्रति : 'towards every day' = प्रतिदिनम् 'daily'.

प्रत्यहम्– अहः अहः प्रति 'towards everyday' = प्रत्यहम् 'daily'.

प्रतिसप्ताहम्– सप्ताहं सप्ताहं प्रति 'towards every week' = प्रतिसप्ताहम् 'every week'.

प्रतिपक्षम्– पक्षं पक्षं प्रति 'towards every fortnight' = प्रतिपक्षम् 'every half month'.

प्रतिमासम्– मासं मासं प्रति 'towards every month' = प्रतिमासम् 'every month'.

प्रतिवर्षम्– वर्षं वर्षं प्रति 'towards every year' = प्रतिवर्षम् 'every year'.

प्रत्यब्दम्– अब्दम् अब्दं प्रति 'towards every year' = प्रत्यब्दम् 'every year'.

प्रत्यक्षम्– अक्षि अक्षि प्रति 'towards eye' = प्रत्यक्षम् 'perceptible'.

अध्यात्मम्– आत्मानम् 'to self' अधि = अधिकृत्य 'concerning' = अध्यात्मम् 'concerning the self'.

तृतीया

1. **सचक्रम्**–चक्रेण (युगपद्) सह 'with wheel' सचक्रम्. Here स substitute appears in the place of सह 'with'.

2. **ससखि**–सदृशः 'equal सख्या with a friend'. Here स substitute appears also in the place of सदृश word.

सतृणम् - तृणेन with grass, सहितम् with = सतृणम् अत्ति 'He/She eats with grass', 'means complete'.

पञ्चमी

आमरणम्–मरणात् 'from or till' मरणम् 'death' = आमरणम् 'till death'.

आबालं हरिभक्तिः - including childhood हरिभक्तिः 'devotion of विष्णुः'.

सादरम्–आदरेण, with respect, सहितम् united, with सादरम्. Here स is substitute of सहित.

षष्ठी

अनुगङ्गम्–गङ्गायाः of Gaṅgā + अनु = पश्चात् after = अनुगङ्गं वाराणसी 'Varanasi stays along with गङ्गा.'

अनुदिनम् - दिनस्य of day + अनु = पश्चात् after = अनुदिनम् 'daily'.

अन्वहम् - अहः of day + अनु = पश्चात् after = अन्वहम् 'daily'.

निर्मक्षिकम् - मक्षिकाणाम् of flies + निर् = अभावः avoid = निर्मक्षिकम् 'fully lonely place'.

पारेगङ्गम्-गङ्गायाः of Gaṅgā + **पारे** other side = **पारेगङ्गम्** 'the other side of Gaṅgā'.

मध्येगङ्गम् - **गङ्गायाः** of Gaṅgā + **मध्ये** in the middle = **मध्येगङ्गम्** 'in the middle of **गङ्गा**'.

मध्येसभम् - **सभायाः** of the assembly + **मध्ये** in the middle = **मध्येसभम्** 'in the middle of an assembly'.

उपगङ्गम् - **गङ्गायाः** of Gaṅgā **उप** = **समीपम्** near = **उपगङ्गम्** 'near the Gaṅgā '.

वाराणस्याः of Varanasi, **उप=समीपम्** near = **उपवाराणसि** 'near Varanasi'. In neuter gender feminine **'ई'** becomes short.

सप्तमी

अधिकाशि–काश्याम् इति in Varanasi = **अधिकाशि** 'In Varanasi' **अधि** = **अधिकृत्य काशीम्**.

In a complete sentence:

अतिनिद्रम् - **निद्रा** sleep **सम्प्रति** now **न युज्यते** is not proper = **अतिनिद्रम्** 'not a proper time to sleep'.

ॐ•ॐ

CHAPTER SEVEN

1. मत्स्यावतारः

THE FISH INCARNATION OF VIṢṆU

क्षीणास्थिकल्पः

LESS BONES IN THE BODY OF A FISH
means 'अभावः' therefore 'अ' is infix here.

Infix - 'अ'

In English there are two types of past participles: i.e. the third form of the verb. 1. Regular and 2. Irregular. Like in Sanskrit, regular means with शक्ति(इ), irregular means without शक्ति. The 'ed' suffix in English is regular. For example: educate + ed = educated; respect + ed = respected. Irregular verbs are without शक्ति(e). Such as go + ne = gone, cut, put, etc.

In संस्कृत past participle निष्ठा (क्)त and क्तवत् if they are without शक्ति, the धातु is called अनिट्. In grammar शक्ति means इ, with इ = सेट्, regular, and irregular is called अनिट्. The subject of शक्ति 'इ' is not only past participle निष्ठा (क्)त and क्तवत् but any suffix with त is subject to regularity or irregularity. Such as तव्य (potential passive complement to the verb), तुम् (infinitive), तृच् (er), (क्)तवत् (Active past participle), (क्)त्वा absolute past participle, and क्ति (feminine noun).

What are Avatāras ?

The approximately two thousand Dhātus of पाणिनि are divided into ten conjugations. Why ? Because of the अवतार sign (infix). There are ten infixes corresponding to the ten अवतार. Because of these infixes, all Dhātus are divided into ten conjugations, therefore the four tenses where the infixes appear are: (1. वर्तमानकाल present tense,

2. आज्ञाभावः imperative mood, 3. अनद्यतन-भूतकालः (past not pertaining to today) and potential mood 4. विधिभावः are called सार्वधातुक-कालाः. The remaining six (1. सामान्य-भविष्यत्कालः common future, 2. हेतुहेतुमद्भावः or क्रियातिपत्तिः conditional, 3. अनद्यतन-भविष्यत्कालः periphrastic future, 4. आशीर्भावः optative, 5. सामान्य-भूतकालः aorist, and 6. परोक्षभूतकालः historical past are called आर्धधातुक-कालाः. These have their own regular infixes in all Avatāras.

1. In **मत्स्यावतारे** 'अ' is infix. Fish does not have many bones. Therefore the infix of this अवतार is fixed 'अ'. Such as in √भू + अ + ति = भवति, भवतु, अभवत्, भवेत्. In this अवतार almost one thousand Dhātus exist.
2. In **कूर्मावतारे** the turtle has no 'अभाव' of bones. Therefore its Avatāra sign, such as 'अ' does not applied. For example: √अस् + ति = अस्ति, आस्ते, ब्रूते, अत्ति, हन्ति etc.
3. In **वराहावतारे** the boar has twice the amount of bones. Therefore 'doubling of the Dhātu' is this avatāra's sign. Such as √दा = ददाति, √भृ-बिभर्ति, √हा-जहाति, √हु-जुहोति.
4. **नृसिंहावतारे** This is a combination of man and lion. Therefore the first semivowel letter (य) is the infix of this अवतार, this अवतार is not regular. Therefore with letter य comes the flag (क्) which means cutter

of गुण. Such as : √नृत् 'to dance' + य + ति = नृत्यति.

5. **वामनावतारे** 'नु' is infix. This is the first man, among avatāras, but this is a dwarf. न् is abbreviated from a man (नर) and the dwarf sign is उ, therefore 'न् + उ = नु is the Avatāra sign of this अवतार. Dual and plural are cutter. Such as √तनु-तनोति तनुतः तन्वन्ति.
6. **परशुरामावतारे** 'अ(क्)' is the infix. This अवतार was broken in the middle. Broken means nothing : अभाव. Therefore अ(क्) is the Avatāra sign such as लिखति. √लिख् to write + अ(क्) + ति = लिखति. *No गुण!*
7. **श्रीरामावतारे** Rāma is called मर्यादा-पुरुषोत्तम and his play was as a common man. Therefore अवतार sign is न but this does not cross the line of the धातु. Such as √भिद् + न + ति. Here न takes place before द् + भिनद् + ति = **भिनत्ति** - भिनत्ति, भिन्तः, भिन्दन्ति. Dual and plural are also *cutter* here मर्यादा means not to cross the line.
8. **श्रीकृष्णावतारे** Lord कृष्ण was योगेश्वर and शिव is योगीश्वर. शम्भु sign is 'उ'. This अवतार takes अवतार sign उ. Such as √कृ + उ + ति > कर् + उ + ति = करोति. Dual and plural are cutter, which means *No गुण!*
9. **बुद्धावतारे** 'ना (क्)' is the अवतार sign. Lord Buddha was famous for करुणा, its abbreviation is ना and he cut all the weapons. Therefore ना(क्) appears with cutter.

No गुण, nasal drops and सम्प्रसारण happens. Such as √क्री-क्रीणाति, √ज्ञा-जानाति, √ग्रह्-गृह्णाति.

10. **कल्क्यवतारे 'णि'** is the अवतार sign. This अवतार will be powerful. Therefore अवतार sign is इ with the पताका 'ण्'. This still does not exist which means अभाव, Therefore the second of this अवतार sign is 'अ'. Such as : √चुर् + **णि** > **चोरि** (stem) + अ + ति = चोरे + अ + ति = चोरयति, चोरयतः, चोरयन्ति. The stem is **चोरि**, but in the past participle इ drops: चोरितम्.

परस्मैपदम्, आत्मनेपदम् and उभयपदम्

In the present tense परस्मैपदम् the suffixes have इ at the end: **ति, तस् अन्ति; सि थस् थ; मि वस् मस्** suffixes. The आत्मनेपदी धातुs have **ए** at the end **ते**, आ(इ), ते, **अन्ते, से**, आथे, **ध्वे**, इ, वहि(**वहे**), महि(**महे**). धातुs are of three kinds : 1.परस्मैपदम् 2.आत्मनेपदम् and उभयपदम्. When the result of क्रिया goes to पर, which is some other than the कर्ता then परस्मैपदम् and result of the क्रिया which goes to himself is आत्मनेपदम् √पच् 'to cook'. For example: The cook cooks food for others (पर), the result of the cooking goes to पर, not himself. So पाचको भोजनं पचति. If he cooks for himself then पाचको भोजनं पचते. Some dhātus are उभयपदम् which means that they are both परस्मैपदम् and आत्मनेपदम्.

Arranging order of Dhātus

The Dhātus are arranged here according to the mnemonic principle from toe to top in all Avatāras. The action of legs is movement. Therefore, the Dhātus are arranged according to what movements come first.

1. Action of legs: to go, to move etc.
2. Action of hands : to catch, write etc.
3. Action of mouth : to eat, to talk, to swallow, to drink etc.
4. Action of nose : to smell.
5. Action of ears : to listen.
6. Action of eyes : to see, look.
7. Action of mind : to think, to understand etc.
8. No action : to exists, to sit etc.
9. Only √भू is exception. I put it in the beginning.

√भू 1/ सत्तायाम् (प) 'to become' अक. भविष्यत्काले सेट्. but निष्ठायाम् अनिट्.

सार्वधातुककालाः
(Present, imperative, Past and Potential)

All are related to the present tense. In this mnemonic method it is called Present System.

1. वर्तमानकालः Present tense

कर्तृवाच्यम् Active voice

अकर्मकः Intransitive

	S.	D.	Pl.	
अन्यपुरुषः	ति	तस्	(अ)न्ति	(Where there अ infix the अ of 'अन्ति' remains in the bracket.
	भवति	भवतः	भवन्ति	
मध्यमपुरुषः	सि	थस्	थ	
	भवसि	भवथः	भवथ	
उत्तमपुरुषः	मि	वस्	मस्	
	भवामि	भवावः	भवामः	

√भू + <u>अ</u> + ति, गुण > भो + अ + ति, अव् > भव् + अ + ति = भवति

	S.	D.	Pl.
अन्यपुरुषः Third Person	सः/सा/तत्	तौ/ते	ते/ताः/तानि
	भवति	भवतः	भवन्ति
मध्यमपुरुषः Second Person	त्वम्	युवाम्	यूयम्
	भवसि	भवथः	भवथ
उत्तमपुरुषः First Person	अहम्	आवाम्	वयम्
	भवामि	भवावः	भवामः

अहम् has अहंकार, so another अ of अहंकार appears in first person: भव् + अ + अ + मि = भवामि, भवावः, भवामः.

2. आज्ञाभावः Imperative mood :

This is also treated in the sense of a blessing.

(1) who gives आज्ञा so that people must go, leaving everything? That is order of यम, who is the controller of death ? शिव is controller of death. What is letter for शिव ? ' उ'. This comes in the place of शक्ति. So ति changes into तु . (At order people exclaim आम् = 'yes'. तस् > ताम् and अन्ति > अन्तु।

(2) It has been already stated that in some places in Sanskrit स् also changes into ह्, सि > हि. Additionally, हि drops where there is an 'अ' infix. Aspirate chages into non-aspirate थस् > तम् and थ > त.

(3) In the first person मि returns back to नि and अहंकार, मि > आनि, आवस् > स् drops आव, आमस् > स् drops आम. Thus observe the chart of आज्ञाभाव shown below:

				सः S.	तौ D.	Pl. ते	
तु/तात्	ताम्	अन्तु	:	भवतु/भवतात्	भवताम्	भवन्तु	-T.P.
				त्वं	युवां	यूयम्	
(हि)/तात्	तम्	त	:	भव/भवतात्	भवतम्	भवत	-S.P.
				अहं	आवां	वयं	
आनि	आव	आम	:	भवानि	भवाव	भवाम	-F.P.

3. अनद्यतन-भूतकालः Imperfect Past tense:

In the past, शक्ति does not exist. (Imperfect past tense; "not pertaining to today past tense.") In the singular the number of first person. अ appears for support, when there is an अ infix, it does not exist. अ

appears in the beginning of each form in the sense of negation of the present :

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	:	अभवत्	अभवताम्	अभवन्	-Third person
स्	तम्	त	:	अभवः	अभवतम्	अभवत	-Second person
(अ)म्	व	म	:	अभवम्	अभवाव	अभवाम	-First person

In the singular number, the अ of अहंकार splits out of the consonant म्. There is no barrier of the vowel. So no दीर्घ.

4. विधिभावः Potential Mood

विधि means possibility 'may be': I make here an abbreviation of विधि > इय्. य् drops in the case of consonants. Thus भू + अ > भव + इय् = 'भवेय्' the stem : अ changes into उ in plural विभक्ति of अस् becomes > उस् .

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः	-Third person
स्	तम्	त	:	भवेः	भवेतम्	भवेत	-Second Person
अम्	व	म	:	भवेयम्	भवेव	भवेम	-First Person

आर्धधातुककालाः (Non-present system)

In these six tenses, no अवतार infix appears. These tenses are determined by their own infixes, therefore in all the अवतार these all are equal in the form.

1. सामान्य-भविष्यत्कालः common future tense :

We use the abbreviation इष्य as in infix taken from the word **भविष्यत्**.

The Dhātus, verbs, are of two types : 1. Strong सेट् and 2. Weak अनिट्. इ शक्ति attaches with strong roots and इ does not exist with the weak roots. Strong roots have infix इष्य and weak roots have स्य. भू is a strong root except for with (क्)त, (क्)त्वा and (क्)ति :-

	S.	D.	Pl.	
	स/सा/तत्	तौ / ते	ते / ताः/तानि	
ति तस् अन्ति :	भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति	-Third person
	त्वं	युवां	यूयं	
सि थस् थ :	भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ	-Second person
	अहं	आवां	वयं	
मि वस् मस् :	भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः	-First person

2. हेतुहेतुमद्भावः or क्रियातिपत्ति Conditional Mood :

In this mood the first part of the sentence is in the past tense, then the second part of the sentence is used in the future tense. For instance :

1. 'Had there been no train, travelling would have been very difficult'. 2. When the son skipped the examination, his father told him : 'Son, if you had attempted, you would have not failed your examination!'.

In Sanskrit भविष्यत्काल is changed into the past tense. Then you will find a mixture of past and future together : सुवृष्टिश्चेद् अभविष्यत्, सुभिक्षमभविष्यत्, "If there had

been good rain, then there would have been a very good harvest."

The chart of the conditional is a mixture of the past tense and future tense: How is the conditional composed? If भविष्यति is future, to make this future as past, take out इ from ति and add अ in the beginning: अभविष्यत्.

	S.	D.	Pl.	
त् ताम् अन् :	अभविष्यत्	अभविष्यताम्	अभविष्यन्	-T.P.
स् तम् त :	अभविष्यः	अभविष्यतम्	अभविष्यत	-S.P.
(अ)म् व म :	अभविष्यम्	अभविष्याव	अभविष्याम	-F.P.

3. अनद्यतन-भविष्यत्कालः Periphrastic future :

This is a mixture of primary तृ suffix and √अस् 'to exist' धातु.

	S.	D.	Pl.	
ता तारौ तारस् :	भविता	भवितारौ	भवितारः	-T.P.
असि स्थस् स्थ :	भवितासि	भवितास्थः	भवितास्थ	-S.P.
अस्मि स्वस् स्मस् :	भवितास्मि	भवितास्वः	भवितास्मः	-F.P.

4. आशीर्भावः Benedictive Mood or blessing

We should make an infix of this mood. The blessing is a possibility like विधिभाव. विधि > इ + आशिस् > आस् = यास् is the infix of this mood. आशिस् blessing is a possibility and not certain. Therefore no गुण : स् drops in the case of consonants only:

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	भूयात्	भूयास्ताम्	भूयासुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	भूयाः	भूयास्तम्	भूयास्त	-S.P.
अम्	व	म	:	भूयासम्	भूयास्व	भूयास्म	-F.P.

5. सामान्य-भूतकालः Aorist :

स् is abbreviation of the word सामान्य as an infix. But with this धातु , this स् drops. For the protection of ऊ of भू , there will be a reflection भू > अन् > ऊ + अन् = वन् ; ऊ + अम् = वम् .

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	:	अभूत्	अभूताम्	अभूवन्	-Third person
स्	तम्	त	:	अभूः	अभूतम्	अभूत	-Second person
अम्	व	म	:	अभूवम्	अभूव	अभूम	-First person

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives: √भू + अ = भवः world produced from Śiva, प्रभवः production, पराभवः defeat. संभवः possibility, अनुभवः experience, विभवः wealth, उद्भवः production, अभिभवः defeat, परिभवः disrespect. √भू + अ(ण) = भावः existence, heart, स्वभावः nature, प्रभावः influence, आविर्भावः appearance, प्रादुर्भावः appearance.

भवनम् becoming, building, भवनीयम्, भवितव्यम्, luck, भवितुम् to be, भवितुकाम, भवितुमनस्, भवितृ, भावुक auspicious, भव्यम् brilliant, auspiciousness, -भाविन् produceable, भूतम् being, प्रभूतम् much, अनुभूतम् experienced, उद्भूतम् produced, भूत्वा having been, भूति being, अनुभूति

experience, विभूति brilliance, ashes, भू(f.) earth, स्वयम्भू Brahmā, स्वभू Viṣṇu, वर्षाभू frog.

तद्धितान्ताः Secondary Derivatives: भवितव्यता, वैभवम् wealth, glory, majesty, घन + ई + भूत = घनीभूत condensed(i.e. made dense), जर्जरीभूत, मन्दीभाव, द्रढीभाव, तरलीभाव, शिथिलीभाव, दरिद्रीभाव, भूतिमत् (seconsary suffix मत्) (वि.), जडीभूत, प्रस्तरीभूत, भव्यता, अव्ययीभाव, सर्वेश्वरीभाव etc.

6. परोक्षभूतकालः Historical Past

What is the परोक्ष - परस् 'beyond'+ अक्ष 'eye' = परोक्ष 'beyond the eye'. In English it is said : "Long long ago there was a king" which means the king existed long back in time from the time of narration. Therefore in संस्कृत the धातु will be double. भू + भू. Servant does not stay aspirated nor long : बुभू ; बु changes into अ > बभू is the stem.

ब्रह्मा = स्वयम्भू the creator of देवभाषा made unchanging of √भू verb in blessing, aorist and परोक्षभूतकाल. It is believed that ब्रह्मा writes the luck of a new born child on its sixth day.

In the chart there is the negation of present अ when there is the flag ण्, negative in dual अतुस् in the place of तस्, reflection ऊ in the case of vowels.

				S.	D.	Pl.	
अ(ण)	अतुस्	उस्	:	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः	-T. P.

(इ)थ अथुस् अ : बभूविथ बभूवथुः बभूव -S.P.

अ(ण) (इ)व (इ)म : बभूव बभूविव बभूविम -F.P.

उपसर्गाः

प्र- प्रभवति गङ्गा हिमालयात् : गङ्गा appears from हिमालय ।

परा- विजेता पराभवति शत्रून् : The conquerer defeats the enemies.

सम्- कुमारः सम्भवति शशिशेखरात् : कार्तिकेय is born from शिव.

सम्- इदं नैव सम्भवति : It is not possible.

अनु- बालकः पीडाम् अनुभवति : The boy feals pain.

उद्- उद्भवति गङ्गा हिमालयात् : गङ्गा is produced from the हिमालय.

अभि-विजेता शत्रून् अभिभवति : The conqueror defeats enemies.

In conjunction with परा and अनु prefixes अकर्मक √भू धातु becomes सकर्मक (transitive).

भाववाच्य Passive voice

Passive means 'not active'. Subject will be inactive and will be used in the instrumental case. कर्म will be active. Then action will follow according to the कर्म and कर्म will be treated as if it is a subject. If the root is अकर्मक, then this is called भाववाच्य in the place of कर्मवाच्य.

In the passive and भाववाच्य all the roots are used only in आत्मनेपदम्. य(क्) will be infix in सार्वधातुक. The chart is as following :

1. वर्तमानकालः Present continuous tense

				S.	D.	Pl.	
ते	(इ)ते	अन्ते	:	भूयते	भूयेते	भूयन्ते	-T.P.
से	(इ)थे	ध्वे	:	भूयसे	भूयेथे	भूयध्वे	-S.P.
इ	आवहे	आमहे	:	भूये	भूयावहे	भूयामहे	-F.P.

2. आज्ञाभावे Imperative Mood

				S.	D.	Pl.	
ताम्	आ(इ)ताम्	(अ)न्ताम्	:	भूयताम्	भूयेताम्	भूयन्ताम्	-T.P.
स्व	आ(इ)थाम्	ध्वम्	:	भूयस्व	भूयेथाम्	भूयध्वम्	-S.P.
ऐ	आवहै	आमहै	:	भूयै	भूयावहै	भूयामहै	-F.P.

3. अनद्यतन-भूतकाले Imperfect Past tense

In the past, no development of वहि and महि.

				S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	(अ)न्त	:	अभूयत	अभूयेताम्	अभूयन्त	-T.P.
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	:	अभूयथाः	अभूयेथाम्	अभूयध्वम्	-S.P.
इ	आवहि	आमहि	:	अभूये	अभूयावहि	अभूयामहि	-F.P.

4. विधिभावे Potential mood

				S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	रन्	:	भूयेत	भूयेताम्	भूयेरन्	-T.P.
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	:	भूयेथाः	भूयेथाम्	भूयेध्वम्	-S.P.
इ	आ(वहि)	(आ)महि	:	भूयेय	भूयेवहि	भूयेमहि	-F.P.

आर्धधातुकाः कालाः

1. सामान्यभविष्यत्कालः Common future tense

				S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	(अ)न्ते	:	भविष्यते	भविष्येते	भविष्यन्ते	-T.P.
से	आ(इ)थे	ध्वे	:	भविष्यसे	भविष्येथे	भविष्यध्वे	-S.P.
इ	(आ)वहे	(आ) महे	:	भविष्ये	भविष्यावहे	भविष्यामहे	-F.P.

2. हेतुहेतुमद्भावे or क्रियातिपत्तौ Conditional :

				S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	अन्त	:	अभविष्यत	अभविष्येताम्	अभविष्यन्त	-T.P.
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	:	अभविष्यथाः	अभविष्येथाम्	अभविष्यध्वम्	-S.P.
इ	आ(वहि)	आ(महि)	:	अभविष्ये	अभविष्यावहि	अभविष्यामहि	-F.P.

3. अनद्यतन-भविष्यत्काले Periphrastic future

				S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	:	भविता	भवितारौ	भवितारः	-T.P.
तासे	तासाथे	ताध्वे	:	भवितासे	भवितासाथे	भविताध्वे	-S.P.
ताहे	तास्वहे	तास्महे	:	भविताहे	भवितास्वहे	भवितास्महे	-F.P.

4. आशीर्भावे Benedictive mood, stem इषीय् स् :

In the case of consonents- य् drops.

				S.	D.	Pl.	
इषीय् स्+त	आस्ताम्	रन्	:	भविषीष्ट	भविषीयास्ताम्	भविषीरन्	-T.P.
थास्	आस्थाम्	ध्वम्	:	भविषीष्ठाः	भविषीयास्थाम्	भविषीढ्वम्	-S.P.
अ	वहि	महि	:	भविषीय	भविषीवहि	भविषीमहि	-F.P.

5. सामान्य-भूतकाले Aorist, अभाविष् stem.

In (ण्)इ, ण् drops with infix in singular number of third person.

				S.	D.	Pl.	
(ण)इ	आताम्	अत	:	अभावि	अभाविषाताम्	अभाविषत	-T.P.
इष्ठास्	आथाम्	इढ्वम्	:	अभाविष्ठाः	अभाविषाथाम्	अभाविढ्वम्	-S.P.
इ	वहि	महि	:	अभाविषि	अभाविष्वहि	अभाविष्महि	-F.P.

6. परोक्षभूतकालेः Historical Past : बभूव् is stem :

				S.	D.	Pl.	
ए	आते	इरे	:	बभूवे	बभूवाते	बभूविरे	-T.P.
इषे	आथे	इढ्वे	:	बभूविषे	बभूवाथे	बभूविढ्वे	-S.P.
ए	इवहे	इमहे	:	बभूवे	बभूविवहे	बभूविमहे	-F.P.

कृत्प्रत्ययान्ताः Derivatives

भूयमान, भविष्यमाण।

इच्छार्थे Desiderative बुभूष् stem

In the meaning of 'wish' संस्कृत root is √इष् 'to wish'. भवितुमिच्छति 'he desires to become'. In this meaning suffix comes स् abbreviated from √इष् . √भू + स् reduplication of Dhātu भू + भू + स् . In this condition servant भू becomes अल्पप्राण and long ऊ becomes short उ. Thus : बुभूष् + अ + ति = बुभूषति.

सार्वधातुके : बुभूषति, बुभूषतु, अबुभूषत्, बुभूषेत्।

आर्धधातुके : बुभूषिष्यति, अबुभूषिष्यत् , बुभूषिता, अबुभूषीत्, बुभूषाञ्चकार, बुभूषामास।

प्रेरणार्थक-क्रिया Causative :

In Sanskrit causative verbs are connected with नवगणी verbs. Infix is the same as in the कल्कि-अवतार (चुरादिगण) 'णि'. For instance भू + (ण)इ = वृद्धि = भावि. This

is the stem. भावि + अ + ति > भावे + अ + ति = भावय् + अ + ति = भावयति. All causative verbs are transitive and सेट्.

To produce : स संस्कृतज्ञो भवति, तं गुरुः प्रेरयति - इति गुरुस्तं संस्कृतज्ञं भावयति. Guru inspires him to become a संस्कृतज्ञ. To consider : 'अर्थमनर्थं भावय नित्यम्' from the book- 'Moha Mudgara', -भावि to cherish, to support.

देवान् भावयतानेन ते देवा भावयन्तु वः
'परस्परं भावयन्तः श्रेयः परमवाप्स्यथ'। श्रीमद्भगवद्गीता। 3,11.

This verb is used in both परस्मैपद and आत्मनेपद.

सार्वधातुककालेषु Present Tense:

				S.	D.	Pl.	
ति	तस्	(अ)न्ति	:	भावयति	भावयतः	भावयन्ति	-T.P.
सि	थस्	थ	:	भावयसि	भावयथः	भावयथ	-S.P.
मि	वस्	मस्	:	भावयामि	भावयावः	भावयामः	-F.P.

उपसर्गाः

प्र– प्रभावयति; सम्– सम्भावयति; अनु– अनुभावयति; उद्– उद्भावयति; आविस्– आविर्भावयति; प्रादुस्– प्रादुर्भावयति; तिरस्- तिरोभावयति etc.

2. आज्ञाभावे : Imperative Mood

				S.	D.	Pl.	
तु/तात्	ताम्	अन्तु	:	भावयतु/भावयतात्	भावयताम्	भावयन्तु	-T.P.
हि	तम्	त	:	भावय/तात्	भावयतम्	भावयत	-S.P.
आनि	आव	आम	:	भावयानि	भावयाव	भावयाम	-F.P.

3. अनद्यतन-भूतकाले : Imperfect

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	(अ)न्	:	अभावयत्	अभावयताम्	अभावयन्	-T.P.
स्	तम्	त	:	अभावयः	अभावयतम्	अभावयत	-S.P.
(अ)म्	व	म	:	अभावयम्	अभावयाव	अभावयाम	-F.P.

4. विधिभावे : Potential mood

				S.	D.	Pl.	
त्	(इ)ताम्	उस्	:	भावयेत्	भावयेताम्	भावयेयुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	भावयेः	भावयेतम्	भावयेत	-S.P.
अम्	व	म	:	भावयेयम्	भावयेव	भावयेम	-F.P.

आर्धधातुककालाः

1. सामान्यभविष्यत्काले : Common future tense

	S.	D.	Pl.	
	भवान्	भवन्तौ	भवन्तः	
ति तस् (अ)न्ति :	भावयिष्यति	भावयिष्यतः	भावयिष्यन्ति	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
सि थस् थ :	भावयिष्यसि	भावयिष्यथः	भावयिष्यथ	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
मि वस् मस् :	भावयिष्यामि	भावयिष्यावः	भावयिष्यामः	-F.P.

2. हेतुहेतुमद्भावे : Conditional mood

	S.	D.	Pl.	
	छात्रः	छात्रौ	छात्राः	
त् ताम् (अ)न् :	अभावयिष्यत्	अभावयिष्यताम्	अभावयिष्यन्	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
स् तम् त :	अभावयिष्यः	अभावयिष्यतम्	अभावयिष्यत	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
(अ)म् व म :	अभावयिष्यम्	अभावयिष्याव	अभावयिष्याम	-F.P.

3. अनद्यतनभविष्यत्काले : Periphrastic future

	S.	D.	Pl.	
	माता	मातरौ	मातरः	
ता तारौ तारस् :	भावयिता	भावयितारौ	भावयितारः	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
तासि तास्थस् तास्थ :	भावयितासि	भावयितास्थः	भावयितास्थ	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
तास्मि तास्वस् तास्मस् :	भावयितास्मि	भावयितास्वः	भावयितास्मः	-F.P.

4. आशीर्भावे : Benedictive mood (भाव्यास् stem)

	S.	D.	Pl.	
	पिता	पितरौ	पितरः	
त ताम् उस् :	भाव्यात्	भाव्यास्ताम्	भाव्यासुः	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
स तम् त :	भाव्याः	भाव्यास्तम्	भाव्यास्त	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
अम् व म :	भाव्यासम्	भाव्यास्व	भाव्यास्म्	-F.P.

5. सामान्य-भूतकाले : Aorist :

Note- Here reduplication of the verb and if follows the ending of अनद्यतन भूतकाल. बु changes into बी.

	S.	D.	Pl.	
	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः	
त् ताम् (अ)न् :	अबीभवत्	अबीभवताम्	अबीभवन्	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
स् तम् त :	अबीभवः	अबीभवतम्	अबीभवत	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
(अ)म् व म :	अबीभवम्	अबीभवाव	अबीभवाम	-F.P.

6. परोक्षभूतकाले : Historical past

अनुप्रयोग √कृ, √भू and √अस्

Reduplication already has been done in the causative Aorist. Therefore here reduplication of √कृ √भू and √अस् used in परोक्ष as a suffix. It is called अनुप्रयोग .

कृ + कृ > कर + कृ > ककृ > चकृ **the stem.** Dual and plural no गुण, so semivowel developments.

	S.	D.	Pl.	
	सः	तौ	ते	
अ(ण) अतुस् उस् :	चकार	चक्रतुः	चक्रुः	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
थ अथुस् अ :	चकर्थ	चक्रथुः	चक्र	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
अ(ण) व म :	चकार	चकृव	चकृम	-F.P.

Two Dhātus or verbs can't be used together. Therefore आम् "Yes" is used in the middle of them. भावय्+आम्+चकार=भावयाञ्चकार।

	S.	D.	Pl.	
	सः	तौ	ते	
अ(ण) अतुस् उस् :	भावयाञ्चकार	भावयाञ्चकतुः	भावयाञ्चक्रुः	-T.P.
	त्वं	यूवां	यूयं	
थ अथुस अ :	भावयाञ्चकर्थ	भावयाञ्चक्रथुः	भावयाञ्चक्र	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
अ(ण) व म :	भावयाञ्चकार	भावयाञ्चकृव	भावयाञ्चकृम	-F.P.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

भावना, भावनीय, भाव्यम्, भावयितव्य, भावयितुम्, भावयितुकाम, भावयितुमनस्, भावयितृ, -भाविन्, भावक, भावित, भावितवत्, भावितवती।

कर्मवाच्ये Passive voice

सार्वधातुककाले- भाव्यते, भाव्यताम्, अभाव्यत, भाव्येत

आर्धधातुककाले- भावयिष्यते, अभावयिष्यत, भावयिता, भावयिषीष्ट, अभावयिष्ट, , भावयाञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः - भाव्यमान, भावयिष्यमाण।

इच्छार्थके : Desiderative

_ भवितुम् इच्छति He wishes to become. इच्छ् is substitute of √इष्, to wish. Abbreviation of इष् or 'wish' is 'स्'. This is the infix of desiderative verbs. Make reduplication of the धातु भू + भू > बुभू + स् = **बुभूष् is stem.**

सार्वधातुककालाः Present system

1. वर्तमानकाले : Present tense

	S.	D.	Pl.	
	छात्रः	छात्रौ	छात्राः	
ति तस् (अ)न्ति :	बुभूषति	बुभूषतः	बुभूषन्ति	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
सि थस् थ :	बुभूषसि	बुभूषथः	बुभूषथ	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
मि वस् मस् :	बुभूषामि	बुभूषावः	बुभूषामः	-F.P.

2. आज्ञाभावे : Imperative mood

	S.	D.	Pl.	
	सः	तौ	ते	
तु/तात् ताम् (अ)न्तु :	बुभूषतु	बुभूषताम्	बुभूषन्तु	-T.P.
	त्वं	युवां	यूयं	
हि तम् त :	बुभूष	बुभूषतम्	बुभूषत	-S.P.
	अहं	आवां	वयं	
आनि आव आम :	बुभूषाणि	बुभूषाव	बुभूषाम	-F.P.

3. अनद्यतन-भूतकाले : Imperfect past

	S.	D.	Pl.	
	सः	तौ	ते	
त् ताम् (अ)न् :	अबुभूषत्	अबुभूषताम्	अबुभूषन्	-T.P.

		त्वं	युवां	यूयं
स तम् त	:	अबुभूषः	अबुभूषतम्	अबुभूषत -S.P.
		अहं	आवां	वयं
(अ)म् व म	:	अबुभूषम्	अबुभूषाव	अबुभूषाम -F.P.

4. विधिभावे : Potential mood

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
त् ताम् उस्	:	बुभूषेत्	बुभूषेताम्	बुभूषेयुः	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
स तम् त	:	बुभूषेः	बुभूषेतम्	बुभूषेत	-S.P.
		अहं	आवां	वयं	
अम् व म	:	बुभूषेयम्	बुभूषेव	बुभूषेम	-F.P.

आर्धधातुक-कालाः Non-present system

1. सामान्यभविष्यत्काले : Common future tense

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
ति तस् (अ)न्ति	:	बुभूषिष्यति	बुभूषिष्यतः	बुभूषिष्यन्ति	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
सि थस् थ	:	बुभूषिष्यसि	बुभूषिष्यथः	बुभूषिष्यथ	-S.P.
		अहं	आवां	वयं	
मि वस् मस्	:	बुभूषिष्यामि	बुभूषिष्यावः	बुभूषिष्यामः	-F.P.

2. हेतुहेतुमद्भावे : Conditional

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
त् ताम् (अ)न्	:	अबुभूषिष्यत्	अबुभूषिष्यताम्	अबुभूषिष्यन्	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
स तम् त	:	अबुभूषिष्यः	अबुभूषिष्यतम्	अबुभूषिष्यत	-S.P.

		अहं	आवां	वयं	
(अ)म् व म	:	अबुभूषिष्यम्	अबुभूषिष्याव	अबुभूषिष्याम	-F.P.

3. अनद्यतनभविष्यत्काले : Periphrastic future

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
ता तारौ तारः	:	बुभूषिता	बुभूषितारौ	बुभूषितारः	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
तासि तास्थस् तास्थ	:	बुभूषितासि	बुभूषितास्थः	बुभूषितास्थ	-S.P.
		अहं	आवां	वयं	
तास्मि तास्वस् तास्मस्	:	बुभूषितास्मि	बुभूषितास्वः	बुभूषितास्मः	-F.P.

4. आशीर्भावे : Benedictive mood बुभूष्यास् stem

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
त् ताम् उस्	:	बुभूष्यात्	बुभूष्यास्ताम्	बुभूष्यासुः	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
स् तम् त	:	बुभूष्याः	बुभूष्यास्तम्	बुभूष्यास्त	-S.P.
		अहं	आवां	वयं	
अम् व म	:	बुभूष्यासम्	बुभूष्यास्व	बुभूष्यास्म	-F.P.

5. सामान्य-भूतकाले : Aorist (अबुभूष् stem)

		S.	D.	Pl.	
		सः	तौ	ते	
त् ताम् (अ)न्	:	अबुभूषीत्	अबुभूषिष्टाम्	अबुभूषिषुः	-T.P.
		त्वं	युवां	यूयं	
स् तम् त	:	अबुभूषिष्यः	अबुभूषिष्यतम्	अबुभूषिष्यत	-S.P.
		अहं	आवां	वयं	
(अ)म् व म	:	अबुभूषिष्यम्	अबुभूषिष्याव	अबुभूषिष्याम	-F.P.

6. परोक्षभूतकाले : Historical past

बुभूषाम् Stem, अनुप्रयोग of √कृ, √भू or √अस्

				S.	D.	Pl.	
				सः	तौ	ते	
अ(ण्)	अतुस्	उस्	:	बुभूषाञ्चकार	बुभूषाञ्चक्रतुः	बुभूषाञ्चक्रुः	-T.P.
				त्वं	युवां	यूयं	
थ	अथुस्	अ	:	बुभूषाञ्चकर्थ	बुभूषाञ्चक्रथुः	बुभूषाञ्चक्र	-S.P.
				अहं	आवां	वयं	
अ(ण्)	व	म	:	बुभूषाञ्चकार	बुभूषाञ्चकृव	बुभूषाञ्चकृम	-F.P.

यङन्तप्रकरणे भृशार्थके : Intensive. In यङ् infix ङ् flag means आत्मनेपदम्

भूयो भूयो भृशं भवति इति reduplication - भू + भू > बुभू > बोभू + य + **बोभूय stem.**

सार्वधातुककालाः बोभूयते, बोभूयताम्, अबोभूयत, बोभूयेत ।

आर्धधातुककालाः बोभूयिषीष्ट,अबोभूयिष्ट,बोभूयिष्यते,बोभूयाञ्चक्रे ।

यङ्लुक् Intensive : Here यङ् infix drops.

वर्तमानकाले : Present tense:

Here य (ण्) infix drops. In dual and plural no गुण ।

				S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अति	:	बोभोति/बोभवीति	बोभूतः	बोभुवति	-T.P.
सि	थस्	थ	:	बोभोषि	बोभूथः	बोभूथ	-S.P.
मि	वस्	मस्	:	बोभोमि/बोभवीमि	बोभूवः	बोभूमः	-F.P.

आज्ञाभावेः Imperative mood

				S.	D.	Pl.	
तु/तात्	ताम्	अतु	:	बोभोतु / बोभवीतु	बोभूताम्	बोभुवतु	-T.P.
सि>हि	तम्	त	:	बोभूहि	बोभूतम्	बोभूत	-S.P.
मि	वस्	मस्	:	बोभवानि	बोभवाव	बोभवाम	-F.P.

विधिभावे : Potential mood

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	बोभूयात्	बोभूयाताम्	बोभूयुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	बोभूयाः	बोभूयातम्	बोभूयात	-S.P.
म्	व	म	:	बोभूयाम्	बोभूयाव	बोभूयाम	-F.P.

अनद्यतन-भूतकाले :

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	अबोभवीत् /अबोभोत्	अबोभूताम्	अबोभवुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	अबोभवीः/अबोभोः	अबोभूतम्	अबोभूत	-S.P.
अम्	व	म	:	अबोभवम्	अबोभूव	अबोभूम	-F.P.

आर्धधातुके : Non-Present system

सामान्यभविष्यत्काले : Common future

				S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	:	बोभविष्यति	बोभविष्यतः	बोभविष्यन्ति	-T.P.
सि	थस्	थ	:	बोभविष्यसि	बोभविष्यथः	बोभविष्यथ	-S.P.
मि	वस्	मस्	:	बोभविष्यामि	बोभविष्यावः	बोभविष्यामः	-F.P.

हेतुहेतुमद्भावे : Conditional

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम	अन्	:	अबोभविष्यत्	अबोभविष्यताम्	अबोभविष्यन्	-T.P.
स्	तम्	त	:	अबोभविष्यः	अबोभविष्यतम्	अबोभविष्यत	-S.P.
म्	व	म	:	अबोभविष्यम्	अबोभविष्याव	अबोभविष्याम	-F.P.

अनद्यतन-भविष्यत्काले : Periphrastic future

				S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	:	बोभविता	बोभवितारौ	बोभवितारः	-T.P.
तासि	तास्थस्	तास्थ	:	बोभवितासि	बोभवितास्थः	बोभवितास्थ	-S.P.
तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	:	बोभवितास्मि	बोभवितास्वः	बोभवियास्मः	-F.P.

आशीर्भावे : Benedictive mood

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	बोभूयात्	बोभूयास्ताम्	बोभूयासुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	बोभूयाः	बोभूयास्तम्	बोभूयास्त	-S.P.
अम्	व	म	:	बोभूयासम्	बोभूयास्व	बोभूयास्म	-F.P.

सामान्य-भूतकाले Aorist

				S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	अबोभूवीत्/अबोभोत्	अबोभूताम्	अबोभवुः	-T.P.
स्	तम्	त	:	अबोभूवीः/अबोभोः	अबोभूतम्	अबोभूत	-S.P.
अम्	व	म	:	अबोभूवम्	अबोभूव	अबोभूम	-F.P.

परोक्षभूतकाले Historical past

				S.	D.	Pl.	
अ(ण)	अतुस्	उस्	:	बोभवाञ्चकार	बोभवाञ्चक्रतुः	बोभवाञ्चक्रुः	-T.P.
थ	अथुस्	अ	:	बोभवाञ्चकर्थ	बोभवाञ्चक्रथुः	बोभवाञ्चक्र	-S.P.
अ(ण)	व	म	:	बोभवाञ्चकार	बोभवाञ्चकृव	बोभवाञ्चकृम	-F.P.

मत्स्यावतारे- 'अ' infix in सार्वधातुककालेषु

√चल् (चल्) 1/ कम्पने (प) सेट्, सक. to shake.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, वि, निस्, उद्, अभि, परि।

सार्वधातुके : चलति (*Vartamāna* / Present), चलतु (imperative), अचलत् (anadyatana-bhūta / imperfect past), चलेत् (vidhibhāva/potential mood).

आर्धधातुके : चलिष्यति (*sāmānya bhaviṣyatkāla*), अचलिष्यत् (conditional), चलिता (periphrastic future), चल्यात् (*āśīrbhāva* /benedictive), अचलीत्/ अचालीत् (*sāmānyabhūta/ aorist*), चचाल(*parokṣabhūta/perfect*).

In संस्कृत two equal consonants do not exist. In परोक्ष चचल् is stem. Therefore second च changes into शक्ति इ, the stem will be चेल्.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चलः, अचलः 'mountain', अचला 'earth', निश्चलः 'immoving', चलनम् 'moving', चलनीय 'movable', चाल्य 'movable' चलितव्य 'movable' चलितुम् 'to move', चलितुकाम 'desirous to move', चलितुमनस् 'desirous to move', चलितृ, 'moving', चालक 'driver who drives', संचालक 'director', चालिन् 'mover', चलित 'moved', चलितवत् 'moved', चलित्वा, 'having moved', चालं चालम् 'having moved again and again', चलत् 'moving' (Present participle).

कर्मणि 'Passive Voice'

सार्वधातुके : चल्यते, चल्यताम्, अचल्यत, चल्येत।

आर्धधातुके : चलिष्यते,अचलिष्यत,चलिता,
चलिषीष्ट, अचालि, चेले.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चल्यमान, चलिष्यमाण, चलित, चलितव्य, चाल्य।

प्रेरणार्थके Causative

सार्वधातुके : चालयति, चालयतु, अचालयत्, चालयेत्।

आर्धधातुके :चालयिष्यति, अचालयिष्यत्, चालयिता, चाल्यात्, अचीचलत्, चालयाञ्चकार, चालयाम्बभूव, चालयामास।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

भूचालः,संचालनम्,चालनी'sieve',चालनीय, चाल्य, चालयितव्य, चालयितुम्, चालयितुकाम, चालयितुमनस्, चालयितृ, संचालकः, चालिन्, चालित, चालितवत्, चालयित्वा, संचाल्य।

इच्छार्थके Desiderative

Stem : **चिचलिष्**

सार्वधातुके : चिचलिषति, चिचलिषतु, अचिचलिषत, चिचलिषेत्।

आर्धधातुके : चिचलिषिष्यति, अचिचलिषिष्यत, चिचलिषिता, चिचलिषिष्यात, अचिचलिषीत, चिचलिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चिचलिषा, चिचलिषु, चिचलिषित ।

कर्मणि Passive Voice

सार्वधातुके: चाल्यते, चाल्यताम्, अचाल्यत, चाल्येत

आर्धधातुके: चालयिष्यते, अचालयिष्यत, चालयिता, चालयिषीष्ट, अचालयिष्ट, चालयाञ्चक्रे।

भृशार्थके Intensive चाचल्य stem

सार्वधातुके: चाचल्यते, चाचल्यताम्, अचाचल्यत, चाचल्येत।

आर्धधातुके: चाचलिष्यते, अचाचलिष्यत, अचाचलिता, चाचलिषीष्ट, अचाचलिष्ट, चाचल्याञ्चक्रे।

इच्छार्थे Desiderivative (stem चिचालयिष्)

सार्वधातुके: चिचालयिषति, चिचालयिषतु, अचिचालयिष्यत, चिचालयिषेत् ।

आर्धधातुके:चिचालयिषिष्यति,अचिचालयिषिष्यत,चिचालयिषिता, चिचालयिष्यात, अचिचालयिषीत, अचिचालयिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चाचल्यमान, चाचल्यिष्यमाण।

√चर् (चर) 1/ (प) सक. सेट् to move, to go.

उपसर्गाः

प्र, सम् , अनु, वि, आ, व्यभि, अभि, परि, उप, वि, अत्या, समा।

सार्वधातुके: चरति, चरतु, अचरत, चरेत् ।

आर्धधातुके: चचार, चरिष्यति, अचरिष्यत, चरिता, चर्यात, अचारीत्।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

प्रचारः 'propagation', संचारः 'circulation', अनुचरः 'servant', निशाचरः 'demon', दुष्प्रचारः 'bad propagation', विचारः 'thought', आचारः 'manner', दुराचारः 'ill-conduct' weakness', प्रचारक 'claimer', उपचारः 'treatment', चरकः आयुर्वेदिक 'doctor', चारु ; चरुः, उच्चारः 'stool', अभिचारः 'exorcisting', अत्याचारः, चरित्रम् 'character', चरितम्, चरः 'spy', चर्या 'service', परिचारकः 'servant', परिचारिका 'maid servant', समाचार 'good manner' 'news' new meaning.

कर्मणि Passive Voice

सार्वधातुके: चर्यते, चर्यताम्, अचर्यत, चर्येत

आर्धधातुके : चरिष्यते, अचरिष्यत, चरिता, चरिषीष्ट, अचारि, चेरे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चर्या 'Service', चर्यमाण, चरिष्यमाण।

प्रेरणार्थके Causative

सार्वधातुके:चारयति, चारयतु, अचारयत, चारयेत् ।

आर्धधातुके:चारयिष्यति, अचारयिष्यत, चारयिता, चार्यात, अचीचरत, चारयाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चारणः 'a bard, a panegyrist', विचारणा, विचारः 'thought', उच्चारणम् 'pronunciation', विचारणीय, विचार्य, विचारयितव्य,

विचारयितुम्, 'to think', विचारयितुकाम 'desirous to think', विचारयितुमनस् 'desirous to think', विचारयितृ, -विचारिन् , विचारक 'thinker', विचारित, संचारित, विचारयत् (present participle).

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: विचार्यते is thought, विचार्यताम्, व्यचार्यत, विचार्येत ।

आर्धधातुके: विचारयिष्यते, व्यचारयिष्यत्, विचारयिता, विचारयिषीष्ट, अचारयिष्ट, विचारयाञ्चक्रे ।

इच्छार्थके Desiderative stem चिचारयिष्

सार्वधातुके: चिचारयिषति, चिचारयिषतु, अचिचारयिषत्, चिचारयिषेत्।

आर्धधातुके: चिचारयिषिष्यति,अचिचारयिषिष्यत्, चिचारियिषिता, चिचारयिषिष्यात्, अचिचारयिषीत्, चिचारयिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः

चिचारयिषा, चिचारयिषुः।

भृशार्थके Intensive चञ्चूर्य stem.

सार्वधातुके:चञ्चूर्यते, चञ्चूर्यताम्, अचञ्चूर्यत, चञ्चूर्येत ।

आर्धधातुके:चञ्चूरिष्यते, अचञ्चूरिष्यत, चञ्चूरिता, चञ्चूरिषीष्ट, अचञ्चूरिष्ट, चञ्चूराञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Present Participle: चञ्चूर्यमाण, चञ्चूरिष्यमाण।

√गम् (गम्लृ) 1 / गतौ (प) अनिट्, सक 'to go'.

1. ऌ flag indicates that it will be declined like अनद्यतन-भूतकाल in aorist.
2. Substitute will be गच्छ् in सार्वधातुक of कर्तरि, active voice.
3. **Prefixes** used with this धातुः, सम्, प्र, अनु, अव, निर् , दुर्, वि, आ, नि, अधि, उप, उद्, अभि, प्रति ।

सार्वधातुके: गच्छति, गच्छतु, अगच्छत्, गच्छेत् ।

आर्धधातुके: गमिष्यति, अगमिष्यत्, गन्ता, गम्यात् , अगमत्, जगाम (जगम्-stem) In dual plural उपधालोपः, जग्मतुः, जग्मुः ।

			S.	D.	Pl.	
अ(ण्)	अतुस्	उस्	: जगाम	जग्मतुः	जग्मुः	-T.P.
थ	अथुस्	अ	: जगमिथ/जगन्थ	जग्मथुः	जग्म	-S.P.
अ(ण्)	व	म	: जगाम	जग्मिव	जग्मिम	-F.P.

Note- With सम् prefix it will be used in आत्मनेपदम् - संगच्छते etc.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

आगमः 'Tantric-treatise', गमनम् 'going', आगमनम् 'coming', प्रत्यागमनम् 'returning back', संगमः 'confluence', अनुगमः, निगमः 'Veda', अवगमः, निर्गमः, समागमः, अवगमः, उद्गमः, गमनीय, गम्य, अगम्य, गन्तव्य 'goal', गन्तुम् 'to go', गन्तुमनस् 'desirous to go', गन्तृ 'goer', गमकम् 'proof', अनुगामिन् 'follower', गत 'gone', अभ्यागतः 'come as a guest', विगत, गतप्रत्यागतम् n. 'going-coming', गतवत् (past participle) 'gone', गत्वा 'having gone', आगम्य/आगत्य

('absolute past participle'), गतिः 'movement', गच्छत् (present participle), सर्वत्रगः 'air', पन्नगः 'snake', उरगः 'snake', सुगः, दुर्गः 'castle', सुगमः'easy', दुर्गमः'not easy', मितङ्गमः 'elephant', विहङ्गमः 'bird', विहङ्गः, गतगता (f.) 'dead', अध्वगः 'a traveller'.

खग (विहगः), 'bird', जगत् n. 'world', जगती (f.) 'world', गत्वर 'goer', गत्वरी (f.) 'goer', अध्वगत् (क्विप्) 'a traveller' जगदीशः,जगत्पतिः 'the lord of the world', जङ्गमः 'movable', गन्तुकः, आगन्तुकः 'accidental'.

कर्मणि Passive Voice :

सार्वधातुके:गम्यते, गम्यताम्, अगम्यत, गम्येत ।

आर्धधातुके:गंस्यते, अगंस्यत, गन्ता, गंसीष्ट, अगामि, जग्मे।

असमापनक्रिया Present participle: गम्यमान, गंस्यमान।

प्रेरणार्थके Causative

सार्वधातुके:गमयति, गमयतु, अगमयत, गमयेत् ।

आर्धधातुके:गमयिष्यति, अगमयिष्यत्, गमयिता, गम्यात्, अजीगमत्, गमयाञ्चकार ।

इच्छार्थके Desiderative (*जिगमिष्* stem)

सार्वधातुके: जिगमिषति, जिगमिषतु, अजिगमिषत, जिगमिषेत्।

आर्धधातुके: जिगमिषिष्यति, अजिगमिषिष्यत, जिगमिषिता, जिगमिषिष्यात, अजिगमिषीत, जिगमिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

जिगमिषा 'desire to go', जिगमिषु 'desirous to go'.

भृशार्थके Intensive : (*जङ्गम्य* Stem.)

सार्वधातुके: जङ्गम्यते, जङ्गम्यताम्, अजङ्गम्यत, जङ्गम्येत ।

आर्धधातुके: जङ्गमिष्यते, अजङ्गमिष्यत, जङ्गमिता, जङ्गमिषीष्ट, अजङ्गमिष्ट, जङ्गमाञ्चक्रे ।

√धाव् (धावु) 1/ गतिशुद्ध्योः (उ) सेट् अक. 'to run, to clean'.

1. **'उ' पताका (flag) indicates optional अनिट् in the past participles.**

सार्वधातुके:धावति, धावतु, अधावत, धावेत् ।

आर्धधातुके:धाविष्यति, अधाविष्यत, धाविता, धाव्यात, अधावीत, दधाव ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

धावनम्, धावनीयम्, धाव्यम्, धावितव्यम्, धावितुम्, धावितुकामः, धावितुमनस्,धावितृ,धावक,-धाविन्, धावित, धावितवत्, धौत 'cleaned' धौतवत् , धौतवसनम् 'dhoti' धावित्वा, प्रधाव्य, धावं धावम्, धावत् ।

कर्मणिः Passive voice

सार्वधातुके: धाव्यते, धाव्यताम्, अधाव्यत, धाव्येत।

आर्धधातुके: धाविष्यते, अधाविष्यत, धाविता, धाविषीष्ट, अधावि, दधावे ।

असमापनक्रिया Present Participle– धाव्यमान, धाविष्यमाण।

प्रेरणार्थके Causative:

सार्वधातुके: धावयति, धावयतु, अधावयत, धावयेत् ।

आर्धधातुके: धावयिष्यति, अधावयिष्यत, धावयिता, धाव्यात् , अदीधवत, धावयाञ्चकार ।

असमापनक्रिया (Present Participle)- धावयत् ।

इच्छार्थके Desiderative (stem *दिधावयिष्*)

सार्वधातुके: दिधावयिषति, दिधावयिषतु, अदिधावयिष्यत्, दिधावयिषेत्।

आर्धधातुके:दिधावयिषिष्यति, अदिधावयिषिष्यत्, दिधावयिषिता दिधावयिषिष्यात्, अदिधावयिषीत्, दिधावयिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (stem *दाधाव्य*)

सार्वधातुके: दाधाव्यते, दाधाव्यताम्, अदाधाव्यत, दाधाव्येत।

आर्धधातुके: दाधाविष्यते, अदाधाविष्यत, दाधाविता, दाधाविषीष्ट, अदाधाविष्ट, दाधावाञ्चक्रे ।

असमापनक्रिया Present Participle- दाधाव्यमान, दाधाव्यिष्यमाण।

√पत् (पत्लृ) 1/ गतौ (प) अक. सेट् 'to go, to fall'

1. लृ flag indicates that the aorist will follow the form of अनद्यतनभूतकाल. But it inserts प् before त्.
2. **Prefixes** : प्र, सम्, अनु, निस्, आ, नि, उद्, परि

सार्वधातुके: पतति, पततु, अपतत्, पतेत् ।

आर्धधातुके : पतिष्यति, अपतिष्यत्, पतिता, पत्यात्, *अपप्तत्* (पपत् stem.), पपात। Second प changes into इ > पेत्.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पातः 'fall', प्रपातः 'fall', जलप्रपातः 'water fall', सम्पातः 'together fall', अनुपातः 'proportion', उत्पातः 'mischievousness', 'flying', पतनम् 'falling', 'sinful', पतितवत्, पतित्वा, उत्पत्य, उत्पातम् उत्पातम्, निपातः 'falls', निपातनम्, प्रणिपात 'salutation', पातुकः, पत्त्रम् 'leaf', उत्पतिष्णु (इष्णु suffix), सन्निपातः 'entric fever' पतङ्ग 'bird, sun' पतत्रम् 'a wing feather', पतत्र 'bird', पताका 'flag', पतङ्गिका 'small bird'.

असमापन-क्रिया : Present Participle

पतत्, पतन्ती, पतिष्यत्, पतिष्यन्ती (f.)।

भावे Passive Voice

सार्वधातुके : पत्यते, पत्यताम्, अपत्यत, पत्येत ।

आर्धधातुके: पतिष्यते, अपतिष्यत, पतिता, पतिषीष्ट, अपाति, पेते।

असमापन-क्रिया : Present Participle

पत्यमान, पतिष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : पातयति, पातयतु, अपातयत्, पातयेत् ।

आर्धधातुके : पातयिष्यति, अपातयिष्यत्, पातयिता, पात्यात्, अपीपतत्, पातयाञ्चकार ।

असमापन-क्रिया : Present participle

पातयत्, पातयन्ती, पातयिष्यत्, पातयिष्यन्ती (f.).

कर्मणि Passive

सार्वधातुके : पात्यते, पात्यताम्, अपात्यत , पात्येत ।

आर्धधातुके : पातयिष्यते, अपातयिष्यत, पातयिता, पातयिषीष्ट अपातयिष्ट, पातयाञ्चक्रे। Present Participle: पात्यमान, पातयिष्यमाण।

इच्छार्थके Desiderative (*पिपतिष्* stem)

सार्वधातुके: पिपतिषति, पिपतिषतु, अपिपतिषत्, पिपतिषेत्।

आर्धधातुके : पिपतिषिष्यति, अपिपतिषिष्यत्, पिपतिषिता, अपिपतिषीत्, पिपतिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पिपतिषा, पिपतिषु , पित्सा, पित्सुः, पित्सन्तः birds.

भृशार्थे Intensive (*पनीपत्य* stem)

सार्वधातुके : पनीपत्यते, पनीपत्यताम्, अपनीपत्यत, पनीपत्येत ।

आर्धधातुके : पनीपतिष्यते, अपनीपतिष्यत, पनीपतिता, पनीपतिषीष्ट, अपनीपतिष्ट, पनीपताञ्चक्रे ।

असमापन-क्रिया : Present Participle : पनीपत्यमान ।

√नी (णीञ्) 1/ प्रापणे (उ) अनिट् सक 'To carry, to lead'

1. 'ण्' flag means that the न of this धातु changes into 'ण' when there precede prefixes with र. Such as प्र, निर्, and परि.
2. 'ञ्' flag indicates that this Dhātu is उभयपदी- परस्मैपदी and आत्मनेपदी both.

These prefixes are used with this verb :

प्र, अप, अनु, निर्, वि, आ, उद्, अभि, परि and उप.

परस्मैपदे सार्वधातुके : In सार्वधातुके विकरणं infix 'अ'

वर्तमानकाले Present tense

S.	**D.**	**P.**		**S.**	**D.**	**P.**	
ति	तस्	(अ)न्ति	-नी+अ+ति	:नयति	नयतः	नयन्ति	-T.P.
सि	थस्	थ	-नी+अ+सि	:नयसि	नयथः	नयथ	-S.P.

अ of अहंकार extra inserts

मि	वस्	मस्	-नी+अ+अ+मि	:नयामि	नयावः	नयामः	-F.P.

सार्वधातुके : Present नयति, Imp. नयतु, Ana. अनयत्, Pot. नयेत् ।

आत्मनेपदे सार्वधातुके

S.	**D.**	**P.**		**S.**	**D.**	**P.**	
ते	आ(इ)ते	(अ)न्ते	- नी+अ+ते=	नयते	नयेते	नयन्ते	-T.P.
से	आ(इ)थे	ध्वे	-नी+अ+से =	नयसे	नयेथे	नयध्वे	-S.P.
इ	वहि	महि	-नी + अ + इ =	नये	नयावहे	नयामहे	-F.P.

सार्वधातुके : imp. नयते, नयताम्, अनयत, sub. नयेत.

आर्धधातुके परस्मैपदे :

सामान्य-भविष्यत्काले: Common future

S.	**D.**	**P.**		**S.**	**D.**	**P.**	
ति	तस्	(अ)न्ति	- नी+स्य+ति =	नेष्यति	नेष्यतः	नेष्यन्ति	-T.P.
सि	थस्	थ	-नी+स्य+सि =	नेष्यसि	नेष्यथः	नेष्यथ	-S.P.
मि	वस्	मस्	-नी+स्य+मि=	नेष्यामि	नेष्यावः	नेष्यामः	-F.P.

परस्मैपदे आर्धधातुके : नेष्यति, अनेष्यत्, नेता, नीयात्, अनैषीत् निनाय।

Aorist : अनैषीत्

1. अ negation of present, if appears in the beginning of धातु = अ + √नी +
2. स् a short form of सामान्य भूतकाल, अनी + स् +
3. वृद्धि because of अनिट् - **अनैष्**. This is the case for stems of अनिट् dhātus in the Aorist, अनैष् + त् -to protect त्, ई is inserted in the middle > अनैष् + ई + त् = अनैषीत् ।

S.	**D.**	**P.**	**S.**	**D.**	**P.**	
त्	ताम्	उस्	-अनैषीत्	अनैष्टाम्	अनैषुः	-T. P.
स्	तम्	त	-अनैषीः	अनैष्टम्	अनैष्ट	-S.P.
अम्	व	म	-अनैषम्	अनैष्व	अनैष्म	-F.P.

परोक्षे Historical Past :

1. Reduplication of धातु- नी + नी
2. **2.** Servant नि + नी = **निनी** is stem. Cutter of गुण in dual and plural. निनी + अ(णा) वृद्धि > निनै + अ, ऐ changes into आय्- नि + न्आय् + अ = निनाय.

S.	**D.**	**Pl.**				
अ(णा)	अतुस्	उस्	-निनाय	निन्यतुः	निन्युः	-T.P.
थ	अथुस्	अ	-निनयिथ	निन्यथुः	निन्य	-S.P.
अ(णा)	(इ) व	(इ) म	-निनाय	निन्यिव	निन्यिम	-F.P.

आर्धधातुक आत्मनेपदे

नेष्यते, अनेष्यत, नेता, नेषीष्ट, अनेष्ट (अनेष् stem), निन्ये (निनी stem) ।

आशीर्भावे Benedictive mood

This blessing is really विधिभाव a potential mood. Only the possibility is therefore expressed here. If someone gives a blessing to a lady "Be active for two hundred years शतद्वयंवर्षं जीव्यात्", is it a certainty that she will be alive for two hundred years ? No, only the possibility remains expressed here in an optative mood.

How to compare infix of this mood with that of others ? It appears from the mixture of both विधि + आशिस्. In subject आशिस् becomes आशीस् > सीस् . But य् , the short form इ of विधि, is inserted in the middle, **सी य् स्.** This is the real infix of optative mood. In the case of

being followed by a consonant, य् drops. In the case of being followed by a vowel य् attaches to the vowel and स् attaches to the hard dental consonant. If धातु is सेट् then इ attaches to धातु, इ सी य् स्. √नी is अनिट्. Additionally, इ, ई, उ ending and उपधा (penultimate) verbs take गुण. Now see the composition : √नी + सी + य् स् + त > नेषीष्ट. य् drops because of consonant master.

S.	**D.**	**Pl.**	
त	आस्ताम्	रन्	
नेषीष्ट	नेषीयास्ताम्	नेषीरन्	-Third person
थास्	आथाम्	ध्वम्	
नेषीष्ठाः	नेषीयास्थाम्	नेषीढ्वम्	-Second Person
अ	वहि	महि	
नेषीय	नेषीवहि	नेषीमहि	-First Person

सामान्य-भूतकाले : Aorist :

The short form 'स्' of the word 'सामान्य' becomes the infix here and 'अ' negative of the present comes in the beginning: अनी + स् – गुण = **'अनेष्'** becomes the stem. Nasal of 'अन्त', third person plural drops when before it does not exist अच्युत 'अ':

S.	**D.**	**Pl.**	
त	आताम्	अत	
अनेष्ट	अनेषाताम्	अनेषत	-Third Person
थास्	आथाम्	ध्वम्	-Second Person
अनेष्ठाः	अनेषाथाम्	अनेढ्वम्	-शक्ति Changes dental into cerebral

इ	वहि	महि	
अनेषि	अनेष्वहि	अनेष्महि	-First Person

परोक्ष-भूतकाले Historical Past

Here there is reduplication of the root and everywhere semivowel development :

1. नी + नी > *निनी* is the stem

	S.	D.	Pl.
	ए	आते	इरे
	निन्ये	निन्याते	निन्यिरे
	(इ) से	आथे	(इ) ध्वे
-Second Person	निन्यिषे	निन्याथे	निन्यिद्वे
	ए	(इ) वहे	(इ) महे
	निन्ये	निन्यिवहे	निन्यिमहे

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

प्र + नयः = प्रणयः 'love' and 'authorship', अपनयः 'carrying away', अनुनयः 'request', निर्णयः 'decision', विनयः 'humility', आनयः 'bringing', आनायः 'a net', उन्नयः 'lift', अभिनयः 'acting in drama', परिणयः 'marriage', परिणायः 'moving a piece at chess', उपनयः 'initiation'.

√नी + अन > नयनम् 'carrying', 'eye', नयनीयः नेय and नेतव्य 'to be carried', नेतुम् 'to carry', नेतुकाम, नेतुमनस् 'desirous to carry', नेतृ 'leader', नायक 'hero', -नायिन् 'carrier', नीत 'carried' (in passive), नवनीत 'butter', नीतवत् 'carried'(in active), नीत्वा 'having carried', आनीय 'having brought', नीः (क्विप्), सेनानीः 'commander of an army', noun कार्त्तिकेय. ग्रामणी 'chief of the village', नीतिः 'policy' 'morality', नेत्रम् 'eye'.**Present participle**: नयत्, नयमान, नेष्यत्, नेष्यमाण, future participle,

कर्मणि Passive

सार्वधातुके: नीयते, नीयताम्, अनीयत, नीयेत.

आर्धधातुके: नेष्यते, अनेष्यत, नेता, नेषीष्ट, अनायि, निन्ये.

असमापन क्रिया Present participle

नीयमान, नेष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative (*नायय्* stem)

सार्वधातुके: नाययति, नाययतु, अनाययत, नाययेत

आर्धधातुके : नाययिष्यति, अनाययिष्यत, नाययिता, नाय्यात, अनीनयत्, नाययाञ्चकार **Pre.P.**- नाययत्, नाययिष्यमाण.

इच्छार्थे Desiderative

Here स् is the infix taken from √इष् धातु, reduplication of नी - *निनीष्* stem.

सार्वधातुके: निनीषति, निनीषतु, अनिनीषत्, निनीषेत् ।

आर्धधातुके : निनीषिष्यति, अनिनीषिष्यत् , निनीषिता, निनीषिष्यात्, अनिनीषीत्, निनीषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

निनीषा 'desire to carry', निनीषु 'desirous to carry', निनीषित 'desired to carry'.

भृशार्थे Intensive : नी + नी + य > *नेनीय* stem.

सार्वधातुके: नेनीयते, नेनीयताम्, अनेनीयत, नेनीयेत ।

आर्धधातुके : नेनीयिष्यते, अनेनीयिष्यत, नेनीयिता, नेनीयिषीष्ट, अनेनीयिष्ट, नेनीयाञ्चक्रे ।

असमापनक्रिया Present participle

नेनीयमान 'carrying for again and again '.

√हृ (हृञ्) 1/ हरणे (उ) अनिट् , सक .'to carry' 'to steal' अनिट्

उपसर्गाः Prefixes:

प्र, अप, सम्, समा, अनु, व्यव, वि, आ, निर् , अध्या, व्या, उद्, अभ्यव, प्रति, प्रत्या, परि, उप ।

सार्वधातुके : हरति, हरतु, अहरत, हरेत् ।

आत्मने- हरते, हरताम्, अहरत, हरेत।

आर्धधातुके : हरिष्यति, अहरिष्यत् , हर्ता, ह्रियात्, अहार्षीत्, जहार।

आत्मने- हरिष्यते, अहरिष्यत, हर्ता, हृषीष्ट, in ऋकारोपध infix drops in the case of a following consonant. अ + हृ + स् + त = अहृत, अहृषाताम् , अहृषत, अहृष्ठाः, अहृषाथाम् , अहृढ्वम् , अहृषि, अहृष्वहि, अहृष्महि ।

परोक्षे- हृ + हृ = हर् हृ > **जहृ** is the stem.

ए	आते	इरे	
जह्रे	जह्राते	जह्रिरे	-Third Person
से	आथे	ध्वे	
जहृषे	जह्राथे	जहृढ्वे	- Second Person
ए	वहे	महे	
जह्रे	जहृवहे	जहृमहे	- First Person

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

हरः 'Shiva' प्रहरः 'a period of three hours', हारः 'necklace', प्रहारः 'hit', अपहारः 'removal', संहारः 'destruction', उपसंहारः 'conclusion', अनुहारः 'copy', व्यवहारः 'behaviour', व्याहारः 'speaking', आहारः 'diet', निराहारः 'fasting', समाहारः 'group', 'bringing', निर्हारः 'carrying away', दुर्व्यवहारः 'bad behaviour', विहारः 'enjoyment', उद्धारः 'carrying up, salvation', अभ्याहारः 'bringing near' 'eating', प्रत्याहारः 'to carry/senses inside of the mind', परिहारः 'giving up', उपहारः 'gift', नीहारः 'dew', अभ्यवहारः 'eating', प्रतीहारः 'gatekeeper', अध्याहारः 'understood', 'ellipsis', हरणम्, हरणीय, हार्य, अहार्य 'mountain', हर्तव्य, हर्तुम्, हर्तुकाम, हर्तुमनस, हर्तृ, हारक, -हारिन् , उदाहरणम् 'example' अंशहरः, हृत, हृतवत् , हृत्वा, आहृत्य, हारं हारम्, हृतिः, -हृत् (क्विप्)। **Present participle-** हरत्, हरमाण ।

कर्मणि Passive Voice

सार्वधातुके: ह्रियते, ह्रियताम्, अह्रियत, ह्रियेत ।

आर्धधातुके: हरिष्यते, अहरिष्यत, हर्ता, हृषीष्ट, अहारि, जह्रे ।

असमापनक्रिया Present participle : ह्रियमाण, हरिष्यमाण।

णिजर्थ Causative

सार्वधातुके: हारयति, हारयतु, अहारयत्, हारयेत् ।

आर्धधातुके : हारयिष्यति, अहारयिष्यत, हारयिता, हार्यात, अजीहरत, हारयाञ्चकार।

कर्मणि Passive

सार्वधातुके: हार्यते, हार्यताम्, अहार्यत, हार्येत ।

आर्धधातुके : हारयिष्यते, अहारयिष्यत, हारयिता, हारयिषीष्ट, अहारयिष्ट, हारयाञ्चक्रे। **Present P : हार्यमाण ।**

इच्छार्थे Desiderative (*जिहीर्ष्* stem)

सार्वधातुके: जिहीर्षति, जिहीर्षतु, अजिहीर्षत, जिहीर्षेत्

आर्धधातुके : जिहीर्षिष्यति, अजिहीर्षिष्यत, जिहीर्षिता, अजिहीर्षीत, जिहीर्षाञ्चकार । **Present P.: जिहीर्षत् ।**

कृत्प्रत्ययान्ताः

जिहीर्षा, जिहीर्षुः, जिहीर्षित ।

भृशार्थे Intensive *जेह्रीय* stem

सार्वधातुके: जेह्रीयते, जेह्रीयताम् , अजेह्रीयत, जेह्रीयेत ।

आर्धधातुके : जेह्रीयिष्यते, अजेह्रीयिष्यत, जेह्रीयिता, जेह्रीयिषीष्ट, अजेह्रीयिष्ट, जेह्रीयाञ्चक्रे । **Present P. : जेह्रीयमाण ।**

√सृ 1/ गतौ (प) अनिट्- 'to go, to move' (only सेट् in सामान्य भविष्यत्काल) सक.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, अव, निस्, उद्, अभि, परि

सार्वधातुके: सरति, सरतु, असरत, सरेत् ।

आर्धधातुके : सरिष्यति, असरिष्यत् , सर्ता, स्रियात् , असार्षीत् (*असार्ष्* stem), ससार (*सस्* stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

√सृ + अस् = सरस(n.) 'pond', सरसी(f.) 'sea', सृ+अ = सरः >प्रसरः 'fistful', अवसरः 'a chance', परिसरः 'ground', √सृ + अ(ण) =सारः 'essence', प्रसारः 'expansion', अपसारः 'removal', आसारः 'downpour'. अनुसारः 'according to', निस्सार (adj.) 'useless', अभिसारः 'going to meet as a lover', अभिसारिका 'a woman who either goes to meet her lover or keeps an appointment made by him'. प्रतिसीरा 'curtain', अतिसारः/ अतीसारः 'dysentry', उपसरः 'the first pregnancy of a cow', उपसर्या 'a cow fit for a bull'. संसारः 'the world', उत्सारः 'removing', सृत (Pa. Part.), सृतिः way, अनुसरणीय, अनुसर्तव्य, अनुसार्य, सृत्वा, संसृत्य, प्रसार्य, सारं सारम्

कर्मणि 'Passive voice'

सार्वधातुके: स्रियते, स्रियताम् , अस्रियत, स्रियेत।

आर्धधातुके : सरिष्यते, असरिष्यत, सर्ता, सृषीष्ट, असारि, सस्रे (*सस्* stem).

इच्छार्थके : Desiderative

सार्वधातुके: सिषीर्षति, सिषीर्षतु, असिषीर्षत् , सिषीर्षेत् ।

आर्धधातुके: सिषीर्षिष्यति, असिषीर्षिष्यत, सिषीर्षिता, सिषीर्षिष्यात, असिषीर्षीत् , सिषीर्षाञ्चकार ।

असमापनक्रिया Present Participle

स्रियमाण, सरिष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: सारयति, सारयतु, असारयत, सारयेत् ।

आर्धधातुके : fu. सारयिष्यति, cond. असारयिष्यत् , Peri. सारयिता, benedictive. सार्यात्, aorist. असीषरत्, hist. सारयाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

सारणम्, प्रसारणम् 'spreading'; अपसारणम् 'removing'; निस्सारणम् 'pushing out'; उत्सारणम् 'removing'.

प्रसारणीय, प्रसार्य, प्रसारयितव्य, प्रसारयितुम्, प्रसारयितुकाम, -प्रसारिन्, प्रसारित, प्रसारितवत् । **Present Part.** प्रसारयत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : प्रसार्यते, प्रसार्यताम्, प्रासार्यत, प्रसार्येत।

आर्धधातुके : प्रसारयिष्यते, प्रासारयिष्यत, प्रसारयिता, प्रसारयिषीष्ट, प्रासारयिष्ट, प्रसारयाञ्चक्रे। **Present Part.** प्रसार्यमाण ।

इच्छार्थके Desiderative (*सिसारयिष्* stem)

सिषारयिषति।

असमापनक्रिया Present Participle

प्रसारयिष्यमाण, प्रसारयिषिष्यमाण।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

सिषीर्षा desire to move, सिषीर्षु 'desirous to move'.

भृशार्थे Intensive : *सेस्रीय* stem

सार्वधातुके : सेस्रीयते, सेस्रीयताम्, असेस्रीयत, सेस्रीयेत ।

आर्धधातुके : सेस्रीयिष्यते, असेस्रीयिष्यत, सेस्रीयिता, सेस्रीयिषीष्ट, असेस्रीयिष्ट, सेस्रीयाञ्चक्रे ।

√तॄ 1/ प्लवनसन्तरणयोः (प) सेट् , सक, to cross over, to sail, across, to swim.

कर्तृवाच्ये Active Voice

सार्वधातुके : तरति, तरतु, अतरत्, तरेत् ।

आर्धधातुके : तरिष्यति, अतरिष्यत्, तरीता, तीर्यात्, अतारीत्, ततार (*ततर्* and *तेर्* stems.)

परोक्षभूतकाले

S.	D.	Pl.
अ(ण)	अतुस्	उस्
ततार	x रतुः	x तरुः

In the Sanskrit language reduplicated syllables can not be exactly the same. Here in dual and plural there would be the same two consonants 'ततर्'. Here इ शक्ति will take the place of the second त. Therefore-

अ(ण)	अतुस्	उस्
ततार	तेरतुः	तेरुः
थ	अथुस्	अ
तेरिथ	तेरथुः	तेर
अ(ण)	व	म
ततार	तेरिव	तेरिम

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

तार 'loud', सतारम् 'loud' तारस्वरेण 'loudly'.

दुस्तर 'difficult to cross', तरपण्यम् 'freight', आतरः 'freight', तरणः 'a boat', तरणम् 'heaven', उत्तरम् 'answer', तरणिः 'sun', तरणी 'boat', तरण्ड (mfn) 'a float made of bamboo', तरिः, तरी 'a boat', अवतारः 'incarnation', तारा 'star', तारकम् 'pupil of the eye', तरणम् 'crossing' तरणीय, तार्य, तरीतव्य, तरीतुम्, तरीतुकाम, तरीतुमनस्, तरित् / तरीत्, तारकः 'crossing', तारिका 'actress', -तारिन्, तीर्ण 'crossed', उत्तीर्ण

'passed, crossed', उत्तीर्णवत् , तीर्त्वा, उत्तीर्य, तारं तारम्, तीर्थम् 'a place of pilgrimage', तरुः 'tree', तरुणः 'young man', तरुणी 'young woman', तरङ्गः 'wave', तरल(adj.) 'wavering' 'liquid', तीरम् 'a shore', सतीर्थ्य 'a pupil of the same precepter', तीर्थराज 'Prayāga', (Allahabad). **Present P. :** तरत् , तरन्ती ।

कर्मणि Passive Voice

सार्वधातुके : तीर्यते, तीर्यताम्, अतीर्यत, तीर्येत।

आर्धधातुके : तरिष्यते, अतरिष्यत, तरीता, तरिषीष्ट, अतारि, तेरे।

असमापनक्रिया Present participle

तीर्यमाण, तरिष्यमाण

प्रेरणार्थे Causative

तारि (stem) 'to carry over'.

सार्वधातुके : तारयति, तारयतु, अतारयत् , तारयेत् ।

आर्धधातुके : तारयिष्यति, अतारयिष्यत, तारयिता, तार्यात्, अतीतरत् , तारयाञ्चकार। **Present Part. :** तारयत् , तारयन्ती ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

तारणम्, अवतारणा 'quotation', प्रतारणा 'cheating', तारणीय, तार्य, तारयितव्य, तारयितुम्, तारयितुकाम, तारयितुमनस् , तारयितृ, तारित, तारितवत्, तारयित्वा। **Present P.** तारयत् , तारयन्ती ।

इच्छार्थे Desiderative (*तितीर्ष्*, 'stem')

सार्वधातुके : तितीर्षति, तितीर्षतु, अतितीर्षत्, तितीर्षेत् ।

आर्धधातुके :तितीर्षिष्यति, अतितीर्षिष्यत्, तितीर्षिता, तितीर्षिष्यात्, अतितीर्षीत् , तितीर्षाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

तितीर्षा desire to cross, तितीर्षु 'desirous to cross', तितीर्षितम् 'desired to cross'. **Present P. :** तितीर्षत् ।

भृशार्थे Intensive (*तेतीर्य* 'stem')

सार्वधातुके : तेतीर्यते, तेतीर्यताम्, अतेतीर्यत, तेतीर्येत।

आर्धधातुके : तेतीर्यिष्यते, अतेतीर्यिष्यत, तेतीर्यिता, तेतीर्यिषीष्ट, अतेतीर्यिष्ट, तेतीर्याञ्चक्रे । **Present P. :** तेतीर्यमाण ।

√लङ्घ् (लघि) 1/ गतौ (आ) सेट् सक 'to transgress'

उपसर्गाः Prefixes : वि, उद्।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : लङ्घते, लङ्घताम् , अलङ्घत , लङ्घेत ।

आर्धधातुके : लङ्घिष्यते, अलङ्घिष्यत, लङ्घिता, लङ्घिषीष्ट, अलङ्घिष्ट, ललङ्घे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

लङ्घनम् 'fasting', उल्लङ्घनम् 'transgressing', 'disobey', लङ्घनीय, लङ्घ्य, लङ्घितव्य, लङ्घितुम्, लङ्घितुकाम, लङ्घितुमनस् , -लङ्घिन्, लङ्घक, लङ्घित, लङ्घितवत् , लङ्घित्वा, उल्लङ्घ्य, लङ्घमान, लङ्घिष्यमाण।

कर्मणि Passive Voice :

सार्वधातुके : लङ्घ्यते, लङ्घ्यताम्, अलङ्घ्यत, लङ्घ्येत ।

आर्धधातुके : लङ्घिष्यते, अलङ्घिष्यत, लङ्घिता, लङ्घिषीष्ट, अलङ्घि, ललङ्घे ।

असमापनक्रिया : Present Participle

लङ्घ्यमान, लङ्घिष्यमाण

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: लङ्घयते, लङ्घयताम्, अलङ्घयत, लङ्घयेत ।

आर्धधातुके : लङ्घयिष्यते, अलङ्घयिष्यत, लङ्घयिता, लङ्घयिषीष्ट, अलङ्घयिष्ट, लङ्घयाञ्चक्रे ।

इच्छार्थे Desiderative (*लिलङ्घिष्* stem)

सार्वधातुके : लिलङ्घिषति, ते, लिलङ्घिषतु, अलिलङ्घिषत, लिलङ्घिषेत्।

आर्धधातुके : लिलङ्घिषिष्यति, ते, अलिलङ्घिषिष्यत्, लिलङ्घिषिता, लिलङ्घिषिष्यात्, अलिलङ्घिषीत्, लिलङ्घिषाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

लिलङ्घिषा, लिलङ्घिषु, लिलङ्घिषितम्

भृशार्थे Intensive (*लेलिङ्घ्य* stem)

सार्वधातुके: लेलिङ्घ्यते, लेलिङ्घ्यताम्, अलेलिङ्घ्यत, लेलिङ्घ्येत।

आर्धधातुके : लेलङ्घिष्यते, अलेलिङ्घिष्यत, लेलङ्घिता, लेलङ्घिषीष्ट, अलेलिङ्घिष्ट, लेलिङ्घाञ्चक्रे ।

असमापनक्रियाः Present and future Participle

लेलिङ्घ्यमान, लेलिङ्घिष्यमाण ।

√कूर्द् (कुर्द) 1/ क्रीडायामेव (आ.) अक. सेट् to jump.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: कूर्दते, कूर्दताम्, अकूर्दत, कूर्दत ।

आर्धधातुके : कूर्दिष्यते, अकूर्दिष्यत, कूर्दिता, कूर्दिषीष्ट, अकूर्दिष्ट, चुकूर्दे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

कूर्दनम्, कूर्दनीय, कूर्द्य, कूर्दितुम्, कूर्दितव्यम्, कूर्दितुमनस्, कूर्दितृ,

-कूर्दिन्, कूर्दक, कूर्दित, कूर्दितवत्, कूर्दित्वा, उत्कूर्द्य, कूर्दं कूर्दम्।

Present Participle : कूर्दमान।

भावे Passive Voice

सार्वधातुके: कूर्द्यते, कूर्द्यताम्, अकूर्द्यत, कूर्द्येत ।

आर्धधातुके : कूर्दिष्यते, अकूर्दिष्यत, कूर्दिता, कूर्दिषीष्ट, अकूर्दि, चुकूर्दे ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: कूर्दयति, कुर्दयतु, अकूर्दयत्, कूर्दयेत् ।

आर्धधातुके : कूर्दयिष्यति, अकूर्दयिष्यत्, कूर्दयिता, कूर्द्यात्, अचुकूर्दत्, कूर्दयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*चुकूर्दिष्* stem)

सार्वधातुके: चुकूर्दिषति, ते, चुकूर्दिषतु, अचुकूर्दिषत, चुकूर्दिषेत् ।

आर्धधातुके : चुकूर्दिषिष्यति, अचुकूर्दिषिष्यत, चुकूर्दिषिता, चुकूर्दिष्यात्, अचुकूर्दिषीत्, चुकूर्दिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चुकूर्दिषा, चुकूर्दिषु, चुकूर्दिषितम् ।

भृशार्थे Intensive (चोकूर्द्य stem)

सार्वधातुके: चोकूर्द्यते, चोकूर्द्यताम्, अचोकूर्द्यत, चोकूर्द्येत ।

आर्धधातुके : चोकूर्दिष्यते, अचोकूर्दिष्यत, चोकूर्दिषिता, चोकूर्दिषीष्ट, अचोकूर्दिष्ट, चोकूर्दाञ्चक्रे । **Past P.:** चोकूर्दितम् ।

असमापनक्रियाः Present and future Participle

चोकूर्द्यमान, चोकूर्दिष्यमाण ।

√रिङ्ग् (रिगि) 1/ गत्यर्थः (प) सेट्, सक. to crawl.

कर्तृवाच्यम् Active voice

सार्वधातुके: रिङ्गति, रिङ्गतु, अरिङ्गत्, रिङ्गेत् ।

आर्धधातुके : रिङ्गिष्यति, अरिङ्गिष्यत्, रिङ्गिता, रिङ्ग्यात्, अरिङ्गीत्, रिरिङ्ग ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रिङ्गणम्'crawling', रिङ्गणीय, रिङ्ग्य, रिङ्गितव्य, रिङ्गितुम्, रिङ्गितुकाम, रिङ्गितुमनस्, रिङ्गितव्य, रिङ्गितृ, रिङ्गक, रिङ्गितवत्, -रिङ्गिन्, रिङ्गित, रिङ्गित्वा, संरिङ्ग्य। **Present & Future P.:** रिङ्गत्, रिङ्गिष्यत् (fu)।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: रिङ्ग्यते, रिङ्ग्यताम्, अरिङ्ग्यत, रिङ्ग्येत ।

आर्धधातुके : रिङ्गिष्यते, अरिङ्गिष्यत, रिङ्गित्वा, रिङ्गिषीष्ट, अरिङ्गि, रिरिङ्गे ।

असमापनक्रियाः Present & Future Participle

रिङ्ग्यमाण, रिङ्गिष्यमाण (future) ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: रिङ्गयति, रिङ्गयतु, अरिङ्गयत, रिङ्गयेत् ।

आर्धधातुके : रिङ्गयिष्यति, अरिङ्गयिष्यत्, रिङ्गयिता, रिङ्ग्यात्, अरिरिङ्गत, रिङ्गयाञ्चकार।

उदाहरणम् example : माता शिशुम् अङ्गुलिं ग्राहयित्वा रिङ्गयति 'The mother makes the infant walk by causing it to hold her finger.

असमापनक्रियाः Present & Future Participle

रिङ्गयत्, रिङ्गयिष्यत् ।

इच्छार्थे Desiderative (*रिरिङ्गिष* stem)

सार्वधातुके : रिरिङ्गिषति, रिरिङ्गिषतु, अरिरिङ्गिषत्, रिरिङ्गिषेत् ।

आर्धधातुके : रिरिङ्गिषिष्यति, अरिरिङ्गिषिष्यत्, रिरिङ्गिषिता, रिरिङ्गिष्यात्, अरिरिङ्गिषीत्, रिरिङ्गिषाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रिरिङ्गिषा, रिरिङ्गिषु, रिरिङ्गिषत् (Present Participle)।

भृशार्थे Intensive:

सार्वधातुके: रेरिङ्ग्यते, रेरिङ्ग्यताम्, अरेरिङ्ग्यत, रेरिङ्ग्येत ।

आर्धधातुके : रेरिङ्गिष्यते, अरेरिङ्गिष्यत, रेरिङ्गिता, रेरिङ्गिषीष्ट, अरेरिङ्गिष्ट, रेरिङ्गाञ्चक्रे ।

असमापनक्रियाः Present & Future Participle

रेरिङ्ग्यमाण, रेरिङ्ग्यष्यमाण। **Past Part.** रेरिङ्गितम् ।

√क्रम् (क्रमु) 1/ पादविक्षेपे (प) सेट्, सक. to step, to walk.

1. उपधादीर्घः in सार्वधातुके optionally य infix.
2. उ पताका indicates optional सेट् in निष्ठा

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, निस्, वि, आ. अति, उप.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: क्रामति, क्रामतु, अक्रामत्, क्रामेत्,
क्राम्यति, क्राम्यतु, अक्राम्यत्, क्राम्येत् ।

आर्धधातुके : क्रमिष्यति, अक्रमिष्यत्, क्रमिता, क्रम्यात्, अक्रमीत्, चक्राम (*चक्रम्* stem).

With प्र and उप prefixes in आत्मनेपदम्, it has the meaning 'to begin' :

सार्वधातुके : प्रक्रमते, प्रक्रमताम्, प्राक्रमत, प्रक्रमेत ।

आर्धधातुके : प्रक्रमिष्यते, प्राक्रमिष्यत, प्रक्रमिता, प्रक्रमिषीष्ट, प्राक्रमिष्ट, प्रचक्रमे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

क्रमः 'order', क्रमशः 'in due order', क्रमिक (adj.) 'sucessive' 'series', क्रमेल, क्रमेलकः 'a camel' प्रक्रमः, उपक्रमः 'beginning', संक्रमः, संक्रमणम् 'contiguousness', विक्रमः, पराक्रमः 'valour', अनुक्रमः 'roll number', निष्क्रमः 'exit', आक्रमणम् 'attack', उत्क्रमः 'going up or out', व्युत्क्रमः 'disorder', परिक्रमः 'roaming about', परिक्रमा 'moving around', कालक्रमेण 'gradually, in course of time', अतिक्रमः 'transgressing', कालातिक्रमः 'transgresser of time', क्रान्तदर्शिन् 'omniscient', क्रान्तिः 'declination of a planet'. A new meaning : क्रान्तिः 'revolution', क्रमणीय, क्रम्य, क्रमितव्य,क्रमितुम्, क्रमितुकाम, क्रमितुमनस्क, क्रमितृ, क्रामक,क्रामिन्, क्रमित/क्रान्त, क्रमितवत्, क्रमित्वा, आक्रम्य 'having attacked'.

असमापनक्रियाः Present Participle : क्राम्यत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : क्रम्यते, क्रम्यताम् , अक्रम्यत, क्रम्येत ।

आर्धधातुके : क्रमिष्यते, अक्रमिष्यत, क्रमिता, क्रमिषीष्ट, अक्रामि चक्रमे ।

असमापनक्रियाः Present & Future Participle

क्रम्यमाण, क्रमिष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : क्रमयति/क्रामयति, क्रामयतु, अक्रामयत, क्रामयेत।

आर्धधातुके : क्रमयिष्यति, क्रामयिष्यति, अक्रामयिष्यत, कामयिता, क्राम्यात्, अचिक्रमत, क्रामयाञ्चकार।

असमापनक्रियाः Present & Future Participle

कामयत् , क्रामयिष्यत् ।

कर्मणि Passive

सार्वधातुके : क्राम्यते, क्राम्यताम् , अक्राम्यत, क्राम्येत ।

आर्धधातुके : क्रामयिष्यते, अक्रामयिष्यत, क्रामयिता, क्रामयिषीष्ट, अक्रामयिष्ट, क्रामयाञ्चक्रे । **Present Participle:** क्राम्यमाण ।

इच्छार्थे Desiderative : *चिक्रमिष्* stem.

सार्वधातुके : चिक्रमिषति/चिक्रंसति, चिक्रमिषतु, अचिक्रमिषत, चिक्रमिषेत ।

आर्धधातुके : चिक्रमिषिष्यति, अचिक्रमिषिष्यत् , चिक्रमिषिता, अचिक्रमिषीत, चिक्रमिषाञ्चकार ।

यङन्तार्थे Intensive

चङ्क्रम्यते ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चिक्रमिषा / चिक्रंसा, चिक्रमिषु / चिक्रंसु ।

√सृप् (सृप्लृ) 1/ गतौ (प) अनिट् सक. 'to go', 'to crawl'.

सूचना (Notes)

1. ऌ flag indicates a similar rule of अनद्यतनभूतकाल without गुण.
2. उपसर्गाः Prefixes : प्र, अप, सम् , वि.

कर्तरि Active voice

सार्वधातुके : सर्पति, सर्पतु, असर्पत् , सर्पेत् ।

आर्धधातुके : सर्प्स्यति /स्रप्स्यति, असर्प्स्यत् /अस्रप्स्यत्, असर्पात्स्रप्त, सृप्यात्, असृपत्, ससर्प (*ससृप्* stem). Dual plural no गुण ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

सर्पः 'snake, serpent'; सर्पणम्, प्रसर्पणम् 'crawling', सर्पणीय, सर्प्य, सर्तव्य, सर्तुम्, सर्तुकाम, सर्तुमनस्, सर्तृ, स्रप्तृ, सर्पक, सर्पिन्, सृप्त, सृप्तवत्, सृप्त्वा, प्रसर्प्य, सर्पं सर्पम्, सृप्तिः, सर्पिस् 'Ghee', सरीसृपः 'crawling creature'; प्रियसर्पिष्कः 'who loves Ghee', विसर्पः 'a disease', अनुसर्पणम्, उपसर्पणम्, प्रसर्पणम् । **Present Participle :** सर्पत्, सर्पिष्यत् (fu.)।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : सृप्यते, सृप्यताम्, असृप्यत, सृप्येत।

आर्धधातुके : सर्पिष्यते, असर्पिष्यत, सर्पिषीष्ट, असर्पि (असर्पि stem), ससृपे ।

असमापनक्रियाः Present and Future Participle

सर्पत्, सृप्यमाण, सर्पिष्यमाण ।

भृशार्थे Intensive (*सरीसृप्य* stem)

सार्वधातुके : सरीसृप्यते, सरीसृप्यताम्, असरीसृप्यत, सरीसृप्येत।

आर्धधातुके : सरीसृपिष्यते, असरीसृपत, सरीसृपिषीष्ट, असरीसृपिष्ट, सरीसृपाञ्चक्रे ।

असमापनक्रियाः Present Participle

सरीसृप्यमाण, सरीसृप्यिष्यमाण ।

√मन्थ् (मथि) 1/ विलोडने (प) सेट, सक. 'to churn, stir'.

Notes:

1. इ flag indicates the insertion of an artificial nasal, which does not drop even when combined with suffixes with a (क्) cutter flag.
2. There exist both √मथ् 'without nasal' and √मन्थ् धातु with natural nasal drops when used with suffixes with (क्) flag and in benedictive mood.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : मन्थति, मन्थतु / तात्, अमन्थत्, मन्थेत् ।

आर्धधातुके : मन्थिष्यति, अमन्थिष्यत्, मन्थ्यात्, अमन्थीत् (*अमन्थिष्* stem), ममन्थ ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

मन्थः, मन्थनम्, विचारमन्थनम्, दधिमन्थनम्, समुद्रमन्थनम्, [illegible], मन्मथ 'cupid', मन्थाचलः 'a mountain', मन्थदण्डः 'a stick for churning milk or curd', मन्थनी, मन्थघटी 'churning vessel', मन्थर (adj.), slow, dull, मन्थरा 'maid slave of कैकेयी' (step mother of राम), मन्थानः 'a churning stick', मन्थनीय, [illegible], मन्थितव्य, मन्थितुम्, मन्थितुकाम, मन्थितुमनस्, मन्थितृ, [illegible], मन्थिन्, मन्थित, मन्थितवत्,मन्थित्वा, प्रमन्थ्य, अग्निमथ्।

Present Participle: मन्थत्, मन्थन्ती(f.), मथितम् 'butter milk'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : मन्थ्यते, मन्थ्यताम्, अमन्थ्यत, मन्थ्येत।

आर्धधातुके : मन्थिष्यते, अमन्थिष्यत, मन्थिता, मन्थिषीष्ट, अमन्थि, मन्थाञ्चक्रे ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : मन्थयति, मन्थयतु, अमन्थयत, मन्थयेत, मन्थ्यात, अममन्थत्, मन्थयाञ्चकार । **Present Participle :** मन्थयत् ।

इच्छार्थे Desiderative : (*मिमन्थिष्* stem)

सार्वधातुके : मिमन्थिषति, मिमन्थिषतु, अमिमन्थिषत, मिमन्थिषेत्।

आर्धधातुके : मिमन्थिषिष्यति, अमिमन्थिषिष्यत, मिमन्थिषिता, अमिमन्थिषीत्, मिमन्थिषाञ्चकार ।

Primary derivatives

मिमन्थिषा, मिमन्थिषु ।

भृशार्थे Intensive (*मामन्थ्य* stem)

सार्वधातुके : मामन्थ्यते, मामन्थ्यताम्, अमामन्थ्यत, मामन्थ्येत ।

आर्धधातुके : मामन्थिष्यते, अमामन्थिष्यत, मामन्थिषिता, मामन्थिषीष्ट, अमामन्थिष्ट, मामन्थाञ्चक्रे।

असमापनक्रियाः Present and future Participle

मामन्थ्यमान, मामन्थिष्यमाण ।

√रक्ष 1 / पालने (प) सेट, सक. 'to protect'

उपसर्गाः Prefixes : सम्, आ, अभि, परि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : रक्षति, रक्षतु, अरक्षत्, रक्षेत् ।

आर्धधातुके : रक्षिष्यति, अरक्षिष्यत्, रक्षिता, रक्ष्यात, अरक्षीत्, (*अरक्षिष्* stem), ररक्ष।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रक्षा 'protection', रक्षणम् 'protection', आरक्षणम् 'reservation', संरक्षणम् 'well protection, preservation', अभिरक्षणम् 'protection', help', 'भीष्ममेवाभिरक्षन्तु'' Bhagavadgītā', परिरक्षणम् 'protection from all sides', रक्षणीय, रक्ष्य, रक्षितव्य, रक्षितुम्, रक्षितुकाम, रक्षितुमनस्, रक्षित, रक्षक, -रक्षिन्, रक्षितवर्गः, रक्षित्वा, संरक्ष्य, रक्षं रक्षम्, राक्षस demon. रक्षणः 'protection', रक्षस् 'demon', रक्षःसभम् 'assembly of demons'.

कर्मणि Passive : - रक्ष्यते, (aorist) अरक्षि, ररक्षे ।

प्रेरणार्थे Causative - रक्षयति, (aorist) अररक्षत् ।

इच्छार्थे Desideratives - ***रिरक्षिष्***(stem), रिरक्षिषति ।

भृशार्थे Intensive - रारक्ष्यते (***रारक्ष्य*** stem).

√पच् (डुपचष्) 1/ पाके (उ) अनिट्, सक. 'To cook'

1. डु flag indicates 'त्रिम' suffix in adj. पक्त्रिम.
2. ष् flag signifies the addition of कृत् suffix 'आ' to make feminine gender : पचा.

उपसर्गाः Prefixes :

प्र, वि, नि, परि।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : पचति, पचतु, अपचत, पचेत् ।

आत्मने : पचते, पचताम्, अपचत, पचेत ।

आर्धधातुके : पक्ष्यति, अपक्ष्यत्, पक्ता, पच्यात्, अपाक्षीत् (*अपाक्षि* stem.) पपाच (पपच् stem.)।

आत्मनेपदे : पक्ष्यते, अपक्ष्यत, पक्ता, पक्षीष्ट, अपक्त (*अपच* stem), पेचे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पाकः 'cooking', परिपाकः, श्वपाकः 'an outcast' Cāṇḍāla, पक्त्रिमम् (adj.) 'ripe, ripened', पचनम्, पचनीय, पाच्य, पक्तव्य, पक्तुम्, पक्तुमनस् , पक्तुकाम, पक्तृ, पाचक 'a cook', -पाचिन् , पक्व, पक्ववत्, पक्त्वा, प्रपच्य, पाचं पाचम्, पक्तिः, पक्वान्न(n.) 'cooked food', पक्वाशय, 'abdomen', पक्वता, 'maturity', 'ripeness', पचेलिम (adj.) 'cooking', 'fit', 'to be matured'. पचतभृज्जता (क्रिया) where people say : you all cook and dry roast, अपक्व(adj.) 'uncooked', 'immatured', आपाकः 'potters' kiln in Hindi 'आवाँ'। **असमापनक्रिया Present Participle :** पचत्, पचमान,

कर्मणि Passive Voice

पच्यते, opta, पक्षीष्ट, Ao. अपाचि, (*अपाचिष* stem.), H. पेचे।

असमापनक्रिया Present and F. Participle: पच्यमान, पक्ष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative (*पाचि* stem)

सार्वधातुके : पाचयति। *आर्धधातुके* : पाचयिष्यति, Ao. अपीपचत्, पाचयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पाचनम्, पाचनीय, पाच्य, पाचयितव्य, पाचयितुम्, पाचयितुमनस्, पाचयितुकाम, पाचयितृ, पाचक, -पाचिन्, पाचित, पाचितवत्, पाचयित्वा, प्रपाच्य।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : पाच्यते। *आर्धधातुके* : पाचयिष्यते, bene.. पाचयिषीष्ट, अपाचयिष्ट, h. पाचयाञ्चक्रे। **Present P.:** पाच्यमान।

इच्छार्थे Desiderative (*पिपक्ष* stem)

सार्वधातुके : पिपक्षति। *आर्धधातुके* : पिपक्षिष्यति, अपिपक्षिष्यत्, पाचयिता, अपिपक्षिषीत्, पिपक्षाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (*पापच्य* stem)

सार्वधातुके : पापच्यते, पापच्यताम् , अपापच्यत, पापच्येत।

आर्धधातुके : पापचिष्यते, अपापचिष्यत, पापचिता, पापचिषीष्ट, अपापचिष्ट, पापचाञ्चक्रे। **Pre.P. :** पापच्यमान।

√क्रीड् (क्रीड्) 1/ विहारे (प) अक. सेट् 'to play'

1. ञ flag indicates that in causative no ह्रस्व of उपधा, अचिक्रीडत्।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : क्रीडति, क्रीडतु , अक्रीडत्, क्रीडेत्।

आर्धधातुके : क्रीडिष्यति, अक्रीडिष्यत् , क्रीडिता, क्रीड्यात् , अक्रीडीत्, चिक्रीड।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

क्रीडा 'a play', द्यूतक्रीडा 'gambling', अग्निक्रीडा 'fire-works', क्रीडनकम् 'a toy', क्रीडाकौतुकम् 'curiosity', क्रीडामयूरः 'a peacock for diversion', क्रीडामृगः 'a toy deer', क्रीडागृहम्, क्रीडामन्दिरम्, 'a pleasure house', क्रीडापर्वतः, क्रीडाशैलः 'an artificial hill as a sewing pleasure abode'.

भावे Passive voice

Present क्रीड्यते, ao. अक्रीडि, h. चिक्रीडे ।

प्रेरणार्थे Causative

Pres. क्रीडयति, ao. अचिक्रीडत्, h. क्रीडयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*चिक्रीडिष्* stem)

Pres. चिक्रीडिषति, ao. अचिक्रीडिषीत्, h. चिक्रीडिषाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः चिक्रीडिषा, चिक्रीडिषु ।

भृशार्थेः चेक्रीड्यते । **Pre.P. :** चेक्रीड्यमान।

√रम् (रमु) 1/ क्रीडायाम् (आ) अनिट्, अक. 'To enjoy'.

1. उ flag indicates optional सेट् in निष्ठा.
2. Nasal म् drops with the flag of (क्).
3. This root takes परस्मैपदम् with वि and उप prefixes.

उपसर्गाः Prefixes

नि, वि, आ, उप, परि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : रमते, रमताम्, अरमत, रमेत ।

आर्धधातुके : रंस्यते, अरंस्यत, रन्ता, रंसीष्ट, अरंस्त(*अरंस्* stem), रेमे(*रेम्* stem).

सार्वधातुके : विरमति, विरमतु, व्यरमत्, विरमेत्।

आर्धधातुके : विरंस्यति, व्यंरस्यत्, विरन्ता, विरम्यात्, व्यरंसीत्, विरराम (***ररम्*** and ***रेम्*** stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रामः, 'son of Daśaratha', अभिराम (adj.) 'beautiful', रमण 'lover, husband', रमणी 'beautiful lady', रमणीय 'beautiful', to be enjoyed, रम्य 'beautiful' रन्तव्य 'should be enjoyed', रन्तुम्, रन्तुमनस्, रामक , -रामिन्, निरत, विरत, रन्तुकाम, रतवत्, रत्वा, विरम्य, रति 'love', the wife of कामदेव, स्तम्बेरमः 'elephant', रत्नम् 'Jewel', अरत्नि 'elbow', रथः 'chariot', सुरतः 'Kāmadeva, सूरतः 'compassionate', विरामः 'stop', आरामः 'garden of the house', उपरामः, उपरतः 'dead', रमा 'Lakṣmī', रमापति, रमानाथ, रमाकान्त, 'Viṣṇu', रथः >रथ्या 'street'.

असमापनक्रिया : Present Participle

रममाण, विरमत्, आरमत्, परिरमत् ।

भावे Passive

सार्वधातुके : विरम्यते, रम्यते, रम्यताम्, अरम्यत, रम्येत ।

आर्धधातुके : विरंस्यते, रंस्यते, अरंस्यत, रन्ता, रंसीष्ट, अरामि, रेमे। **Pre.P. :** रम्यमाण, रंस्यमान (fu.)।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : रमयति, रमयतु, अरमयत्, रमयेत् ।

आर्धधातुके : रमयिष्यति, अरमयिष्यत्, रमयिता, रम्यात् अरीरमत्, रमयाञ्चकार । **Present P. :** रमयत्, रमयिष्यत् ।

इच्छार्थे Desiderative : (*रिरंस्* stem)

सार्वधातुके : रिरंसते, रिरंसताम्, अरिरंसत, रिरंसेत ।

आर्धधातुके : रिरंसिष्यते, अरिरंसिष्यत, रिरंसिता, रिरंसिषीष्ट, अरिरंसिष्ट, रिरंसाञ्चक्रे । **Present P. :** रिरंसमान, रिरंसिष्यमाण(f.)।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रिरंसा, रिरंसु, रिरंसितम् ।

भृशार्थे Intensive : (*रंरम्य* stem)

सार्वधातुके : रंरम्यते, रंरम्यताम्, अरंरम्यत, रंरम्येत ।

आर्धधातुके : रंरमिष्यते, अरंरमिष्यत, रंरमिता, रंरमिषीष्ट, अरंरमिष्ट, रंरमाञ्चक्रे ।

√याच् (टुयाचृ) 1/ याञ्चायाम् (उ) सक. सेट्, द्विकर्मकः, 'to beg'

कर्तृवाच्ये (Active voice)

सार्वधातुके आत्मनेपदम्: याचते, याचताम् , अयाचत, याचेत ।

आर्धधातुके : याचिष्यते, अयाचिष्यत, याचिता, याचिषीष्ट, अयाचिष्ट, (***अयाचिष्*** **stem**), ययाचे ।

सार्वधातुके : परस्मैपदम् : याचति, याचतु, अयाचत् , याचेत् ।

आर्धधातुके : याचिष्यति, अयाचिष्यत् , याचिता, याच्यात् , अयाचीत् (***अयाचिष्*** **stem**), ययाच ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

याचना, याञ्चा, 'beginng', याचनम्, याचनीय, याच्य, याचितव्य, याचितुम्, याचितुमनस् , याचितुकाम, याचितृ, याचक, अयाचक, -याचिन्, याचितृ, अयाचित, याचितवत्, याचितवती, याचित्वा, अनुयाच्य, याचं याचम्।

असमापनक्रिया Present and Future Participle

याचमान, याचत्, याचन्ती, याचिष्यत्, याचिष्यमाण ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : याच्यते, याच्यताम्, अयाच्यत, याच्येत

आर्धधातुके : याचिष्यते, अयाचिष्यत, याचिता, याचिषीष्ट, अयाचि, ययाचे ।

कृत्प्रत्ययान्ता : Primary and Future derivative

याच्यमान, याच्यमानता, secondary, याचिष्यमाण, याचिष्यमाणता (secondary).

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : याचयति, याचयतु, अयाचयत, याचयेत् ।

आर्धधातुके : याचयिष्यति, अयाचयिष्यत् , याचयिता, याच्यात्, अययाचत्, याचयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*यियाचिष्* stem)

सार्वधातुके : यियाचिषति, यियाचिषतु, अयियाचिषत, यियाचिषेत्।

आर्धधातुके : यियाचिषिष्यति, अयियाचिषिष्यत्, यियाचिषिता, यियाचिष्यात्, अयियाचिषीत्, यियाचिषाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

यियाचिषा, यियाचिषु, यियाचिषित । **Present P.:** यियाचिषत् ।

भृशार्थे Intensive (*यायाच्य* stem)

सार्वधातुके : यायाच्यते, यायाच्यताम्, अयायाच्यत, यायाच्येत ।

आर्धधातुके यायाचिष्यते, अयायाचिष्यत, यायाचिषीष्ट, अयायाचिष्ट, यायाचाञ्चक्रे।

√भिक्ष् (भिक्ष) 1/ भिक्षायामलाभे लाभे च (आ) सेट्, सक 'to beg', 'to ask for without obtaining' and 'to obtain'

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : भिक्षते, भिक्षताम्, अभिक्षत, भिक्षेत।

आत्मनेपदे : भिक्षिष्यते, अभिक्षिष्यत, भिक्षिता, भिक्षिषीष्ट, अभिक्षिष्ट, बिभिक्षे ।

कृत्प्रत्ययान्ता Primary derivatives

भिक्षा 'begging', भिक्षाकः 'beggar', भिक्षाकी 'she-beggar', भिक्षु, भिक्षुक, भिक्षुकी(f.) 'beggar', भिक्षणम् , भिक्षणीय, भिक्ष्य, भिक्षितव्य, भिक्षितुम्, भिक्षितुकाम, भिक्षितुमनस्, भिक्षितृ, -भिक्षिन् ,

भिक्षित, भिक्षितवत् , भिक्षितवती, भिक्षित्वा, संभिक्ष्य, भिक्षं भिक्षम्।
Present P. : भिक्षमाण ।

कर्मणि Passive Voice

सार्वधातुके : भिक्ष्यते, भिक्ष्यताम् , अभिक्ष्यत, भिक्ष्येत ।

आर्धधातुके : भिक्षिष्यते, अभिक्षिष्यत, भिक्षिता, भिक्षिषीष्ट, अभिक्षि, (***अभिक्षिष्*** **stem**), बिभिक्षे । **Present P. :** भिक्षमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : भिक्षयति, भिक्षयतु, अभिक्षयत् , भिक्षयेत् ।

आर्धधातुके : भिक्षयिष्यति, अभिक्षयिष्यत, भिक्ष्यात, अबिभिक्षत, भिक्षयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*बिभिक्षिष्* stem)

सार्वधातुके : बिभिक्षिषति, बिभिक्षिषतु, अबिभिक्षिषत, बिभिक्षिषेत।

आर्धधातुके : बिभिक्षिषिष्यति, अबिभिक्षिषिष्यत, बिभिक्षिषिता, बिभिक्षिष्यात, अबिभिक्षिषीत, बिभिक्षिषाञ्चकार 'Primary' -बिभिक्षिषा, बिभिक्षिषु, बिभिक्षिषित ।

भृशार्थे Intensive (*बेभिक्ष्य* stem)

सार्वधातुके : बेभिक्ष्यते, बेभिक्ष्यताम्, अबेभिक्ष्यत, बेभिक्ष्येत ।

आर्धधातुके : बेभिक्षिष्यते, अबेभिक्षिष्यत, बेभिक्षिषीष्ट, अबेभिक्षिष्ट, बेभिक्षाञ्चक्रे । **Present P. :** बेभिक्ष्यमाण ।

√वप् (डुवप्) 1/बीजसन्ताने (उ) अनिट्. सक. 'To sow','to shave'.

1. डु flag indicates त्रिम suffix in noun.
2. सम्प्रसारणे व् of वप् changes into उ with presence of cutter.

उपसर्गाः Prefixes : निर्, आ ।

कर्तृवाच्ये Active voice

आत्मनेपदे -

सार्वधातुके : वपते, वपताम् , अवपत, वपेत ।

आर्धधातुके : वप्स्यते, अवप्स्यत, वप्ता, वप्सीष्ट, अवप्त, ऊपे।

परस्मैपदे-

सार्वधातुके : वपति, वपतु, अवपत् , वपेत् ।

आर्धधातुके : वप्स्यति, अवप्स्यत् , वप्ता, उप्यात, अवाप्सीत, (*अवाप्स्* stem), उवाप (सम्प्रसारण)। Dual : ऊपतुः(stem **ववप्**)।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वापः 'sowing', वपनम् 'sowing', shaving'-, 'केशान् वपति' वपुस् 'body', वपा 'fat, marrow', वप्र 'a bank or mound of any kind(against which bulls and elephants butt'); वापी 'water well with stairs', वपनीय, वाप्य, वप्तव्य, वप्तुम्, वप्तुकाम, वप्तुमनस्, वप्तृ, वापक, -वापिन् , उप्त, उप्तवत्, उप्तवती, उप्त्वा, प्रोप्य, उप्तिः, वापं वापम्, वप्त्रिम 'sown, cultivated' । **Present Participle :** वपत्, वपन्ती।

कर्मणि Passive voice: य (क्) suffix in सार्वधातुके

सार्वधातुके : उप्यते, उप्यताम्, औप्यत, उप्येत ।

आर्धधातुके : वप्स्यते, अवप्स्यत, वप्ता, वप्सीष्ट, अवापि, ऊपे ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : वापयति, वापयतु, अवापयत् , वापयेत् ।

आर्धधातुके : वापयिष्यति, अवापयिष्यत, वापयिता, वाप्यात, अवीवपत् , वापयाञ्चकार ।

निर्वापयति 'he/she extinguishes'- दीपं निर्वापयतु कृपया 'please extinguish the lamp'.

कर्मणि Passive voice

निर्वाप्यते, निर्वाप्यताम्, निरवाप्यत, निर्वाप्येत ।

आर्धधातुके : निर्वापयिष्यते, निरवापयिष्यत, निर्वापयिता, निर्वापयिषीष्ट, निरवापयिष्ट, निर्वापयाञ्चक्रे ।

इच्छार्थे Desiderative (*विवप्सति* stem)

भृशार्थे Intensive (*वावप्य* stem)

√त्यज् (त्यज) 1/ हानौ (प) अनिट्, सक. 'To give up'.

उपसर्गाः Prefixes:

परि, दुस्

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : त्यजति, त्यजतु , अत्यजत् , त्यजेत् ।

आर्धधातुके : त्यक्ष्यति, अत्यक्ष्यत् , त्यक्ता, त्यज्यात् , अत्याक्षीत् , (***अत्याक्ष्*** stem),तत्याज (**तत्यज्** stem)।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

त्यागः 'giving up'- 'त्यागाच्छान्तिरनन्तरम्' calm after giving up., परित्यागः 'resigning', 'gift', त्यजनम् , त्यजनीय, त्याज्य, दुस्त्यज 'difficult to give up', त्यक्तव्य, त्यक्तुम् , त्यक्तुकाम, त्यक्तुमनस् , त्यक्तृ, त्याजक, -त्याजिन्, त्यागिन् 'secondary', त्यक्त, परित्यक्त or परित्यक्ता 'left off', 'divorced'; त्यक्तवत् , त्यक्तवती, त्यक्त्वा, परित्यज्य, त्याजं त्याजम्, त्यक्तिः। **Pr.P.:** त्यजत् , त्यजन्ती ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : त्यज्यते, त्यज्यताम् , अत्यज्यत, त्यज्येत।

आर्धधातुके : त्यक्ष्यते, अत्यक्ष्यत, त्यक्ता, त्यक्षीष्ट, अत्याजि, (***अत्याजिष्*** stem), तत्यजे। Present P. त्यज्यमान, त्यक्ष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : त्याजयति, त्याजयतु, अत्याजयत् , त्याजयेत् ।

आर्धधातुके : त्याजयिष्यति, अत्याजयिष्यत्, त्याजयिता, त्याज्यात्, अतित्यजत्, त्याजयाञ्चकार। Present P. त्याजयत्, त्याजयन्ती । Passive त्याज्यते etc. त्याजित (Past P.).

इच्छार्थे Desiderative: *तित्यक्ष्* stem)

सार्वधातुके : तित्यक्षति, तित्यक्षतु, अतित्यक्षत् , तित्यक्षेत् ।

आर्धधातुके : तित्यक्षिष्यति, अतित्यक्षिष्यत्,तित्यक्षिता, तित्यक्ष्यात् , अतित्यक्षीत् , तित्यक्षाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*तात्यज्य* stem)

सार्वधातुके : तात्यज्यते, तात्यज्यताम्, अतात्यज्यत, तात्यज्येत ।

आर्धधातुके : तात्यजिष्यते, अतात्यजिष्यत, तात्यजिषीष्ट, अतात्यजिष्ट, तात्यजाञ्चक्रे। Pre.P.: तात्यज्यमान।

√इङ्ग् (इगि) 1/ गत्यर्थः (प) सक. सेट् 'to go', 'to indicate'.

1. इ flag indicates that a nasal appears in its place.
2. Because of initial शक्ति, in Historical Past tense there is used √कृ, √भू, √अस् , अनुप्रयोग.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : इङ्गति, इङ्गतु, ऐङ्गत् , इङ्गेत् ।

आर्धधातुके : इङ्गिष्यति, ऐङ्गिष्यत्, इङ्गिता, इङ्ग्यात्, ऐङ्गीत् , इङ्गाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

इङ्गनम्, इङ्गनीय, इङ्ग्य, इङ्गितव्य, इङ्गितुम्, इङ्गितुकाम, इङ्गितुमनस्, इङ्गितृ, ऐङ्गक, इङ्गित, इङ्गितवती, इङ्गित्वा, समिङ्ग्य, ऐङ्गम् ऐङ्गम्, ज्योतिरिङ्गण 'fire fly'. Present P.: इङ्गत्, इङ्गन्ती।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : इङ्ग्यते, इङ्ग्यताम्, ऐङ्ग्यत, इङ्ग्येत ।

आर्धधातुके : इङ्गिष्यते, ऐङ्गिष्यत, इङ्गिषीष्ट, ऐङ्गि (***ऐङ्गिष्*** stem), इङ्गाञ्चक्रे ।

असमापनक्रिया Present Participle :

इङ्ग्यमान, इङ्गिष्यमाण (f.) ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : इङ्गयति, इङ्गयतु, ऐङ्गयत्, इङ्गयेत् ।

आर्धधातुके : इङ्गयिष्यति, ऐङ्गयिष्यत्, इङ्गयिता, इङ्ग्यात्, ऐञ्जिगत्, इङ्गयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*इङ्गिजिष्* stem)

सार्वधातुके : इङ्गिजिषति, इङ्गिजिषतु, ऐङ्गिजिषत, इङ्गिजिषेत् ।

आर्धधातुके : इङ्गिजिषिष्यति, ऐङ्गिजिषिष्यत्, इङ्गिजिषिता, इङ्गिजिष्यात्, ऐङ्गिजिषीत्, इङ्गिजिषाञ्चकार ।

भृशार्थे intensive

सार्वधातुके : ऐङ्गिज्यते ।

√जि 1/ जये (प) अनिट् सक. 'to conquer'.

1. It is used in Ātmanepadam with परा and वि prefixes.
2. With परा prefix अकर्मकः - अध्ययनात् पराजयते 'He is defeated from study'.

उपसर्गाः Prefixes :

परा, सम्, निर्, वि, उद् ।

कर्तरिवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : जयति, जयतु, अजयत्, जयेत् ।

आर्धधातुके : जेष्यति, अजेष्यत्, जेता, जीयात्, अजैषीत् (***अजैष्*** stem), जिगाय (***जिगि*** stem.)

सार्वधातुके आत्मनेपदे : विजयते, विजयताम्, व्यजयत, विजयेत।

आर्धधातुके आत्मनेपदे : विजेष्यते, व्यजेष्यत, विजेता, विजेषीष्ट, अजेष्ट, जिग्ये, विजयतेतराम् 'he/she wins much more'.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

जयः 'conquest, victory', जयघोषः, जयघोषणा 'proclamation of victory', जयलक्ष्मीः, जयश्रीः 'the goddess of victory', पराजयः 'defeat', 'loss', पराजित, विजित 'conquered', जयनम्, जयनीय, जेय 'conquerable', अजेय, जय्य 'that can be conquered', जेतुम्, जेतुकाम, जेतुमनस्, जेतृ, जायक, -जयिन्, पराजित, जितवत्, जितवती, जित्वरः 'victorious', जित्वरी (f.) 'victorious', ईषज्जयः (adj.) 'of a little victory', दुर्जय 'an invincible', सुजयः 'easily defeatable', जित्वा 'having conquered', जायं जायम् 'having conquered', जैत्रम् (adj.) 'victorious, successful', जायुः 'victorious', विजित्य 'having conquered', जिष्णु 'victorious'. **Present P.** : जयत्, जयन्ती।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : जीयते, जीयताम्, अजीयत, जीयेत ।

आर्धधातुके : जेष्यते, अजेष्यत, जेता, जेषीष्ट, अजायि, जिग्ये ।
(*जिगि* stem), Present. P. जीयमान, जेष्यमाण (f.) ।

प्रेरणार्थे Causative (*जापि* stem)

सार्वधातुके : जापयति, जापयतु, अजापयत, जापयेत् ।

आर्धधातुके : जापयिष्यति, अजापयिष्यत, जापयिता, जाप्यात, अजीजपत, जापयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*जिगीष्* stem)

सार्वधातुके : जिगीषति, जिगीषतु, अजिगीषत, जिगीषेत् ।

आर्धधातुके : जिगीषिष्यति, अजिगीषिष्यत, जिगीषिष्यात, अजिगीषीत, जिगीषाञ्चकार, विजिगीषते with वि Prefix.

Primary - जिगीषु, जिगीषा।

भृशार्थे Intensive

सार्वधातुके : जेजीयते, जेजीयताम्, अजेजीयत, जेजीयेत।

आर्धधातुके : जेजीयिष्यते, अजेजीयिष्यत, जेजीयिता, जेजीयिषीष्ट, अजेजीयिष्ट, जेजीयाञ्चक्रे । Pre. P.: जेजीयमान।

√घृष् (घृषु) 1/ संघर्षे (प) सेट्, सक. 'to rub'

1. उ flag indicates optional सेट् in निष्ठा।

उपसर्गाः Prefixes

सम्, नि, वि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : घर्षति, घर्षतु, अघर्षत् , घर्षेत् ।

आर्धधातुके : घर्षिष्यति, अघर्षिष्यत, घर्षिता, घृष्यात, अघर्षीत, जघर्ष (*जघृष्* stem)।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivative

घर्षः 'rubbing', संघर्षः 'friction', 'collision', घर्षणम्, निघर्षणम् 'rubbing', विघर्षणम्, घर्षणीय, घृष्य, घर्ष्य, घर्षितव्य, घर्षितुम्, घर्षितुकाम, घर्षितुमनस्, घर्षितृ, -घर्षिन्, घृष्ट/घृषित, घृष्टवत्, घृष्टवती, घृषित्वा,संघृष्य, घर्षं घर्षम्, घृष्टिः 'boar' m. and 'rubbing'[f].

[illegible]पनक्रिया Present participle : घर्षत्।

कर्मणि Passive

सार्वधातुके- घृष्यते, घृष्यताम्, अघृष्यत, घृष्येत।

आर्धधातुके- घर्षिष्यते, अघर्षिष्यत,घर्षिता, घृषीष्ट,अघर्षि,जघृषे।

Pre. P. घृष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative (*घर्षि* stem)

सार्वधातुके : घर्षयति, घर्षयतु, अघर्षयत, घर्षयेत् ।

आर्धधातुके : घर्षयिष्यति, अघर्षयिष्यत, घर्षयिता, घर्षिष्यात, अजीघृषत, घर्षयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

घर्षित, घर्षितवत् , घर्षितवती, घर्षयित्वा ।

इच्छार्थे Desiderative (*जिघृषिष्* stem.)

सार्वधातुके : जिघृषिषति, जिघृषिषतु, अजिघृषिषत, जिघृषिषेत् ।

आर्धधातुके : जिघृषिष्यति, अजिघृषिष्यत, जिघृषिषिता, जिघृषिष्यात, अजिघृषिषीत, जिघृषिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*जरीघृष्य* stem)

सार्वधातुके : जरीघृष्यते, जरीघृष्यताम्, अजरीघृष्यत, जरीघृष्येत।

आर्धधातुके : जरीघृषिष्यते, अजरीघृषिष्यत, जरीघृषिता, जरीघृषिषीष्ट, अजरीघृषिष्ट, जरीघृषाञ्चक्रे ।

৪০•৫৪

मुखक्रियात्मका धातवः
(verbs indicating action of the mouth)

√वद् (वद) 1/ व्यक्तायां वाचि (प) सेट् सक. 'To speak'.

1. सम्प्रसारणम् with cutter suffixes.
2. आत्मनेपदम् with वि Prefix विवदते।

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, वि, अति, अभि, प्रति, परि।

कर्तृवाच्ये Active Voice

सार्वधातुके : वदति, वदतु / वदतात्, अवदत्, वदेत्।

आर्धधातुके : वदिष्यति, अवदिष्यत्, वदिता, उद्यात्, अवादीत्, उवाद (***उवद्*** **stem**), ऊदतुः, ऊदुः।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वादः, वदावदः (adj.) 'eloquent', 'talkative', प्रवादः 'rumour', अपवादः 'abuse' 'exception', संवादः 'message', विसंवादः, विवादः 'disputation' 'debate', अनुवादः 'translation', निर्विवाद 'disputeless', अभिवादः 'reverential salutation', प्रतिवादः 'reply, refusal', परिवादः, परीवादः 'abuse', वदनम् 'face', 'the mouth', वदनम् 'speaking', वदनीय, वाद्य 'musical instrument', वदितव्य, वदितुम्, वदितुकाम, वदितुमनस्, वदितृ, वदित्री(f.), वादक, -वादिन्, उदित, उदितवत्, उदितवती, उदित्वा, अनूद्य, वादं वादम् , वदान्यः 'speaking kindly', 'liberal or generous person', वादित्रम् 'musical instrument'. प्रियंवद (adj.) 'sweet speaking', वदावदः(adj.) 'obidient to the will, to be compliant'. Present P.: वदत्, वदन्ती।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : उद्यते, उद्यताम्, औद्यत, उद्येत।

आर्धधातुके : वदिष्यते, अवदिष्यत, वदिता, वदिषीष्ट, अवादि (***अवादिष्*** **stem**), ऊदे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

ब्रह्मोद्यम् 'treatment of theological problems'. अवद्यम् 'sin', अनवद्य 'sinless', विसंवादः 'contradiction', deception'. Present P.: उद्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*वादि* stem.) 'to play on'

सार्वधातुके : वादयति 'playes on', वादयतु, अवादयत् ,वादयेत्।

आर्धधातुके : वादयिष्यति, अवादयिष्यत्, वादयिता, वाद्यात्, अवीवदत्, वादयाञ्चकार। अभिवादयति 'salutes', छात्रो गुरुम् अभिवादयति, अभिवादयते।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

अभिवादनम्, अभिवादनीय, अभिवाद्य, अभिवादयितव्य, अभिवादयितुम्, अभिवादयितुकाम, अभिवादयितुमनस्, अभिवादयितृ, अभिवादिन्, अभिवादित, अभिवादितवती, अभिवादितवत्, अभिवाद्य, अभिवादम् अभिवादम्। Present P. : अभिवादयत्।

कर्मणि Passive voice (*वाद्य* stem)

सार्वधातुके : अभिवाद्यते 'is saluted', वाद्यते, वाद्यताम्, अवाद्यत, वाद्येत।

आर्धधातुके : वादयिष्यते, अवादयिष्यत, वादयिता, वादयिषीष्ट, अवादयिष्ट, वादयाञ्चक्रे।

इच्छार्थे Desiderative : (*विवदिष्* stem)

सार्वधातुके : विवदिषति, विवदिषतु, अविवदिषत, विवदिषेत् ।

आर्धधातुके : विवदिषिष्यति, अविवदिषिष्यत, विवदिषिता, विवदिषिष्यात्, अविवदिषीत्, विवदिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*वावद्य* stem)

सार्वधातुके : वावद्यते, वावद्यताम्, अवावद्यत, वावद्येत ।

आर्धधातुके : वावदिष्यते, अवावदिष्यत, वावदिता, वावदिषीष्ट, अवावदिष्ट, वावदाञ्चक्रे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वावदूकः 'again and again talking much', 'talkative'.

√लप् (लप) 1/ व्यक्तायां वाचि (प) सेट् सक 'To speak'.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, वि, आ

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : लपति, लपतु, अलपत, लपेत् ।

आर्धधातुके : लपिष्यति, अलपिष्यत, लपिता, लप्यात्, अलपीत् अलापीत् , ललाप (ललप् stem), लेपतुः, लेपुः ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

लापः 'speaking', प्रलापः 'nonsensical talk', अपलापः 'evasion' 'concealing', संलापः 'discourse', 'conversation', विलापः 'lamentation', आलापः 'speak to converse', उल्लापः 'taunting speech', विप्रलापः 'contradictory statement', अपलापिन् 'one who denies', प्रलापिन् (adj.) 'prattling'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : लप्यते, लप्यताम्, अलप्यत, लप्येत ।

आर्धधातुके : लपिष्यते, अलपिष्यत, लपिता, लपिषीष्ट, अलापि, लेपे। Present P. : प्रलप्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative (*लापि* stem)

सार्वधातुके : लापयति, लापयतु, अलापयत, लापयेत् ।

आर्धधातुके : लापयिष्यति, अलापयिष्यत, लापयिता, लाप्यात्, अलीलपत्, लापयाञ्चकार। Present P. : लापयत, लापयन्ती(f.)।

कर्मणिः - लाप्यते ।

इच्छार्थे Desiderative (*लिलपिष्* stem.) लिलपिषति।

भृशार्थे Intensive (*लालप्य* stem) : लालप्यते ।

√भाष् (भाष) 1/ व्यक्तायां वाचि (आ) सेट् , सक. 'to speak'.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, वि, अभि, परि, सु ।

कर्तृवाच्ये (Active voice)

सार्वधातुके : भाषते, भाषताम्, अभाषत, भाषेत ।

आर्धधातुके: भाषिष्यते, अभाषिष्यत, भाषिता, भाषिषीष्ट, अभाषिष्ट, बभाषे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

प्रभाषक्षेत्रम् 'religious field in Gujarat', अपभाषणम् 'rivling', 'defamation' भाषणम् 'speech', सम्भाषणम् 'conversation', सुभाषितम् 'good saying', विभाषा 'option', भाषा 'language', मातृभाषा 'mother tongue', जनभाषा 'common language', 'lingua franca', परिभाषणम् 'abuse', आभाषणम्

'talking', अभिभाषणम् 'lecture', भाषणीय, भाष्यम् 'commentary', महाभाष्यम् 'big commentary of Patañjali on Pāṇinian Sūtras', भाषितव्यम्, भाषितुम्, भाषितुकाम, भाषितुमनस् , भाषित्, भाषित्री, भाषक, भाषिका, -भाषिन्, भाषितवती, भाषित्वा, सम्भाष्य, भाषं भाषम् , भाषमाण, भाषिष्यमाण ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: भाष्यते, भाष्यताम्, अभाष्यत, भाष्येत।

आर्धधातुके : भाषिष्यते, अभाषिष्यत, भाषिषीष्ट, अभाषि (***अभाषिष्*** **stem**), बभाषे। Pri. D. भाष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: भाषयति, ते, भाषयतु, अभाषयत, भाषयेत् ।

आर्धधातुके : भाषयिष्यति, अभाषयिष्यत, भाषयिता, भाष्यात, अबभाषत्, भाषयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative : (*बिभाषिष्* stem.)

सार्वधातुके: बिभाषिषति, बिभाषिषतु, अबिभाषिषत, बिभाषिषेत्।

आर्धधातुके: बिभाषिषिष्यति, अबिभाषिषिष्यत, बिभाषिषिता, बिभाषिषीत, बिभाषिषाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (*बाभाष्य* stem)

सार्वधातुके: बाभाष्यते, बाभाष्यताम्, अबाभाष्यत, बाभाष्येत ।

आर्धधातुके:बाभाषिष्यते, अबाभाषिष्यत, बाभाषिता, बाभाषिषीष्ट, अबाभाषिष्ट, बाभाषाञ्चक्रे।

√जल्प् (जल्प) 1/ व्यक्तायां वाचि (प) सेट् सक. 'To speak'.

उपसर्गाः Prefixes: प्र.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: जल्पति, जल्पतु, अजल्पत, जल्पेत् ।

आर्धधातुके : जल्पिष्यति, अजल्पिष्यत्, जल्पिता, जल्प्यात्, अजल्पीत् (***अजल्पिष्*** **stem**), जजल्प ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

जल्पः 'talk, debate', जल्पनम् 'talking', जल्पाक 'talkative', जल्पाकी (f.), जल्पनीय, जल्प्य, जल्पितव्य, जल्पितुम्, जल्पितुकाम, जल्पितुमनस्, -जल्पिन्, जल्पित, जल्पितवत्, जल्पितवती, जल्पित्वा, संजल्प्य, जल्पं जल्पम्। Pre.P.: जल्पत्, जल्पन्ती(f.)।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: जल्प्यते, जल्प्यताम्, अजल्प्यत, जल्प्येत ।

आर्धधातुके : जल्पिष्यते, अजल्पिष्यत, जल्पिता, जल्पिषीष्ट, अजल्पि (***अजल्पिष्*** **stem**), जजल्पे । Pre. P. जल्प्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*जल्पि* stem)

सार्वधातुके: जल्पयति, जल्पयतु, अजल्पयत, जल्पयेत् ।

आर्धधातुके : जल्पयिष्यति, अजल्पयिष्यत्, जल्पयित्वा, अजजल्पत्, जल्पयाञ्चकार। Present Participle: जल्पयत् , जल्पयन्ती ।

इच्छार्थे Desiderative (*जिजल्पिष्* stem)

सार्वधातुके: जिजल्पिषति, जिजल्पिषतु, अजिजल्पिषत, जिजल्पिषेत् ।

आर्धधातुके : जिजल्पिषिष्यति, अजिजल्पिषिष्यत, जिजल्पिषिता, अजिजल्पिषीत, जिजल्पिषाञ्चकार। Primary D. जिजल्पिषा, जिजल्पिषु, जिजल्पिषित । Present Participle: जिजल्पिषत् ।

भृशार्थे Intensive (*जाजल्प्य* stem)

सार्वधातुके : जाजल्प्यते, जाजल्प्यताम्, अजाजल्प्यत, जाजल्प्येत।

आर्धधातुके : जाजल्पिष्यते, अजाजल्पिष्यत, जाजल्पिता, जाजल्पिषीष्ट, अजाजल्पिष्ट, जाजल्पाञ्चक्रे। Present P.: जाजल्प्यमान।

√निन्द् (णिदि) 1/ कुत्सायाम् (प) सेट्, सक. 'to abuse'.

1. ण् flag indicates that the न of the dhātu will change into ण, when following prefixes with र् - प्र, परि, परा and निर् present.
2. इ flag indicates that artificial nasal will appear in the place of इ and that this nasal will not drop even in the presence of a cutter.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: निन्दति, निन्दतु, अनिन्दत्, निन्देत्।

आर्धधातुके : निन्दिष्यति, अनिन्दिष्यत्, निन्दिता, अनिन्दीत्, (*अनिन्दिष्* stem), निनिन्द।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

निन्दा 'abuse', निन्दनम् 'abusing', निन्दनीय 'abusable', निन्द्य, अनिन्द्यसुन्दरी 'unabusable beautiful lady', निन्दितव्य, निन्दितुम्, निन्दितुकाम, निन्दितुमनस्, निन्दितृ, -निन्दिन्, निन्दक 'abuser', निन्दित, निन्दितवती, निन्दितवत्, निन्दित्वा, परिणिन्द्य, निन्दं निन्दम्। **असमापनक्रियाः Present Participle:** निन्दत्, निन्दन्ती।

कर्मणि Passive voice (*निन्द्य* stem) only in सार्वधातुक।

सार्वधातुके: निन्द्यते, निन्द्यताम्, अनिन्द्यत, निन्द्येत।

आर्धधातुके : निन्दिष्यते, अनिन्दिष्यत, निन्दिता, निन्दिषीष्ट, अनिन्दि (*अनिन्दिष्* stem), निनिन्दे। Present P. निन्द्यमान, निन्दिष्यमाण (future). निन्द्यमानता Secondary derivative.

प्रेरणार्थे Causative (निन्दि stem)

सार्वधातुके: निन्दयति, निन्दयतु, अनिन्दयत्, निन्दयेत्।

आर्धधातुके : निन्दयिष्यति, अनिन्दयिष्यत्, निन्दयिता, निन्द्यात्, अनिनिन्दत्, निन्दयाञ्चकार। Present P. निन्दयत्, निन्दयन्ती।

इच्छार्थे Desiderative (*निनिन्दिष्* stem)

सार्वधातुके : निनिन्दिषति, निनिन्दिषतु, अनिनिन्दिषत्, निनिन्दिषेत्।

आर्धधातुके : निनिन्दिषिष्यति, अनिनिन्दिष्यत्, निनिन्दिषिता, निनिन्दिषिष्यात्, अनिनिन्दिषीत्, निनिन्दिषाञ्चकार। Present P. निनिन्दिषत्।

भृशार्थे Intensive (*नेनिन्द्य* stem)

सार्वधातुके: नेनिन्द्यते, नेनिन्द्यताम्, अनेनिद्यत, नेनिन्द्यिता।

आर्धधातुके: नेनिन्दिष्यते, अनेनिन्दिष्यत, नेनिन्दिता, नेनिन्दिषीष्ट, अनेनिन्दिष्ट, नेनिन्दाञ्चक्रे। Present P. नेनिन्द्यमान।

√शिक्ष् (शिक्ष) 1/ विद्योपादाने (आ) सक-सेट् 'to learn, study'.

उपसर्गाः Prefixes : प्र.

कर्तृवाच्ये Active Voice

सार्वधातुके: शिक्षते, शिक्षताम्, अशिक्षत, शिक्षेत।

आर्धधातुके : शिक्षिष्यते, अशिक्षिष्यत, शिक्षिता, शिक्षिषीष्ट, अशिक्षिष्ट, शिशिक्षे। Present P. शिक्षमाण।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

शिक्षा 'learning, study','education' अशिक्षा 'illiteracy', शिक्षकः 'learner, instructor', शिक्षिका, शिक्षणम्, 'learning', प्रशिक्षणम्, 'training', शिक्षणीय, शिक्ष्य 'disciple', शिक्षितव्य, शिक्षितुम् , शिक्षितुकाम, शिक्षितुमनस्, शिक्षितृ, शिक्षित, अशिक्षित 'illiterate', प्रशिक्षित 'trained', शिक्षितवत्, शिक्षितवती, शिक्षित्वा, प्रशिक्ष्य, शिक्षं शिक्षम् । Present P. शिक्षमाण ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: शिक्ष्यते, शिक्ष्यताम्, अशिक्ष्यत, शिक्ष्येत ।

आर्धधातुके : शिक्षिष्यते, अशिक्षिष्यत, शिक्षिता, शिक्षिषीष्ट, अशिक्षि (***अशिक्षिष्*** **stem**), शिशिक्षे, Present P. शिक्ष्यमाण ।

उपायाः शिक्ष्यमाणानां बालानामुपलालनाः ।

असत्ये वर्त्मनि स्थित्वा ततः सत्यं समीहते ।।वाक्यपदीये।

प्रेरणार्थे Causative (*शिक्षि* stem.)

सार्वधातुके: शिक्षयति, शिक्षयतु, अशिक्षयत, शिक्षयेत् ।

आर्धधातुके : शिक्षयिष्यति, अशिक्षयिष्यत, शिक्षयिता, शिक्ष्यात, अशिशिक्षत, शिक्षयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*शिशिक्षिष* stem)

सार्वधातुके : शिशिक्षिषति, शिशिक्षिषतु, अशिशिक्षिषत, शिशिक्षिषेत् ।

आर्धधातुके : शिशिक्षिषिष्यति, अशिशिक्षिषिष्यत, शिशिक्षिषिता, शिशिक्षिष्यात, अशिशिक्षिषीत, शिशिक्षिषाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (*शेशिक्ष्य* stem)

सार्वधातुके: शेशिक्ष्यते, शेशिक्ष्यताम्, अशेशिक्ष्यत, शेशिक्ष्येत ।

आर्धधातुके : शेशिक्षिष्यते, अशेशिक्षिष्यत, शेशिक्षिता, शेशिक्षिषीष्ट, अशेशिक्षिष्ट, शेशिक्षाञ्चक्रे । Pre.P. : शेशिक्ष्यमाण ।

√बुक्क (बुक्क) 1/ भषणे (प) सेट् 'to bark' अक।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: बुक्कति, बुक्कतु, अबुक्कत्, बुक्केत् ।

आर्धधातुके: बुक्किष्यति, अबुक्किष्यत् , बुक्किता, बुक्क्यात् , अबुक्कीत्, (***अबुक्किष्*** **stem**), H. बुबुक्क.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

बुक्कः 'heart', बुक्कम् 'heart' 'the bosom', 'chest', बुक्कम् 'blood', बुक्कः 'goat', बुक्कनम् 'barking', बुक्कनीय, बुक्क्य, बुक्कितव्य, बुक्कितुम्, बुक्कितुकाम, बुक्कितुमनस् , बुक्कित. बुक्कित्री, बुक्कितवत्, बुक्कितवती, बुक्कित्वा, बुक्कं बुक्कम् । Present P.: बुक्कत्, बुक्कन्ती ।

भावे Passive voice

बुक्क्यते, aorist : अबुक्कि (***अबुक्किष्*** **stem**), H. बुबुक्के ।

प्रेरणार्थे Causative (*बुक्कि* stem):

सार्वधातुके: बुक्कयति, बुक्कयतु, अबुक्कयत्, बुक्कयेत् ।

आर्धधातुके : बुक्कयिष्यति, अबुक्कयिष्यत् , बुक्कयिता, बुक्क्यात् , अबुबुक्कत, बुबुक्कयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (बुबुक्किष)

भृशार्थे Intensive (*बोबुक्क्य* stem)

बोबुक्क्यते, H. बोबुक्काञ्चक्रे।

√खाद् (खादृ) 1/ भक्षणे (प) सक. सेट् 'to eat'

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: खादति, खादतु, अखादत, खादेत् ।

आर्धधातुके : खादिष्यति, अखादिष्यत, खादिता, खाद्यात्, (***अखादिष्*** stem) अखादीत्, चखाद।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

खादनम् 'eating', खाद्यम् 'edible', अखाद्यतैलम् 'non-edible oil', खादनीय, खादितुम्, खादितुकाम, खादितुमनस्, खादितृ, खादित्री (f.), खादक, -खादिन्, खादित, खादितवत्, खादितवती, खादित्वा, खादं खादम्, खादनः 'a tooth', खादुक 'mischivious', खादतमोदता (क्रिया). Present P. : खादत्, खादन्ती,

कर्मणि Passive voice

खाद्यते, Ao. अखादि (***अखादिष्*** **stem**), H. चखादे ।

प्रेरणार्थे Causative (*खादि* stem)

खादयति, Ao. अचखादत्, H. खादयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative(*चिखादिष्* stem.)

चिखादिषति, Ao. अचिखादिषीत्, H. चिखादिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive, (*चाखाद्य* stem)

चाखाद्यते, Ao. अचाखादिष्ट, H. चाखादाञ्चक्रे ।

√जिम् (जिमु) 1/ अदने (प) सक. सेट् 'to eat'

सार्वधातुके: जेमति, जेमतु, अजेमत्, जेमेत् ।

आर्धधातुके: जेमिष्यति, अजेमिष्यत्, जेमिता, जिम्यात्, अजेमीत् (***अजेमिष्*** stem), जिजेम ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

जेमनम् 'eating', जेमनीय, जेम्य, जेमितव्य, जेमितुम्, जेमितुकाम, जेमितुमनस्, जेमितृ, जेमित्री, -जेमिन्, जिमित, जिमितवत्, जिमितवती, जेमं जेमम् । Pri. D. जेमत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: जिम्यते, जिम्यताम्, अजिम्यत, जिम्येत।

आर्धधातुके : जेमिष्यते, अजेमिष्यत, जेमिता, जेमिषीष्ट, अजेमि, (***अजेमिष्*** stem), जिजिमे ।

प्रेरणार्थे Causative (*जेमि* stem).

सार्वधातुके: जेमयति, जेमयतु, अजेमयत, जेमयेत् ।

आर्धधातुके : जेमयिष्यति, अजेमयिष्यत्, जेमयिता, जेम्यात्, अजिजेमत्, जेमयाञ्चकार । Present P. जेमयत् ।

इच्छार्थे Desiderative (*जिजिमिष्* stem)

सार्वधातुके : जिजिमिषति, जिजिमिषतु, अजिजिमिषत्, जिजिमिषेत्।

आर्धधातुके : जिजिमिषिष्यति, अजिजिमिषिष्यत्, जिजिमिषिता, जिजिमिष्यात्, अजिजिमिषीत्, जिजिमिषाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (*जेजिम्य* stem)

सार्वधातुके: जेजिम्यते, जेजिम्यताम्, अजेजिम्यत,जेजिम्येत ।

आर्धधातुके: जेजिमिष्यते, अजेजिमिष्यत, जेजिमिता, जेजिमिषीष्ट, अजेजिमिष्ट, जेजिमाञ्चक्रे । Present P. जेजिम्यमान ।

√पा 1/ पाने(प) अनिट् , सक. 'to drink'

√धे (धेट्) 1/ पाने, √पी (पीङ्) 4/ पाने(आ)

1. Onomatopoetic verb.
2. पिब् substitute in सार्वधातुक।

3. addition of शक्ति इ in benedictive.
4. स् infix drops in Aorist
5. औ substitute at the place of अ(ण) in Historical Past.
6. Substitute ई in the place of आ in निष्ठा and with cutter.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अनु, निस् ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: पिबति, पिबतु / तात्, अपिबत्, पिबेत् ।

आर्धधातुके: पास्यति, अपास्यत्, पाता, पेयात्, अपात्, पपौ (***पपा*** stem). Dual and plural cutter : पपतुः , पपुः ।

				S.	D.	Pl.	
अ(ण्)	अतुस्	उस्	:	पपौ	पपतुः	पपुः	-T.P.
(इ)थ	अथुस्	अ	:	पपिथ	पपथुः	पप	-S.P.
अ(ण)	(इ)व	(इ)म	:	पपौ	पपिव	पपिम	-F.P.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

प्रपा 'a place where water is distributed to travellers', पानम्, पानकम् 'syrup', पानीयम् 'water', पानीय, पेय, अपेय 'not drinkable', पातव्य, पातुम्, पातुकाम, पातुमनस्, पातृ, पात्री(f.), पीत, पीतवत्, पीतवती, पीत्वा पीत्वा, पायं पायम्, द्विपः, elephant', पादपः, 'tree', रक्तपा 'leech', अनुपानम् 'a drink taken with or after medicine', पीतिः 'drinking', पीथः 'a drink', पीथम् 'water', सुरापः, शीधुपः, सोमपीथः, पायुः, क्षीरपानम्/ क्षीरपाणम्, पयस् 'water, milk', पीत 'yellow' पयस्य, पायस, उत्पिबः, पाकः

'infant'. Present Participle : पिबत् , पिबन्ती, पास्यत् (future participle).

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: पीयते, पीयताम्, अपीयत, पीयेत।

आर्धधातुके: पास्यते, अपास्यत, पाता, पासीष्ट, अपायि, (***अपायिष्*** stem) पपे। Present. P. पीयमान, पास्यमान (fu.), पीत।

				S.	D.	Pl.	
ए	आते	इरे	:	पपे	पपाते	पपिरे	-T.P.
(इ)से	आथे	(इ)ध्वे	:	पपिषे	पपाथे	पपिध्वे	-S.P.
ए	(इ)वहे	(इ)महे	:	पपे	पपिवहे	पपिमहे	-F.P.

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: पाययति, पाययतु, अपाययत्, पाययेत् ।

आर्धधातुके: पाययिष्यति, अपाययिष्यत्, पाययिता, पाय्यात् , अपीप्यत्, पाययाञ्चकार । Pres.P. पाययत्, पाययन्ती(f.)।

इच्छार्थे Desiderative (*पिपास्* stem) पातुम् इच्छति

सार्वधातुके: पिपासति, पिपासतु, अपिपासत्, पिपासेत् ।

आर्धधातुके: पिपासिष्यति, अपिपासिष्यत्, पिपासिता, पिपास्यात्, अपिपासीत्, पिपासाञ्चकार। Pri.D. पिपासा 'thirst', पिपासु, thirsty.

भृशार्थे Intensive (*पेपीय* stem.)

सार्वधातुके: पेपीयते, पेपीयताम्, अपेपीयत, पेपीयेत।

आर्धधातुके : पेपीयिष्यते, अपेपीयिष्यत, पेपीयिता, पेपीयिषीष्ट, अपेपीयिष्ट, पेपीयाञ्चक्रे। Pres.P. पेपीयमान। Secondary D. पेपीयमानता, पेपीयमानत्व ।

√चम् (चमु) 1/ अदने (प), सेट, सक 'to eat', with आ 'to sip'.

√खाद् (खादृ) 1/ भक्षणे (प)

√अद् (अद) 2/ भक्षणे (प)

√भक्ष् (भक्ष) 10/ भक्षणे (प)

√अश् (अश) 9/ भक्षणे (प)

√घस् (घस्लृ) 1/ अदने (प)

1. उ flag indicates optional सेट् in निष्ठा ।
2. उपधादीर्घः with आ prefix in सार्वधातुके ।

उपसर्गाः Prefixes : आ

सार्वधातुके: चमति, चमतु, अचमत, चमेत्।

आचामति, आचामतु, आचामत्, आचामेत् ।

आर्धधातुके: चमिष्यति, अचमिष्यत्, चमिता, चम्यात्, अचमीत्, चचाम।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

आचमनम् 'a sip', आचमनीय, अनाचमनीय 'unable to be sipped', आचम्य, आचमितव्य, आचमितुम्, आचमितुकाम, आचमितुमनस्, आचमितृ, आचमित्री, आचामक, आचमिन्, आचान्त/ आचमित, आचमितवत्, आचमितवती, आचम्य, आचामम् आचामम्, चमूः(f.) 'army', चमसः 'spoon', चमसी 'small spoon'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: आचम्यते, आचम्यताम्, आचम्यत, आचम्येत ।

आर्धधातुके : आचमिष्यते, आचमिष्यत, आचमिता, आचमिषीष्ट, आचामि,(***आचामिष्*** stem), आचेमे।

प्रेरणार्थे Causative : (*आचामि* stem)

सार्वधातुके: आचामयति, आचामयतु, आचामयत, आचामयेत् ।

आर्धधातुके : आचामयिष्यति, आचामयिष्यत्, आचामयिता, आचाम्यात्, अचीचमत्, आचामयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*चिचमिष्* stem)

सार्वधातुके: चिचमिषति, चिचमिषतु, अचिचमिषत, चिचमिषेत् ।

आर्धधातुके : चिचमिषिष्यति, अचिचमिषिष्यात्, चिचमिषिता, चिचमिषिष्यात्, अचिचमिषिषीत्, चिचमिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*चञ्चम्य* stem)

सार्वधातुके: चञ्चम्यते, चञ्चम्यताम्, अचञ्चम्यत, चञ्चम्येत ।

आर्धधातुके : चञ्चमिष्यते, अचञ्चमिष्यत, चञ्चमिता, चञ्चमिषीष्ट, अचञ्चमिष्ट, चञ्चमाञ्चक्रे। Pre.P. चञ्चम्यमान।

ह्वे (ह्वेञ्)1/स्पर्धायां शब्दे च (उ)अनिट्, सक, 'To call', to compete.

1. ञ् flag indicates उभयपदम् ।
2. ह्वे changes into ह्वा in आर्धधातुकेषु।
3. The verb is used only in आर्धधातुककालेषु when the meaning is to be chalanged with आ prefix.
4. By सम्प्रसारण ह्वा will be हू in निष्ठा and with cutters.
5. स् infix drops and ह्वा change into ह्व in Aorist.

उपसर्गा Prefix

आ, सम्

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: ह्वयति, ह्वयतु, अह्वयत, ह्वयेत् ।

आर्धधातुके : ह्वास्यति, अह्वास्यत, ह्वाता, हूयात, अह्वत, जुहाव (*जुहु* stem).

Aorist :

	S.	D.	Pl.	
त् ताम् अन् :	अह्वत्	अह्वताम्	अह्वन्	-T.P.
स् तम् त :	अह्वः	अह्वतम्	अह्वत	-S.P.
(अ)म् व म :	अह्वम्	अह्वाव	अह्वाम	-F.P.

सार्वधातुके : आह्वयते, आह्वयताम्, आह्वयत, आह्वयेत।

आर्धधातुके: आह्वास्यते, आह्वास्यत, आह्वाता, आह्वासीष्ट, आह्वास्त, आजुहुवे, 'कृष्णश्चाणूरम् आह्वयते' स्पर्धायां केवलमात्मनेपदम्। अह्वत।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

आह्वानम् 'a call', आह्वानीय, आह्वेय, आह्वातव्य, आह्वातुम्, आह्वातुकाम, आह्वातुमनस्, आह्वातृ, आह्वात्री (f.), हूतम्, आहूतम् 'invited', अनाहूतम् 'uninvited', हूत्वा, आहूय, आह्वायम् आह्वायम्, हूतिः, आहूतिः।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: हूयते, हूयताम्, अहूयत, हूयेत।

आर्धधातुके : ह्वास्यते, अह्वास्यत, ह्वाता, ह्वासीष्ट, अह्वायि, (*अह्वायिष्* stem) अह्वत, जुहुवे। Pre. P. आहूयमान, आह्वास्यमान (fu.)।

प्रेरणार्थे Causative (*ह्वायि* stem.)

सार्वधातुके: ह्वाययति, ह्वाययतु, अह्वाययत, ह्वाययेत् ।

आर्धधातुके : ह्वाययिष्यति, अह्वाययिष्यत् , ह्वाययिता, ह्वाय्यात्, अजूहवत् (*जुहू* stem), ह्वापयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*जुहूष्* stem)

सार्वधातुके: जुहूषति, जुहूषतु, अजुहूषत, जुहूषेत् ।

आर्धधातुके : जुहूषिष्यति, अजुहूषिष्यत, जुहूषिता, जुहूष्यात, अजुहूषीत, जुहूषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*जोहूय* stem)

सार्वधातुके: जोहूयते, जोहूयताम्, अजोहूयत, जोहूयेत ।

आर्धधातुके : जोहूयिष्यते, अजोहूयिष्यत, जोहूयिता, जोहूयिषीष्ट, अजोहूयिष्ट, जोहूयाञ्चक्रे, Present Participle: जोहूयमान ।

√वम् (टुवम्) 1/ उद्गिरणे (प) सेट्, सक. 'To vomit'

1. टु flag indicates अथु primary suffix in noun वमथुः 'spitting out, vomiting'.
2. Optional सेट् in निष्ठा because of उ flag in eight धातु. 1.शमु, 2. तमु, 3. दमु, 4. श्रमु, 5. भ्रमु, 6.क्रमु, 7.कमु, 8. वमु.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: वमति, वमतु, अवमत, वमेत् ।

आर्धधातुके : वमिष्यति, अवमिष्यत, वमिता, वम्यात, अवमीत, ववाम, ववमतुः (exception).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वमनम, वमनीय, वम्य, वमितव्य, वमितुम्, वमितुकाम, वमितुमनस्, वमितृ, वमित्री(f.), -वमिन्, वमितम्, उद्वान्तम्, वान्तवत्, वान्तवती, वमित्वा, वान्त्वा, उद्वम्य, उद्वामम् उद्वामम्, वान्तिः, वमतिः। वाम 'left hand' : वमिः 'nausea', वमी(f.) 'vomiting', वामनः 'dwarf', वामनी(f.) 'pigmy woman', वामा 'beautiful woman', वामाचारः, 'the left hand ritual of Tantra', वामलोचना

'beautiful-eyed woman', वामोरू 'a woman with beautiful thighs', वामी (f.) 'anthill'. Present. P. वमत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: वम्यते, वम्यताम्, अवम्यत, वम्येत ।

आर्धधातुके: वमिष्यते, अवमिष्यत, वमिता, वमिषीष्ट, अवामि, वेमे (ववमे)।

प्रेरणार्थे Causative (*वमि* stem.)

सार्वधातुके: वमयति/ वामयति, वमयतु, अवमयत, वमयेत्।

आर्धधातुके : वमयिष्यति, अवमयिष्यत, वमयिता, वम्यात, अवीवमत्, वमयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*विवमिष* stem.)

सार्वधातुके: विवमिषति, विवमिषतु, अविवमिषत, विवमिषेत् ।

आर्धधातुके : विवमिषिष्यति, अविवमिषिष्यत् , विवमिषिता, विवमिषिष्यात् । अविवमिषिषीत, विवमिषिषाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (वावम्य stem)

सार्वधातुके: वावम्यते, वावम्यताम्, अवावम्यत, वावम्येत।

आर्धधातुके : वावमिष्यते, अवावमिष्यत, वावमिता, वावमिषीष्ट, अवावमिष्ट, वावमाञ्चक्रे, Pri.D. वावम्यमान ।

VERBS PERTAINING TO नासिका 'the nose'-

√घ्रा 1/ गन्धोपादाने (प) अक. सेट् 'to smell'.

1. It takes substitute जिघ्र in सार्वधातुक.
2. प infix in causative.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: जिघ्रति, जिघ्रतु, अजिघ्रत, जिघ्रेत् ।

आर्धधातुके: घ्रास्यति, अघ्रास्यत, घ्राता, घ्रायात् / घ्रेयात, अघ्रात/ अघ्रासीत् (*अघ्रास्* stem), जघ्रौ ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

घ्राणम् 'nose', घ्राणीय, घ्रेय, घ्रातव्य, घ्रातुम्, घ्रातुकाम, घ्रातुमनस्, घ्रातृ, घ्रात्री, घ्रात, आघ्रात, अनाघ्रात 'unsmelled', घ्रातवत, घ्रातवती, घ्रात्वा, आघ्राय, घ्रायं घ्रायम्, व्याघ्रः 'tiger', व्याघ्री(f.), घ्राणपाकः 'a disease of nose'. Present P.: जिघ्रत, जिघ्रन्ती ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: घ्रायते, घ्रायताम्, अघ्रायत, घ्रायेत ।

आर्धधातुके: घ्रास्यते, अघ्रास्यत, घ्राता, घ्रासीष्ट, अघ्रायि, जघ्रे।

प्रेरणार्थे Causative (*घ्रापि* stem)

सार्वधातुके: घ्रापयति, घ्रापयतु, अघ्रापयत, घ्रापयेत् ।

आर्धधातुके : घ्रापयिष्यति, अघ्रापयिष्यत, घ्रापयिता, घ्राप्यात, अजिघ्रिपत, घ्रापयाञ्चकार। Passive : घ्राप्यते etc.

इच्छार्थे Desiderative (*जिघ्रास* Stem)

सार्वधातुके: जिघ्रासति, जिघ्रासतु, अजिघ्रासत, जिघ्रासेत् ।

आर्धधातुके : जिघ्रासिष्यति, अजिघ्रासिष्यत, जिघ्रासिता, जिघ्रास्यात, अजिघ्रासीत, जिघ्रासाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive (*जेघ्रीय* stem)

सार्वधातुके: जेघ्रीयते, जेघ्रीयताम्, अजेघ्रीयत, जेघ्रीयेत ।

आर्धधातुके : जेघ्रीयिष्यते, अजेघ्रीयिष्यत, जेघ्रीयिता, जेघ्रीयिषीष्ट, अजेघ्रीयिष्ट, जेघ्रीयाञ्चक्रे। Present Participle : जेघ्रीयमाण।

√शिङ्घ् (शिघि) 1/ आघ्राणे (प) सक. सेट् 'to smell'.

1. Artificial nasal appears in the place of इ flag.
2. Artificial nasals don't drop even with the presence of cutters.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: शिङ्घति, शिङ्घतु / तात्, अशिङ्घत्, शिङ्घेत् ।

आर्धधातुके : शिङ्घिष्यति, अशिङ्घिष्यत्, शिङ्घिता, शिङ्घ्यात्, अशिङ्घीत्, शिशिङ्घ ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

शिङ्घनम्, शिङ्घनीय, शिङ्घ्य, शिङ्घितव्य, शिङ्घितुम्, शिङ्घितुकाम, शिङ्घितुमनस्, शिङ्घितृ, शिङ्घित्री(f.), -शिङ्घिन्, शिङ्घित, शिङ्घितवत्, शिङ्घितवती, शिङ्घित्वा, शिङ्घं शिङ्घम्, आशिङ्घ्य, शिङ्घानकम्, 'dirt of the 'nose'. Present Participle: शिङ्घत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: शिङ्घ्यते, शिङ्घ्यताम्, अशिङ्घ्यत, शिङ्घ्येत।

आर्धधातुके : शिङ्घिष्यते, अशिङ्घिष्यत, शिङ्घिता, शिङ्घिषीष्ट, अशिङ्घि, शिशिङ्घे ।

प्रेरणार्थे Causative (*शिङ्घि* stem).

सार्वधातुके: शिङ्घयति, शिङ्घयतु, अशिङ्घयत्, शिङ्घयेत् ।

आर्धधातुके : शिङ्घयिष्यति, अशिङ्घयिष्यत्, शिङ्घयिता, शिङ्घ्यात्, अशिशिङ्घत्, शिङ्घयाञ्चकार। Present Participle : शिङ्घयत् ।

भृशार्थे Intensive (*शेशिङ्घ्य* stem.)

सार्वधातुके: शेशिङ्घ्यते, शेशिङ्घ्यताम्, अशेशिङ्घ्यत, शेशिङ्घ्येत ।

आर्धधातुके: शेशिङ्घिष्यते, अशेशिङ्घिष्यत, शेशिङ्घिता, शेशिङ्घिषीष्ट, अशेशिङ्घिष्ट, शेशिङ्घाञ्चक्रे। Present Participle : शेशिङ्घ्यमान ।

ॐ•ॐ

VERBS PERTAINING TO THE EYES

√दृश् (दृशिर्) 1/ प्रेक्षणे (प) सक. सेट् 'to see', 'to know'.

1. पश्य् is the substitute in the place of √दृश् in सार्वधातुक
2. इर् flag indicates that this aorist will follow अनद्यतन भूतकाल optionally. But it will not take गुण.
3. With तृ, तुम्, तव्य suffixes which have no cutter, ऋ changes into र्- द्रश् and श् changes into ष् because of र् अग्नि।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: पश्यति, पश्यतु/ तात्, अपश्यत्, पश्येत् ।

आर्धधातुके : द्रक्ष्यति, अद्रक्ष्यत्, द्रष्टा, दृश्यात्, अदर्शत् / अद्राक्षीत् (*अद्राक्ष* stem), ददर्श (*ददृश* stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

दर्शः 'The day of the new moon', दर्शनम् 'seeing', 'philosophy', दर्शनीय 'seeable, to be seen', दृश्य n. ' what is being seen', द्रष्टव्य, द्रष्टुम्, द्रष्टुकाम, द्रष्टुमनस्, द्रष्टृ, द्रष्ट्री(f.), -दर्शिन्, दर्शक, दृष्ट, दृष्टवत्, दृष्टवती, दृष्ट्वा, संदृश्य, दर्शं दर्शम्, दृष्टिः, आदर्शः 'a mirror', 'Ideal', प्रदर्शनम् 'a show', प्रदर्शनी 'exhibition', असूर्यम्पश्याः 'queens always behind the curtain', निदर्शनम् 'example' पारदृश्वन् 'familiar with', दृश् (क्विप्) 'glance', ईदृश् /ईदृश, ईदृक्ष 'like this', कीदृश् 'like what', तादृश् 'like that', यादृश् 'like other', मादृश 'like me', त्वादृश, like thou, युष्मादृश 'like you', भवादृश 'like you (respectful)', अस्मादृश 'like us', एतादृश, 'like this', अन्यादृश् 'like another', अमूदृश् 'like that', दर्शनीयमानिन् (adj.) 'who understand that he or she is beautiful', दर्शनेप्सु 'anxious to see', दृग्गोचर 'visible', दृष्टान्तः 'an example', दृष्टिपातः 'a look', दृष्टिपथ 'the range of sight', दृष्टिपूत (adj.) 'kept pure to the sight', दृग्जलम् 'tear', दृक्श्रुतिः 'snake', पश्यतोहरः 'goldsmith', अदृष्टम् 'luck', दूरदर्शिन् 'far-sighted', दीर्घदर्शिन् 'long-sighted'. Present Participle : पश्यत्, पश्यन्ती[f.], द्रक्ष्यत् ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: दृश्यते, दृश्यताम्, अदृश्यत, दृश्येत।

आर्धधातुके: द्रक्ष्यते, अद्रक्ष्यत, द्रक्षीष्ट, अदर्शि, ददृशे ।

असमापनक्रिया Present Participle: दृश्यमान, दृक्ष्यमाण(f.)।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: दर्शयति/ते, दर्शयतु, अदर्शयत, दर्शयेत् ।

आर्धधातुके : दर्शयिष्यति, अदर्शयिष्यत्, दर्शयिता, दर्श्यात्, अदीदृशत्, अददर्शत्, दर्शयामास, Pre.P. दर्शयत्, दर्शयन्ती (f.)।

इच्छार्थे Derivative (*दिदृक्ष* stem) only in आत्मनेपदम्

सार्वधातुके: दिदृक्षते, दिदृक्षताम्, अदिदृक्षत, दिदृक्षेत।

आर्धधातुके : दिदृक्षिष्यते, अदिदृक्षिष्यत, दिदृक्षिता, दिदृक्षिषीष्ट, अदिदृक्षिष्ट, दिदृक्षाञ्चक्रे । Pri. D. दिदृक्षा, 'desire to see', दिदृक्षु 'desirous to see'. Present Participle : दिदृक्षमाण ।

भृशार्थे Intensive (*दरीदृश्य* stem).

सार्वधातुके: दरीदृश्यते, दरीदृश्यताम्, अदरीदृश्यत, दरीदृश्येत ।

आर्धधातुके : दरीदृशिष्यते, अदरीदृशिष्यत, दरीदृशिता, दरीदृषिषीष्ट, अदरीदृषिष्ट, दरीदृशाञ्चक्रे।

असमापनक्रिया Present Participle : दरीदृश्यमान ।

√लोक् (लोक्) 1/ भासार्थः (आ) सक. सेट् 'to see', 'to look at'.

उपसर्गाः Prefixes

अव, वि, आ ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: लोकते, लोकताम्, अलोकत, लोकेत।

आर्धधातुके : लोकिष्यते, अलोकिष्यत, लोकिता, लोकिषीष्ट, अलोकिष्ट, लुलोके (*लुलोक्* stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

लोकः 'The world, the people', अधोलोकः 'lower world', ऊर्ध्वलोकः 'upper world', अन्तर्लोकः, बहिर्लोकः, अवलोकनम् 'looking', आलोकः 'light', विलोकः 'light', अवलोकनीय, अवलोक्य, अनवलोक्य, अवलोकितव्य, अवलोकितुम्, अवलोकितुकाम, अवलोकितुमनस्, अवलोकितृ, अवलोकिन्, अवलोकित, अवलोकितेश्वर 'one name of Buddha', अवलोकितवत्, अवलोकितवती, लोकित्वा, अवलोक्य, अवलोकम् अवलोकम्। Present Participle: अवलोकमान, अवलोकिष्यमाण (f.) ।

कर्मणि Passive voice

Present अवलोक्यते, ao. अलोकि (अवालोकि) (***अलोकिष*** stem) , लुलोके

प्रेरणार्थे Causative

Present अवलोकयति, ao. अलुलोकत, H. लोकयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*लुलोकिष* stem)

लुलोकिषति ।

भृशार्थे Intensive (*लोलोक्य* stem)

लोलोक्यते etc.

√ईक्ष् (ईक्ष) 1/दर्शने (आ) सक. सेट् 'to see', 'to consider', 'to think'.

√ईह् (ईह) 1/ चेष्टायाम् (आ) 'to wish'.

1. In अनद्यतन, conditional and aorist direct वृद्धि।
2. अनुप्रयोग in historical past, because of initial शक्ति.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, अव, निर्, वि, अधि, उद्, प्रति, परि, उप

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: ईक्षते, ईक्षताम्, ऐक्षत, ईक्षेत ।

आर्धधातुके: ईक्षिष्यते,ऐक्षिष्यत, ईक्षिता,ईक्षिषीष्ट,ऐक्षिष्ट, ईक्षाञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

ईक्षा, प्रेक्षा 'wisdom', अपेक्षा 'requirement', समीक्षा 'criticism', अन्वीक्षा 'examination, looking deeply inside', अवेक्षा 'awakening', उत्प्रेक्षा 'an ironical comparison' 'to guess', निरीक्षा 'beholding', 'supervision', परीक्षा 'examination', उपेक्षा 'negligence', ईक्षणम्, ईक्षणीय, ईक्ष्य, प्रतीक्ष्यः 'worshipable', ईक्षितव्य, ईक्षितुम्, ईक्षितुकाम, ईक्षितुमनस्, ईक्षितृ, ईक्षित्री, ईक्षक, अधीक्षक 'superintendent' -ईक्षिन्, ईक्षित, ईक्षितवत्, ईक्षितवती, ईक्षित्वा, समीक्ष्य, समीक्ष्यकारिन्, असमीक्ष्यकारिन्, ईक्षम् ईक्षम्, आन्वीक्षिकी 'logical philosophy', 'metaphysics'(अध्यात्मविद्या), प्रतीक्षा 'waiting', प्रतीक्षालयः 'waiting room', निरीक्षणम् 'inspection', संवीक्षणम् 'searching', अन्तरीक्षम् 'atmosphere', 'sky'. Present Participle : ईक्षमाण।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: ईक्ष्यते, ईक्ष्यताम्, ऐक्ष्यत, ईक्ष्येत ।

आर्धधातुके- ईक्षिष्यते, ऐक्षिष्यत, ईक्षिता, ईक्षिषीष्ट, ऐक्षि, ईक्षाञ्चक्रे।

असमापनक्रिया Present Participle: ईक्ष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: ईक्षयति, ईक्षयतु, ऐक्षयत, ईक्षयेत् ।

आर्धधातुके: ईक्षयिष्यति, ऐक्षयिष्यत, ईक्षयिता, ईक्ष्यात, ऐचिक्षत, ईक्षयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*ईचिक्षिष्* stem)

सार्वधातुके: ईचिक्षिषति

भृशार्थे Intensive

ऐचिक्ष्यते etc.

ಐ◆ಆ

गतिनिवृत्तिक्रियात्मका धातवः

VERBS REFERING TO STANDING, EXISTING

√स्था (ष्ठा) 1/ गतिनिवृत्तौ (प) अक. अनिट् 'to stay'

1. ष् flag indicates that स् will change into ष् if used with prefixes with शक्ति vowels. Such as : अनु, नि, वि, अधि, सु, अभि, प्रति and परि, other prefixes used with the verb : व्यव, पर्यव, प्र, सम्, अव, आ, उद् ।
2. Infix स् drops in Aorist
3. It takes substitute तिष्ठ in सार्वधातुक.
4. अ(ण्) suffix of historical past changes into औ, such as √स्था, √पा, √या, √दा, तस्थौ, पपौ, ययौ, ददौ, etc. in आकारान्त धातु verbs.
5. This root takes आत्मनेपदम् with prefixes सम्, अव, प्र, वि. Substitute appears in सार्वधातुक. This substitute may be composed by reduplication of √स्था + स्था = तस्था > तिस्था > तिष्ठ.

कर्तरि Active voice

सार्वधातुके: तिष्ठति, तिष्ठतु, अतिष्ठत, तिष्ठेत् ।

आर्धधातुके: स्थास्यति, अस्थास्यत, स्थाता, स्थायात् / स्थेयात्, अस्थात, तस्थौ ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

प्रस्थः 'capacity a particular measure of a peak, प्रस्थानम् 'departure', संस्था 'an institute', संस्थानम् 'institute' and 'death'. अनुष्ठानम् 'performance', 'religious rituals',

अवस्था 'staying, age', व्यवस्था 'management', पर्यवस्था 'opposition', आस्था 'faith', 'to keep', निष्ठा 'faith', 'performance' and 'end', अधिष्ठा 'to acquire', सुष्ठु (ind.) 'good', सौष्ठव(n) 'beauty', दुष्ठु (ind.) 'bad', विष्ठा 'stool', उत्थानम् 'raising up', [1]अभ्युत्थानम् 'raising up', प्रतिष्ठा 'prestige', उपस्थानम् 'presentation', 'salutaton', 'attandance' स्थानम् 'a place', स्थानीय 'local', स्थेय, स्थातव्य, स्थातुम, स्थातुकाम, स्थातुमनस्, स्थायितृ, स्थायुक 'firm, steedy, स्थित (Past. P.), स्थितवत्, स्थितवती, स्थित्वा, प्रस्थाय, स्थायं स्थायम, स्थिति 'condition'.

In compounds: गृहस्थ 'householder', वानप्रस्थ 'third type of वर्णाश्रम धर्म', पुस्तकस्थ 'staying in the book', गोष्ठी 'meeting, society', अङ्गुष्ठ 'thumb', करस्थ 'discourse, staying in the hand', भूमिष्ठ 'staying on the ground', द्विष्ठ 'staying in two', बुद्धिस्थ 'staying, existing in wisdom', हृदयस्थ 'existing in the heart', कण्ठस्थ staying in the throat (means remembered), तटस्थ 'not engaged', शरीरस्थ staying in the body', उदरस्थ 'staying in the stomach', मुखस्थ 'staying in the mouth (means remembered)', कुक्षिस्थ 'staying in the belly', जलस्थ 'staying in the water'.

You can use this स्थ with any word form. स्थाणु 'stable', Śiva', आस्थानी 'a bench', सौप्रस्थानिकम् 'a well departure', द्वारस्थ 'staying at door', मार्गस्थ 'staying on the

1. 'अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम्' –श्रीमद्भगवद्गीता, 4, 7.

road', मन्दिरस्थ 'staying in the house', देवालयस्थ or देवमन्दिरस्थ 'staying in the temple', गवाक्षस्थ 'staying in the window', पृष्ठस्थ 'staying on the back', mostly this स्थ is used in the locative. स्थल 'place', स्थली 'natural place', such as: कुशस्थली , स्थाली 'cooking pot', कपित्थः 'wood apple', सव्येष्ठ 'driver' अलुक्समास ।

स्थाने 'in the right place', स्थानभ्रष्ट 'displaced', स्थानिक 'local', स्थावर 'fixed at one place, mountain', स्थास्नु 'firm, immovable', स्थिर(adj.) stable, स्थिरतर 'more firm', स्थापत्यम् 'architecture, building', स्थितप्रज्ञ 'firm in wisdom', स्थिर + ष्यञ् = स्थैर्यम्, 'firmness', स्थविर 'old, aged, ancient'.

भावे Passive voice

सार्वधातुके: स्थीयते, स्थीयताम्, अस्थीयत, स्थीयेत ।

आर्धधातुके : स्थास्यते, अस्थास्यत, स्थासीष्ट, अस्थायि, तस्थे ।

Pre. Part. स्थीयमान, Future Part. स्थास्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative : (*स्थापि* stem)

सार्वधातुके: स्थापयति, स्थापयतु, अस्थापयत्, स्थापयेत्।

आर्धधातुके : स्थापयिष्यति, अस्थापयिष्यत्, स्थापयिता, स्थाप्यात्, अतिष्ठिपत्, स्थापयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

स्थापनम् 'placing, establishing', स्थापना 'placing', स्थापनीय, स्थाप्य, स्थापयितुम्, स्थापयितुकाम, स्थापयितुमनस् , स्थापयितृ, संस्थापक, संस्थापिका, -स्थापिन्, स्थापित 'placed, fixed, founded', स्थापितवत्, स्थापितवती, स्थापयित्वा, संस्थाप्य, उत्थाप्य, प्रस्थाप्य, स्थापं स्थापम्, मूर्तिस्थापना, 'foundation of statue'.

कर्मणि Passive voice : (*स्थापि* stem)

सार्वधातुके: स्थाप्यते, स्थाप्यताम्, अस्थाप्यत, स्थाप्येत ।

आर्धधातुके : स्थापयिष्यते, अस्थापयिष्यत, स्थापयिता, स्थापयिषीष्ट, अस्थापि, स्थापयाञ्चक्रे। <u>असमापनक्रिया Present Participle:</u> स्थाप्यमान, स्थापयिष्यमाण (fu.)।

इच्छार्थे Desiderative (*तिष्ठास* stem)

सार्वधातुके: तिष्ठासति, तिष्ठासतु, अतिष्ठासत, तिष्ठासेत् ।

आर्धधातुके: तिष्ठासिष्यति, अतिष्ठासिष्यत, तिष्ठासिता, तिष्ठास्यात्, अतिष्ठासीत् , तिष्ठासाञ्चकार । Primary Derivative: तिष्ठासा, तिष्ठासु।

प्रेरणार्थक इच्छार्थे (तिष्ठापयिष् stem)

सार्वधातुके : तिष्ठापयिषति, तिष्ठापयिषतु, अतिष्ठापयिषत, तिष्ठापयिषेत् ।

आर्धधातुके : तिष्ठापयिषिष्यति, अतिष्ठापयिषिष्यत, तिष्ठापयिषिता, तिष्ठापयिषिष्यात्, अतिष्ठापयिषीत्, तिष्ठापयिषाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

तिष्ठापयिषा, तिष्ठापयिषु ।

भृशार्थे Intensive (*तेष्ठीय* stem)

सार्वधातुके: तेष्ठीयते, तेष्ठीयताम्, अतेष्ठीयत, तेष्ठीयेत ।

आर्धधातुके : तेष्ठीयिष्यते, अतेष्ठीयिष्यत, तेष्ठीयिता, तेष्ठीयिषीष्ट, अतेष्ठीयिष्ट, तेष्ठीयाञ्चक्रे । <u>असमापनक्रिया Primary D.</u> तेष्ठीयमान ।

√सद् (षदॢ) 1/ विशरणगत्यवसादनेषु (प) अनिट्, सक.

'To sit', 'to be unhappy'

1. षॖ flag indicates that स् will change again into ष् if

prefixes are attached with शक्ति vowels. Such as: अनु, नि, वि ।

2. ॡ flag indicates that the Aorist will follow अनद्यतन-भूतकाल process.
3. सीद् substitute appears in सार्वधातुक.
4. क्त changes into न because √सद् is दकारान्त and अनिट्.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अव, नि, वि, उद्, सम्, उपनि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: सीदति, सीदतु, असीदत्, सीदेत् ।

आर्धधातुके: सत्स्यति, असत्स्यत्, सत्ता, सद्यात्, असदत्, ससाद (*ससद्* stems सेट्)

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

प्रसादः 'pleasure, happiness', अवसादः 'tension, sorrow', निषादः 'sitting in time', a cast, विषादः 'unhappiness', उत्सादः 'destruction, decay', संसद् (क्विप्) 'assembly', परिषद् 'council', सदनम् 'home', उपनिषद् 'sitting near, absolute spiritual treatise', सदनीय, साद्य, सत्तव्य, सत्तुम्, सत्तुकाम, सत्तुमनस्, सादक, सादिन् 'horseman' सन्न, प्रसन्न 'happy', अवसन्न 'enervated', 'dispirited' विषण्ण 'unhappy', आसन्न 'close, near', उत्सन्न 'destroyed', उपसन्न 'approached', 'near', निषद्या (f.) 'a shop', सत्त्वा, निषद्य, प्रसादं प्रसादम्, दिविषद् (अलुक् सप्तमी) 'deity', सत्त्रम् 'offering gift', सद्मन् 'house', आसत्तिः, अन्नसत्त्रम् 'gift of food' सद्यस् (ind.) 'imediately'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: सद्यते, सद्यताम्, असद्यत, सद्येत ।

आर्धधातुके : सत्स्यते, असत्स्यत, सत्ता, सत्सीष्ट, असादि, (***असादिष्*** stem) सेदे ।

असमापनक्रियाः Present Participle :

सद्यमान, निषद्यमान, निषेदिवस् (क्वस् suffix) निषेदिवान् , निषेदुषी(f.)। 'निषेदुषीमासनबन्धधीरः' –रघुवंशमहाकाव्ये 2.

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : सादयति, प्रसादयति, सादयतु/तात्, असादयत् , सादयेत् ।

आर्धधातुके : सादयिष्यति, असादयिष्यत, सादयिता, साद्यात, असीषदत्, सादयाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

उत्सादनम्, सादनीय, उत्साद्य, सादयितव्य, सादित, प्रसादित, सादितवत्, सादितवती, सादयित्वा। Pres.P. सादयत्, सादयन्ती।

इच्छार्थे Desiderative (*सिषत्स* stem)

सार्वधातुके: सिषत्सति, सिषत्सतु, असिषत्सत, सिषत्सेत्।

आर्धधातुके : सिषत्सिष्यति, असिषत्सिष्यत, सिषत्सिता, सिषत्सिष्यात्, असिषत्सीत्, सिषत्साञ्चकार। P.D. प्रसिषत्सा, प्रसिषत्सु। Present P.: सिषत्सत् , सिषत्सिष्यत् (fu).

भृशार्थे Intensive (*सासद्य* stem)

सार्वधातुके: सासद्यते, सासद्यताम्, असासद्यत, सासद्येत।

आर्धधातुके : सासदिष्यते, असासदिष्यत, सासदिता, सासदिषीष्ट, असासदिष्ट, सासदाञ्चक्रे ।

√वृत् (वृतु) 1/ वर्तने (आ) सेट् अक. 'to be', 'to happen'.

1. उ flag indicates optional सेट् in निष्ठा.
2. Optional सेट् in future, conditional and परस्मैपदम्.
3. Optional following like अनद्यतन-भूतकाल and परस्मैपदम् in Aorist.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, परा, सम्, अनु, नि, निर्, वि, आ, व्या, समा, अति, उद्, प्रति, दुर्, प्रत्या, परि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: वर्तते, वर्तताम्, अवर्तत, वर्तेत ।

आर्धधातुके: वर्तिष्यते/ वर्त्स्यति, अवर्तिष्यत /अवर्त्स्यत, वर्तिता, वर्तिषीष्ट, अवर्तिष्ट / अवृतत् , ववृते (***ववृत*** stem)।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वर्तनम्, प्रवर्तनम् 'intending', परावर्तनम् 'returning', संवर्तः 'destruction', अनुवर्तनम् 'following', निवर्तनम् 'returning', निर्वर्तनम् 'performance', विवर्तनम्, आवर्तनम् 'repetition', आवर्तः 'whirlpool', समावर्तनम् 'a संस्कार at the end of learning', विवर्तः 'revolving', व्यावर्तनम् 'becoming separate', अतिवर्तनम् 'transgress', उद्वर्तनम् 'massage', परिवर्तनम् 'changing', वर्तिका 'wick', वर्तनी 'way, spelling', वार्तः 'healthy', आर्यावर्तः 'India', वार्ता 'news', वर्त्मन् (neuter) 'a way', वृत्तम् 'news', संवृत्तम् 'finished', 'finish', वर्तनीय, वृत्य, वर्तितव्य, वर्तितुम्, वर्तितुकाम, वर्तितुमनस, वर्तित, वर्तक, -वर्तिन्, वृत्त, दुर्वृत्तः 'he who has bad character', प्रवृत्त, प्रवर्तित, वर्तिता, निवर्त्य, वृत्तिः 'livelyhood,

commentary', वार्त्तिकम् 'a commentary', वृत् (क्विप्), 'finished'. <u>असमापनक्रिया Present Participle:</u> वर्तमान 'existing', प्रवर्तमान 'continuous'.

भावे Passive voice

सार्वधातुके: वृत्यते, वृत्यताम्, अवृत्यत, वृत्येत ।

आर्धधातुके : वर्तिष्यते, अवर्तिष्यत, वर्तिता, अवर्तिष्ट, अवर्ति (***अवर्तिष्*** stem), ववृते। <u>असमापनक्रिया Present Participle:</u> वृत्यमान, वर्तिष्यमाण (Fu).

प्रेरणार्थे Causative (*वर्ति* stem) 'to behave'

सार्वधातुके: वर्तयति, वर्तयतु, अवर्तयत्, वर्तयेत् ।

आर्धधातुके : वर्तयिष्यति, अवर्तयिष्यत्, वर्तयिता, वर्त्यात्, अववर्तत्, वर्तयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative : (*विवर्तिष् / विवृत्स्* stem)

सार्वधातुके : विवर्तिषते, विवर्तिषताम्, अविवर्तिषत , विवर्तिषेत। विवृत्सति, विवृत्सतु, अविवृत्सत्, विवृत्सेत् ।

आर्धधातुके : विवर्तिषिष्यते, अविवर्तिषिष्यत, विवर्तिषीष्ट, अविवर्तिष्ट, विवर्तिषाञ्चक्रे।

आर्धधातुके : विवृत्सिष्यति, अविवृत्स्यत्, विवृत्सिता, विवृत्स्यात्, अविवृत्सीत्, विवृत्साञ्चकार। P.D. विवर्तिषा / विवृत्सा ।

भृशार्थे Intensive (*वरीवृत्य* stem)

सार्वधातुके: वरीवृत्यते, वरीवृत्यताम्, अवरीवृत्यत, वरीवृत्येत ।

आर्धधातुके : वरीवर्तिष्यते, अवरीवर्तिष्यत, वरीवर्तिता, वरीवर्तिषीष्ट, अवरीवर्तिष्ट, वरीवृताञ्चक्रे।

अङ्लुक्- वरिवर्ति, वरीवर्ति ।

In present and future शक्ति exists. Therefore in suffixes इ remains.

√चित् (चिती) 1/ संज्ञाने (प) सेट् , अकर्मकः 'to be conscious'.

ई flag indicates अनिट् in निष्ठा : चित्तम्।

आशीर्भावे no गुणः।

सार्वधातुके: चेतति, चेततु, अचेतत् , चेतेत् ।

आर्धधातुके: चेतिष्यति, अचेतिष्यत्, चेतिता, चित्यात् ।

Aorist: ***अचेतिष्*** stem. अचेतिष् + त् to protect this sign of singular number, त् , ई appeared in the middle : अचेतिष् + ई + त् : between two शक्ति स् drops :

	S.	D.	Pl.
त ताम् उस् :	अचेतीत्	अचेतिष्टाम्	अचेतिषुः
स तम् त :	अचेतीः	अचेतिष्टम्	अचेतिष्ट
अम् व म :	अचेतिषम्	अचेतिष्व	अचेतिष्म

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चेतन, अचेतन, चेतना, चेतनीय, चेतितव्य, चेतितुम्, चेतितुकाम, चेतितुमनस् , चेतकः, -चेतिन् , चित्तम् 'consciousness', चित्।

<u>असमापनक्रिया Present Participle:</u> चेतन्, चेतन्ती ।

तद्धितप्रत्ययान्ताः Secondary derivatives

चेतनीयता, चेतितव्यता, चेतितुकामता, चेतितृत्व, चेतकता, चेतस्, चैतन्यम्, चैत्यम् ।

समासे- निश्चेतनः, अचेतनः ।

भावे Passive: चित्यते ।

प्रेरणार्थकः Causative

सार्वधातुके: चेतयति, चेतयतु, अचेतयत, चेतयेत् ।

आर्धधातुके : चेतयिष्यति, अचेतयिष्यत, चेत्यात, अचीचितत, चेतयाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

चेतयितव्य, चेतयितुम् , चेतयितव्यम् , चेतयितुमनस् , चेतयितुकाम, चेतित (Past Participle), चेतितवत् , चेतितवती (f.)।

इच्छार्थे Desiderative- *चिचेतिष्* Stem.

सार्वधातुके: चिचेतिषति, चिचेतिषतु, अचिचेतिषत, चिचेतिषेत् ।

आर्धधातुके : चिचेतिषिष्यति, अचिचेतिषिष्यत, चिचेतिषिता, चिचेतिष्यात, अचिचेतिषीत, चिचेतिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive - चेचित् + य = ***चेचित्य* stem**

सार्वधातुके: चेचित्यते, चेचित्यताम्, अचेचित्यत, चेचित्येत ।

आर्धधातुके : चेचितिष्यते, अचेचितिष्यत, चेचितिता, चेचतिषीष्ट, अचेचितिष्ट, चेचिताञ्चक्रे।

√अत् (अत) 1/ सातत्यगमने (प) 'to go continually'.

सेट्, सकर्मकः कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : अतति, अततु, आतत, अतेत ।

आर्धधातुके : अतिष्यति, आतिष्यत् , अतिता, अत्यात् , आतीत् , आत।

In Aorist- Abbreviation is स् of सामान्य-भूतकाल and negative of present is अ and सेट् इ- अ+अत+इ+ष् = ***आतिष्*** is stem. आतिष् + त् to protect त् support comes ई = आतिष् ई + स् + त्. between two शक्ति स् drops: आतीत्।

	S.	D.	Pl.	
त् ताम् उस् :	आतीत्	आतिष्टाम्	आतिषुः	-T.P.
स् तम् त :	आतीः	आतिष्टम्	आतिष्ट	-S.P.
अम् व म :	आतिषम्	आतिष्व	आतिष्म	-F.P.

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

अतनम् , अतनीय, आत्य, अतितव्य, अतितुम् , अतितुकाम, अतितुमनस्, अतित, आतक, -आतिन् , अतितवत् (निष्ठा), अत् + (ण)मन् = आत्मन् 'soul'; पदातिः (पद्भ्यामतति) 'pedestrian', अतिथिः 'guest', अतसी 'linseed'. असमापनक्रिया Present participle: अतत्, अतन्ती(f.), अतिष्यत् (fu.)।

कर्मणिः Passive voice

सार्वधातुके: अत्यते, अत्यताम्, आत्यत, अत्येत ।

आर्धधातुके : अतिष्यते, आतिष्यत, अतिता, अतिषीष्ट, आति (***आतिष्* stem**)।

प्रेरणार्थे Causative (*आति* stem)

सार्वधातुके: आतयति, आतयतु, आतयत् , आतयेत् ।

आर्धधातुके- आतयिष्यति, आतयिष्यत, आतयिता, आत्यात, आतितत, आतयाञ्चकार। Present Participle: आतयत् , आतयन्ती।

इच्छार्थके Desiderative (*अतितिष्* stem)

सार्वधातुके: अतितिषति, अतितिषतु, आतितिषत, अतितिषेत् ।

आर्धधातुके : अतितिषिष्यति, आतितिषिष्यत् , अतितिषिता, अतितिष्यात, आतितिषीत, अतितिषाञ्चकार।

असमापनक्रिया Present Participle: अतितिषत् ।

ॐ

CHAPTER EIGHT

2. कूर्मावतारः

क्षीणास्थ्यभावः Negative of अ Infix

In this अवतार 'अ' does not appear.

No Infix in सार्वधातुक

चरणक्रियाः (Verbs, related to the legs)

√इ (इण्) 2/गतौ (प) सक. सेट् 'To go'

1. ण् flag indicates the substitute गा in Aorist.

2. प्रेरणार्थे, इच्छार्थे and भृशार्थे √गम् substitute in the place of √इ.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, परा, अप, सम्, समा, अनु, अव, निर्, दुर्, वि, अधि, अति, उद्, अभि, प्रति, परि, विपरि, उप ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : dual and plural are cutters. Therefore धातु does not take गुण ।

वर्तमानकाले Present Tense / **आज्ञाभावे Imperative Mood**

S.	D.	Pl.		S.	D.	Pl
ति	तस्	अन्ति	Third Person	तु/तात्	ताम्	अन्तु
एति	इतः	यन्ति		एतु/इतात्	इताम्	यन्तु
सि	थस्	थ	Second Person	हि	तम्	त
एषि	इथः	इथ		इहि/इतात्	इतम्	इत
मि	वस्	मस्	First Person	आनि	आव	आम
एमि	इवः	इमः		अयानि	अयाव	अयाम

अनद्यतन भूतकाले Imperfect

S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	Third Person
ऐत्	ऐताम्	आयन्	
स्	तम्	त	Second Person
ऐः	ऐतम्	ऐत	
म्	व	म	First Person
ऐम्	ऐव	ऐम	

विधिभावे Potential Mood

	S.	D.	Pl
Third Person	त	ताम्	उस्
	इयात्	इयाताम्	इयुः
Second Person	स	तम्	त
	इयाः	इयातम्	इयात
First Person	म्	व	म
	इयाम्	इयाव	इयाम

Note: Without infix of अ, या appeared in the place of इय्.

आर्धधातुके/Non-present system

सामान्य भविष्यत्काले
Common Future, Infix 'ष्य' is taken from 'भविष्यत्'

S.	D.	Pl.	
ति	तस्	(अ)न्ति	Third Person
एष्यति	एष्यतः	एष्यन्ति	
सि	थस्	थ	Second Person
एष्यसि	एष्यथः	एष्यथ	
मि	वस्	मस्	First Person
एष्यामि	एष्यावः	एष्यामः	

हेतुहेतुमद्भावे
Conditional

	S.	D.	Pl
Third Person	त	ताम्	अन्
	ऐष्यत्	ऐष्यताम्	ऐष्यन्
Second Person	स्	तम्	त
	ऐष्यः	ऐष्यतम्	ऐष्यत
First Person	म्	व	म
	ऐष्यम्	ऐष्याव	ऐष्याम

Note: 'अ' of अहंकार drops before म् without a vowel barrier following it.

अनद्यतन-भविष्यत्काले (Periphrastic Future)

S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	Third Person
एता	एतारौ	एतारः	
सि	थस्	थ	Second Person
एतासि	एतास्थः	एतास्थ	
मि	वस्	मस्	First Person
एतास्मि	एतास्वः	एतास्मः	

Note: This is a mixture of primary suffix तृ (√ता) and √अस् धातु in present tense.

आशीर्भावे (Benedictive mood)

1. यास् infix comes from विधि + आशिस् >इ + आस् = यास्. It changes इ into ई.
2. This is cutter, no गुण।

	S.	D.	Pl.
Third Person	त्	ताम्	उस्
	ईयात्	ईयास्ताम्	ईयासुः
Second Person	स्	तम्	त
	ईयाः	ईयास्तम्	ईयास्त
First Person	अम्	व	म
	ईयासम्	ईयास्व	ईयास्म

सामान्य-भूतकाले

(Aorist : स् infix drops with the substitute गा)

	S.	D.	Pl.
Third Person	त्	ताम्	उस्
	अगात्	अगाताम्	अगुः

	S.	D.	Pl.
Second Person	स् / अगाः	तम् / अगातम्	त / अगात
First Person	म् / अगाम्	व / अगाव	म / अगाम

परोक्षभूतकाले (Historical Past)

1. Dual and Plural are cutters. Therefore no गुण, but in singular वृद्धि or गुण necessary.

Reduplicate इ + इ + अ(ण) : इ + ऐ + अ > इ + आय् + अ. Reflection of √इ as य् > इ + य् + आय् + अ = इयाय. इ + इ + अतुस् > ई + अतुस्. Reflection of इ into य् > ई + य् + अतुस् > ईयतुः ।

	S.	D.	Pl.
Third Person	अ(ण) / इयाय	अतुस् / ईयतुः	उस् / ईयुः
Second Person	(इ)थ / इययिथ	अथुस् / ईयथुः	अ / ईय

इ ई + इथ > इ + ए + इथ, इ + अय् + इथ reflection य् of first इ > इययिथ।

	S.	D.	Pl.
First Person	अण / इयाय	(इ)व / ईयिव	(इ)म / ईयिम

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

अयः, प्रायः 'going', अयस् (neuter) 'iron', अयस्कुम्भः 'iron pot', अयस्पात्रम् 'iron pot',यशस्कामः 'desiring fame', अयस्कंसः 'iron goblet', अयस्कारः 'ironsmith', अयस्कामः

'desirous for' अयस्कान्तः 'magnet', अयस्काण्डः 'iron arrow', अपायः 'removing', समयः 'time', अन्वयः 'with a consequence, connection, race', निरयः 'hell', व्ययः 'expenditure', आयः 'income', उदयः 'rising', प्रत्ययः 'belief, suffix', पर्ययः, पर्यायः 'synonym', उपायः 'means', समवायः'combination, union', प्रत्यवायः 'disturbance', अन्ववायः 'lineage, race'.

अयनम् 'going, a wing, year', राम + अयनम् = रामायणम्, उत्तर + अयन = उत्तरायणः(सूर्यः), उपायनम् 'a gift', परायणः 'attached', पारायणम् 'reading through', अयनीय, एय, इत्यः, एतव्य, एतुम, एतुकाम, एतुमनस्, एतृ, आयक, -आयिन्, इत, प्रेत 'ghost', सम् + आ + इत = समेत, 'together, with', उदित, प्रतीत, विपरीत 'opposite', उपेत 'with'.

इत्वा, प्रतीत्य (प्रतीत्यसमुत्पाद- 'Buddhist philosophy', इति, अनु + इति = अन्विति, वि + इत = वीत 'spent', वीतराग(adj.) 'that fellow who has no attachment', अत्ययः 'absence, disappearance', इत्वरः 'wandering, traveller', न्यायः 'logic', आयुस् 'age', आगस् , इतवत्, इतवती, प्रतीत, प्रतीतवती, इभ 'elephant'. Present participle: यत्, यन्ती.

तद्धितान्ताः Secondary derivatives

इभ + य = इभ्य 'rich', पारायणम्, वैपरीत्य ।

कर्मणि Passive voice(ई stem)

सार्वधातुके: ईयते, ईयताम्, ऐयत्, ईयिषीष्ट, अगायि, जगे ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: गमयति, गमयतु, अगमयत्, गमयेत्।

आर्धधातुके : गमयिष्यति, अगमयिष्यत्, गमयिता, गम्यात्, अजीगमत्, गमयामास।

इच्छार्थे Desiderative : *जिगमिष्* stem.

सार्वधातुके : जिगमिषति, जिगमिषतु, अजिगमिषत, जिगमिषेत्।

आर्धधातुके : जिगमिषिष्यति, अजिगमिषिष्यत, जिगमिष्यात्, अजिगमिषीत्, जिगमिषाञ्चकार।

भृशार्थे Intensive

जङ्गम्यते etc.

√या 2/ प्रापणे (प) अनिट्, सक. 'to go'

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, निर्, आ, अभि, उप

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: याति, यातु, अयात्, यायात्।

आर्धधातुके: यास्यति, अयास्यत्, यायात्, अयासीत्, ययौ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

यानम् 'vehicle', प्रयाणम् 'departure', अनुयानम्, निर्याणम् 'going away', उद्यानम् 'park, garden', अभियानम् 'attack', नौयानम् 'navigation', वायुयानम् 'aeroplane', जलयानम् 'ship', मृत्तरयानम् 'car', यात्रा 'journey', यायावर 'frequently going, saint', यानपात्रम् 'ship', महाप्रयाणम् 'great departure', 'death', यानशाला 'a coach house', यात्रिक 'a traveller', प्राणयात्रा 'livelyhood', शरीरयात्रा, सांयात्रिकः 'boatman'.

कर्मणि Passive voice (*या* stem.)

सार्वधातुके: यायते, यायताम्, अयायत, यायेत।

आर्धधातुके: यास्यते, अयास्यत, याता, यासीष्ट, अयायि, यये (*यय्* stem).

प्रेरणार्थे Causative (*यापि* stem)

सार्वधातुके: यापयति, यापयतु, अयापयत्, यापयेत्।

आर्धधातुके: यापयिष्यति, अयापयिष्यत्, यापयिता, याप्यात्, अयीयपत्, यापयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

यापनम्, कालयापनम्, 'spending of time', यापनीय, याप्य (bad), याप्ययानम् 'a palanquin', यापयितव्य, यापयितुम्, यापयितुकाम, यापयितुमनस्, यापयितृ, यापक, यापित, यापितवत्, यापितवती, यापयित्वा, प्रयाप्य, यापं यापम्। Present participle: यापयत्, यापयन्ती.

इच्छार्थे Desiderative (*यियास्* stem.)

सार्वधातुके: यियासति, यियासतु, अयियासत्, यियासेत्।

आर्धधातुके: यियासिष्यति, अयियासिष्यत्, यियासिता, यियास्यात्, अयियासिषीत्, यियासाञ्चकार। P.d. यियासा, यियासु।

भृशार्थे Intensive (*यायाय* stem.)

सार्वधातुके: यायायते, यायायताम्, अयायायत, यायायेत।

आर्धधातुके: यायायिष्यते, अयायायिष्यत, यायायिता, यायायिषीष्ट, अयायायिषिष्ट, यायायाञ्चक्रे।

ഇ•ഗ

करक्रिया धातवः Verbs belonging to hands.

√दुह् (दुह) 2/ प्रपूरणे (उ) अनिट्, सक, 'to milk'.

1. Dual and plural no गुण.
2. Here सुगेहिनी and दुर्गेहिनी, *Good houselady* and *Bad houselady*, mnemonics are applied. दुह् + ति here ह् is the *servant* to be changed. It changes into group letter घ – दुघ् + ति । *Servant* is never महाप्राण so ह् drops of घ् then there remains दुग् + ति।ति is good *houselady* so it absorbs ह् became- दुग् + धि and गुण- दोग्धि।

कर्तृवाच्ये: Active voice:

सार्वधातुके वर्तमानकाले Present tense परस्मैपदम्

	S.	D.	Pl.
Third Person	ति	तस्	अन्ति
	दोग्धि	दुग्धः	दुहन्ति
Second Person	सि	थस्	थ
	धोक्षि	दुग्धः	दुग्ध
First Person	मि	वस्	मस्
	दोह्मि	दुह्वः	दुह्मः

सार्वधातुके वर्तमानकाले Present tense आत्मनेपदम्

1. Where there is no अवतार sign अ, nasal न् drops of अन्ते only in आत्मनेपदम्. 2. No गुण in all.

	S.	D.	Pl.
Third Person	ते	आते	अते
	दुग्धे	दुहाते	दुहते
Second Person	से	आथे	ध्वे
	धुक्षे	दुहाथे	धुग्ध्वे
First Person	ए	वहे	महे
	दुहे	दुह्वहे	दुह्महे

सार्वधातुके आज्ञाभावे Imperative mood आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	ताम्	आताम्	अताम्
	दुग्धाम्	दुहाताम्	दुहताम्
Second Person	स्व	आथाम्	ध्वम्
	धुक्ष्व	दुहाथाम्	धुग्ध्वम्
First Person	ए	आवहै	आमहै
	दोहै	दोहावहै	दोहामहै

सार्वधातुके आज्ञाभावे Imperative mood परस्मैपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	तु	ताम्	अन्तु
	दोग्धु	दुग्धाम्	दुहन्तु
Second Person	हि	तम्	त
	धुक्षि	दुग्धम्	दुग्ध
First Person	आनि	आव	आम
	दोहानि	दोहाव	दोहाम

अनद्यतनभूतकाले सार्वधातुके Imperfect past tense परस्मैपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त्	ताम्	अन्
	अधोक्	अदुग्धाम्	अदुहन्
Second Person	स्	तम्	त
	अधोक्	अदुग्धम्	अदुग्ध
First Person	अम्	व	म
	अदोहम्	अदुह्व	अदुह्म

अनद्यतनभूतकाले सार्वधातुके Imperfect past tense आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त	आताम्	अत
	अदुग्ध	अदुहाताम्	अदुहत
Second Person	थास्	आथाम्	ध्वम्
	अधुक्षाः	अदुहाथाम्	अधुग्ध्वम्
First Person	इ	वहि	महि
	अदुहि	अदुह्वहि	अदुह्महि

सार्वधातुके विधिभावे Benedictive mood परस्मैपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त्	आताम्	उस्
	दुह्यात्	दुह्याताम्	दुह्युः
Second Person	स्	तम्	त
	दुह्याः	दुह्यातम्	दुह्यात
First Person	अम्	व	म
	दुह्याम्	दुह्याव	दुह्याम

सार्वधातुके विधिभावे Potential mood आत्मनेपदे

(*दुहीय्* stem) य् drops with consonants.

	S.	D.	Pl.
Third Person	त	आताम्	रन्
	दुहीत	दुहीयाताम्	दुहीरन्
Second Person	थास्	आथाम्	ध्वम्
	दुहीथाः	दुहीयाथाम्	दुहीध्वम्
First Person	अ	वहि	महि
	दुहीय	दुहीवहि	दुहीमहि

आर्धधातुके (Non Present System)

सामान्यभविष्यत्काले Common future परस्मैपदे

(स्य infix) [good house wife mnemonics]

	S.	D.	Pl.
Third Person	ति	तस्	अन्ति
	धोक्ष्यति	धोक्ष्यतः	धोक्ष्यन्ति
Second Person	सि	थस्	थ
	धोक्ष्यसि	धोक्ष्यथः	धोक्ष्यथ
First Person	मि	वस्	मस्
	धोक्ष्यामि	धोक्ष्यावः	धोक्ष्यामः

आत्मनेपदे

अ stays in स्य, therefore न् remains in अन्ते.

	S.	D.	Pl.
Third Person	ते	आ(इ)ते	अन्ते
	धोक्ष्यते	धोक्ष्येते	धोक्ष्यन्ते

	S.	D.	Pl.
Second Person	से	आ(इ)थे	ध्वे
	धोक्ष्यसे	धोक्ष्येथे	धोक्ष्यध्वे
First Person	इ	वहि	महि
	धोक्ष्ये	धोक्ष्यावहे	धोक्ष्यामहे

आर्धधातुके हेतुहेतुमद्भावे Conditional

परस्मैपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त्	ताम्	अन्
	अधोक्ष्यत्	अधोक्ष्यताम्	अधोक्ष्यन्
Second Person	स्	तम्	त
	अधोक्ष्यः	अधोक्ष्यतम्	अधोक्ष्यत
First Person	अम्	व	म
	अधोक्ष्यम्	अधोक्ष्याव	अधोक्ष्याम

आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त	आ(ई)ताम्	अन्त
	अधोक्ष्यत	अधोक्ष्येताम्	अधोक्ष्यन्त
Second Person	थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्
	अधोक्ष्यथाः	अधोक्ष्येथाम्	अधोक्ष्यध्वम्
First Person	इ	वहि	महि
	अधोक्ष्ये	अधोक्ष्यावहि	अधोक्ष्यामहि

आर्धधातुके

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future

परस्मैपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	ता	तारौ	तारस्
	दोग्धा	दोग्धारौ	दोग्धारः

	S.	D.	Pl.
Second Person	सि	स्थस्	स्थ
	दोग्धासि	दोग्धास्थः	दोग्धास्थ
First Person	मि	वस्	मस्
	दोग्धास्मि	दोग्धास्वः	दोग्धास्मः

आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	ता	तारौ	तारस्
	दोग्धा	दोग्धारौ	दोग्धारः
Second Person	तासे	तासाथे	ताध्वे
	दोग्धासे	दोग्धासाथे	दोग्धाध्वे
First Person	ताहे	तास्वहे	तास्महे
	दोग्धाहे	दोग्धास्वहे	दोग्धास्महे

आर्धधातुके

आशीर्भावे Benedictive परस्मैपदे (यास् infix)

	S.	D.	Pl.
Third Person	यात्	यास्ताम्	उस्
	दुह्यात्	दुह्यास्ताम्	दुह्यासुः
Second Person	यास्	यास्तम्	यास्त
	दुह्याः	दुह्यास्तम्	दुह्यास्त
First Person	यासम्	यास्व	यास्म
	दुह्यासम्	दुह्यास्व	दुह्यास्म

आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	सीय् स् त	सीय् आस्ताम्	सीय् स् रन्
	धुक्षीष्ट	धुक्षीयास्ताम्	धुक्षीरन्

	S.	D.	Pl.
Second Person	सीय् स् थास् घुक्षीष्ठाः	सीय् स् आथाम् घुक्षीयास्राथाम्	सी य् स् ध्वम् घुक्षीध्वम् /घुक्षीढ्वम्
First Person	सी य् स् अ घुक्षीय	सीय् स् वहि घुक्षीवहि	सीय् स् महि घुक्षीमहि

सामान्यभूतकाले Aorist

Note: With (क्)स infix it will follow the process of अनद्यतन-भूतकाल in the names of धातु –s ending in विसर्गज श्, ष् , स्, ह् अनिट् when following शक्ति vowels, without गुण.

परस्मैपदे (क्)स infix

	S.	D.	Pl.
Third Person	त् अधुक्षत्	ताम् अधुक्षताम्	न् अधुक्षन्
Second Person	स् अधुक्षः	तम् अधुक्षतम्	त अधुक्षत
First Person	(अ)म् अधुक्षम्	व अधुक्षाव	म अधुक्षाम

आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	त अधुक्षत	आताम् अधुक्षाताम्	अन्त अधुक्षन्त
Second Person	थास् अधुक्षथाः	आथाम् अधुक्षाथाम्	ध्वम् अधुक्षध्वम्
First Person	इ अधुक्षि	वहि अधुक्षावहि/अदुह्वहि	महि अधुक्षामहि/अदुह्महि

परोक्षभूतकाले Historical Past

परस्मैपदे (दुदुह् stem)

	S.	D.	Pl.
Third Person	अ(ण्) दुदोह	अतुस् दुदुहतुः	उस् दुदुहुः
Second Person	(इ) थ दुदोहिथ	अथुस् दुदुहथुः	अ दुदुह
First Person	अ(ण्) दुदोह	(इ) व दुदुहिव	म दुदुहिम

आत्मनेपदे

	S.	D.	Pl.
Third Person	ए दुदुहे	आते दुदुहाते	इरे दुदुहिरे
Second Person	(इ)से दुदुहिषे	आथे दुदुहाथे	(इ) ध्वे दुदुहिध्वे/दुदुहिढ्वे
First Person	अ(ण्) दुदुहे	(इ)वहे दुदुहिवहे	(इ) महे दुदुहिमहे

उपसर्गाः Prefixes : सम्

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

दोहः, संदोहः 'group', दोहनम् 'milking', दोहनी 'a milk pot', दोहनीय, दोह्य, दोग्धव्य, दोग्धुम्, दोग्धुकाम, दोग्धुमनस्, दोग्धृ, दोग्ध्री(f), दोहक, -दोहिन्, दुग्धम् 'milk', दुग्ध, दुग्धवत्, दुग्धवती, दुग्ध्वा, सन्दुह्य, दोहं दोहम्, गोदुह् (क्विप्), दुग्धिः, दुहितृ 'daughter', दुहितृपति 'son-in-law', दुग्धपाचनम् 'a vessel for boiling milk',

दुग्धपोष्य 'living on the mother's milk', दुग्धफेनः 'cream', दुग्धाब्धि 'the ocean of milk', दोहजम् 'milk', दुग्धघटी 'a milk pot'. Present participle : दुहत्, दुहान, धोक्ष्यत्, धोक्ष्यमाण (fu.)।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: दुह्यते, दुह्यताम्, अदुह्यत, दुह्येत ।

आर्धधातुके : धोक्ष्यते, अधोक्ष्यत, दोग्धा, धुक्षीष्ट, अदोहि (***अदोहिष्*** stem), दुदुहे ।

प्रेरणार्थे Causative (*दोहि* stem)

सार्वधातुके : दोहयति, दोहयतु, अदोहयत्, दोहयेत् ।

आर्धधातुके : दोहयिष्यति, अदोहयिष्यत्, दोहयिता, दोह्यात्, अदूदुहत्, दोहयाञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary Derivatives

दोहित, दोहितवती, दोहयित्वा, सन्दोह्य ।

Present Participle: दोहयत्, दोहयन्ती,

कर्मणि Passive

सार्वधातुके: दोह्यते, दोह्यताम्, अदोह्यत, दोह्येत ।

आर्धधातुके : दोहिष्यते, अदोहिष्यत, दोहिता, दोहिषीष्ट, अदोहिष्ट, दोहयाञ्चक्रे। Present Participle: दोह्यमान, दोहिष्यमाण ।

इच्छार्थे Desiderative (*दुधुक्ष* stem)

सार्वधातुके: दुधुक्षति, दुधुक्षतु, अदुधुक्षत्, दुधुक्षेत् ।

आर्धधातुके : दुधुक्षिष्यति, अदुधुक्षिष्यत् , दुधुक्षिता, दुधुक्ष्यात्, अदुधुक्षीत्, दुधुक्षाञ्चकार । Primary Derivatives: दुधुक्षा, दुधुक्षु, दुधुक्षणीय, दुधुक्ष्य, दुधुक्षितव्य, दुधुक्षित, दुधुक्षित्वा, दुधुक्षं दुधुक्षम् ।

असमापनक्रिया Present Participle : दुधुक्षत्, दुधुक्षिष्यत् ।

भृशार्थे Intensive (*दोदुह्य* stem)

सार्वधातुके : दोदुह्यते, दोदुह्यताम्, अदोदुह्यत, दोदुह्येत ।

आर्धधातुके : दोदुहिष्यते, अदोदुहिष्यत, दोदुहिता, दोदुहिषीष्ट, अदोदुहिष्ट, दोदुहाञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

दोदुहनीय, दोदुह्य, दोदुहितव्य, दोदुहितुम्, दोदुहितुकाम, दोदुहितुमनस्, दोदुहित्, दोदुहित, दोदुहित्वा, दोदुहं दोदुहम्। Present Participle : दोदुह्यमान, दोदुहिष्यमाण।

√मा 2/ माने (प) अनिट्, सक. 'To measure'

1. आ changes into इ in निष्ठा

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, निर्, नि, उद्, प्रति, परि ।

कर्तरि : Active voice

सार्वधातुके : माति, मातु, अमात्, मायात् ।

आर्धधातुके : मास्यति, अमास्यत् , माता, मेयात् , अमात् , ममौ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

मानम् 'measurement', प्रमाणम् 'proof', अनुमानम् 'imagination', 'guess', निर्माणम् 'construction', विमानम् 'a building of seven floors', aeroplane, उन्मानम् 'a lifting scale for measurement', प्रतिमानम् 'simile', परिमाणम्, उपमानम् 'simile', अपरिमेय, माया 'illusion, मायाजालम्, प्रतिमा 'a doll, statue', अप्रतिम, अनुपम, उपमा 'simily', प्रमा, मा(ind.). Particle of prohibition, employed with the imperative mood; also with aorist, Example: 'पापे मतिं मा कृथाः' notice

that the augment अ drops, *'मा निषाद प्रतिष्ठां त्वम् अगमः शाश्वतीः समाः'* from 'Vālmīki's Rāmāyāṇa', मा 'the goddess of wealth', लक्ष्मी, मापति = विष्णु। मेय, अपरिमेय, अनुमेय, मानीय, प्रमाणीय, प्रमेय, अप्रमेय, मातव्य, परिमेय, मातुम्, मातुकाम, मातुमनस्, मातृ, मात्री (f.), मायक, -मायिन् , मित, परिमित, अपरिमित, मितवत्, मितवती, मित्वा, प्रमाय, मायं मायम्, मितिः 'date', परिमितिः, मातृ। Present & Future Participle: मात् , मास्यत् ।

तद्धितान्ताः Secondary derivatives

मायावत्, मायामय, मायावती, मायिक, मायाविन्, 'using deceit or tricks', 'a magician', मायाविनी।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : मीयते, मीयताम्, अमीयत, मीयेत ।

आर्धधातुके : मास्यते, अमास्यत, माता, मासीष्ट, अमायि, अमास्त, ममे। Pri.D.: मीयमान, अनुमीयमान,मास्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*मापि* stem)

सार्वधातुके : मापयति, मापयतु, अमापयत्, मापयेत् ।

आर्धधातुके : मापयिष्यति, अमापयिष्यत्, मापयिता, माप्यात्, अमीमपत्, मापयाञ्चकार।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : माप्यते, माप्यताम्, अमाप्यत, माप्येत।

आर्धधातुके : मापयिष्यते, अमापयिष्यत, मापयिता, मापयिषीष्ट, अमापयिष्ट, मापयाञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

मापनम्, मापनीय, माप्य, मापयितव्य, मापयितुम्, मापयितुकाम, मापयितुमनस्, मापयितृ, मापित, मापितवत्, मापितवती, मापयित्वा, प्रमाप्य, मापं मापम्। Present Participle: माप्यमान, मापयिष्यमाण।

इच्छार्थे Desiderative (*मित्स* stem)

सार्वधातुके : मित्सति, मित्सतु, अमित्सत्, मित्सेत् ।

आर्धधातुके : मित्सिष्यति, अमित्सिष्यत्, मित्सिता, मित्स्यात्, अमित्सीत्, मित्साञ्चकार ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

मित्सा, मित्सु, मित्सनीय, मित्स्य, मित्सितव्य, मित्सित, मित्सं मित्सम् । Present Participle: मित्सत् , मित्सिष्यत् ।

भृशार्थे Intensive (*मेमीय* stem)

सार्वधातुके : मेमीयते, मेमीयताम्, अमेमीयत, मेमीयेत ।

आर्धधातुके : मेमीयिष्यते, अमेमीयिष्यत, मेमीयिता, मेमीयिषीष्ट, अमेमीयिष्ट, मेमीयाञ्चक्रे ।

√हन् 2/ हिंसागत्योः (प) सक. सेट् , 'to kill, to move'.

1. उपधालोप in अन्ति, अन्तु and ह् changes into घ्
2. Reduplication in second person singular of the imperative mood and here हि is dropped.
3. वध् substitute in optative and aorist.
4. घात substitute takes place with अण्, (ण्य) suffixes of primary derivatives.
5. The word हत्या is always used in compounds, such as आत्महत्या 'suicide'.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके (Present system)

वर्तमानकाले Present tense

	S.	D.	Pl.
Third Person	हन्ति	हतः	घ्नन्ति
Second Person	हंसि	हथः	हथ
First Person	हन्मि	हन्वः	हन्मः

आज्ञाभावे Imperative mood

	S.	D.	Pl.
Third Person	हन्तु	हताम्	घ्नन्तु
Second Person	जहि	हतम्	हत
First Person	हनानि	हनाव	हनाम

अनद्यतनभूतकाले/Imperative Past tense

	S.	D.	Pl.
Third Person	अहन्	अहताम्	अघ्नन्
Second Person	अहन्	अहतम्	अहत
First Person	अहनम्	अहन्व	अहन्म

विधिभावे Potential mood

	S.	D.	Pl.
Third Person	हन्यात्	हन्याताम्	हन्युः
Second Person	हन्याः	हन्यातम्	हन्यात
First Person	हन्याम्	हन्याव	हन्याम

आर्धधातुके

भविष्यत्काले Future tense

	S.	D.	Pl.
Third Person	हनिष्यति	हनिष्यतः	हनिष्यन्ति
Second Person	हनिष्यसि	हनिष्यथः	हनिष्यथ
First Person	हनिष्यामि	हनिष्यावः	हनिष्यामः

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

	S.	D.	Pl.
Third Person	अहनिष्यत्	अहनिष्यताम्	अहनिष्यन्
Second Person	अहनिष्यः	अहनिष्यतम्	अहनिष्यत
First Person	अहनिष्यम्	अहनिष्याव	अहनिष्याम

अनद्यतन-भविष्यत्काले Periphrastic Future

	S.	D.	Pl.
Third Person	हन्ता	हन्तारौ	हन्तारः
Second Person	हन्तासि	हन्तास्थः	हन्तास्थ
First Person	हन्तास्मि	हन्तास्वः	हन्तास्मः

आशीर्भावे Benedictive mood

	S.	D.	Pl.
Third Person	वध्यात्	वध्यास्ताम्	वध्यासुः
Second Person	वध्याः	वध्यास्तम्	वध्यास्त
First Person	वध्यासम्	वध्यास्व	वध्यास्म

सामान्य-भूतकाले Aorist (*अवधिष्* stem)

	S.	D.	Pl.
Third Person	अवधीत्	अवधिष्टाम्	अवधिषुः
Second Person	अवधीः	अवधिष्टम्	अवधिष्ट
First Person	अवधिषम्	अवधिष्व	अवधिष्म

परोक्षभूतकाले Historical Past

	S.	D.	Pl.
Third Person	अ(ण) जघान	अतुस् जघ्नतुः	उस् जघ्नुः
Second Person	थ जघनिथ/जघन्थ	अथुस् जघ्नथुः	अ जघन /जघ्न
First Person	अ(ण) जघान	व जघ्निव	म जघ्निम

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

घातः 'injury', आघातः 'injury', निघातः, संघातः 'a group', सांघातिक 'infectious disease', उपोद्घातः 'preface, introduction', हननम् 'killing', हननीय, ब्रह्महत्या 'the murder of a Brāhmaṇa', आत्महत्या 'suicide', गोहत्या 'killing of cow', भ्रूणहत्या 'foeticide', हन्तव्य, हन्तुम्, हन्तुकाम, हन्तुमनस्, हन्तृ, हन्त्री (f), -घातिन्, घातुक 'killer', हत, हतवत्, हतवती, आहत, हत्वा, संहत्य 'together', घातं घातम्, हतिः, जङ्घा 'leg from the ankle of the knee', जघनम् 'buttock', जघन्य 'worst' 'vilest', हतक 'miserable', 'low person', हताश'(adj.) 'hopeless', हनु 'chin',

जङ्घाकारिका 'a runner', जङ्घाल (adj.) 'running swiftly', हन्त (ind) 'joy, surprise, grief, जङ्घात्राणम् 'an armour for the legs', आहत्य 'having collected' (in sense of addition e.g. 2+2 आहत्य 4).

असमापनक्रियाः Present Participle : हनत्, हनिष्यत् ।

इच्छार्थे : Desiderative जिघांस् stem

सार्वधातुके : जिघांसति, जिघांसतु , अजिघांसत्, जिघांसेत् ।

आर्धधातुके : जिघांसिष्यति, अजिघांसिष्यत् , जिघांसिता, जिघांस्यात्, अजिघांसीत्, जिघांसाञ्चकार ।

प्रेरणार्थे : Causative

सार्वधातुके : घातयति, घातयतु, अघातयत्, घातयेत् ।

आर्धधातुके : घातयिष्यति, अघातयिष्यत् , घातयिता, घात्यात्, अजीघतत्, घातयामास ।

कर्मणि Passive voice :

सार्वधातुके : हन्यते, हन्यताम्, अहन्यत, हन्येत ।

आर्धधातुके : हनिष्यते / घानिष्यते, अहनिष्यत / अघानिष्यत, हन्ता / घानिता, वधिषीष्ट / घानिषीष्ट, अवधि / अघानि, घानाञ्चक्रे ।

Causative Passive :

सार्वधातुके : घात्यते, घात्यताम्, अघात्यत, घात्येत ।

आर्धधातुके : घातयिष्यते, अघातयिष्यत, घातयिता, घातयिषीष्ट, अघातयिष्ट, घातयाञ्चक्रे ।

भृशार्थे Intensive :

सार्वधातुके : गतौ-जङ्घन्यते, हिंसायाम्-जेघ्नीयते ।

ॐ•ॐ

मुखक्रियाः Actions done by the mouth

√ब्रू (ब्रूञ्) 2/ व्यक्तायां वाचि (उ) सक अनिट् 'to speak'

1. For सार्वधातुक no गुण in आत्मनेपदे. In the case of vowel h. ऊ will change into उ + उ and semivowel of second 'उ' development.
2. वच् substitute of √ब्रू in आर्धधातुक
3. परस्मैपदे only dual and plural cutters सार्वधातुके

आत्मनेपदे सार्वधातुके

कर्तृवाच्ये Active voice

वर्तमानकाले Present tense

	S.	D.	Pl.
Third Person	ते	आते	अते
	ब्रूते	ब्रुवाते	ब्रुवते
Second Person	से	आथे	ध्वे
	ब्रूषे	ब्रुवाथे	ब्रूध्वे
First Person	ए	वहे	महे
	ब्रुवे	ब्रूवहे	ब्रूमहे

आज्ञाभावे Imperative mood

	S.	D.	Pl.
Third Person	ताम्	आताम्	अताम्
	ब्रूताम्	ब्रुवाताम्	ब्रुवताम्
Second Person	स्व	आथाम्	ध्वम्
	ब्रूष्व	ब्रुवाथाम्	ब्रूध्वम्
First Person	ऐ	आवहै	आमहै
	ब्रुवै	ब्रुवावहै	ब्रुवामहै

अनद्यतनभूतकाले

	S.	D.	Pl.
Third Person	त	आताम्	अत
	अब्रूत	अब्रुवाताम्	अब्रुवत
Second Person	थास्	आथाम्	ध्वम्
	अब्रूथाः	अब्रुवाथाम्	अब्रूध्वम्
First Person	इ	वहि	महि
	अब्रुवि	अब्रूवहि	अब्रूमहि

विधिभावे Potential mood

	S.	D.	Pl.
Third Person	ईत	ईयाताम्	ईरन्
	ब्रुवीत	ब्रुवीयाताम्	ब्रुवीरन्
Second Person	ईथास्	ईयाथाम्	ईध्वम्
	ब्रुवीथाः	ब्रुवीयाथाम्	ब्रुवीध्वम्
First Person	ईय	ईवहि	ईमहि
	ब्रुवीय	ब्रुवीवहि	ब्रुवीमहि

आर्धधातुके Non-present system

सामान्य-भविष्यत्काले Common future

	S.	D.	Pl.
T.P.	ते	आ(इ)ते	अन्ते
	वक्ष्यते	वक्ष्येते	वक्ष्यन्ते
S.P.	से	या(इ)थे	ध्वे
	वक्ष्यसे	वक्ष्येथे	वक्ष्यध्वे
F.P.	ए	वहे	महे
	वक्ष्ये	वक्ष्यावहे	वक्ष्यामहे

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

	S.	D.	Pl.
T.P.	त अवक्ष्यत	आ(इ)ताम् अवक्ष्येताम्	अन्त अवक्ष्यन्त
S.P.	थास् अवक्ष्यथाः	आ(इ)थाम् अवक्ष्येथाम्	ध्वम् अवक्ष्यध्वम्
F.P.	इ अवक्ष्ये	वहि अवक्ष्यावहि	महि अवक्ष्यामहि

अनद्यतन-भविष्यत्काले Periphrastic Future

	S.	D.	Pl.
T.P.	ता वक्ता	तारौ वक्तारौ	तारस् वक्तारः
S.P.	से वक्तासे	आथे वक्तासाथे	ध्वे वक्ताध्वे
F.P.	हे वक्ताहे	स्वहे वक्तास्वहे	स्महे वक्तास्महे

आशीर्भावे Benedictive mood

	S.	D.	Pl.
T.P.	त वक्षीष्ट	ताम् वक्षीयास्ताम्	रन् वक्षीरन्
S.P.	थास् वक्षीष्ठाः	आथाम् वक्षीयास्थाम्	ध्वम् वक्षीध्वम्/वक्षीढ्वम्
F.P.	अ वक्षीय	वहि वक्षीवहि	महि वक्षीमहि

सामान्य-भूतकाले Aorist

	S.	D.	Pl.
T.P.	त अवोचत	अ(इ)ताम् अवोचेताम्	अन्त अवोचन्त
S.P.	थास् अवोचथाः	आ(इ) थाम् अवोचेथाम्	ध्वम् अवोचध्वम्
F.P.	इ अवोचे	वहि अवोचावहि	महि अवोचामहि

परोक्षभूतकाले Historical past (*वच्*> ऊच् stem)

	S.	D.	Pl.
T.P.	ए ऊचे	आते ऊचाते	इरे ऊचिरे
S.P.	इषे ऊचिषे	आथे ऊचाथे	(इ)ध्वम् ऊचिध्वे
F.P.	ए ऊचे	इवहि ऊचिवहे	इमहि ऊचिमहे

सार्वधातुके परस्मैपदे

वर्तमानकाले Present tense			आज्ञाभावे Imperative mood			
S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति ब्रवीति/आह	तस् ब्रूतः/आहतुः	अन्ति ब्रुवन्ति/आहुः	तु ब्रवीतु	ताम् ब्रूताम्	अन्तु ब्रुवन्तु	T.P.
सि ब्रवीषि/आत्थ	थस् ब्रूथः/आहथुः	थ ब्रूथ	हि ब्रूहि	तम् ब्रूतम्	त ब्रूत	S.P.
मि ब्रवीमि	वस् ब्रूवः	मस् ब्रूमः	आनि ब्रवाणि	आव ब्रवाव	आम ब्रवाम	F.P.

अनद्यतन भूतकाले			विधिभावे			
Imperfect past			**Potential mood (या -/ infix)**			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	T.P.
अब्रवीत्	अब्रूताम्	अब्रुवन्	ब्रूयात्	ब्रूयाताम्	ब्रूयुः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	S.P.
अब्रवीः	अब्रूतम्	अब्रूत	ब्रूयाः	ब्रूयातम्	ब्रूयात	
अम्	व	म	अम्	व	म	F.P.
अब्रवम्	अब्रूव	अब्रूम	ब्रूयाम्	ब्रूयाव	ब्रूयाम	

आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले			हेतुहेतुमद्भावे			
Common Future			**Conditional**			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	T.P.
वक्ष्यति	वक्ष्यतः	वक्ष्यन्ति	अवक्ष्यत्	अवक्ष्यताम्	अवक्ष्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	S.P.
वक्ष्यसि	वक्ष्यथः	वक्ष्यथ	अवक्ष्यः	अवक्ष्यतम्	अवक्ष्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	वस्	म	F.P.
वक्ष्यामि	वक्ष्यावः	वक्ष्यामः	अवक्ष्यम्	अवक्ष्याव	अवक्ष्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले			आशीर्भावे			
Periphrastic future			**Benedicive mood**			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	T.P.
वक्ता	वक्तारौ	वक्तारः	उच्यात्	उच्यास्ताम्	उच्यासुः	
सि	स्थस्	स्थ	स्	तम्	त	S.P.
वक्तासि	वक्तास्थः	वक्तास्थ	उच्याः	उच्यास्तम्	उच्यास्त	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	F.P.
वक्तास्मि	वक्तास्वः	वक्तास्मः	उच्यासम्	उच्यास्व	उच्यास्म	

सामान्य-भूतकाले			परोक्षभूतकाले			
Aorist			**Historical past**			
स् Infix drops and उ reflexion from व			**(वच्> ऊच् stems)**			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
त्	ताम्	अन्	अ(ण)	अतुस्	उस्	T.P.
अवोचत्	अवोचताम्	अवोचन्	उवाच	ऊचतुः	ऊचुः	
स्	ताम्	त	(इ)थ	अथुस्	अ	S.P.
अवोचः	अवोचतम्	अवोचत	उवचिथ	ऊचथुः	ऊच	
अम्	व	म	अ(ण)	व	म	F.P
अवोचम्	अवोचाव	अवोचाम	उवाच/उवच	ऊचिव	ऊचिम	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वाच्(क्विप्) 'speech', वचनम् 'speaking', वचनेस्थितः 'firm in his speech', वचनीयम्, वाच्यम्, वाक्यम् 'sentence', वक्तव्यम्, वक्तुम् , वक्तुकाम, वक्तुमनस् , वक्तृ, वक्त्री(स्त्री), वक्त्रम् 'mouth',-वाचिन्, उक्तम्, उक्तवत्, उक्तवती, उक्त्वा, अनूच्य, वाचं वाचम्, उक्तिः, वाग्मिन्, 'eloquent', वाचालः 'talkative', वाचाटः 'talkative', प्रवचनम् 'preaching', निर्वचनम् , निरुक्तिः 'etymology', द्विरुक्तिः speaking twice', दुरुक्तम् 'bad speaking', सूक्तिः 'good saying', अभ्युक्ति, प्रतिवचनम् 'answer', प्रत्युक्ति, कविब्रुवः 'bad

poet', ब्राह्मणब्रुवः 'bad Brāhmaṇa', वचस(n.) 'speech', वाचस्पतिः = बृहस्पति, वाचोयुक्तिः 'clever speech', पौनरुक्तम्, नैरुक्तम्, बचक्नुः 'talkative', शास्त्रवचनम्, श्रुतिवचनम्, स्मृतिवचनम्, वागीश 'lord of speech', वाङ्मयम् 'literature', वाचिकम् 'oral', वाचनिक 'verbal', वाग्वज्रः 'harsh language', वाग्विदग्ध 'skilled in speech'.

असमापनक्रियाः Present Participle: ब्रुवत् 'speaking' , ब्रुवाण 'speaking', वक्ष्यमाण(fu) 'speaking in future'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : उच्यते, उच्यताम्, औच्यत, उच्येत ।

आर्धधातुके : वक्ष्यते, अवक्ष्यत, वक्ता, वक्षीष्ट, अवाचि, ऊचे

Pri.D. उच्यमान, वक्ष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative (*वाचि* stem.)

सार्वधातुके : वाचयति, वाचयतु, अवाचयत, वाचयेत् ।

आर्धधातुके : वाचयिष्यति, अवाचयिष्यत, वाचयिता, अवीवचत, वाचयाञ्चकार।

Pri. D. वाचयत, वाचनीय, वाचयितव्य, वाच्य,-अवाच्य वाचित, वाचितवत्।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : वाच्यते, वाच्यताम्, अवाच्यत, वाच्येत।

आर्धधातुके : वाचयिष्यते, अवाचयिष्यत, वाचयिता, वाचयिषीष्ट, अवीवचत, वाचयाञ्चक्रे, Pri. D. वाच्यमान ।

इच्छार्थे Desiderative (*विवक्ष* stem)

सार्वधातुके : विवक्षति, विवक्षतु, अविवक्षत, विवक्षेत्।

आर्धधातुके : विवक्षिष्यति, अविवक्षिष्यत, विवक्षिता, विवक्ष्यात, अविवक्षिषीत, विवक्षाञ्चकार, Pri. D. विवक्षा, विवक्षु , विवक्षित।

भृशार्थे Intensive (*वावच्य* stem)

सार्वधातुके : वावच्यते, वावच्यताम्, अवावच्यत, वावच्येत ।

आर्धधातुके : वावचिष्यते, अवावचिष्यत, वावचिता, वावचिषीष्ट, अवावचिष्ट, वावचाञ्चक्रे । Pri.D. वावच्यमान ।

ନ୍ଦ♦ଓ

√अस् 2/ भुवि (प) अनिट्, अक. 'To exist'.

1. Substitute भू in आर्धधातुक
2. Dual and Plural are cutter, they cut 'अ' of √अस् verb.
3. This verb exists only in सार्वधातुक
4. या appears in the place of इय् infix in potential because absence of अ infix.

कर्तृवाच्ये Active voice

वर्तमानकाले Present tense

S.	D.	Pl		S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	:	अस्ति	स्तः	सन्ति	-T.P.
सि	थस्	थ	:	असि	स्थः	स्थ	-S.P.
मि	वस्	मस्	:	अस्मि	स्वः	स्मः	-F.P.

आज्ञाभावे Imperative mood

S.	D.	Pl		S.	D.	Pl.	
तु/तात्	ताम्	अन्तु	:	अस्तु/स्तात्	स्ताम्	सन्तु	-T.P.
सि>हि	तम्	त	:	एधि	स्तम्	स्त	-S.P.
आनि	आव	आम	:	असानि	असाव	असाम	-F.P.

अस् + हि >अत् + हि >अद् + हि >अ धि। इ is inserted in the middle अइधि >एधि।

अनद्यतन-भूतकाले Past not pertaining to today, imperfect

अस् + त् - अ augment comes from the negation of the present : अ + अस् + त् to protect this ending त्, ई enters in the middle. आस् + ई + त् = आसीत् ।

S.	D.	Pl		S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	:	आसीत्	आस्ताम्	आसन्	-T.P.
स्	तम्	त	:	आसीः	आस्तम्	आस्त	-S.P.
अम्	व	म	:	आसम्	आस्व	आस्म	-F.P.

विधिभावे Potential mood

In विधिभाव possibility is expressed, so या appears in the place of इय्, because no अच्युत.

S.	D.	Pl		S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	:	स्यात्	स्याताम्	स्युः	-T.P.
स्	तम्	त	:	स्याः	स्यातम्	स्यात	-S.P.
अम्	व	म	:	स्याम्	स्याव	स्याम	-F.P.

आर्धधातुके Non-present system

1. Substitute √भू in आर्धधातुक.
2. स् infix drops in Aorist
3. Reflection in Aorist
4. Reflection in Historical past
5. यास् infix in Benedictive.

सामान्यभविष्यत्काले Common Future | **हेतुहेतुमद्भावे Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.
ति	तस्	(अ)न्ति	त्	ताम्	अन्
भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति	अभविष्यत्	अभविष्यताम्	अभविष्यन्
सि	थस्	थ	स्	तम्	त
भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ	अभविष्यः	अभविष्यतम्	अभविष्यत

मि	वस्	मस्	अम्	व	म
भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः	अभविष्यम्	अभविष्याव	अभविष्याम

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future			आशीर्भावे Benedictive mood		
S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्
भविता	भवितारौ	भवितारः	भूयात्	भूयास्ताम्	भूयासुः
सि	स्थस्	स्थ	स्	तम्	त
भवितासि	भवितास्थः	भवितास्थ	भूयाः	भूयास्तम्	भूयास्त
स्मि	स्वस्	स्मस	अम्	व	म
भवितास्मि	भवितास्वः	भवितास्मः	भूयासम्	भूयास्व	भूयास्म

सामान्य-भूतकाले Aorist			परोक्षभूतकाले Historical past		
S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.
त्	ताम्	अन्	अ(ण्)	अतुस्	उस्
अभूत्	अभूताम्	अभूवन्	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः
स्	तम्	त	इथ	अथुस्	अ
अभूः	अभूतम्	अभूत	बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
अम्	व	म	अ(ण्)	इव	इम
अभूवम्	अभूव	अभूम	बभूव	बभूविव	बभूविम

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

अस्ति (ind), अस्तित्वम्, स्वस्ति, सत्ता, सत्त्वम्। असमापनक्रियाः Present Participle : सत् , सती, भविष्यत् (fu.). भावः, भवनम्, भवनीय, भाव्य, भवितव्य, भवितुम् , -भाविन् ।

√स्वप् (ञिष्वप्) 2/ शये (प) अनिट् अक. 'To sleep'.

1. इ infix in सार्वधातुके where there is no अ infix.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : स्वपिति, स्वपितु, अस्वपत्, स्वप्यात् ।

आर्धधातुके : स्वप्स्यति, अस्वप्स्यत्, स्वप्ता, सुप्यात्, अस्वाप्सीत् (***अस्वाप्स्*** stem, सुष्वाप (***सुष्वप्*** stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

स्वापः, स्वपनम्, स्वप्नः 'dream', स्वपनीय, स्वप्तव्य, स्वप्तुम्, स्वप्तुकाम, स्वप्तुमनस्, स्वप्तृ, स्वापक, सुप्त, सुप्तवत्, सुप्त्वा, संसुप्य, स्वापं स्वापम् , सुप्तिः, सुषुप्तिः। असमापनक्रियाः Present Participle: स्वपत्, स्वपन्ती, स्वप्स्यत् (fu) ।

भावे Passive

सार्वधातुके : सुप्यते, सुप्यताम्, असुप्यत, सुप्येत ।

आर्धधातुके : स्वप्स्यते, अस्वप्स्यत, स्वप्ता, स्वप्सीष्ट, अस्वापि, सुषुपे।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : स्वापयति, स्वापयतु, अस्वापयत्, स्वापयेत् ।

आर्धधातुके : स्वापयिष्यति, अस्वापयिष्यत्, स्वापयिता, स्वाप्यात् , असूषुपत् (***असूषुप्*** stem), स्वापयाञ्चकार ।

कर्मणि : स्वाप्यते, स्वाप्यताम् , अस्वाप्यत, स्वाप्येत।

इच्छार्थे : सुषुप्सति ।

भृशार्थे : सोषुप्यते ।

कृत्प्रत्ययान्ताः - सुषुप्सा, सुषुप्सुः, सोषुप्यमाण ।

√शी (शीङ्) 2/ स्वप्ने (आ) अक, सेट् 'To sleep'

1. Everywhere गुण
2. र infix appears in the place of अ in सार्वधातुके plural.
3. Semivowel development in परोक्ष

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके

वर्तमानकाले Present tense

S.	D.	Pl.
ति	आते	रते
शेते	शयाते	शेरते
से	आथे	ध्वे
शेषे	शयाथे	शेध्वे
ए	वहे	महे
शये	शेवहे	शेमहे

आज्ञाभावे Imperative mood

S.	D.	Pl.
ताम्	आताम्	रताम्
शेताम्	शयाताम्	शेरताम्
स्व	आथाम्	ध्वम्
शेष्व	शयाथाम्	शेध्वम्
ऐ	आवहै	आमहै
शयै	शयावहै	शयामहै

अनद्यतन-भूतकाले Imperfect past

S.	D.	Pl.
त	आताम्	रत
अशेत	अशयाताम्	अशेरत
थास्	आथाम्	ध्वम्
अशेथाः	अशयाथाम्	अशेध्वम्
इ	वहि	महि
अशयि	अशेवहि	अशेमहि

विधिभावे Potential mood (ईय् infix)

S.	D.	Pl.
त	आताम्	रन्
शयीत	शयीयाताम्	शयीरन्
थास्	आथाम्	ध्वम्
शयीथाः	शयीयाथाम्	शयीध्वम्
अ	वहि	महि
शयीय	शयीवहि	शयीमहि

आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common Future

S.	D.	Pl.
ति	आ(इ)ते	अन्ते
शयिष्यते	शयिष्येते	शयिष्यन्ते
से	आ(इ)थे	ध्वे
शयिष्यसे	शयिष्येथे	शयिष्यध्वे
ए	आवहे	आमहे
शयिष्ये	शयिष्यावहे	शयिष्यामहे

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.
ति	आ(इ)ताम्	अन्त
अशयिष्यत	अशयिष्येताम्	अशयिष्यन्त
थास्	आ(इ)थास्	ध्वम्
अशयिष्यथाः	अशयिष्येथाम्	अशयिष्यध्वम्
ए	आवहि	आमहि
अशयिष्ये	अशयिष्यावहि	अशयिष्यामहि

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future

S.	D.	Pl.
ता	तारौ	तारस्
शयिता	शयितारौ	शयितारः
तासे	तासाथे	ध्वे
शयितासे	शयितासाथे	शयिताध्वे
ताहे	तास्वहे	तास्महे
शयिताहे	शयितास्वहे	शयितास्महे

आशीर्भावे Benedictive mood

S.	D.	Pl.
त	आताम्	रन्
शयिषीष्ट	शयिषीयास्ताम्	शयिषीरन्
थास्	थाम्	ध्वम्
शयिषीष्ठाः	शयिषीयास्थाम्	शयिषीढ्वम्
अ	वहि	महि
शयिषीय	शयिषीवहि	शयिषीमहि

सामान्य-भूतकाले Aorist

S.	D.	Pl.
त	आताम्	अत
अशयिष्ट	अशयिषाताम्	अशयिषत
थास्	आथाम्	ध्वम्
अशयिष्ठाः	अशयिषाथाम्	अशयिढ्वम्

परोक्षभूतकाले Historical past

S.	D.	Pl.
ए	आते	इरे
शिश्ये	शिश्याते	शिश्यिरे
से	आथे	इध्वे
शिश्यिषे	शिश्याथे	शिश्यिढ्वे

इ	वहि	महि	ए	इवहे	इमहे
अशयिषि	अशयिष्वहि	अशयिष्महि	शिश्ये	शिश्यिवहे	शिश्यिमहे

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

शयः 'hand', आशयः 'place, meaning', संशयः 'doubt', अनुशयः 'regret', पित्ताशयः, आमाशयः, गर्भाशयः, मूत्राशयः, उरःशयः, सांशयिकः'doubtful', जलाशयः 'the place of water', शय्या 'bed', खशयः, पार्श्वशयः, शयनम्, शयनीय, शय्य, शयितव्य, शयितुम्, शयितुमनस्, शयितुकाम, शयितृ, शायकः, शयित, शयितवत्, शयित्वा, उपशय्य। असमापनक्रियाः Present Participle: शयान, शयिष्यमाण।

भावे Passive voice

Present: शय्यते, Ao. अशायि, causative शाययति Ao. अशीशयत्। Present Participle : शय्यमान ।

इच्छार्थे – शिशयिषते ।

भृशार्थे- शाशय्यते

√आस् (आस) 2/ उपवेशने (आ) अनिट् अक. 'to sit'

1. It is used in सक with अधि prefix. For example: 'हरिर्वैकुण्ठमध्यास्ते ।

2. मासं यावद् (upto) आस्ते = मासमास्ते ।

सार्वधातुके : आस्ते, आस्ताम्, आस्त, आसीत ।

आर्धधातुके : आसिष्यते, आसिष्यत, आसिता, आसिषीष्ट, आसिष्ट, आसाञ्चक्रे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

आसनम् 'sitting' a seat, आसना, उपासना 'service,

worship', आसनीय, आस्य 'mouth', आसितव्य, आसितुम्, आसितुकामः, आसितुमनस्, उपासक, उपासित, आसित, उपासितवत्, उपासितवती, आसित्वा, उपास्य, उपासम् उपासम् ।

असमापनक्रियाः Present Participle : आसीन, आसिष्यमाण।

प्रेरणार्थे causative- आसयति, आसयितः, Ao. आसिषत् ।

इच्छार्थे- आसिषते ।

√इ (इङ्) 2/ अध्ययने (आ) सक अनिट् to learn.

1. Always with अधि prefix.
2. विधिभावे 'ई' infix
3. गी infix in Aorist and optionally in future
4. आशीर्भावे *सी यु स्* stem.
5. गा substitute in परोक्षभूतकाले।

सार्वधातुके (Present system)

वर्तमानकाले Present tense — **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्
अधीते	अधीयाते	अधीयते	अधीताम्	अधीयाताम्	अधीयताम्
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्
अधीषे	अधीयाथे	अधीध्वे	अधीष्व	अधीयाथाम्	अधीध्वम्
ए	वहे	महे	ऐ	आवहै	आमहै
अधीये	अधीवहे	अधीमहे	अध्ययै	अध्ययावहै	अध्ययामहै

अनद्यतन-भूतकाले — **विधिभावे Potential (यी infix)**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.
त	आताम्	अत	त	आताम्	रन्
अध्यैत	अध्यैयाताम्	अध्यैयत	अधीयीत	अधीयीयाताम्	अधीयीरन्

थास्	आथाम्	ध्वम्	थास्	आथाम्	ध्वम्
अध्यैथाः	अध्यैयाथाम्	अध्यैध्वम्	अधीयीथाः	अधीयीयाथाम्	अधीयीध्वम्
इ	वहि	महि	य	वहि	महि
अध्यैयि	अध्यैवहि	अध्यैमहि	अधीयीय	अधीयीवहि	अधीयीमहि

आर्धधातुके (Non-Present system)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future

S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	अन्ते	T.P.
अध्येष्यते	अध्येष्येते	अध्येष्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	S.P.
अध्येष्यसे	अध्येष्येथे	अध्येष्यध्वे	
ए	आवहे	आमहे	F.P.
अध्येष्ये	अध्येष्यावहे	अध्येष्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त	आ इ ताम्	अन्त	T.P.
अध्यैष्यत	अध्यैष्येताम्	अध्यैष्यन्त	
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	S.P.
अध्यैष्यथाः	अध्यैष्येथाम्	अध्यैष्यध्वम्	
इ	वहि	महि	F.P.
अध्यैषि	अध्यैष्वहि	अध्यैष्महि	

or

हेतुहेतुमद्भावे Conditional (here 'गी' is the stem)

S.	D.	Pl.	
त	आ इ ताम्	अन्त	T.P.
अध्यगीष्यत	अध्यगीष्येताम्	अध्यगीष्यन्त	

थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	S.P.
अध्यगीष्यथाः	अध्यगीष्येथाम्	अध्यगीष्यध्वम्	
इ	वहि	महि	F.P.
अध्यगीष्ये	अध्यगीष्यावहि	अध्यगीष्यामहि	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future

S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	T.P.
अध्येता	अध्येतारौ	अध्येतारः	
तासे	तासाथे	ध्वे	S.P.
अध्येतासे	अध्येतासाथे	अध्येताध्वे	
ताहे	तास्वहे	तास्महे	F.P.
अध्येताहे	अध्येतास्वहे	अध्येतास्महे	

सामान्य-भूतकाले (*अध्यगीष्* stem) Aorist

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	T.P.
अध्यगीष्ट	अध्यगीषाताम्	अध्यगीषत	
थास्	आथाम्	ध्वम्	S.P.
अध्यगीष्ठाः	अध्यगीषाथाम्	अध्यगीढ्वम्	
इ	वहि	महि	F.P.
अध्यगीषि	अध्यगीष्वहि	अध्यगीष्महि	

सामान्य-भूतकाले (*अध्यैष्*, stem) Aorist

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	
अध्यैष्ट	अध्यैषाताम्	अध्यैषत	

थास्	आथाम्	ध्वम्
अध्यैष्ठाः	अध्यैषाथाम्	अध्यैड्ढ्वम्
इ	वहि	महि
अध्यैषि	अध्यैष्वहि	अध्यैष्महि

आशीर्भावे Benedictive mood

S.	D.	Pl.
त	आताम्	रन्
अध्येषीष्ट	अध्येषीयास्ताम्	अध्येषीरन्
थास्	आथाम्	ध्वम्
अध्येषीष्ठाः	अध्येषीयास्थाम्	अध्येषीढ्वम्
इ	वहि	महि
अध्येषीय	अध्येषीवहि	अध्येषीमहि

परोक्षभूतकाले(अधि+गा+गा > गगा > जग) Historical Past

S.	D.	Pl.
ए	आते	इरे
अधिजगे	अधिजगाते	अधिजगिरे
से	आथे	इध्वे
अधिजगिषे	अधिजगाथे	अधिजगिध्वे
ए	इवहे	इमहे
अधिजगे	अधिजगिवहे	अधिजगिमहे

कृत्प्रत्यान्ताः Primary derivatives

अध्यायः 'chapter', अनध्यायः'a holiday', अध्ययनम् 'learning', अध्ययनीय, अध्येय 'study', अध्येतव्य, अध्येतुम्, अध्येतुकाम, अध्येतुमनस्, अध्येतृ, अध्यायक, अधीत, अधीतवत्, -

अधीतिन्, अधीत्य, अध्यायम् अध्यायम्, अधीतिः, उपाध्यायः'a teacher',उपाध्यायी(f.), उपाध्यायानी(f.)।

असमापनक्रियाः Present Participle: अधीयान, अध्येष्यमाण।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : अधीयते, अधीयताम्, अध्यैयत, अधीयीत।

आर्धधातुके : अध्येष्यते, अध्यैष्यत, अध्येषीष्ट, अध्यायि, अध्यगायि, अधिजगे।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : अध्यापयति, अध्यापयतु, अध्यापयत, अध्यापयेत्।

आर्धधातुके : अध्यापयिष्यति, अध्यापयिष्यत, अध्यापयिता, अध्याप्यात, अध्यापिपत, /अध्यजीगपत्, अध्यापयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

अध्यापनम् 'teaching', अध्यापना 'teaching', अध्यापनीय, अध्याप्य (adj.) अध्यापयितव्य, अध्यापयितुम्, अध्यापयितुकाम, अध्यापयितुमनस्, अध्यापयितृ, अध्यापक 'teacher', अध्यापिका (f.), अध्यापित, अध्यापितवत्, अध्यापितवती, अध्यापम् अध्यापम्।

असमापनक्रियाः Present Participle: अध्यापयत्, अध्यापयन्ती (f.), अध्यापयिष्यत्, अध्यापयिष्यन्ती (fu).

तद्धितान्ताः Secondary derivatives

अध्यापकता, अध्यापनीयता(f.), अध्यापयितृत्व (n.), अध्यापयितुमनस्ता (f.).

कर्मणि Passive voice (*अध्यापि* stem)

सार्वधातुके : अध्याप्यते, अध्याप्यताम्, अध्याप्यत, अध्याप्येत।

आर्धधातुके : अध्यापयिष्यते, अध्यापयिष्यत, अध्यापयिता, अध्यापयिषीष्ट, अध्यापयिष्ट, अध्यापयाञ्चक्रे । Pre.P. अध्याप्यमान ।

इच्छार्थे Desideratives (*अधिजिगांस* stem)

सार्वधातुके : अधिजिगांसते, अधिजिगांसताम्, अध्यजिगांसत, अधिजिगांसेत। Present Participle: अधिजिगांसमान।

आर्धधातुके: अधिजिगांसिष्यते, अध्यजिगांसिष्यत, अधिजिगांसीष्ट, अध्यजिगांसिष्ट, अधिजिगांसाञ्चक्रे। असमापनक्रिया Present Participle: अधिजिगांसा, अधिजिगांसु ।

भृशार्थे Intensive

सार्वधातुके : अधिजिगीयते, अधिजिगीयताम्, अध्यजिगीयत, अधिजिगीयेत।

आर्धधातुके : अधिजिगीयिष्यते, अध्यजिगीयिष्यत, अधिजिगीयिषीष्ट, अध्यजिगीयिष्ट, अधिजिगीयाञ्चक्रे ।

असमापनक्रिया : Present Participle : अधिजिगीयमान, अधिजिगीयिष्यमाण (future)।

ॐ•ॐ

CHAPTER NINE

3. वराहावतारः

द्वन्द्वास्थिः, दन्तद्वयम् TWO TUSKS

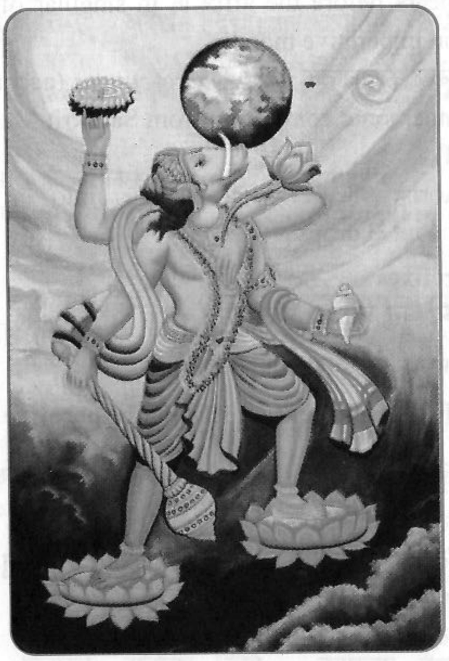

तस्माद् धातुद्वित्वं सार्वधातुके

3. वराहावतारे Infix : reduplication of the धातु

करक्रिया Hand activity

√दा (डुदाञ्) 3/ दाने (उ) सक. अनिट् 'To give'

1. Dual and plural are cutters in सार्वधातुक।
2. इ appears before the affix हि in singular of second person imperative mood.
3. आत्मनेपदे सार्वधातुके everywhere *cutters* (according to our mnemonic convention from Sanskrit Made Easy Part I).
4. In Aorist आत्मनेपदे √दा changes into दि and in consonant स् drops.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, नि, आ, प्रति, उप ।

सार्वधातुके परस्मैपदे

वर्तमानकाले Present tense (ददा) आज्ञाभावे Imperative mood

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अति	तु	ताम्	अतु	T.P.
ददाति	दत्तः	ददति	ददातु	दत्ताम्	ददतु	
सि	थस्	थ	सि >हि	तम्	त	S.P.
ददासि	दत्थः	दत्थ	देहि	दत्तम्	दत्त	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	F.P.
ददामि	दद्वः	दद्मः	ददानि	ददाव	ददाम	

अनद्यतन-भूतकाले Imperfect Past विधिभावे Potential mood

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
अददात्	अदत्ताम्	अददुः	दद्यात्	दद्याताम्	दद्युः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अददाः	अदत्तम्	अदत्त	दद्याः	दद्यातम्	दद्यात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अददाम्	अदद्व	अदद्म	दद्याम्	दद्याव	दद्याम	

आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common Future हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
दास्यति	दास्यतः	दास्यन्ति	अदास्यत्	अदास्यताम्	अदास्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
दास्यसि	दास्यथः	दास्यथ	अदास्यः	अदास्यतम्	अदास्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	वस्	म	-F.P.
दास्यामि	दास्यावः	दास्यामः	अदास्यम्	अदास्याव	अदास्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future आशीर्भावे Benedictive

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
दाता	दातारौ	दातारः	देयात्	देयास्ताम्	देयासुः	
सि	स्थस्	स्थ	स्	तम्	त	-S.P.
दातासि	दातास्थः	दातास्थ	देयाः	देयास्तम्	देयास्त	
तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	अम्	व	म	-F.P.
दातास्मि	दातास्वः	दातास्मः	देयासम्	देयास्व	देयास्म	

सामान्यभूतकाले Aorist / परोक्षभूतकाले Historical past

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	ताम्	उस्	अ(ण्)	अतुस्	उस्	-T.P.
अदात्	अदाताम्	अदुः	ददौ	ददतुः	ददुः	
स्	तम्	त	इथ	अथुस्	अ	-S.P.
अदाः	अदातम्	अदात	ददिथ	ददथुः	दद	
अम्	व	म	अ(ण्)	इव	इम	-F.P.
अदाम्	अदाव	अदाम	ददौ	ददिव	ददिम	

आत्मनेपदे सार्वधातुके

वर्तमानकाले Present tense / आज्ञाभावे Imperative mood

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
दत्ते	ददाते	ददते	दत्ताम्	ददाताम्	ददताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
दत्से	ददाथे	दद्ध्वे	दत्स्व	ददाथाम्	दद्ध्वम्	
ए	वहे	महे	ऐ	वहै	महै	-F.P.
ददे	दद्वहे	दद्महे	ददै	ददावहै	ददामहै	

अनद्यतन-भूतकाले Imperfect Past / विधिभावे Potential (ई infix)

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	ताम्	अत	त	आताम्	रन्	-T.P.
अदत्त	अदत्ताम्	अददत	ददीत	ददीयाताम्	ददीरन्	
थास्	थाम्	ध्वम्	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अदत्थाः	अदत्थाम्	अदद्ध्वम्	ददीथाः	ददीयाथाम्	ददीध्वम्	
इ	वहि	महि	अ	वहि	महि	-F.P.
अददि	अदद्वहि	अदद्महि	ददीय	ददीवहि	ददीमहि	

आर्धधातुके

सामान्य-भविष्यत्काले Common Future / हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	अन्ते	त	आ इ ताम्	अन्त	-T.P.
दास्यते	दास्येते	दास्यन्ते	अदास्यत	अदास्येताम्	अदास्यन्त	
से	आ(इ)थे	ध्वे	थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	-S.P.
दास्यसे	दास्येथे	दास्यध्वे	अदास्यथाः	अदास्येथाम्	अदास्यध्वम्	
इ	वहि	महि	इ	आवहि	आमहि	-F.P.
दास्ये	दास्यावहे	दास्यामहे	अदास्ये	अदास्यावहि	अदास्यामहि	

अनद्यतन-भविष्यत्काले Periphrastic future / आशीर्भावे Benedictive mood

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त	ताम्	रन्	-T.P.
दाता	दातारौ	दातारः	दासीष्ट	दासीयास्ताम्	दासीरन्	
तासे	साथे	ध्वे	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
दातासे	दातासाथे	दाताध्वे	दासीष्ठाः	दासीयास्थाम्	दासीढ्वम्	
हे	स्वहे	स्महे	अ	वहि	महि	-F.P.
दाताहे	दातास्वहे	दातास्महे	दासीय	दासीवहि	दासीमहि	

सामान्य-भूतकाले Aorist / परोक्षभूतकाले Historical past

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	ए	आते	इरे	-T.P.
अदित	अदिषाताम्	अदिषत	ददे	ददाते	ददिरे	
थास्	आथाम्	ध्वम्	इषे	आथे	इध्वे	-S.P.
अदिथाः	अदिषाथाम्	अदिढ्वम्	ददिषे	ददाथे	ददिढ्वे	
इ	वहि	महि	ए	इवहे	इमहे	-F.P.
अदिषि	अदिष्वहि	अदिष्महि	ददे	ददिवहे	ददिमहे	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

दायः 'gift', दानम्, देय/अदेय, दातव्य 'charitable', दातुम्, दातुकाम, दातुमनस्, दातृ, -दायिन्, दायक, दत्त, प्रदत्त, आदत्त (अ drops of द) >आत्त 'received' उदात्त(उद् + आत्त) 'high, elevates', अनुदात्त 'grave accent', व्यात्तमुखः 'opened mouth', दत्तवत्, दत्तवती, दत्त्वा, प्रदाय, दायं दायम्, सम्प्रदानम्, अनुदानम् 'grant', निदानम् 'initial cause', आदानम् 'taking', व्यादानम् 'opening', प्रतिदानम्, 'giving in return', उपदा 'gift'.

In compound- जलद 'cloud', नीरद 'cloud, अम्भोद 'cloud', अब्द 'cloud', 'year', धनद 'rich person' कुबेर, ज्ञानद 'giver of knowledge', आदि 'beginning' + य = आद्य 'primitive', आदिम 'primitive', दत्त्रिम (adj.)'receiving by gift', दाय + आद = दायाद 'one entitled to a share of patrimony, an heir', उपादानम् 'a cause, motive'.
असमापनक्रियाः Present Participle: ददान, दास्यमान ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: दीयते, दीयताम्, अदीयत, दीयेत ।

आर्धधातुके : दास्यते, अदास्यत, दाता, दासीष्ट, अदायि, ददे।
असमापनक्रियाः Present Participle: दीयमान, दास्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*दापि* stem)

सार्वधातुके: दापयति, दापयतु, अदापयत्, दापयेत् ।

आर्धधातुके : दापयिष्यति, अदापयिष्यत्, दापयिता, दाप्यात्, अदीदपत्, दापयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

दापनीय, दाप्य, दापयितव्य, दापयितुम्, दापयितुकाम, दापयितुमनस्, दापयितृ, दापित, दापितवत्, दापितवती, दापयित्वा, प्रदाप्य, दापं दापम् । असमापनक्रियाः Present Participle: दापयत्, दापयिष्यत् ।

कर्मणि Passive

सार्वधातुके: दाप्यते, दाप्यताम्, अदाप्यत, दाप्येत।

आर्धधातुके : दापयिष्यते, अदापयिष्यत, दापयिता, दापयिषीष्ट, अदापि, दापयाञ्चक्रे। असमापनक्रियाः Present Participle: दाप्यमान।

इच्छार्थे Desiderative (*दित्स* stem)

सार्वधातुके: दित्सति, दित्सतु, अदित्सत, दित्सेत्।

आर्धधातुके : दित्सिष्यति, अदित्सिष्यत, दित्सिता, दित्स्यात, अदित्सीत, दित्साञ्चकार। Present P. दित्सा, दित्सु, दित्सित, दित्सत् ।

भृशार्थे Intensive (*देदीय* stem)

सार्वधातुके: देदीयते, देदीयताम्, अदेदीयत, देदीयेत।

आर्धधातुके : देदीयिष्यते, अदेदीयिष्यत, देदीयिता, देदीयिषीष्ट, अदेदीयिष्ट, देदीयाञ्चक्रे । Present P. देदीयमान, देदीयिष्यमाण (fu)।

√धा (डुधाञ्) 3/ धारणपोषणयोः (उ) अनिट्, सक. 'To hold', 'to nourish'

1. Same rules as दा verb.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनुसम्, अव, नि, वि, व्यव, आ, समा, अभि, प्रतिनि, परि, पि(अपि), उप ।

परस्मैपदे

कर्तृवाच्ये Active voice , Dual- धत्तः

सार्वधातुके: दधाति, दधातु, अदधात्, दध्यात् ।

आर्धधातुके: धास्यति, अधास्यत् , धाता, धेयात्, अधात्, दधौ ।

आत्मनेपदे

सार्वधातुके: धत्ते, धत्ताम्, अधत्त, दधीत ।

आर्धधातुके: धास्यते, अधास्यत, धाता, धासीष्ट, अधित, दधे।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: धीयते, धीयताम्, अधीयत, धीयेत।

आर्धधातुके : धास्यते, अधास्यत, धाता, धाषीष्ट, अधायि, (*अधायिष्* stem), दधे। कृपया पिधीयतां द्वारम् 'Please close the door'.

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: धापयति, धापयतु, अधापयत्, धापयेत्।

आर्धधातुके : धापयिष्यति, अधापयिष्यत्, धापयिता, अदीधपत्, धापयाञ्चकार।

कर्मणि Passive

धाप्यते, धापयिष्यते, Ao. अधापि, धापयिषीष्ट, धापयाञ्चक्रे।

इच्छार्थे Desiderative : धित्सति।

भृशार्थे Intensive : देधीयते।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

प्रधान 'nature, chief, prime', **सन्धान** 'Joining', **अनुसन्धान** 'research', **अवधान** 'attention', **निधान** 'place', **विधान** 'arranging, making' **आधान** 'placing', **गर्भाधान**

'impregnation', **समाधान** 'solution', **व्यवधान** 'interruption', **अभिधान** 'speaking' 'a name', **प्रतिनिधान** 'representation', **परिधान** 'cloth', **उपधान** 'pillow', धानीय, धेय, धातव्य, धातुम् , धातुकाम, धातुमनस् , धातृ, -धायिन् , हितम् 'welfare', हित, हितवत्, हितवती, हित्वा, विधाय, धायं धायम् , प्रधि (m.) 'the periphery of the wheel', **समाधिः** 'solution', **सन्धिः** (m.), 'joining', **अवधि** (m.) 'period', **निधि** 'treasure', **संनिधि**, **उदधिः** 'ocean', **अभिविधि** 'complete inclusion', **प्रतिनिधि** representative', **परिधि** 'boundary', **उपधि**[m.] 'deceit', 'fraud', **उपाधि** 'disguise, a title, nickname', **उपाधिकः** 'a cheat', **अवधेय** 'attention', 'to be attended', **अभिधा** 'primary sense of a word, speech' (cf. लक्षणा, व्यञ्जना), **आधि** (m.) 'mental disease', **व्याधिः** 'physical disease', **विधि** 'performance, method, law' and **ब्रह्मा**।

असमापन-क्रिया : Present Participles

दधत् , दधान, दास्यत् , दास्यमान, विधीयमान, विधास्यमान, विधापयत् , विधापयिष्यत् , विधाप्यमान, **अनुसन्धीयमान** 'being searched', **संदधत्** 'joining', **सन्धीयमान** 'being joined', **निदधत्** 'placing', **निधीयमान** 'being placed', **पिदधत्** 'closing', **पिधीयमान** 'being closed', **विदधान** 'doing, performing', **समाधीयमान** 'being solved', **आदधत्** , **आदधान** 'placing', **आधीयमान** 'being placed', **अभिदधत्** , **अभिदधान** 'speaking', **अभिधीयमान** 'being spoken', **प्रतिनिदधत्** , **प्रतिनिधान** 'representing', **प्रतिनिधीयमान** 'being represented', **परिदधत्** , **परिदधान** 'putting on', **परिधीयमान**

'being put on', परिधापयत्, परिधापयमान 'cause to put on, परिधाप्यमान 'cause to being put on'.

तद्धितप्रत्ययान्ताः Secondary derivatives:

सन्ध्या (सन्धौ भूता) 'produced in the junction of day and night (early in the morning)', वैध (विधि + अण्) 'legal', लाक्षणिक 'pertaining to लक्षणा', प्राधान्यम् (प्रधान + यण्) 'supremacy', 'chiefness', हितैषित्वम् 'benevolence', हितैषिता 'benevolence', प्रातिनिध्यम् प्रतिनिधित्वम् 'representation', सांनिध्यम् 'nearness'.

CHAPTER TEN

4. नृसिंहावतारः

सिंहो मनुष्यमिश्रितः

प्रथमः स्वरव्यञ्जमिश्रितो वर्णः- य (क्)

This is the infix of this अवतार in सार्वधातुक with cutter

करक्रिया 'य (क्)'

नृसिंहावतारे य(क्) infix in सार्वधातुक.

√नृत् (नृती) 4/ गात्रविक्षेपे (प) अक. सेट् , 'to dance'.

1. Optional सेट् in common future, ई flag indicates it.
2. Here verbs are mostly अकर्मक : शुष्यति it is dried.
3. Use प्रेरणार्थक प्रत्यय (causative suffix to make सकर्मक. शोषयति 'dries'. 'न शोषयति मारुतः' –श्रीमद्भगवद्गीता 2,23.
4. आत्मनेपदी verbs look like passive voice, with य(क्) suffix it gives similar appearance.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : नृत्यति, नृत्यताम्, अनृत्यत् , नृत्येत् ।

आर्धधातुके : नर्त्स्यति/नर्तिष्यति, अनर्त्स्यत्/अनर्तिष्यत्, नर्तिता, नृत्यात्, अनर्तीत्, ननर्त।

भाववाच्ये : नृत्यते ।

सार्वधातुके : नृत्यते, नृत्यताम, अनृत्यत, नृत्येत ।

आर्धधातुके : नर्तिष्यते, अनर्तिष्यत, नर्तिता, नर्तिषीष्ट, अनर्ति, ननृते (ननृत् stem)।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : नर्तयति, नर्तयतु, अनर्तयत् , नर्तयेत् ।

आर्धधातुके : नर्तयिष्यति, अनर्तयिष्यत्, नर्तयिता, नर्त्यात्, अनर्नृतत्, नर्तयाञ्चकार ।

भावे Passive

सार्वधातुके : नर्त्यते, नर्त्यताम् , अनर्त्यत, नर्त्येत।

आर्धधातुके : नर्तयिष्यते, अनर्तयिष्यत, नर्तयिषीष्ट, अनर्तयिष्ट, नर्तयाञ्चक्रे ।

इच्छार्थे Desideratives

सार्वधातुके : निनर्तिषति, निनर्तिषतु, अनिनर्तिषत् , निनर्तिषेत् ।

आर्धधातुके : निनर्तिष्यति, अनिनर्तिष्यत् , नर्तिता, निनर्तिष्यात् , अनिनर्तिषीत् , निनर्तिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive

सार्वधातुके : नरीनृत्यते, नर्नर्ति ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

नृत्यम् 'dance', नृत्तम् 'folk dance', नर्तनम् 'dancing', नर्तनीय, नर्त्य, नर्तितव्य, नर्तितुम्, नर्तितुकाम, नर्तितुमनस्, नर्तितृ, -नर्तिन् , नर्तक, 'dancer', नर्तकी 'female dancer', नर्तित, नर्तितवत् , नर्तितवती, नर्तित्वा, प्रनृत्य, नर्तं नर्तम् । <u>Present P.</u> नृत्यत्, नृत्यन्ती ।

√जन् (जनी) 4/ प्रादुर्भावे (आ) अक सेट् 'to be born'.

1. न् drops and उपधादीर्घ in सार्वधातुक.
2. जनि substitute in the place of जाया in compound.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके :जायते, जायताम्, अजायत, जायेत ।

आर्धधातुके : जनिष्यते, अजनिष्यत, जनिता, जनिषीष्ट, अजनि, अजनिष्ट, जज्ञे । <u>असमापनक्रिया Present Participle</u>: जायमान, जनिष्यमाण।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

जनः 'man', जननम् 'birth', जनी 'woman', जननी 'mother', जनकः 'father', जननीय, जन्य, जनितव्य, जनितुम्,

जनितुकाम, जनितुमनस्, जनित्री(f.), जातम् 'happened', जनित्वा, संजन्य, जातिः 'birth', (cast).

In compounds. जलजम् 'born in water, lotus', नीरजम्, वारिजम् , अम्भोजम् all lotus. द्विज 'tooth, bird', 'Brāhmaṇa', Kṣatriya and Vaiśya', अनुज 'younger brother', अनुजा 'younger sister', अग्रज 'elder brother', अग्रजा 'elder sister', जानु 'knee', जनता 'group of people', विश्वजनीन 'worldly', सार्वजनिक 'relating to people in general', प्रजाः 'people' always plural, जनुस् 'birth', जनुषान्ध 'blind from the birth', जन्मन् 'birth', जन्याः 'friends of the groom', जन्तु 'living being'.

भावे Passive- जायते/ जन्यते ।

प्रेरणार्थे Causative- जनयति, Aorist अजीजनत् , जनयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative- जिजनिषते ।

भृशार्थे Intensive- जाजायते / जञ्जन्यते।

√नश् (णश) 4/ अदर्शने (प) अक. अनिट् 'to disappear'.

1. नंश् substitute in सार्वधातुक, आर्ध optionally .
2. Aorist follows अनद्यतनभूतकाल process.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : नश्यति, नश्यतु, अनश्यत, नश्येत्।

आर्धधातुके : नङ्क्ष्यति / नशिष्यति, अनङ्क्ष्यत, अनशिष्यत, नंष्टा / नशिता, नश्यात्, अनशत, ननाश (*ननश्/नेश्* stem) ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

नाशः, प्रणाशः, विनाशः 'disappearance, destruction', नश्वर 'perishable', अविनश्वर 'imperishable', नशनम्, नशनीय, नाश्य, नशितव्य, नशितुम्, नंष्टुम्, नशितुकाम, नशितुमनस्, नंष्टृ/ नशितृ, -नाशिन्, नाशक, नष्ट, प्रनष्ट, विनष्ट, नशित्वा, प्रणश्य, नाशं नाशम्। <u>Present Participle:</u> नश्यत् , नङ्क्ष्यत् ।

भावे Passive voice- नश्यते, ao. अनाशि। Pres.P. नश्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative- नाशयति, ao. अनीनशत्। Pres.P. नाशयत् ।

कर्मणि Passive voice- नाश्यते । Pres.P. नाश्यमान।

इच्छार्थे Desiderative- निनङ्क्षति । Pres. P. निनङ्क्षत् ।

भृशार्थे Intensive- नानश्यते । Pres. P. नानश्यमान ।

√पूर् (पूरी) 4/ आप्यायने (आ) अक: सेट् 'to fill'.

1. ई flag indicates अनिट् in निष्ठा.
2. It looks like a passive.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : पूर्यते, पूर्यताम्, अपूर्यत, पूर्येत ।

आर्धधातुके : पूरिष्यते, अपूरिष्यत, पूरिता, पूरिषीष्ट, अपूरि, पुपूरे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

आपूरः 'flood', पूरणम्, पूरणीय, पूर्य, पूरितव्य, पूरितुकाम, पूरितुमनस् , पूरितृ, पूरक, पूर्ण, पूर्णवत्, पूर्ति। Present Part.: पूर्यमाण। आपूर्यमाण-

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं
समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत्।
तद्वत् कामा यं प्रविशन्ति सर्वे
स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ।।
-श्रीमद्भगवद्गीता 2.70।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: पूरयति, पूरयतु, अपूरयत, पूरयेत्।

आर्धधातुके : पूरयिष्यति, अपूरयिष्यत,पूरयिता,पूर्यात, अपुपूरत, पूरयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पूरणम्, पूरणीय, पूर्य, पूरयितव्य, पूरयितुम्, पूरयितुकाम, पूरयितुमनस्, पूरयितृ, पूरक, पूरित, पूरितवत्, पूरितवती, पूरयित्वा, आपूर्य।

इच्छार्थे Desiderative- पुपूरिषति ।

भृशार्थे Intensive- पोपूर्यते ।

√पद् (पद) 4/ गतौ (आ) अक. अनिट्, **'to go'**.

1. निष्ठा 'क्त' changes into 'न' because of धातु being दकारान्त and अनिट्

उपसर्गाः

प्र, सम्, अनु, निस्, वि, आ, उद्, प्रति ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: पद्यते, पद्यताम्, अपद्यत, पद्येत ।

आर्धधातुके: पत्स्यते, अपत्स्यत, पत्ता, पत्सीष्ट, अपादि, पेदे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पादः 'foot, one fourth', उत्पाद 'production', पदनम्, पदनीय, पाद्य water for washing the feet, पत्तव्य, पत्तुम्, पत्तृ, पादक, पन्न, प्रपन्न 'surrendered', सम्पन्न 'to be performed', 'rich', निष्पन्न 'accomplished', विपन्न 'unfortunate', afflicted', आपन्न, उत्पन्न 'born', उत्पत्ति 'birth, production', प्रपत्ति 'surrender', सम्पत्ति 'prosperity, perfection', निष्पत्ति 'perfection', पदाति 'pedestrian', पादुका 'shoe', पादूकृत् 'shoemaker', पादत्राणम् 'boot or shoe', सम्पन्न 'prosperous, completed', उपपन्न 'proper, suitable, proved', विपत्ति 'calamity', आपत्ति 'calamity', सम्पद् 'wealth', उपपत्तिः 'gain, knowledge', उपपत्तिः 'reason, argument', अनुपपत्ति 'failure', अनापत्ति 'irrelevant', अनुपपन्न 'unapplicable', आपद्, विपद् 'calamity', प्रतिपद् 'intellect', प्रतिपत्तिः 'gain, knowledge', व्युत्पत्ति 'etymology', विप्रतिपत्तिः 'conflict, opposition', पद्धति 'way', 'method', पदम् 'Post, foot', पदे पदे 'at every step', पदार्थः 'material', पदवी 'way, road, path', पन्नगः 'serpent', पद्म 'lotus', पद्मा 'Lakṣmī', पद्मरागः 'a ruby', पद्यम् 'a verse'.

<u>Present Participle:</u> सम्पद्यमान, विपद्यमान, निष्पद्यमान, उत्पद्यमान, उत्पत्स्यमान (fut.).

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: पादयति, प्रतिपादयति, पादयतु, अपादयत, पादयेत्।

आर्धधातुके : पादयिष्यति, अपादयिष्यत, पादयिता, पाद्यात, अपीपदत, पादयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

सम्पादनम् 'performance', 'editing (new meaning)', निष्पादनम् 'performance', व्यापादनम् 'killing', उत्पादनम् 'production', प्रतिपादनम् 'explanation', उपपादनम् 'explanation', सम्पादनीय, सम्पाद्य, सम्पादयितव्य, सम्पादयितुम्, सम्पादयितुकाम, सम्पादयितुमनस्, सम्पादयितृ, सम्पादयित्री (f.), सम्पादक 'performer', 'editor' (new meaning), सम्पादिका (f.), सम्पादित 'performed', edited. सम्पादितवत्, सम्पादितवती, सम्पाद्य, सम्पादं सम्पादम्। Present P.: सम्पादयत्, सम्पादयन्ती ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : सम्पाद्यते, प्रतिपाद्यते, सम्पाद्यताम्, समपाद्यत, सम्पाद्येत ।

आर्धधातुके : सम्पादयिष्यते, समपादयिष्यत, सम्पादयिता, सम्पादयिषीष्ट, समपादयिष्ट, सम्पादयाञ्चक्रे । Pre. P. सम्पाद्यमान।

इच्छार्थे Dersiderative (*पित्स* stem)

सार्वधातुके : प्रतिपित्सते। Pre. P. प्रतिपित्सा,प्रतिपित्सु, प्रतिपित्सित। पित्सत् 'the bird'.

भृशार्थे Intensive- पनीपद्यते। Pre. P. पनीपद्यमान।

√ विद् (विद) 4/ सत्तायाम् (अ) अनिट् अक. 'to exist'.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : विद्यते, विद्यताम्, अविद्यत, विद्येत।

आर्धधातुके : वेत्स्यति, अवेत्स्यत, वित्सीष्ट, अवित्त, विविदे।

प्रेरणार्थे Causative

वेदयते, desi. विवित्सते, intensive वेविद्यते।

√खिद् (खिद) 4/ दैन्ये (आ.) 'to be distressed'

सार्वधातुके : खिद्यते, खिद्यताम्, अखिद्यत, खिद्येत ।

आर्धधातुके : खेत्स्यते, अखेत्स्यत, खेत्ता, खित्सीष्ट, अखित्त, चिखिदे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

खेदः 'sorrow', खेदनम्, खेदनीय, खेद्य, खेत्तव्य, खेत्तुम् , खेत्तृ, खेत्तुकाम, खिन्न (निष्ठा), 'sad', खिन्नता 'sadness'.

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : खेदयति, खेदयतु, अखेदयत् , खेदयेत् ।

आर्धधातुके : खेदयिष्यति, अखेदयिष्यत् , खेदयिता, खेद्यात् , अचिखेदत् , खेदयाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive- चेखिद्यते ।

√शुष् (शुष) 4/ (प) अक. 'to be dried'.

शुष्यति(present tense), शुष्क(निष्ठा) 'dried'. Aorist अशुषत्। Present Participle : शुष्यत् ।

कुप् (कुप) 4/ क्रोधे (प) अक, सेट् 'to be angry'

सार्वधातुके : कुप्यति, कुप्यतु, अकुप्यत्, कुप्येत् ।

आर्धधातुके : कोपिष्यति, अकोपिष्यत, कोपिता, कुप्यात, अकुपत, चुकोप। Primary. D. कोपः 'anger', कुपित 'angry'. Present Participle : कुप्यत् ।

√शम् (शमु) 4/ उपशमे(प) अनिट्, सक 'to be calm'.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : शाम्यति, शाम्यतु, अशाम्यत, शाम्येत् ।

आर्धधातुके : शमिष्यति, अशमिष्यत्, शमिता, शम्यात्, अशमीत्, शशाम। असमापनक्रिया Present Participle: शाम्यत्

प्रेरणार्थे Causative- शमयति, Aorist. अशीशमत्।

इच्छार्थे Desiderative- शिशमिषति ।

भृशार्थे Intensive- शाशम्यते ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

शमनम्, शान्त, शमित, शान्तिः 'peace'.

ॐ◆ॐ

CHAPTER ELEVEN

5. वामनावतारः

प्रथमनरः न् + उ = नु

कुञ्जकः

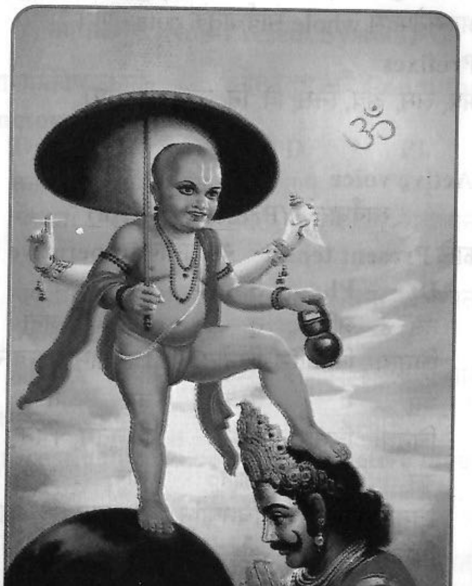

अथ वामनावतारः 'नु' **infix**

करक्रिया

√चि (चिञ्) 5/ चयने (उ) अनिट्, सक. 'to collect', 'to pluck'

1. Dual, plural are cutters, singular is also cutter in the imperative mood second person and हि drops.
2. In blessing no गुण, but the vowel becomes long.
3. In आत्मनेपदम् whole सार्वधातुक cuts गुण।

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अव, निस्, वि, नि, उद्, परि, उप।

परस्मैपदे

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके (Present System)

वर्तमानकाले Present tense **आज्ञाभावे Imperative**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
चिनोति	चिनुतः	चिन्वन्ति	चिनोतु	चिनुताम्	चिन्वन्तु	
सि	थस्	थ	सि >हि	तम्	त	-S.P.
चिनोषि	चिनुथः	चिनुथ	चिनु	चिनुतम्	चिनुत	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
चिनोमि	चिनुवः/	चिनुमः	चिनवानि	चिनवाव	चिनवाम	
	चिन्वः	चिन्मः				

अनद्यतनभूतकाले Imperfect Past **विधिभावे Potential**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	युस्	-T.P.
अचिनोत्	अचिनुताम्	अचिन्वन्	चिनुयात्	चिनुयाताम्	चिनुयुः	

स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अचिनोः	अचिनुतम्	अचिनुत	चिनुयाः	चिनुयातम्	चिनुयात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अचिनवम्	अचिनुव	अचिनुम	चिनुयाम्	चिनुयाव	चिनुयाम	
	अचिन्व	अचिन्म				

आर्धधातुके (Non-Present System)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future **हेतुहेतुमद्भावे Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	(अ)न्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
चेष्यति	चेष्यतः	चेष्यन्ति	अचेष्यत्	अचेष्यताम्	अचेष्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
चेष्यसि	चेष्यथः	चेष्यथ	अचेष्यः	अचेष्यतम्	अचेष्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	-F.P.
चेष्यामि	चेष्यावः	चेष्यामः	अचेष्यम्	अचेष्याव	अचेष्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future **आशीर्भावे Benedictive mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
चेता	चेतारौ	चेतारः	चीयात्	चीयास्ताम्	चीयासुः	
सि	स्थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
चेतासि	चेतास्थः	चेतास्थ	चीयाः	चीयास्तम्	चीयास्त	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	F.P.
चेतास्मि	चेतास्वः	चेतास्मः	चीयासम्	चीयास्व	चीयास्म	

सामान्यभूतकाले (*अचैष्* stem) Aorist | **परोक्षभूतकाले (*चिकि* Stem) (चु changes optionally into कु)**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	अ(ण्)	अतुस्	उस्	-T.P.
अचैषीत्	अचैष्टाम्	अचैषुः	चिकाय	चिक्यतुः	चिक्युः	
स्	तम्	त	(इ)थ	अथुस्	अ	-S.P.
अचैषीः	अचैष्टम्	अचैष्ट	चिकयिथ/चिकेथ	चिक्यथुः	चिक्य	
अम्	व	म	अ(ण्)	(इ) व	(इ)म	-F.P.
अचैषम्	अचैष्व	अचैष्म	चिकाय/चिकय	चिक्यिव	चिक्यिम	

Or

परोक्षभूतकाले (*चिचि* Stem) (च changes optionally into कु)

S.	D.	Pl.	
अ(ण्)	अतुस्	उस्	-T.P.
चिचाय	चिच्यतुः	चिच्युः	
(इ)थ	अथुस्	अ	-S.P.
चिचयिथ/चिचेथ	चिच्यथुः	चिच्य	
अ(ण्)	(इ) व	(इ)म	-F.P.
चिचाय/चिचय	चिच्यिव	चिच्यिम	

आत्मनेपदे

सार्वधातुके (Present System)

वर्तमानकाले Present tense | **आज्ञाभावे Imperative**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
चिनुते	चिन्वाते	चिन्वते	चिनुताम्	चिन्वाताम्	चिन्वताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	S.P.
चिनुषे	चिन्वाथे	चिनुध्वे	चिनुष्व	चिन्वाथाम्	चिनुध्वम्	
ए	वहे	महे	ऐ	आवहे	महै	-F.P.
चिन्वे	चिनुवहे	चिनुमहे	चिनवै	चिनवावहै	चिनवामहै	
	चिन्वहे	चिन्महे				

अनद्यतनभूतकाले Imperfect past

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	-T.P.
अचिनुत	अचिन्वाताम्	अचिन्वत	
थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अचिनुथाः	अचिन्वाथाम्	अचिनुध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अचिन्वि	अचिन्वहि	अचिन्महि	

विधिभावे Potential mood

S.	D.	Pl.	
ईत	ईय् + आताम्	ईरन्	-T.P.
चिन्वीत	चिन्वीयाताम्	चिन्वीरन्	
ईथास्	ईय् + आथाम्	ईध्वम्	-S.P.
चिन्वीथाः	चिन्वीयाथाम्	चिन्वीध्वम्	
ईयअ	ईवहि	ईमहि	-F.P.
चिन्वीय	चिन्वीवहि	चिन्वीमहि	

आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common Future

S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	अन्ते	-T.P.
चेष्यते	चेष्येते	चेष्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	-S.P.
चेष्यसे	चेष्येथे	चेष्यध्वे	
इ	वहे	महे	-F.P.
चेष्ये	चेष्यावहे	चेष्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	अन्त	-T.P.
अचेष्यत	अचेष्येताम्	अचेष्यन्त	
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	-S.P.
अचेष्यथाः	अचेष्येथाम्	अचेष्यध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अचेष्ये	अचेष्यावहि	अचेष्यामहि	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future

S.	D.	Pl.
ता	तारौ	तारस्
चेता	चेतारौ	चेतारः
से	तासाथे	ध्वे
चेतासे	चेतासाथे	चेताध्वे
हे	स्वहे	स्महे
चेताहे	चेतास्वहे	चेतास्महे

आशीर्भावे Benedictive mood

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	रन्	-T.P.
चेषीष्ट	चेषीयास्ताम्	चेषीरन्	
थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
चेषीष्ठाः	चेषीयास्थाम्	चेषीध्वम्	
अ	वहि	महि	-F.P.
चेषीय	चेषीवहि	चेषीमहि	

सामान्यभूतकाले Aorist

S.	D.	Pl.	
त्	आताम्	अत	-T.P.
अचेष्ट	अचेषाताम्	अचेषत	
थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अचेष्ठाः	अचेषाथाम्	अचेध्वम्	

S.	D.	Pl.	
इ	वहि	महि	-F.P.
अचेषि	अचेष्वहि	अचेष्महि	

परोक्षभूतकाले Historical Past

S.	D.	Pl.		S.	D.	Pl.	
ए	आते	इरे		ए	आते	इरे	-T.P.
चिक्ये	चिक्याते	चिक्यिरे		चिच्ये	चिच्याते	चिच्यिरे	
इषे	आथे	इध्वे	or	इषे	आथे	ध्वे	-S.P.
चिक्यिषे	चिक्याथे	चिक्यिढ्वे		चिच्यिषे	चिच्याथे	चिच्यिढ्वे	
ए	इवहे	इमहे		ए	इवहे	इमहे	-F.P.
चिक्ये	चिक्यिवहे	चिक्यिमहे		चिच्ये	चिच्यिवहे	चिच्यिमहे	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

चयः 'collection', संचयः 'collection', अवचयः 'plucking', निश्चयः 'decision', विचयः 'search', उच्चयः 'heap', परिचयः 'identity', अपचयः 'decreasing', उपचयः 'increasing', चयनीय, चेय, चेतव्य, चेतुम् , चेतुकाम, चेतुमनस् , चेतृ , चेत्री(f.), चायक, चायिन्, चित, संचित 'collected', चितवत्, चितवती,चिता 'a funeral pile', चित्या 'a funeral pile', चित्रम् 'spotted, surprise', Ex. 'किमत्र चित्रम्', चित्वा, संचित्य, चायं चायम्, चितिः'a heap, pile', 'funeral pile', -चित् , अग्निचित्। Present P. चिन्वत् , चिन्वान ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : चीयते, चीयताम्, अचीयत, चीयेत।

आर्धधातुके : चेष्यते, अचेष्यत, चेता, चेषीष्ट, अचायि, चिक्ये।

असमापनक्रिया Present Participle : चीयमान ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : चाययति, चाययतु , अचाययत् , चाययेत् ।

आर्धधातुके : चाययिष्यति, अचाययिष्यत् , चाययिता, चाय्यात् , अचीचयत् , चाययाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative- चिचीषति, चिकीषति ।

भृशार्थे Intensive- चेचीयते।

√आप् (आप्लृ) 5/व्याप्तौ(प)अनिट्, सक, 'To obtain, to pervade'.

1. ऌ flag indicates that aorist follows अनद्यतन-भूतकाल process without गुण.
2. Avatāra sign is नु. Dual and Plural no गुण.
3. Reflection of नु in सार्वधातुक.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अव, वि, अभिवि, परि ।

कर्तृवाच्ये Active voice

परस्मैपदे

सार्वधातुके Present system

वर्तमानकाले Present tense — **आज्ञाभावे Imperative**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
आप्नोति	आप्नुतः	आप्नुवन्ति	आप्नोतु	आप्नुताम्	आप्नुवन्तु	
सि	थस्	थ	हि	तम्	त	-S.P.
आप्नोषि	आप्नुथः	आप्नुथ	आप्नुहि	आप्नुतम्	आप्नुत	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
आप्नोमि	आप्नुवः	आप्नुमः	आप्नवानि	आप्नवाव	आप्नवाम	

अनद्यतनभूतकाले — **विधिभावे Potential mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
आप्नोत्	आप्नुताम्	आप्नुवन्	आप्नुयात्	आप्नुयाताम्	आप्नुयुः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
आप्नोः	आप्नुतम्	आप्नुत	आप्नुयाः	आप्नुयातम्	आप्नुयात	
अम्	व	म	म्	व	म	-F.P.
आप्नवम्	आप्नुव	आप्नुम	आप्नुयाम्	आप्नुयाव	आप्नुयाम	

आर्धधातुके (Non-Present System)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future — **हेतुहेतुमद्भावे Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
आप्स्यति	आप्स्यतः	आप्स्यन्ति	आप्स्यत्	आप्स्यताम्	आप्स्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
आप्स्यसि	आप्स्यथः	आप्स्यथ	आप्स्यः	आप्स्यतम्	आप्स्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	-F.P.
आप्स्यामि	आप्स्यावः	आप्स्यामः	आप्स्यम्	आप्स्याव	आप्स्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future — **आशीर्भावे Benedictive mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
आप्ता	आप्तारौ	आप्तारः	आप्यात्	आप्यास्ताम्	आप्यासुः	
तासि	तास्थः	तास्थ	स्	तम्	त	-S.P.
आप्तासि	आप्तास्थः	आप्तास्थ	आप्याः	आप्यास्तम्	आप्यस्त	

तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	अम्	व	म	F.P.
आप्तास्मि	आप्तास्वः	आप्तास्मः	आप्यासम्	आप्यास्व	आप्यास्म	

सामान्यभूतकाले Aorist			परोक्षभूतकाले Historical Past			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
त्	ताम्	अन्	अ(णल्)	अतुस्	उस्	-T.P.
आपत्	आपताम्	आपन्	आप	आपतुः	आपुः	
स्	ताम्	त	इथ	आपथुस्	अ	-S.P.
आपः	आपतम्	आपत	आपिथ	आपथुः	आप	
अम्	व	म	अण्	इव	इम	-F.P.
आपम्	आपाव	आपाम	आप	आपिव	आपिम	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives (related prefixes may be used).

प्रापणम् 'obtaining', प्राप्तिः 'obtaining', समापनम् 'well obtaining', finishing', समाप्तिः 'end', व्याप्तम् 'pervading', व्याप्तिः, अभिव्यापनम् 'pervading', पर्यापणम् 'enough', अतिव्यापनम्, आपनीय, आप्य, आप्तव्य, आप्तुम्, पर्याप्त 'enough', समाप्त 'over', आप्तुकाम, आप्तुमनस्, आप्तृ, -आपिन्, आपक, आप्त, प्राप्त 'received', व्याप्त 'pervaded', आप्तवत्, आप्तवती, आप्त्वा, प्राप्य, आपम् आपम्, आप्ति, व्याप्ति 'pervasion', आप्तपुरुषः 'trustworthy', द्वीपम् 'an island', अन्तरीपम् 'an island (being) situated in and surrounded on all sides by water', समीपम् 'near', जीविकाप्राप्तः, प्राप्तजीविकः 'who received livelihood'. Present Participle: आप्नुवत्।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: आप्यते, आप्यताम्, आप्यत, आप्येत।

आर्धधातुके: आप्स्यते, आप्स्यत, आप्ता, आप्सीष्ट, आपि, आपे।

इच्छार्थे Desiderative (*ईप्स्*, stem)

सार्वधातुके: ईप्सति, ईप्सतु, ऐप्सत्, ईप्सेत्।

आर्धधातुके : ईप्सिष्यति, ऐप्सिष्यत्, ईप्सिता, ऐप्सीत्, ईप्साञ्चकार। Primary derivatives: प्रेप्सा, वीप्सा, अभीप्सा।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: आपयति, आपयतु, आपयत्, आपयेत्।

आर्धधातुके : आपयिष्यति, आपयिष्यत्, आप्यात्, आपिपत्, आपयाञ्चकार।

√शक् (शक्लृ) 5/ शक्तौ (प) अक. अनिट् 'to be able'.

1. ऌ flag indicates aorist follows process of अनद्यतन भूतकाल, without गुण।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: शक्नोति, शक्नोतु, अशक्नोत्, शक्नुयात्।

आर्धधातुके : शक्ष्यति, अशक्ष्यत्, शक्ता, शक्यात्, अशकत्, शशाक (शशाक् /शेक् stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

शक्यम्, अशक्यम्, शक्तिः, शक्तः। Present P.: शक्नुवत्।

भावे Passive

सार्वधातुके: शक्यते, शक्यताम्, अशक्यत, शक्येत।

आर्धधातुके : शक्ष्यते, अशक्ष्यत, शक्ता, शक्षीष्ट, अशाकि, शशक्यांचक्रे।

√श्रु 5/ श्रवणे (प) सक, अनिट् 'to listen'

1. श्नु substitute in सार्वधातुक
2. सम् Prefix makes आत्मनेपदम्

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: शृणोति, शृणोतु, अशृणोत, शृणुयात्।

आर्धधातुके : श्रोष्यति, अश्रोष्यत, श्रोता, श्रूयात, अश्रौषीत, (*अश्रौष्* stem), शुश्राव (*शुश्रु* stem).

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

श्रवः, वृद्धश्रवस्, चक्षुःश्रवस्, श्रवणम्, श्रवणीय, श्रव्य, श्रोतव्य, श्रोतुम्, श्रोतुकाम, श्रोतुमनस् , श्रोतृ, आश्रवः 'obedient', श्रुत, प्रतिश्रुत, विश्रुत 'famous', श्रुतवत्, श्रुतवती, श्रुत्वा, संश्रुत्य, श्रावं श्रावम्, श्रोत्रम् 'ear', श्रुतिः। Present P.: शृण्वत्, शृण्वती[f]।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: श्रूयते, श्रूयताम्, अश्रूयत, श्रूयेत।

आर्धधातुके: श्रोष्यते, अश्रोष्यत, श्रोता, श्रोषीष्ट, अश्रावि, शुश्रुवे। Present P. श्रूयमाण।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: श्रावयति, श्रावयतु, अश्रावयत, श्रावयेत्।

आर्धधातुके : श्रावयिष्यति, अश्रावयिष्यत्, श्रावयिता, श्राव्यात्, अशुश्रवत्, श्रावयाञ्चकार।

कर्मणि Passive – श्राव्यते।

इच्छार्थे Desideratives

सार्वधातुके: शुश्रूषते, शुश्रूषताम्, अशुश्रूषत, शुश्रूषेत।

आर्धधातुके : शुश्रूषिष्यते, अशुश्रूषिष्यत, शुश्रूषिता, शुश्रूषिषीष्ट, अशुश्रूषिष्ट, शुश्रूषाञ्चक्रे। Primary D.: शुश्रूषा 'desire of listening', सेवा, शुश्रूषु।

भृशार्थे Intensive

सार्वधातुके: शोश्रूयते।

√साध् (साध) 5/ संसिद्धौ (प) अनिट् , सक 'to accomplish

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: साध्नोति, साध्नोतु, असाध्नोत्, साध्नुयात्।

आर्धधातुके: सात्स्यति, असात्स्यत्, साद्धा, साध्यात्, असात्सीत्, ससाध। Present Participle : साध्नुवत्।

कर्मणि Passive

सार्वधातुके: साध्यते, साध्यताम्, असाध्यत, साध्येत।

आर्धधातुके : साधयिष्यते, असाधयिष्यत, साधयिता, साधयिषीष्ट, असाधि, ससाधे। Present Participle : साध्यमान।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : साधयति, साधयतु, असाधयत, साधयेत, साधयाञ्चकार।

आर्धधातुके: साधयिष्यति, असाधयिष्यत् , साधयिता, साध्यात् , असीषधत्, साधयाञ्चकार।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

साधना, साधनीय, साध्य, असाध्य, साधयितव्य, साधयितुम् , साधयितुकाम, साधयितुमनस, साधयितृ, साधयित्री, साधित, साधितवत्, साधितवती, साधयित्वा, साधं साधम्।

इच्छार्थे Desiderative (*सिषात्स्* stem)

सार्वधातुके: सिसात्सति।

भृशार्थे Intensive

सासाध्यते।

ॐ

CHAPTER TWELVE

6. परशुरामावतारः

हस्तान्तरितबलः - अ(क्)

परशुरामावतारे - अ(क्) Infix

This अवतार is broken in the middle. परशुराम handed over his शक्ति to lord Rama and he went to the mountain Mahendra for Tapas. Therefore it infix is अ (void) with cutter.

करक्रिया : Action done with hands

√लिख् (लिख) 6/ अक्षरविन्यासे (प) सेट् सक. 'to write'.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: लिखति, लिखतु, अलिखत, लिखेत् ।

आर्धधातुके : लेखिष्यति, अलेखिष्यत, लेखिता, लिख्यात्, अलेखीत् (*अलेखिष्* stem), लिलेख, (*लिलिख* stem.)

कृत्प्रत्यान्ताः Primary derivatives

लेखः 'deity', 'essay' शिलालेखः 'inscription', प्रलेखः, हृल्लेखः'hiccough', अभिलेखः, पाण्डुलेखः 'manuscript', आलेखः, उल्लेखः 'mention, scratching', उल्लिखित 'scratched', लेखक, लेखिका, लेखनम्, लेखनी, लेखनीय, लेख्य लेखितव्य, लेखितुम्, लेखितुकाम, लेखितुमनस्, लेखितृ, लेखित्री(f.), -लेखिन् , लिखित, लिखितवत, लिखितवती, लिखित्वा, विलिख्य, लेखं लेखम्। Present Participle: लिखत, लिखन्ती।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: लिख्यते, लिख्यताम्, अलिख्यत, लिख्येत।

आर्धधातुके : लेखिष्यते, अलेखिष्यत, लेखिता, लेखिषीष्ट, अलेखि, लिलिखे।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : लेखयति/लेखापयति, लेखयतु, अलेखयत, लेखयेत्।

आर्धधातुके : लेखयिष्यति, अलेखयिष्यत् , लेखयिता, लेख्यात् , अलिलेखत् , लेखयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*लिलिखिष्* stem)

सार्वधातुके : लिलिखिषति/लिलेखिषति, लिलेखिषतु, अलिलेखिषत्, लिलेखिषेत् ।

आर्धधातुके : लिलेखिषिष्यति, अलिलेखिषिष्यत्, लिलेखिषिता, लिलेखिषिष्यात्, अलिलेखिषीत्, लिलेखिषाञ्चकार। Present Participle: लिलेखिषा, लिलेखिषु।

भृशार्थे Intensive (*लेलिख्य* stem)

सार्वधातुके : लेलिख्यते, लेलिख्यताम्, अलेलिख्यत, लेलिख्येत।

आर्धधातुके : लेलिखिष्यते, अलेलिखिष्यत, लेलिखिता, लेलिखिषीष्ट, अलेलिखिष्ट, लेलिखाञ्चक्रे । Pre. P. लेलिख्यमान।

√ दिश् (दिश) 6/ अतिसर्जने (उ) सक. अनिट् 'to order'.

1. स(क्) infix comes in aorist if धातु is अनिट् and which has श, ष, स, ह् विसर्गजाः consonants as final वर्ण.
2. Sixth अवतार is broken in the middle. So in सार्वधातुक no गुण.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, नि, निर्, वि, आ, प्रत्या, उप, अति, अध्या, उद् ।

परस्मैपदे

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : दिशति, दिशतु, अदिशत, दिशेत् ।

आर्धधातुके : देक्ष्यति, अदेक्ष्यत, देष्टा, दिश्यात, *अदिक्षत्*, दिदेश।

असमापनक्रिया Present Participle: दिशत्, दिशती/दिशन्ती।

आत्मनेपदे

सार्वधातुके : दिशते, दिशताम्, अदिशत, दिशेत ।

आर्धधातुके : देक्ष्यते, अदेक्ष्यत, देष्टा, दिक्षीष्ट, अदिक्षत, दिदिशे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

देशः 'place', 'country', प्रदेशः 'province', सन्देश 'message', अनुदेशः, 'direction, order', निदेशः 'governing', 'command', निर्देश 'indication, guidance; direction', विदेशः 'other country', उद्देशः 'pointing to or at', आदेशः 'order', प्रत्यादेशः 'refusal', उपदेशः 'teaching, preaching', अतिदेशः 'transfer, making over, assigning', व्यपदेशः 'deceit', उद्देश्यम् 'goal'. देशनम्, देशना, देशनीय, देश्य, देष्टव्य, देष्टुम्, देष्टुकाम, देष्टुमनस्, देष्टृ, देष्ट्री(f.), -देशिन्, दिष्ट, दिष्टवत्, दिष्ट्वा, उपदिश्य, दिष्ट्या 'luckily', उपदेशम् उपदेशम्, दिष्टिः, दिश्(f.) 'direction'.

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : दिश्यते, दिश्यताम्, अदिश्यत, दिश्येत।

आर्धधातुके : देक्ष्यते, अदेक्ष्यत, देष्टा, दिक्षीष्ट, अदेशि, दिदिशे।

असमापनक्रिया Present Participle: दिश्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative (*देशि* stem)

सार्वधातुके : देशयति, देशयतु, अदेशयत, देशयेत् ।

आर्धधातुके : देशयिष्यति, अदेशयिष्यत्, देशयिता, देश्यात् , अदीदिशत्, देशयाञ्चकार ।

कर्मणि Passive voice - देश्यते ।

इच्छार्थे Desiderative (*दिदिक्ष* stem.)

सार्वधातुके : दिदिक्षति, दिदिक्षतु, अदिदिक्षत्, दिदिक्षेत् ।

आर्धधातुके : दिदिक्षिष्यति, अदिदिक्षिष्यत्, दिदक्षिता, दिदिक्ष्यात्, अदिदिक्षिषीत्, दिदिक्षाञ्चकार, P.D. दिदिक्षा, दिदिक्षुः ।

भृशार्थे intensive (*देदिश्य* stem)

सार्वधातुके : देदिश्यते, देदिश्यताम्, अदेदिश्यत, देदिश्येत ।

आर्धधातुके : देदिशिष्यति, अदेदिशिष्यत, देदिशिता, देदिशिषीष्ट, अदेदिशिष्ट, देदिशाञ्चक्रे।

Present Participle: देदिश्यमान ।

√प्रच्छ् (प्रच्छ) 6/ ज्ञीप्सायाम् (प) अनिट्, सक. 'to ask'

अयं द्विकर्मको धातुः

1. This infix अ(क्) has a cutter. Therefore प्रच्छ् changes into पृच्छ् in सार्वधातुक.
2. छ् of प्रच्छ् will change into the group letter श् but it will again change into ष् because of cerebral ऱ् with suffixes. च् is only for support.
3. छ्(चु) changes into कु : प्रच् + स्यति > प्रक्ष्यति ।
4. This धातु will be used in आत्मनेपदम् with prefixes सम् and आ.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके : पृच्छति, पृच्छतु, अपृच्छत, पृच्छेत् ।

आर्धधातुके : प्रक्ष्यति, अप्रक्ष्यत, प्रष्टा, पृच्छ्यात, अप्राक्षीत् (*अप्राक्षिष्* stem), पप्रच्छ ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

पृच्छा, प्रश्नः 'question', प्रच्छनम्, प्रच्छनीय, प्रच्छ्य, प्रष्टव्य, प्रष्टुम्, प्रष्टुकाम, प्रष्टुमनस्, प्रष्टृ, पृष्टवती, पृष्ट, पृष्टवत्, आपृच्छ्य, प्रच्छं

प्रच्छम्, पृष्टिः। Present P.: आपृच्छमान, संपृच्छमान, पृच्छत् ।

कर्मणि : Passive voice (*पृच्छ्* stem in सार्वधातुक)

सार्वधातुके : पृच्छ्यते, पृच्छ्यताम्, अपृच्छ्यत, पृच्छ्येत।

आर्धधातुके : प्रक्ष्यते, अप्रक्ष्यत, प्रष्टा, पृक्षीष्ट, अप्रच्छि, पप्रच्छे।

Present Participle: पृच्छ्यमान, संपृच्छ्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative (*प्रच्छि* stem)

सार्वधातुके : प्रच्छयति, प्रच्छयतु, अप्रच्छयत, प्रच्छयेत् ।

आर्धधातुके : प्रच्छयिष्यति, अप्रच्छयिष्यत, प्रच्छयिता, पृच्छ्यात, अपप्रच्छत, प्रच्छयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*पिपृच्छिष्* stem)

सार्वधातुके : पिपृच्छिषति, पिपृच्छिषतु, अपिपृच्छिषत, पिपृच्छिषेत्।

आर्धधातुके : पिप्रच्छिषिष्यति, अपिप्रच्छिषिष्यत, पिप्रच्छिषिता, पिप्रच्छिषिष्यात, अपिप्रच्छिषीत, पिप्रच्छिषाञ्चकार ।

भृशार्थे Intensive (*परीपृच्छ्य* stem)

सार्वधातुके : परीपृच्छ्यते, परीपृच्छ्यताम्, अपरीपृच्छ्यत, परीपृच्छ्येत।

आर्धधातुके : परीप्रच्छिष्यति, अपरीप्रच्छिष्यत, परीप्रच्छिता, परीपृच्छिषीष्ट, अपरीप्रच्छिष्ट, परीप्रचाञ्चक्रे ।

चरणक्रिया

√विश् (विश) 6/ प्रवेशने (प) अनिट् सक. 'to enter'.

1. This is used in आत्मनेपदम् with नि, सम् prefixes.
2. श् > च् > क् in आर्धधातुक because of अनिट्.

3. Aorist follows अनद्यतनभूतकाल with स(क्) infix because this धातु is अनिट् and ending in विसर्गज श् ष् स् ह् with शक्ति ।

उपसर्गाः

प्र, सम्, अनु, निर्, आ, नि, अभिनि, प्रति, परि, उप ।

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: विशति, विशतु, अविशत, विशेत् ।

आर्धधातुके: वेक्ष्यति, अवेक्ष्यत, वेष्टा, विश्यात, *अविक्षत*, विवेश ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वेशः 'house', प्रवेशः 'entrance', संवेशः 'sexual intercourse', अनुप्रवेश 'entrance into', आवेशः 'possession', वेशवनिता 'harlot', क्रोधावेशः 'influence of anger', भूतावेशः 'influence of ghost', अभिनिवेशः 'wish, firm, attachment', insistence, प्रतिवेशः 'neighborhood', प्रतिवेशिन् 'neighbor', उपवेशः 'sitting down', उपवेशनम् 'sitting down', प्रायोपवेशनम् 'fasting oneself to death', वेशनीय, वेश्य, वेष्टव्य, वेष्टुम्, वेष्टुकाम, वेष्टुमनस्, वेष्टा, -वेशिन्, विष्ट, प्रविष्ट 'entered', विष्टवत्, विष्टवती, प्रविश्य, वेशं वेशम्, विष्टिः, विशत् (present participle), विश् (क्विप्) 'merchant', वैश्यः 'merchant', वेश्मन् 'house', वेश्या 'a harlot, prostitute', निवेशः, संनिवेशः, परिवेशः। Pre.P. :विशत्, विशती/विशन्ती ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: विश्यते, विश्यताम्, अविश्यत, विश्येत।

आर्धधातुके: वेक्ष्यते, अवेक्ष्यत, वेष्टा, विक्षीष्ट, अवेशि, विविशे ।

Present P.: प्रविश्यमान ।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: प्रवेशयति, प्रवेशयतु, अवेशयत, वेशयेत् ।

आर्धधातुके : वेशयिष्यति, अवेशयिष्यत, वेशयिता, वेश्यात, अवीविशत, वेशयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*विविक्ष* stem)

सार्वधातुके: विविक्षति, विविक्षतु, अविविक्षत, विविक्षेत् ।

आर्धधातुके : विविक्षिष्यति, अविविक्षिष्यत, विविक्षिता, विविक्ष्यात, अविविक्षीत, विविक्षाञ्चकार। Primary D.: प्रविविक्षा, प्रविविक्षुः।

भृशार्थे Intensive (*वेविश्य* stem)

सार्वधातुके: वेविश्यते, वेविश्यताम्, अवेविश्यत, वेविश्येत।

आर्धधातुके : वेविशिष्यते, अवेविशिष्यत, वेविशिता, वेविशिषीष्ट, अवेविशिष्ट, वेविशाञ्चक्रे।

√इष् (इषु) 6/ इच्छायाम् (प) सेट्, सक. 'to desire'.

1. उ flag indicates optionally अनिट् in निष्ठा
2. इच्छ् substitute in सार्वधातुक

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: इच्छति, इच्छतु, ऐच्छत, इच्छेत् ।

आर्धधातुके : एषिष्यति, ऐषिष्यत, एषिता, इष्यात, ऐषीत (*ऐषिष्* stem), इयेष (इ + इष् + अण), reflection, गुण, (*इयिष्* stem). In dual plural no गुण, (stem will be ईष्).

कृत्प्रत्ययान्ता Primary derivatives

इच्छा 'desire', इच्छित 'desired' (तद्धित secondary suffix), इच्छुक 'desirous', एषणा 'desire', वित्तैषणा 'desire for wealth', पुत्रैषणा 'desire for children', लोकैषणा 'desire for fame',

मोक्षैषणा 'desire for liberation', एषणीय, एष्य, एषितव्य, एषितुम्, एषितुकाम, एषितृ, -एषिन्, एषक, इष्ट, इष्टदेव, 'desired deity', इष्टिः, इष्टवत्, इष्टवती, इष्ट्वा, अन्विष्य, एषम् एषम्। Present P.: इच्छत्, इच्छती / इच्छन्ती ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: इष्यते, इष्यताम्, ऐष्यत, इष्येत ।

आर्धधातुके: एषिष्यते, ऐषिष्यत, एषिता, एषिषीष्ट, ऐषि, एषाञ्चक्रे। Present P. इष्यमाण ।

प्रेरणार्थे Causative

एषयति, ao. ऐषिषत, H, एषयाञ्चक्रे ।

√दृ (दृङ्) 6/ आदरे (आ) अनिट् सक. 'to honor'

1. Always with आ prefix.
2. ऋ changes in रि in सार्वधातुक.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके: आद्रियते, आद्रियताम्, आद्रियत, आद्रियेत।

आर्धधातुके: आदरिष्यते, आदरिष्यत, आदर्ता, आद्रिषीष्ट, आदृत, आदद्रे ।

कृत्प्रत्ययाः Primary derivatives

आदरः, आदरणीय, आदर्य, आदर्तव्य, आदर्तुम्, आदर्तुकाम, आदर्तुमनस् , आदर्तृ, -आदरिन् , आदृत, समादृत, आदृत्य, सादरम् (with respect) adverb. Present P.: आद्रियमाण ।

कर्मणि Passive voice : *आदारि* aorist

प्रेरणार्थे Causative : आदारयति, Aorist आदीदरत्

इच्छार्थे Desiderative : आदिदरिषते ।

भृशार्थे Intensive - आदेद्रीयते।

√मुच् (मुच्लृ) 6/मोचने(उ) सक अनिट् 'to release', 'to be free'.

1. Nasalized in सार्वधातुक
2. लृ flag indicates that aorist follows अनद्यतनभूतकाल without गुण.

सार्वधातुके: मुञ्चति, मुञ्चतु, अमुञ्चत, मुञ्चेत्।

आर्धधातुके : मोक्ष्यति, अमोक्ष्यत, मोक्ता, मुच्यात्, *अमुचत्*, मुमोच, (***मुमुच्*** stem)

सार्वधातुके: मुञ्चते, मुञ्चताम्, अमुञ्चत, मुञ्चेत।

आर्धधातुके: मोक्ष्यते, अमोक्ष्यत, मोक्ता, मुक्षीष्ट, अमुक्त (अमुच् + स = ***अमुक्ष*** stem), अमुक्षाताम् , अमुक्षत, मुमुचे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

मोक्षः 'liberation', मोचनम्, विमोचनम्, अन्मोचनम्, मोचनीय, मोच्य, मोक्तव्य, मोक्तुम्, मोक्तुकाम, 'desirous to be free', मोक्तुमनस्, मोक्तृ, मोचक, -मोचिन्, मुक्त, उन्मुक्त, मुक्तवत्, मुक्तवती, उन्मुच्य, मुक्त्वा, मोचं मोचम्, मुक्तिः -मुच् (क्विप्), जलमुच् 'cloud', वारिमुच् 'cloud', मुक्ता 'pearl', निर्मोकः 'skin of the snake', नमुचिः 'the name of a sage, cupid, the god of love'. Present Participle: मुञ्चत् , मुञ्चती / मुञ्चन्ती, मुञ्चमान, मोक्ष्यमाण ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: मुच्यते, मुच्यताम्, अमुच्यत, मुच्येत ।

आर्धधातुके: मोक्ष्यते, अमोक्ष्यत, मोक्ता, मुक्षीष्ट, अमोचि, मुमुचे।

Ex. *'मुच्यते सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति'* । Pre.P.: मुच्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*मोचि* stem)

सार्वधातुके: मोचयति, मोचयतु, अमोचयत्, मोचयेत् ।

आर्धधातुके : मोचयिष्यति, अमोचयिष्यत्, मोचयिता, मोच्यात्, अमूमुचत्, मोचयाञ्चकार । Pre. P.: मोचयत् ।

कर्मणि :

सार्वधातुके : मोच्यते, मोच्यताम् , अमोच्यत, मोच्येत ।

आर्धधातुके : मोचयिष्यते, अमोचयिष्यत, मोचयिता, मोचयिषीष्ट, अमोचयिष्ट, मोचयाञ्चक्रे ।

इच्छार्थे Desiderative, (*मुमुक्ष* stem)

सार्वधातुके- मुमुक्षति, मुमुक्षतु, अमुमुक्षत्, मुमुक्षेत् ।

आर्धधातुके- मुमुक्षिष्यति, अमुमुक्षिष्यत्, मुमुक्षिता, मुमुक्ष्यात्, अमुमुक्षिषीत् , मुमुक्षाञ्चकार, P.D. मुमुक्षा, मुमुक्षु ।

भृशार्थे Intensive- मोमुच्यते। Present P. : मोमुच्यमान ।

In the same system:

√लुप् (लुप्लृ) 6/ छेदने (उ) 'to cut'.

सार्वधातुके: लुम्पति , लुम्पतु, अलुम्पत् , लुम्पेत् , लुम्पते etc.

आर्धधातुके : लोप्स्यति, अलोप्स्यत् , लोप्ता, लुप्यात् , अलुपत् , लुलोप ।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: लुप्यते, लुप्यताम् , अलुप्यत, लुप्येत ।

आर्धधातुके : लोप्स्यते, अलोप्स्यत, लोप्ता, लुप्सीष्ट, अलुप्सिष्ट, लुलुपे ।

प्रेरणार्थे : लोपयति ।

इच्छार्थे : लुलुप्सति ।

भृशार्थे : लोलुप्यते ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

लोपः, विलोपः 'disappearance', लोपनम् , विलोपनम् , लोपनीय, लोप्य, लोप्तव्य, लोप्तुम् , लोप्तुमनस् , लोप्तृ , -लोपिन् , लुप्त, लुप्तवत् (निष्ठा), लुप्तिः, लुप्त्वा, लोपं लोपम् । Present Participle: लुम्पत् , लुम्पमान, लोप्स्यत् , लोप्यमान ।

√विद् (विद्लृ) 6/ लाभे (उ) 'to obtain'.

महाभाष्यमते ऽनिट्, व्याघ्रभूतिमते सेट् ।

सार्वधातुके: विन्दति, विन्दतु, अविन्दत् , विन्देत् ।

आर्धधातुके: वेत्स्यति, अवेत्स्यत्, वेत्ता, विद्यात् , अविदत् , विवेद, वेदिष्यते, अवेदिष्यत, वेदिता, वेदिषीष्ट , अविदत, विविदे ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

वेदः 'obtaining', वेदनम् , वेदनीय, वेद्य, वेत्तव्य/वेदितव्य, वेत्तुम् /वेदितुम् , वेत्तुकाम /वेदितुकाम, वेत्तुमनस्/वेदितुमनस् , वेतृ/वेदितृ, वेदक, -वेदिन् , वित्त 'wealth', वित्त/वेदित, वित्तवत्/वेदितवत्, विन्न(निष्ठा), विन्नवत् , वित्त्वा/विदित्वा, वेदं वेदम् । Present Participle : विन्दत्, विन्दमान, वेत्स्यत्, वेदिष्यमाण।

कर्मणि Passive voice : विद्यते ।

प्रेरणार्थे causative : वेदयति/वेदयते ।

इच्छार्थे :Desiderative : विवित्सति।

भृशार्थे : वेविद्यते।

√सिच् (षिच) 6/क्षरणे (उ) सक. अनिट् 'to sprinkle'.

1. In सार्वधातुक nasal.
2. In aorist follows as अनद्यतन-भूतकाल process.

सार्वधातुके : सिञ्चति /सिञ्चते ।

आर्धधातुके : सेक्ष्यति /सेक्ष्यते, Ao. असिचत्, H. सिषेच/सिषिचे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives:

सेकः, अभिषेकः, उत्सेकः 'ego', निषेकः 'pregnancy', अभिषेचनम् , अभिषेचनीय, अभिषेच्य, अभिषेक्तव्य, अभिषेक्तुम् , अभिषेक्तुमनस् , अभिषेक्तुकाम, अभिषेक्तृ, अभिषेचक,अभिषेचित, अभिषिक्त, अभिषिक्तवत्, सिक्त्वा, अभिषिच्य, सेचं सेचम्, सिक्तिः ।

√लिप् (लिप) 6/ उपदेहे (उ) सक. अनिट् 'to smear'.

1. It will take nasal in सार्वधातुक ।
2. It will follow अनद्यतन-भूतकाल process in Aorist.

कर्तृवाच्यम् Active voice

सार्वधातुके : लिम्पति, लिम्पतु, अलिम्पत्, लिम्पेत् ।

लिम्पते, लिम्पताम्, अलिम्पत, लिम्पेत ।

आर्धधातुके : लेप्स्यति, अलेप्स्यत, लेप्ता, लिप्यात्, अलिपत, लिलेप। लेप्स्यते, अलेप्स्यत, लेप्ता, लिप्सीष्ट, अलिपत, लिलिपे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

लेपः 'plastering', 'anointing', प्रलेपः, लेपकरः 'plaster-maker', लेपनम् 'anointing' 'plastering', लेपनीय, लेप्य, लेप्यमयी 'a doll', लेप्तव्य, लेप्तुम्, लेप्तुकाम, लेप्तुमनस्, लेप्तृ, लेपक, -लेपिन्, लिप्त 'smeared', 'united', लिप्तकः 'a poisoned arrow', लिप्तवत्, लिप्त्वा, प्रलिप्य, प्रलेपं प्रलेपम्, लिप्तिका 'a minute', लिपिः 'amounting writing', लिपि 'script', लिपिकरः 'copyist',

लिबिंकरः 'copyist', लिम्पाकः 'lime tree'. Present Participle : लिम्पत्, लिम्पमान, लेप्स्यत्, लेप्स्यमान ।

कर्मणि Passive voice : लिप्यते, Ao. अलेपि, H. लिलिपे।

प्रेरणार्थे Causative: लेपयति, Ao.अलिलेपत् , H. लेपयाञ्चकार।

इच्छार्थे : लिलिप्सति ।

भृशार्थे : लेलिप्यते।

√कृत् (कृती) 6/ छेदने (प) 'to cut'.

1. ई flag indicates अनिट् in निष्ठा ।

कर्तृवाच्ये Active voice:

कृन्तति, Ao. अकर्तीत् । H. चकर्त ।

कर्मणि Passive : कृत्यते, Ao. अकर्ति, चकर्ते ।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives :

कर्तः 'cutting', कर्तनम् 'cutting', कर्तनीय, कर्त्य, कर्तितव्य, कर्तितुम्, कर्तितुमनस्, कर्तितुकाम, कृत्त, कृत्तवत् , कृतित्वा, विकृत्य, कर्तं कर्तम्, कृत्तिः 'skin', कृत्तिवासस् 'Śiva', कर्तनी 'scissors, कर्तरिका, कर्तरी 'scissors'. Present Participle : कृन्तत्.

कर्मणि Passive voice : कृत्यते, Ao. अकर्ति, चकर्ते ।

प्रेरणार्थे Causative : Present tense : कर्तयति। Ao. अचीकृतत्।

इच्छार्थे desiderative : चिकृत्सति ।

भृशार्थे Intensive : चरीकृत्यते ।

ഌ◆ഢ

CHAPTER THIRTEEN

7. श्रीरामावतारः

मर्यादापुरुषोत्तमः

मर्यादा = सीमा

सीमोल्लङ्घनात् प्राक् स्थितः

सीमोलङ्घनप्रागवस्थः

न = नर-लीलातत्पर

श्रीरामावतारः - न **infix used before last consonant of** धातु

करक्रिया

√छिद् (छिदिर्) 7/ द्वैधीकरणे (उ) अनिट्, सक. 'to cut'

1. The flag इर् indicates that the aorist optionally follows अनद्यतन-भूतकाल of प्रथमावतार।
2. क्त of past participle changes into 'न' when द् ending roots are अकर्मक.
3. Dual and plural have cutter. These cut 'अ' of न infix.
4. Singular number, second person is cutter of imperative mood.
5. Whole potential mood is the cutter (see the *mnemonic convention*), and या is infix.
6. No cutter in first person of imperative mood.
7. ईय् infix in विधिभावे आत्मनेपदे ।

कर्तृवाच्ये Active voice

परस्मैपदम्

सार्वधातुके - *छिन्द्* Stem.

वर्तमानकाले Present tense			आज्ञाभावे Imperative mood			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
छिनद्+ति=छिनत्ति	छिन्तः	छिन्दन्ति	छिनत्तु	छिन्ताम्	छिन्दन्तु	
सि	थस्	थ	हि	तम्	त	-S.P.
छिनत्सि	छिन्थः	छिन्थ	छिन्धि	छिन्तम्	छिन्त	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
छिनद्मि	छिन्द्वः	छिन्द्मः	छिनदानि	छिनदाव	छिनदाम	

अनद्यतनभूतकाले Imperfect past विधिभावे Potential

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
अच्छिनत्	अच्छिन्ताम्	अच्छिन्दन्	छिन्द्यात्	छिन्द्याताम्	छिन्द्युः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अच्छिन्दः	अच्छिन्तम्	अच्छिन्त	छिन्द्याः	छिन्द्यातम्	छिन्द्यात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अच्छिनदम्	अच्छिन्द्व	अच्छिन्द्म	छिन्द्याम्	छिन्द्याव	छिन्द्याम	

आत्मनेपदम् (cutter) *छिनद्* > *छिन्द्* stem

वर्तमानकाले Present tense आज्ञाभावे Imperative mood

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
छिन्ते	छिन्दाते	छिन्दते	छिन्ताम्	छिन्दाताम्	छिन्दताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
छिन्त्से	छिन्दाथे	छिन्ध्वे	छिन्त्स्व	छिन्दाथाम्	छिन्ध्वम्	
इ	वहे	महे	ऐ	वहै	महै	-F.P.
छिन्दे	छिन्द्वहे	छिन्द्महे	छिनदै	छिनदावहै	छिनदामहै	

अनद्यतनभूतकाले : Imperfect

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	-T.P.
अच्छिन्त	अच्छिन्दाताम्	अच्छिन्दत	
आस्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अच्छिन्थाः	अच्छिन्दाथाम्	अच्छिन्ध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अच्छिन्दि	अच्छिन्द्वहि	अच्छिन्द्महि	

विधिभावे Potential mood

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	रन्	-T.P.
छिन्दीत	छिन्दीयाताम्	छिन्दीरन्	
थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
छिन्दीथाः	छिन्दीयाथाम्	छिन्दीध्वम्	
अ	वहि	महि	-F.P.
छिन्दीय	छिन्दीवहि	छिन्दीमहि	

परस्मैपदे आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common Future

S.	D.	Pl.	
ति	तस्	(अ)न्ति	-T.P.
छेत्स्यति	छेत्स्यतः	छेत्स्यन्ति	
सि	थस्	थ	-S.P.
छेत्स्यसि	छेत्स्यथः	छेत्स्यथ	
मि	वस्	मस्	-F.P.
छेत्स्यामि	छेत्स्यावः	छेत्स्यामः	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	-T.P.
अच्छेत्स्यत्	अच्छेत्स्यताम्	अच्छेत्स्यन्	
स्	तम्	त	-S.P.
अच्छेत्स्यः	अच्छेत्स्यतम्	अच्छेत्स्यत	
अम्	व	म	-F.P.
अच्छेत्स्यम्	अच्छेत्स्याव	अच्छेत्स्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future			आशीर्भावे Benedictive mood			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
छेत्ता	छेत्तारौ	छेत्तारः	छिद्यात्	छिद्यास्ताम्	छिद्यासुः	
तासि	थस्	स्थ	स्	तम्	त	-S.P.
छेत्तासि	छेत्तास्थः	छेत्तास्थ	छिद्याः	छिद्यास्तम्	छिद्यास्त	
तास्मि	तास्वस्	स्मस्	अम्	व	म	-F.P.
छेत्तास्मि	छेत्तास्वः	छेत्तास्मः	छिद्यासम्	छिद्यास्व	छिद्यास्म	

सामान्यभूतकाले (*अच्छैत्स्* stem) Aorist			परोक्षभूतकाले (*चिच्छिद्* stem)			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
त्	ताम्	उस्	अ(ण)	अतुस्	उस्	-T.P.
अच्छैत्सीत्	अच्छैत्ताम्	अच्छैत्सुः	चिच्छेद	चिच्छिदतुः	चिच्छिदुः	
स्	तम्	त	(इ)थ	अथुस्	अ	-S.P.
अच्छैत्सीः	अच्छैत्तम्	अच्छैत्त	चिच्छेदिथ	चिच्छिदथुः	चिच्छिद	
अम्	व	म	अ(ण)	(इ) व	(इ)म	-F.P.
अच्छैत्सम्	अच्छैत्स्व	अच्छैत्स्म	चिच्छेद	चिच्छिदिव	चिच्छिदिम	

सामान्यभूतकाले – suffix अ(क्) because of इर् flag

S.	**D.**	**Pl.**	
त्	ताम्	अन्	-T.P.
अच्छिदत्	अच्छिदताम्	अच्छिदन्	
स्	तम्	त	-S.P.
अच्छिदः	अच्छिदतम्	अच्छित	
अम्	व	म	-F.P.
अच्छिदम्	अच्छिदाव	अच्छिदाम	

आत्मनेपदे -आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common future

S.	**D.**	**Pl.**	
ते	आ(इ) ते	अन्ते	-T.P.
छेत्स्यते	छेत्स्येते	छेत्स्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	-S.P.
छेत्स्यसे	छेत्स्येथे	छेत्स्यध्वे	
इ	वहे	महे	-F.P.
छेत्स्ये	छेत्स्यावहे	छेत्स्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	**D.**	**Pl.**	
त	आ(इ)ताम्	अन्त	-T.P.
अच्छेत्स्यत	अच्छेत्स्येताम्	अच्छेत्स्यन्त	
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	-S.P.
अच्छेत्स्यथाः	अच्छेत्स्येथाम्	अच्छेत्स्यध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अच्छेत्स्ये	अच्छेत्स्यावहे	अच्छेत्स्यामहे	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future			आशीर्भावे Benedictive mood			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ता	तारौ	तारस्	त	आताम्	रन्	-T.P.
छेत्ता	छेत्तारौ	छेत्तारः	छित्सीष्ट	छित्सीयास्ताम्	छित्सीरन्	
तासे	तासाथे	ताध्वे	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
छेत्तासे	छेत्तासाथे	छेत्ताध्वे	छित्सीष्ठाः	छित्सीयास्थाम्	छित्सीध्वम्	
ताहे	स्वहे	तास्महे	अ	वहि	महि	-F.P.
छेत्ताहे	छेत्तास्वहे	छेत्तास्महे	छित्सीय	छित्सीवहि	छित्सीमहि	

सामान्यभूतकाले (अच्छित्स् *अच्चैष्* Stem) Aorist

S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	-T.P.
अच्छित्त	अच्छित्साताम्	अच्छित्सत	
थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अच्छित्थाः	अच्छित्साथाम्	अच्छिद्ध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अच्छित्सि	अच्छित्स्वहि	अच्छित्स्महि	

परोक्षभूतकाले (*चिच्छिद्* Stem)

S.	D.	Pl.	
ए	आते	इरे	-T.P.
चिच्छिदे	चिच्छिदाते	चिच्छिदिरे	
से	आथे	ध्वे	-S.P.
चिच्छिदिषे	चिच्छिदाथे	चिच्छिद्ध्वे	
ए	इवहे	महे	-F.P.
चिच्छिदे	चिच्छिदिवहे	चिच्छिदिमहे	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

छेदः 'hole', विच्छेदः 'separation, cut; परिच्छेदः, अनुच्छेदः 'chapter' अवच्छेदः 'a part', उच्छेदः 'cut up', मूलोच्छेदः 'a cut from the root'. **Present Participle:** छिन्दन्, छिन्दती, छिन्दन्ती, छिन्दान, छेत्स्यत् (fu), छेत्स्यमान।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : छेद्यते, छेद्यताम्, अच्छेद्यत, छेद्येत ।

आर्धधातुके : छेत्स्यते, अच्छेत्स्यत, छेत्ता, छित्सीष्ट, अच्छिष्ट, चिच्छिदे।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके : छेदयति, छेदयतु, अच्छेदयत्, छेदयेत् ।

आर्धधातुके : छेदयिष्यति, अच्छेदयिष्यत, अचिच्छिदत, छेदयाञ्चकार।

इच्छार्थे : चिच्छिदिषति, Ao. अचिच्छिदिषीत्, H. चिच्छिदिषाञ्चकार।

भृशार्थे : चेच्छिद्यते ।

√रुध् (रुधिर्) 7/आवरणे (उ) अनिट्, सक. 'to cover'.

1. The flag इर् indicates optional सेट् in aorist and it follows अनद्यतन-भूतकाल process without गुण.
2. It follows the *mnemonic of good or bad house lady* रुणध् +ति >रुणद्+ति >रुणद्धि. ति absorbed ह् and became धि.

उपसर्गाः Prefixes

अनु, अव, नि, प्रति ।

कर्तृवाच्ये Active voice

परस्मैपदे सार्वधातुके

वर्तमानकाले Present tense — **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
रुणद्धि	रुन्द्धः	रुन्धन्ति	रुणद्धु	रुन्धाम्	रुन्धन्तु	
सि	थस्	थ	हि	तम्	त	-S.P.
रुणत्सि	रुन्द्धः	रुन्द्ध	रुन्द्धि	रुन्द्धम्	रुन्द्ध	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
रुणध्मि	रुन्ध्वः	रुन्ध्मः	रुणधानि	रुणधाव	रुणधाम	

अनद्यतनभूतकाले — **Imperfect past** | **विधिभावे** — **Potential mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
अरुणत्	अरुन्द्धाम्	अरुन्धन्	रुन्ध्यात्	रुन्ध्याताम्	रुन्ध्युः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अरुणत्	अरुन्द्धम्	अरुन्द्ध	रुन्ध्याः	रुन्ध्यातम्	रुन्ध्यात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अरुणधम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्म	रुन्ध्याम्	रुन्ध्याव	रुन्ध्याम	

परस्मैपदे आर्धधातुके (Non-Present system)

सामान्यभविष्यत्काले — **Common future** | **हेतुहेतुमद्भावे** — **Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
रोत्स्यति	रोत्स्यतः	रोत्स्यन्ति	अरोत्स्यत्	अरोत्स्यताम्	अरोत्स्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
रोत्स्यसि	रोत्स्यथः	रोत्स्यथ	अरोत्स्यः	अरोत्स्यतम्	अरोत्स्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	-F.P.
रोत्स्यामि	रोत्स्यावः	रोत्स्यामः	अरोत्स्यम्	अरोत्स्याव	अरोत्स्याम	

अनद्यतन-भविष्यत्काले — **Periphrastic future** | **आशीर्भावे** — **Benedictive mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
रोद्धा	रोद्धारौ	रोद्धारः	रुध्यात्	रुध्यास्ताम्	रुध्यासुः	
तासि	तास्थस्	तास्थ	स्	तम्	त	-S.P.
रोद्धासि	रोद्धास्थः	रोद्धास्थ	रुध्याः	रुध्यास्तम्	रुन्ध्यास्त	
तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	अम्	व	म	-F.P.
रोद्धास्मि	रोद्धास्वः	रोद्धास्मः	रुध्यासम्	रुध्यास्व	रुध्यास्म	

सामान्यभूतकाले Aorist Or **सामान्यभूतकाले Aorist**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	त्	ताम्	अन्	-T.P.
अरौत्सीत्	अरौद्धाम्	अरौत्सुः	अरुधत्	अरुधताम्	अरुधन्	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अरौत्सीः	अरौद्धम्	अरौद्ध	अरुधः	अरुधतम्	अरुधत	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अरौत्सम्	अरौत्स्व	अरौत्स्म	अरुधम्	अरुधाव	अरुधाम	

परोक्षभूतकाले Historical past

S.	D.	Pl.	
अ(ण्)	अतुस्	उस्	-T.P.
रुरोध	रुरुधतुः	रुरुधुः	
(इ)थ	अथुस्	अ	-S.P.
रुरोधिथ	रुरुधथुः	रुरुध	
अ(ण्)	(इ)व	(इ)म	-F.P.
रुरोध	रुरुधिव	रुरुधिम	

आत्मनेपदे सार्वधातुके (Present system)

वर्तमानकाले Present tense | **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
रुन्द्धे	रुन्द्धाते	रुन्धते	रुन्द्धाम्	रुन्धाताम्	रुन्धताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
रुन्त्से	रुन्धाथे	रुन्ध्वे	रुन्त्स्व	रुन्धाथाम्	रुन्द्ध्वम्	

ए	वहे	महे	ऐ	आवहै	आमहै	-F.P.
रुन्धे	रुन्ध्वहे	रुन्ध्महे	रुणधै	रुणधावहै	रुणधामहै	

अनद्यतनभूतकाले **विधिभावे Potential mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	त	आताम्	रन्	-T.P.
अरुन्द्ध	अरुन्धाताम्	अरुन्धत	रुन्धीत	रुन्धीयाताम्	रुन्धीरन्	
थास्	आथाम्	ध्वम्	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अरुन्द्धाः	अरुन्धाथाम्	अरुन्ध्वम्	रुन्धीथाः	रुन्धीयाथाम्	रुन्धीध्वम्	
इ	वहि	महि	अ	वहि	महि	-F.P.
अरुन्धि	अरुन्ध्वहि	अरुन्ध्महि	रुन्धीय	रुन्धीवहि	रुन्धीमहि	

आत्मनेपदे आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common future

S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	न्ते	-T.P.
रोत्स्यते	रोत्स्येते	रोत्स्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	-S.P.
रोत्स्यसे	रोत्स्येथे	रोत्स्यध्वे	
ए	आवहे	आमहे	-F.P.
रोत्स्ये	रोत्स्यावहे	रोत्स्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	अन्त	-T.P.
अरोत्स्यत	अरोत्स्येताम्	अरोत्स्यन्त	
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	-S.P.
अरोत्स्यथाः	अरोत्स्येथाम्	अरोत्स्यध्वम्	

इ	आवहि	महि	-F.P.
अरोत्स्ये	अरोत्स्यावहि	अरोत्स्यामहि	

अनद्यतनभविष्यत्काले Or आशीर्भावे

Periphrastic future **Benedictive mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	आताम्	रन्	-T.P.
रोद्धा	रोद्धारौ	रोद्धारः	रुत्सीष्ट	रुत्सीयास्ताम्	रुत्सीरन्	
तासे	तासाथे	ताध्वे	थास्	आथास्	ध्वम्	-S.P.
रोद्धासे	रोद्धासाथे	रोद्धाध्वे	रुत्सीष्ठाः	रुत्सीयास्थाम्	रुत्सीध्वम्/ढ्वम्	
ताहे	तास्वहे	तास्महे	अ	वहि	महि	-F.P.
रोद्धाहे	रोद्धास्वहे	रोद्धास्महे	रुत्सीय	रुत्सीवहि	रुत्सीमहि	

सामान्यभूतकाले Aorist Or परोक्षभूतकाले Historical past

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	ए	आते	इरे	-T.P.
अरुद्ध	अरुत्साताम्	अरुत्सत	रुरुधे	रुरुधाते	रुरुधिरे	
थाम	आथाम्	ध्वम्	से	आथे	ध्वे	-S.P.
अरुद्धाः	अरुत्साथाम्	अरुद्ध्वम्	रुरुधिषे	रुरुधाथे	रुरुध्वे	
इ	वहि	महि	ए	इवहे	इमहे	-F.P.
अरुत्सि	अरुत्स्वहि	अरुत्स्महि	रुरुधे	रुरुधिवहे	रुरुधिमहे	
अरुधत						

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

रोधः, रोधस् (neut.), 'bank', अनुरोधः 'compliance', अवरोधः 'hindrance', निरोधः 'control', विरोधः 'opposition', प्रतिरोधः 'obstruction', रोधनम्, रोधनीय, रोध्य, रोद्धव्य, रोद्धुम्,

रोद्धुकाम, रोद्धृ, रोधक, -रोधिन्, रुद्ध, रुद्धवत्, रुद्धवती, रोधं रोधम्, रुद्धिः।
Present Participle: रुन्धत्, रुन्धान।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: रुध्यते, रुध्यताम्, अरुध्यत, रुध्येत।

आर्धधातुके : रोत्स्यते, अरोत्स्यत, रोद्धा, रुत्सीष्ट, अरोधि, रुरुधे ।

Present Participle: रुध्यमान, रोत्स्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*रोधि* stem)

सार्वधातुके: रोधयति, रोधयतु, अरोधयत, रोधयेत्।

आर्धधातुके : रोधयिष्यति, अरोधयिष्यत्, रोधयिता, रोध्यात्, अरूरुधत्, रोधयाञ्चकार ।

इच्छार्थे Desiderative (*रुरुत्स* stem)

सार्वधातुके: रुरुत्सति, रुरुत्सतु, अरुरुत्सत, रुरुत्सेत्।

आर्धधातुके : रुरुत्सिष्यति, अरुरुत्सिष्यत्, रुरुत्सिता, रुरुत्स्यात्, अरुरुत्सीत्, रुरुत्साञ्चकार । Primary D. रुरुत्सा, रुरुत्सुः

भृशार्थे Intensive (*रोरुध्य* stem)

सार्वधातुके: रोरुध्यते, रोरुध्यताम्, अरोरुध्यत, रोरुध्येत ।

आर्धधातुके : रोरुधिष्यते, अरोरुधिष्यत, रोरुधिता, रोरुधिषीष्ट, अरोरुधिष्ट, रोरुधाञ्चक्रे। Present P. रोरुध्यमान। Secondary derivative: रोरुध्यमानता ।

ꕤ

CHAPTER FOURTEEN

8. श्रीकृष्णावतारः

भूरियोगप्रवक्ता
योगसम्राट् शम्भुसदृशः
'उ'

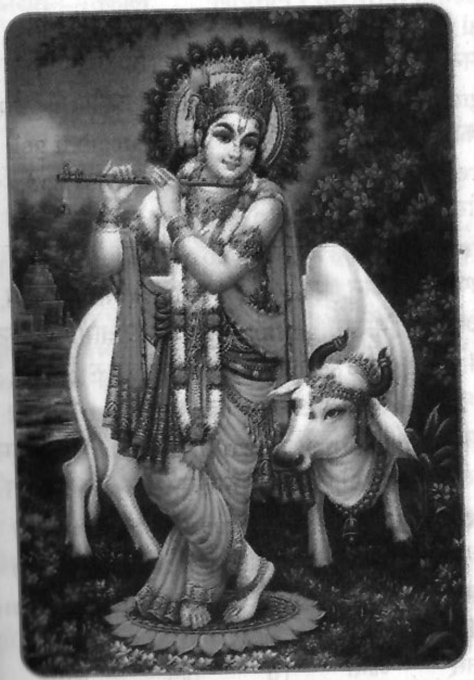

8. श्रीकृष्णावतारः - उ **Infix**

करक्रियाः

√कृ (डुकृञ्) 8/ करणे (उ) सक. अनिट्

'to do', 'to make', 'to perform'.

1. डु flag indicates त्रिम suffix to make adjective कृत्रिम 'artificial'.
2. Dual and plural no गुण in सार्वधातुक, no गुण in आत्मनेपद ।
3. Augment स् with सम्, and परि prefixes, संस्कारः, परिष्कारः, उपस्करः etc.
4. हि drops.
5. आशीर्भावे ऋ changes into रि and no गुणः।

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, नि, व्या, वि, अधि, प्रति, परि, उप, तिरस्, आविस्, अन्तर्, बहिस्, अलम्, धिक्, साक्षात्, अभूततद्भावे, च्विप्रत्ययान्त words use secondary suffix 'ई'. Such as: स्व + ई = स्वी = स्वीकरोति 'accepts'. कृधातु also used with अनुकरणात्मक 'onomatopoetic word, such as : चीत्, हुम्, सीत्, शम्, फुम् , खटखटा, खटत्, चमत्, ठणत्, झम्, टम् etc.

कर्तृवाच्ये Active voice

सार्वधातुके परस्मैपदे (Present System)

वर्तमानकाले Present tense **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति	करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु	

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
सि	थस्	थ	हि(/)	तम्	त	-S.P.
करोषि	कुरुथः	कुरुथ	कुरु	कुरुतम्	कुरुत	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
करोमि	कुर्वः	कुर्मः	करवाणि	करवाव	करवाम	

अनद्यतन-भूतकाले **विधिभावे Potential mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	
अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः	-T.P.
स्	तम्	त	स्	तम्	त	
अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत	कुर्याः	कुर्यातम्	कुर्यात	-S.P.
अम्	व	म	अम्	व	म	
अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम	-F.P.

आर्धधातुके(Non-present System)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future **हेतुहेतुमद्भावे Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
करिष्यति	करिष्यतः	करिष्यन्ति	अकरिष्यत्	अकरिष्यताम्	अकरिष्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
करिष्यसि	करिष्यथः	करिष्यथ	अकरिष्यः	अकरिष्यतम्	अकरिष्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	-F.P.
करिष्यामि	करिष्यावः	करिष्यामः	अकरिष्यम्	अकरिष्याव	अकरिष्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future | **आशीर्भावे Benedictive mood**

This is a *cutter*. It cuts ऋ into रि

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
कर्ता	कर्तारौ	कर्तारः	क्रियात्	क्रियास्ताम्	क्रियासुः	
तासि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
कर्तासि	कर्तास्थः	कर्तास्थ	क्रियाः	क्रियास्तम्	क्रियास्त	
तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	अम्	व	म	-F.P.
कर्तास्मि	कर्तास्वः	कर्तास्मः	क्रियासम्	क्रियास्व	क्रियास्म	

सामान्य-भूतकाले Aorist (*अकार्ष* stem) | **परोक्षभूतकाले Historical past** (*चक्* stem)

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	ताम्	उस्	अ(ण)	अतुस्	उस्	-T.P.
अकार्षीत्	अकार्ष्टाम्	अकार्षुः	चकार	चक्रतुः	चक्रुः	
स	तम्	त	थ	अथुस्	अ	-S.P.
अकार्षीः	अकार्ष्टम्	अकार्ष्ट	चकर्थ	चक्रथुः	चक्र	
अम्	व	म	अ(ण)	व	म	-F.P.
अकार्षम्	अकार्ष्व	अकार्ष्म	चकार/चकर	चकृव	चकृम	

आत्मनेपदे सार्वधातुके (Present System)

वर्तमानकाले Present tense | **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
कुरुते	कुर्वाते	कुर्वते	कुरुताम्	कुर्वाताम्	कुर्वताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
कुरुषे	कुर्वाथे	कुरुध्वे	कुरुष्व	कुर्वाथाम्	कुरुध्वम्	

ए	वहे	महे	ऐ	आवहै	आमहै	-F.P.
कुर्वे	कुर्वहे	कुर्महे	करवै	करवावहै	करवामहै	

अनद्यतन-भूतकाले (*अकुरु* is stem) | **विधिभावे Potential mood** (*ईय्* infix) (कु*र्वीय्* stem)

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	त	आताम्	रन्	-T.P.
अकुरुत	अकुर्वाताम्	अकुर्वत	कुर्वीत	कुर्वीयाताम्	कुर्वीरन्	
थास्	आथाम्	ध्वम्	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अकुरुथाः	अकुर्वाथाम्	अकुरुध्वम्	कुर्वीथाः	कुर्वीयाथाम्	कुर्वीध्वम्	
इ	वहि	महि	अ	वहि	महि	-F.P.
अकुर्वि	अकुर्वहि	अकुर्महि	कुर्वीय	कुर्वीवहि	कुर्वीमहि	

आत्मनेपदे आर्धधातुके (Non-present system)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future

S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	न्ते	-T.P.
करिष्यते	करिष्येते	करिष्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	-S.P.
करिष्यसे	करिष्येथे	करिष्यध्वे	
इ	वहि	महि	-F.P.
करिष्ये	करिष्यावहे	करिष्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त	आ(इ) ताम्	अन्त	-T.P.
अकरिष्यत	अकरिष्येताम्	अकरिष्यन्त	
थास्	आ(इ)थास्	ध्वम्	-S.P.
अकरिष्यथाः	अकरिष्येथाम्	अकरिष्यध्वम्	

इ	वहि	महि	-F.P.
अकरिष्ये	अकरिष्यावहि	अकरिष्यामहि	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future			आशीर्भावे Benedictive mood No गुण			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
ता	तारौ	तारस्	त	आताम्	रन्	-T.P.
कर्ता	कर्तारौ	कर्तारः	कृषीष्ट	कृषियास्ताम्	कृषीरन्	
तासे	तासाथे	ताध्वे	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
कर्तासे	कर्तासाथे	कर्ताध्वे	कृषीष्ठाः	कृषीयास्थाम्	कृषीध्वम्/ढ्वम्	
ताहे	तास्वहे	तास्महे	अ	वहि	महि	-F.P.
कर्ताहे	कर्तास्वहे	कर्तास्महे	कृषीय	कृषीवहि	कृषीमहि	

सामान्य-भूतकाले Aorist (*अकृष्* stem)			परोक्षभूतकाले Historical past No गुण			
S.	**D.**	**Pl.**	**S.**	**D.**	**Pl.**	
त	आताम्	अत	ए	आते	इरे	-T.P.
अकृत	अकृषाताम्	अकृषत	चक्रे	चक्राते	चक्रिरे	
थास्	आथाम्	ध्वम्	से	आथे	इध्वे	-S.P.
अकृथाः	अकृषाथाम्	अकृध्वम्/ढ्वम्	चकृषे	चक्राथे	चकृध्वे/ढ्वे	
इ	वहि	महि	ए	वहे	महे	-F.P.
अकृषि	अकृष्वहि	अकृष्महि	चक्रे	चकृवहे	चकृमहे	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

करः 'hand', -कर 'maker', दिनकरः 'sun', -कार 'maker', ग्रन्थकारः 'author', करणम्, करणीय, प्रकारः 'sort', अपकारः

'harm', उपकारः 'help', निकारः 'insult', विकारः 'defect', अधिकारः 'right', प्रतीकारः 'revenge', परिष्कारः 'cleanliness', निष्कृतिः 'discharge of a debt on obligation', संस्कारः 'impression', संस्कृतिः 'impression' 'culture', स्वीकारः 'acceptance', अङ्गीकारः 'acceptance', अस्वीकारः 'rejection', प्रतिक्रिया 'reaction', सुकृतम् 'virtue', 'well done', कार्यम् 'work', कर्तव्यम् 'duty', सत्कारः 'veneration', 'respect', आविष्कारः 'discovery', तिरस्कारः 'disregard', परिष्कारः 'decoration cooking', धिक्कारः 'reproach, contempt', साक्षात्कारः 'perception' 'interview', हुङ्कारः 'uttering the sound हुम्', झङ्कारः 'sound of सितार or वीणा', फेत्कारः 'cry of a jackal', फुङ्कार 'hissing of a cobra', फूत्कारः 'to blow into, to cry', चमत्कारः 'miracle', टङ्कारः 'sound of a bow', ठणत्कारः 'sound of a coin', केङ्कारः 'cry of a crane', सीत्कारः 'expressive of sighing showing with cold', डमत्कारः 'sound of डमरु', हाहाकारः 'a grief, loud wail', नमस्कारः 'salutation', पुरस्कारः 'award', न्यक्कारः 'insult, disregard', पृथक्करणम् 'separation', भद्राकरणम्, निराकरणम् 'refusal' निराकारः 'formless', साकारः 'with form', आकारः 'form', ओङ्कारः 'a letter of ऊँ', प्रतीकारः 'reaction, revenge', दुष्कृतम् 'sin', श्रेयस्करः adj. 'auspicious', भास्करः 'sun', दिवाकरः 'sun', निशाकरः 'moon', किङ्करः 'servant', किङ्करी 'maid servant', भयङ्करः 'furious', चीत्कारः 'चीत् is 'onomatopoetic word ' certain cry of any living being', कार्य, कर्तव्य, कर्तुम्, कर्तुकाम,

कर्तुमनस्, कर्तृ, कर्त्री (f) कारक, -कारिन्, कृत, कृतक 'adopted', कृतवत्, कृतवती, कृत्वा, संस्कृत्य, कारं कारम्, हस्तेकृत्य 'having accepted', मनसिकृत्य 'having thought', 'having hold in mind', प्राध्वंकृत्य, प्राध्वंकृत्वा, इत्थङ्कारम् (ind.)'in this manner', कथङ्कारम् '(ind.) in what manner', उच्चैःकृत्य 'having done loudly', मध्येकृत्य 'having taken in the middle', पदेकृत्य, निवचनेकृत्य, उरसिकृत्य, उपाजेकृत्य, अन्वाजेकृत्य, चतुःकृत्वस् (ind.) 'four times', पञ्चकृत्वस् 'five times', शतकृत्वस् 'hundred times', सहस्रकृत्वस् 'one thousand times', लवणंकृत्य 'having used salt', उष्णंकृत्य 'having heated', शीतंकृत्य 'having done cold', वशेकृत्य 'having done under', आर्द्रंकृत्य 'having done wet', ऊरीकृत्य 'having accepted', उररीकृत्य 'having accepted', -कृत् (क्विप्), क्रिया, प्रक्रिया 'method of performances', कृतिः, प्रकृतिः 'nature'. **Present Participle**: कुर्वत्, कुर्वती (f.), कुर्वाण।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: क्रियते, क्रियताम्, अक्रियत, क्रियेत।

आर्धधातुके: करिष्यते, अकरिष्यत, कर्ता, कृषीष्ट, अकारि, चक्रे । Present P. क्रियमाण, करिष्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative (*कारि* stem)

सार्वधातुके: कारयति/ ते, कारयतु, अकारयत, कारयेत्।

आर्धधातुके: कारयिष्यति, अकारयिष्यत, कारयिता, कार्यात, अचीकरत, कारयाञ्चकार, कारयामास, कारयाम्बभूव।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: कार्यते, कार्यताम्, अकार्यत, कार्येत ।

आर्धधातुके : कारयिष्यते, अकारयिष्यत, कारियता, कारयिषीष्ट, अकारयिष्ट, कारयाञ्चक्रे । Present P. कार्यमाण ।

इच्छार्थे Desiderative

सार्वधातुके: चिकीर्षति, चिकीर्षतु, अचिकीर्षत, चिकीर्षेत् ।

आर्धधातुके: चिकीर्षिष्यति, अचिकीर्षिष्यत, चिकीर्ष्यात्, अचिकीर्षीत, चिकीर्षाञ्चकार । Present P. चिकीर्षु, चिकीर्षित ।

भृशार्थे Intensive (*चेक्रीय* stem)

सार्वधातुके: चेक्रीयते, चेक्रीयताम्, अचेक्रीयत, चेक्रीयेत।

आर्धधातुके: चेक्रीयिष्यते, अचेक्रीयिष्यत, चेक्रीयिता, चेक्रीयिषीष्ट, अचेक्रीयिष्ट, चेक्रीयाञ्चक्रे ।

Note: In this way you may decline √तन् (तनु) etc.

CHAPTER FIFTEEN

9. बुद्धावतारः

करुणावतारः

ना (क्)

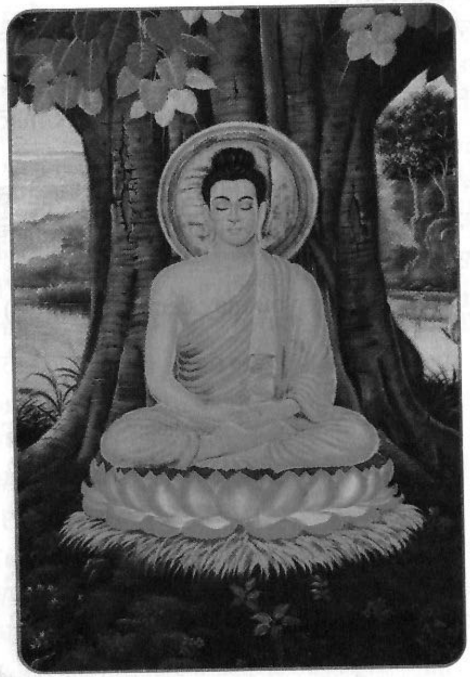

बुद्धावतारः ना(क्) Infix

करक्रियाः

√ग्रह् (ग्रह) 9/ उपादाने (उ) सेट् सक. 'to take', 'to accept'.

1. सम्प्रसारण in सार्वधातुक and निष्ठा (*cutter*) except √ज्ञा.
2. Dual and plural सार्वधातुके 'ना' infix changes into नी.
3. इ शक्ति becomes long in आर्धधातुक।
4. ना changes into नी in विधिभाव and आत्मनेपदे consonant suffix. परस्मैपदे except in singular number. नी also does not exist in आशीर्भाव and परोक्षभूतकाल।
5. आर्धधातुके इ स्थाने 'ई' except आशीः and परोक्ष।
6. आन substitute in the place of हि in consonant ending verbs.

उपसर्गाः Prefixes

प्र, सम्, अनु, अव, नि, वि, आ, अधि, उद्, प्रति, परि, उप ।

परस्मैपदे - सार्वधातुके (Present system)

वर्तमानकाले Present tense   **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
गृह्णाति	गृह्णीतः	गृह्णन्ति	गृह्णातु	गृह्णीताम्	गृह्णन्तु	
सि	थस्	थ	हि	तम्	त >आन	-S.P.
गृह्णासि	गृह्णीथः	गृह्णीथ	गृहाण	गृह्णीतम्	गृह्णीत	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
गृह्णामि	गृह्णीवः	गृह्णीमः	गृह्णानि	गृह्णाव	गृह्णाम	

अनद्यतन-भूतकाले Imperfect Past | **विधिभावे Potential mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
अगृह्णात्	अगृह्णीताम्	अगृह्णन्	गृह्णीयात्	गृह्णीयाताम्	गृह्णीयुः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अगृह्णाः	अगृह्णीतम्	अगृह्णीत	गृह्णीयाः	गृह्णीयातम्	गृह्णीयात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अगृह्णाम्	अगृह्णीव	अगृह्णीम	गृह्णीयाम्	गृह्णीयाव	गृह्णीयाम	

आर्धधातुके (Non-present system)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future | **हेतुहेतुमद्भावे Conditional**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
ग्रहीष्यति	ग्रहीष्यतः	ग्रहीष्यन्ति	अग्रहीष्यत	अग्रहीष्यताम्	अग्रहीष्यन्	
सि	थस्	थ	स्	तम्	त	-S.P.
ग्रहीष्यसि	ग्रहीष्यथः	ग्रहीष्यथ	अग्रहीष्यः	अग्रहीष्यतम्	अग्रहीष्यत	
मि	वस्	मस्	अम्	व	म	-F.P.
ग्रहीष्यामि	ग्रहीष्यावः	ग्रहीष्यामः	अग्रहीष्यम्	अग्रहीष्याव	अग्रहीष्याम	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future | **आशीर्भावे Benedictive mood is cutter**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	त्	ताम्	उस्	-T.P.
ग्रहीता	ग्रहीतारौ	ग्रहीतारः	गृह्यात्	गृह्यास्ताम्	गृह्यासुः	
तासि	तास्थः	थ	स्	तम्	त	-S.P.
ग्रहीतासि	ग्रहीतास्थः	ग्रहीतास्थ	गृह्याः	गृह्यास्तम्	गृह्यास्त	
तास्मि	तास्वस्	तास्मस्	अम्	व	म	-F.P.
ग्रहीतास्मि	ग्रहीतास्वः	ग्रहीतास्मः	गृह्यासम्	गृह्यास्व	गृह्यास्म	

सामान्य-भूतकाले Aorist (*अग्रहीष्* stem) | **परोक्षभूतकाले Historical past (*जग्रह्* stem)**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	उस्	अ(ण)	अतुस्	अस्	-T.P.
अग्रहीत्	अग्रहीष्टाम्	अग्रहीषुः	जग्राह	जग्रहतुः	जग्रहुः	
स्	तम्	त	इथ	अथुस्	अ	-S.P.
अग्रहीः	अग्रहीष्टम्	अग्रहीष्ट	जग्रहिथ	जग्रहथुः	जग्रह	
अम्	व	म	अ(ण)	इव	इम	-F.P.
अग्रहीषम्	अग्रहीष्व	अग्रहीष्म	जग्राह	जग्रहिव	जग्रहिम	

आत्मनेपदे – सार्वधातुके (Present System)

वर्तमानकाले Present tense | **आज्ञाभावे Imperative mood**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
ते	आते	अते	ताम्	आताम्	अताम्	-T.P.
गृह्णीते	गृह्णाते	गृह्णते	गृह्णीताम्	गृह्णाताम्	गृह्णताम्	
से	आथे	ध्वे	स्व	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
गृह्णीषे	गृह्णाथे	गृह्णीध्वे	गृह्णीष्व	गृह्णाथाम्	गृह्णीध्वम्	
ए	वहे	महे	ऐ	आवहै	आमहै	-F.P.
गृह्णे	गृह्णीवहे	गृह्णीमहे	गृह्णै	गृह्णावहै	गृह्णामहै	

अनद्यतन-भूतकाले Imp. Past | **विधिभावे Potential (ईय् infix)**

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	त	आताम्	रन्	-T.P.
अगृह्णीत	अगृह्णाताम्	अगृह्णत	गृह्णीत	गृह्णीयाताम्	गृह्णीरन्	

थास्	आथाम्	ध्वम्	थास्	आथाम्	ध्वम्	-S.P.
अगृह्णीथाः	अगृह्णाथाम्	अगह्णीध्वम्	गृह्णीथाः	गृह्णीयाथाम्	गृह्णीध्वम्	
इ	वहि	महि	अ	वहि	महि	-F.P.
अगृह्णि	अगृह्णीवहि	अगृह्णीमहि	गृह्णीय	गृह्णीवहि	गृह्णीमहि	

आर्धधातुके

सामान्यभविष्यत्काले Common future

S.	D.	Pl.	
ते	आ(इ)ते	न्ते	-T.P.
ग्रहीष्यते	ग्रहीष्येते	ग्रहीष्यन्ते	
से	आ(इ)थे	ध्वे	-S.P.
ग्रहीष्यसे	ग्रहीष्येथे	ग्रहीष्यध्वे	
इ	वहे	महे	-F.P.
ग्रहीष्ये	ग्रहीष्यावहे	ग्रहीष्यामहे	

हेतुहेतुमद्भावे Conditional

S.	D.	Pl.	
त	आ(इ)ताम्	अन्त	-T.P.
अग्रहीष्यत	अग्रहीष्येताम्	अग्रहीष्यन्त	
थास्	आ(इ)थाम्	ध्वम्	-S.P.
अग्रहीष्यथाः	अग्रहीष्येथाम्	अग्रहीष्यध्वम्	
इ	वहि	महि	-F.P.
अग्रहीष्ये	अग्रहीष्यावहि	अग्रहीष्यामहि	

अनद्यतनभविष्यत्काले Periphrastic future

S.	D.	Pl.	
ता	तारौ	तारस्	-T.P.
ग्रहीता	ग्रहीतारौ	ग्रहीतारः	

तासे	तासाथे	ताध्वे	-S.P.
ग्रहीतासे	ग्रहीतासाथे	ग्रहीताध्वे	
ताहे	तास्वहे	तास्महे	-F.P.
ग्रहीताहे	ग्रहीतास्वहे	ग्रहीतास्महे	

आशीर्भावे Benedictive mood

S.	D.	Pl.	
त	ताम्	रन्	-T.P.
ग्रहीषीष्ट	ग्रहीषीयास्ताम्	ग्रहीषीरन्	
थास्	थाम्	ध्वम्	-S.P.
ग्रहीषीष्ठाः	ग्रहीषीयास्थाम्	ग्रहीषीढ्वम्	
अ	वहि	महि	-F.P.
ग्रहीषीय	ग्रहीषीवहि	ग्रहीषीमहि	

सामान्य-भूतकाले Aorist (*अग्रहीष्* stem) / परोक्षभूतकाले Historical past (*जग्रह्* Stem)

S.	D.	Pl.	S.	D.	Pl.	
त	आताम्	अत	ए	आते	इरे	-T.P.
अग्रहीष्ट	अग्रहीषाताम्	अग्रहीषत	जग्रहे	जग्रहाते	जग्रहिरे	
थास्	आथाम्	ध्वम्	(इ)से	आथे	इध्वे	-S.P.
अग्रहीष्ठाः	अग्रहीषाथाम्	अग्रहीढ्वम्	जग्रहिषे	जग्रहाथे	जग्रहिढ्वे	
इ	वहि	महि	ए	(इ)वहे	(इ)महे	-F.P.
अग्रहीषि	अग्रहीष्वहि	अग्रहीष्महि	जग्रहे	जग्रहिवहे	जग्रहिमहे	

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

ग्रहः 'catch', 'planet', प्रग्रहः 'reign', संग्रहः 'collection', अनुग्रहः 'grace', अवग्रहः the (s) used to mark the elision of

अ after ए and ओ, निग्रहः 'control', आग्रहः 'insistence', दुराग्रहिन् 'stubborn', विग्रहः 'body, statue, war, separation', उद्ग्रहः, पतद्ग्रहः, गृहम् 'house', ग्राहः 'crocodile', गृहिणी 'wife', गृहस्थ 'house holder', गेहम् 'house', पाणिग्रहः 'marriage', गृह्यकाः 'birds', ग्रहणम्, ग्रहणीय, ग्राह्य, अग्राह्य 'not acceptable', ग्रहीतव्य, ग्रहीतुम्, ग्रहीतुकाम, ग्रहीतुमनस्, ग्रहीतृ, ग्राहक 'customer', -ग्राहिन्, गृहीत,गृहीतवत्, गृहीतवती, गृहीत्वा, संगृह्य, ग्राहं ग्राहम्, फलेग्रहि 'fruitful', गेहेनर्दिन् 'coward'. Present P.: गृह्णत्, गृह्णान।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके: गृह्यते, गृह्यताम्, अगृह्यत, गृह्येत ।

आर्धधातुके : ग्रहीष्यते, अग्रहीष्यत, ग्रहीता, ग्रहीषीष्ट, अग्राहि, जगृहे. Present Participle: गृह्यमाण।

प्रेरणार्थे Causative

सार्वधातुके: ग्राहयति, ग्राहयतु, अग्राहयत, ग्राहयेत् ।

आर्धधातुके : ग्राहयिष्यति, अग्राहयिष्यत, ग्राहयिता, ग्राह्यात्, अजीग्रहत, ग्राहयाञ्चकार।

इच्छार्थे Desiderative (*जिघृक्ष* stem)

भृशार्थे Intensive : जरीगृह्यते।

√ज्ञा 9/ अवबोधने (प) सक. अनिट् 'To know'

1. Nasal drops in सार्वधातुक
2. अकर्मक आत्मनेपदम्

उपसर्गाः Prefixes :

प्र, सम्, अनु, अव, वि, आ, अभि, प्रति, उप ।

कर्तृवाच्ये : Active voice

सार्वधातुके (Present System)

वर्तमानकाले Present tense S.	D.	Pl.	आज्ञाभावे Imperative mood S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	तु	ताम्	अन्तु	-T.P.
जानाति	जानीतः	जानन्ति	जानातु	जानीताम्	जानन्तु	
सि	थस्	थ	हि	तम्	त	-S.P.
जानासि	जानीथः	जानीथ	जानीहि	जानीतम्	जानीत	
मि	वस्	मस्	आनि	आव	आम	-F.P.
जानामि	जानीवः	जानीमः	जानानि	जानाव	जानाम	

अनद्यतन-भूतकाले Imperfect Past S.	D.	Pl.	विधिभावे Potential mood (या infix) S.	D.	Pl.	
त्	ताम्	अन्	त	आताम्	उस्	-T.P.
अजानात्	अजानीताम्	अजानन्	जानीयात्	जानीयाताम्	जानीयुः	
स्	तम्	त	स्	तम्	त	-S.P.
अजानाः	अजानीतम्	अजानीत	जानीयाः	जानीयातम्	जानीयात	
अम्	व	म	अम्	व	म	-F.P.
अजानाम्	अजानीव	अजानीम	जानीयाम्	जानीयाव	जानीयाम	

आर्धधातुके (Non-present system)

सामान्यभविष्यत्काले Common Future S.	D.	Pl.	हेतुहेतुमद्भावे Conditional S.	D.	Pl.	
ति	तस्	अन्ति	त्	ताम्	अन्	-T.P.
ज्ञास्यति	ज्ञास्यतः	ज्ञास्यन्ति	अज्ञास्यत्	अज्ञास्यताम्	अज्ञास्यन्	

मुखक्रियात्मका धातवः
(verbs indicating action of the mouth)

√वद् (वद) 1/ व्यक्तायां वाचि (प) सेट् सक. 'To speak'.

1. सम्प्रसारणम् with cutter suffixes.
2. आत्मनेपदम् with वि Prefix विवदते।

उपसर्गाः Prefixes

प्र, अप, सम्, अनु, वि, अति, अभि, प्रति, परि।

कर्तृवाच्ये Active Voice

सार्वधातुके : वदति, वदतु / वदतात्, अवदत्, वदेत्।

आर्धधातुके : वदिष्यति, अवदिष्यत्, वदिता, उद्यात्, अवादीत्, उवाद (*उवद्* stem), ऊदतुः, ऊदुः।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

वादः, वदावदः (adj.) 'eloquent', 'talkative', प्रवादः 'rumour', अपवादः 'abuse' 'exception', संवादः 'message', विसंवादः, विवादः 'disputation' 'debate', अनुवादः 'translation', निर्विवाद 'disputeless', अभिवादः 'reverential salutation', प्रतिवादः 'reply, refusal', परिवादः, परीवादः 'abuse', वदनम् 'face', 'the mouth', वदनम् 'speaking', वदनीय, वाद्य 'musical instrument', वदितव्य, वदितुम्, वदितुकाम, वदितुमनस्, वदितृ, वदित्री(f.), वादक, -वादिन्, उदित, उदितवत्, उदितवती, उदित्वा, अनूद्य, वादं वादम् , वदान्यः 'speaking kindly', 'liberal or generous person', वादित्रम् 'musical instrument'. प्रियंवदः (adj.) 'sweet speaking', वदावदः(adj.) 'obidient to the will, to be compliant'. Present P.: वदत्, वदन्ती।

कर्मणि Passive voice

सार्वधातुके : उद्यते, उद्यताम्, औद्यत, उद्येत।

आर्धधातुके : वदिष्यते, अवदिष्यत, वदिता, वदिषीष्ट, अवादि (*अवादिष्* stem), ऊदे।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

ब्रह्मोद्यम् 'treatment of theological problems'. अवद्यम् 'sin', अनवद्य 'sinless', विसंवादः 'contradiction', deception'. Present P.: उद्यमान।

प्रेरणार्थे Causative (*वादि* stem.) 'to play on'

सार्वधातुके : वादयति 'playes on', वादयतु, अवादयत् ,वादयेत्।

आर्धधातुके : वादयिष्यति, अवादयिष्यत्, वादयिता, वाद्यात्, अवीवदत्, वादयाञ्चकार। अभिवादयति 'salutes', छात्रो गुरुम् अभिवादयति, अभिवादयते।

कृत्प्रत्ययान्ताः Primary derivatives

अभिवादनम्, अभिवादनीय, अभिवाद्य, अभिवादयितव्य, अभिवादयितुम्, अभिवादयितुकाम, अभिवादयितुमनस्, अभिवादयितृ, अभिवादिन्, अभिवादित, अभिवादितवती, अभिवादितवत्, अभिवाद्य, अभिवादम् अभिवादम्। Present P. : अभिवादयत्।

कर्मणि Passive voice (*वाद्य* stem)

सार्वधातुके : अभिवाद्यते 'is saluted', वाद्यते, वाद्यताम्, अवाद्यत, वाद्येत।

आर्धधातुके : वादयिष्यते, अवादयिष्यत, वादयिता, वादयिषीष्ट, अवादयिष्ट, वादयाञ्चक्रे।